

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

Limba și literatura română

Clasa a VIII-a

Florentina Sâmișăian
Sofia Dobra
Monica Halaszi
Anca Davidoiu-Roman
Horia Corcheș

art

Klett

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației și Cercetării.

Acest manual școlar este realizat în conformitate cu Programa școlară aprobată prin
Ordinul ministrului educației naționale nr. 3393/28.02.2017.

116.111 – numărul de telefon de asistență pentru copii

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

Limba și literatura română

Clasa a VIII-a

Florentina Sâmișăian
Sofia Dobra
Monica Halaszi
Anca Davidoiu-Roman
Horia Corcheș

art

Klett

Manualul școlar a fost aprobat de Ministerul Educației și Cercetării prin ordinul de ministru nr. 5566/15.09.2020.

Manualul este distribuit elevilor în mod gratuit, atât în format tipărit, cât și în format digital, și este transmisibil timp de patru ani școlari, începând din anul școlar 2020 – 2021.

Inspectoratul Școlar

Școala/Colegiul/Liceul

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT DE:

Anul	Numele elevului	Clasa	Anul școlar	Aspectul manualului*			
				format tipărit		format digital	
				la primire	la predare	la primire	la predare
1							
2							
3							
4							

* Pentru precizarea aspectului manualului se va folosi unul dintre următorii termeni: **nou, bun, îngrijit, neîngrijit, deteriorat.**

• Cadrele didactice vor verifica dacă informațiile înscrise în tabelul de mai sus sunt corecte.

• Elevii nu vor face niciun fel de însemnări pe manual.

Referenți științifici:

prof. univ. dr. Rodica Zafiu, Facultatea de Litere, Universitatea din București

prof. gradul I Monica Columban, Colegiul Național „Emil Racoviță”, Cluj-Napoca

Contribuție autori:

Florentina Sâmișăian: Unitatea I (L1 – 6, Proiect, L7 – 10, L14 – 15, Recapitulare, Evaluare), Unitatea III (L1 – 9, L12, L17)

Sofia Dobra: Unitatea I (L11 – 13), Unitatea III (L1 – 3, L10 – 11, L13 – 16, Recapitulare, Evaluare)

Monica Halaszi: Unitatea II (integral), Recapitulare finală

Anca Davidoiu-Roman: Unitatea V (integral)

Horia Corcheș: Unitatea IV (integral)

Redactor-șef: Roxana Jeler

Redactor: Florin Ioniță

Corector: Theodor Zamfir

Ilustrații: Cristina Dandu

Design: Faber Studio

Tehnoredactor: Vasile Ardeleanu

Activități digitale interactive și platformă e-learning: Learn Forward Ltd. Website: <https://learnfwd.com>

Înregistrări și procesare sunet: ML Sistems Consulting

Voce: Camelia Pintilie

Credite video: Dreamstime

Filmări: S.C. Film Experience S.R.L.-D

ISBN 978-606-076-470-0

Pentru comenzi vă puteți adresa Departamentului Difuzare

C.P. 12, O.P. 63, sector 1, București

Telefoane: 021.796.73.83, 021.796.73.80

Fax: 021.369.31.99

www.art-educational.ro

Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate Editurii Art Klett.

Nicio parte a acestei lucrări nu poate fi reprodusă, stocată ori transmisă, sub nicio formă

(electronic, mecanic, fotocopiare, înregistrare sau altfel), fără acordul prealabil scris al Editurii Art Klett.

© Editura Art Klett, 2022

Deșteaptă-te, române!

Versuri: Andrei Mureșanu

Muzica: Anton Pann

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!“ strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

Prezentarea manualului

Manualul cuprinde:
varianta tipărită
 +
varianta digitală (similară cu cea tipărită, având în plus peste 160 de AMII, activități multimedia interactive de învățare, cu rolul de a spori valoarea cognitivă)

Ne-am propus să scriem un manual deopotrivă prietenos și serios, cu ajutorul căruia elevii să înțeleagă că a ști să comunice (adică să asculte, să vorbească, să citească și să scrie) înseamnă să poată descoperi o seamă de lucruri interesante despre lume și despre ei înșiși, dar și să fie performanți la orice disciplină școlară. Am dorit ca acest manual să le stârnească elevilor curiozitatea, să le dezvolte gândirea critică, creativitatea și sensibilitatea pentru frumos. Am încercat să creăm punți între școală și viață, astfel încât tinerii să descopere un sens în ceea ce învață și să-și asume această experiență de cunoaștere.

Structura manualului: Un pasionant traseu de cunoaștere în

U1 Ce înseamnă prietenia?

- Textul dramatic • Structură textului • Figural, simbol, acțiunea, personajele • Textul narativ • Cronică de reportaj
- Textul descriptiv • Descrierea • Caracterizarea • Caracterizarea • Descrierea • Caracterizarea • Descrierea • Caracterizarea
- Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ
- Textul narativ • Cronică de reportaj • Textul narativ • Cronică de reportaj
- Textul descriptiv • Descrierea • Caracterizarea • Caracterizarea • Descrierea • Caracterizarea
- Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ
- Textul dramatic • Structură textului • Figural, simbol, acțiunea, personajele • Textul narativ • Cronică de reportaj
- Textul descriptiv • Descrierea • Caracterizarea • Caracterizarea • Descrierea • Caracterizarea
- Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ
- Textul narativ • Cronică de reportaj • Textul narativ • Cronică de reportaj
- Textul descriptiv • Descrierea • Caracterizarea • Caracterizarea • Descrierea • Caracterizarea
- Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ

U2 Cum sunt ceilalți?

- Textul dramatic • Structură textului • Figural, simbol, acțiunea, personajele • Textul narativ • Cronică de reportaj
- Textul descriptiv • Descrierea • Caracterizarea • Caracterizarea • Descrierea • Caracterizarea
- Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ
- Textul narativ • Cronică de reportaj • Textul narativ • Cronică de reportaj
- Textul descriptiv • Descrierea • Caracterizarea • Caracterizarea • Descrierea • Caracterizarea
- Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ
- Textul dramatic • Structură textului • Figural, simbol, acțiunea, personajele • Textul narativ • Cronică de reportaj
- Textul descriptiv • Descrierea • Caracterizarea • Caracterizarea • Descrierea • Caracterizarea
- Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ
- Textul narativ • Cronică de reportaj • Textul narativ • Cronică de reportaj
- Textul descriptiv • Descrierea • Caracterizarea • Caracterizarea • Descrierea • Caracterizarea
- Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ

U3 Unde găsim frumusețea?

- Textul dramatic • Structură textului • Figural, simbol, acțiunea, personajele • Textul narativ • Cronică de reportaj
- Textul descriptiv • Descrierea • Caracterizarea • Caracterizarea • Descrierea • Caracterizarea
- Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ
- Textul narativ • Cronică de reportaj • Textul narativ • Cronică de reportaj
- Textul descriptiv • Descrierea • Caracterizarea • Caracterizarea • Descrierea • Caracterizarea
- Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ
- Textul dramatic • Structură textului • Figural, simbol, acțiunea, personajele • Textul narativ • Cronică de reportaj
- Textul descriptiv • Descrierea • Caracterizarea • Caracterizarea • Descrierea • Caracterizarea
- Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ
- Textul narativ • Cronică de reportaj • Textul narativ • Cronică de reportaj
- Textul descriptiv • Descrierea • Caracterizarea • Caracterizarea • Descrierea • Caracterizarea
- Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ

Structura unității de învățare: O abordare integrată a temelor

Lectură

Lecția 4. Textul liric. Frumusețea umană

Activități pentru aprofundarea înțelegerii textului literar.

Lectură

Lucian Blaga (1895 - 1961)

Textul dramatic • Structură textului • Figural, simbol, acțiunea, personajele • Textul narativ • Cronică de reportaj

Textul descriptiv • Descrierea • Caracterizarea • Caracterizarea • Descrierea • Caracterizarea

Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ

Textul narativ • Cronică de reportaj • Textul narativ • Cronică de reportaj

Textul descriptiv • Descrierea • Caracterizarea • Caracterizarea • Descrierea • Caracterizarea

Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ

Lectură

- texte de bază literare semnate de Doina Ruști, Victor Ion Popa, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Nina Cassian, Mihail Sadoveanu, Ray Bradbury;
- texte auxiliare diverse, având atât autori români, cât și străini (*Noi pagini – alte idei*)

Interculturalitate

- temele propuse în programă
- proiecte de grup

Comunicare orală

- strategii de ascultare activă și de producere a textelor orale

Structura lecției: Un parcurs de învățare coerent și eficient

Explorare

Lecția 12. Circumstanțele

Activități pentru aprofundarea înțelegerii textului literar.

Explorare

Textul dramatic • Structură textului • Figural, simbol, acțiunea, personajele • Textul narativ • Cronică de reportaj

Textul descriptiv • Descrierea • Caracterizarea • Caracterizarea • Descrierea • Caracterizarea

Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ

Textul narativ • Cronică de reportaj • Textul narativ • Cronică de reportaj

Textul descriptiv • Descrierea • Caracterizarea • Caracterizarea • Descrierea • Caracterizarea

Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ • Textul argumentativ

Pentru început

Secvență care valorifică acele cunoștințe ale elevilor pe care se pot construi noile achiziții, urmărind în același timp să stimuleze interesul elevilor pentru temele abordate

Explorare

Rubrică în care se discută textele sau se rezolvă exerciții de familiarizare cu tema, bazate pe învățarea prin descoperire

Repere

Secvență care propune o sinteză teoretică a celor descoperite în *Explorare*

Prin tema *Reflecții asupra lumii*, propusă de programa de limba și literatura română pentru clasa a VIII-a, manualul încheie traseul de cunoaștere început în clasa a V-a, cu instrumentele specifice disciplinei limba și literatura română. Astfel, am ales o abordare interogativă, stimulând interesul elevilor pentru a căuta răspunsuri la întrebări precum *Ce înseamnă prietenia?*, *Cum sunt ceilalți?*, *Unde găsim frumusețea?*, *Ce este adevărul?*, pentru ca în final să le oferim acestora ocazia să privească în viitor și să-și imagineze *Încotro se îndreaptă lumea?*.

5 unități de învățare

AMII static, de ascultare activă și de observare dirijată a unei imagini semnificative

Activitate animată, filmuleț sau scurtă animație

Activitate interactivă, de tip exercițiu sau joc, în urma căreia elevul are feedback imediat

din perspectiva celor 5 domenii de conținut

Limbă română

- noțiuni de vocabular, fonetică, morfosintaxă, sintaxa frazei

Redactare

- etape și strategii de redactare a diferitelor tipuri de texte

Recapitulare

- folosirea în contexte noi a achizițiilor dobândite în unitatea de învățare

Evaluare

- teste la final de unitate
- metode complementare (proiect, portofoliu, autoevaluare)

în 7 pași didactici

Aplicații

Secvență care propune numeroase situații de exersare, asigurând transferul noilor achiziții în contexte cât mai diverse

Interpretare

Secvență din cadrul lecțiilor de lectură în care se discută semnificațiile textului

Provocări

Secvență care inițiază dialoguri interdisciplinare și punți spre realitate, solicitându-le elevilor gândirea critică și creativă

Evaluare/Autoevaluare/Portofoliu

Secvențe ce propun criterii de evaluare și sarcini de redactare relevante pentru urmărirea progresului în învățare al elevilor

Cuprins

	Lectură	Interculturalitate/ Proiect
UNITATEA I Ce înseamnă prietenia? 1.3, 1.4, 1.5, 2.1, 2.2, 2.4, 3.2, 3.4, 4.2, 4.3, 4.4	L1. Textul epic <i>Platanos de Doina Ruști / 10</i> L2. Firul narativ. Planurile narațiunii / 15 L3. Naratorul și personajele / 17 L4. Structuri textuale combinate. Textul discontinuu / 20 L5. Semnificațiile textului / 22 L6. Noi pagini – alte idei <i>Narcis și Gură-de-Aur</i> (fragmente) de Hermann Hesse / 23	Proiect de grup: Cărțile noastre / 25
Recapitulare și evaluare 46 – 48		
UNITATEA II Cum sunt ceilalți? 1.4, 1.5, 2.1, 2.2, 2.4, 3.1, 3.3, 3.4, 4.1, 4.2, 4.4, 4.5, 5.1	L1. Textul dramatic <i>Take, Ianke și Cadâr</i> de Victor Ion Popa / 50 L2. Textul dramatic. Structuri textuale / 56 L3. Timpul, spațiul, acțiunea, personajele / 58 L4. Semnificațiile textului / 61 L5. Textul nonliterar. Cronica de spectacol <i>Omenescul personajelor</i> de Ștefan Popa / 63 L6. Noi pagini – alte idei <i>Nathan Înțeleptul</i> (fragmente) de Gotthold Ephraim Lessing / 66	L7. Relații culturale constructive. Noi și ceilalți / 68
Recapitulare și evaluare 88 – 90		
UNITATEA III Unde găsim frumusețea? 1.1, 1.2, 1.3, 2.2, 2.3, 3.1, 3.3, 4.3, 4.4, 4.5, 5.2	L1. Textul liric. Frumusețea naturii: <i>Într-un lac</i> de Tudor Arghezi / 92 L2. Limbajul figurat. Aliterația / 94 L3. Semnificațiile textului / 95 L4. Textul liric. Frumusețea umană: <i>Izvorul nopții</i> de Lucian Blaga / 96 L5. Procedee artistice. Hiperbola / 98 L6. Semnificațiile textului / 100 L7. Textul liric. Frumusețea artei: <i>Controverse</i> de Nina Cassian / 101 L8. Semnificațiile textului / 103 L9. Compararea textelor sub aspectul conținutului și al structurii / 104 L10. Noi pagini – alte idei <i>O pasăre înaltă</i> de Dan Coman / 105	L11. Valori culturale românești în lume / 107
Recapitulare și evaluare 122 – 124		
UNITATEA IV Ce este adevărul? 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.4, 3.2, 3.3, 4.1, 4.3, 4.4, 5.1	L1. Textul epic <i>Iapa lui Vodă</i> de Mihail Sadoveanu / 126 L2. Structuri textuale / 130 L3. Naratorii și personajele. Antiteza / 132 L4. Semnificațiile textului / 134 L5. Textul nonliterar. Textul multimodal. Reclama / 136 L6. Noi pagini – alte idei <i>Hainele cele noi ale împăratului</i> (fragmente) de Hans Christian Andersen / 138	Proiect de grup: Reclama / 140
Recapitulare și evaluare 154 – 156		
UNITATEA V Încotro se îndreaptă lumea? 1.1, 1.2, 2.1, 2.3, 3.1, 3.4, 4.1, 4.2, 4.5, 5.2	L1. Textul epic <i>Fahrenheit 451</i> de Ray Bradbury / 158 L2. Textul epic de mare întindere / 164 L3. Structuri textuale / 166 L4. Personajele. Conflictul / 168 L5. Semnificațiile textului / 170 L6. Textul nonliterar (textul de opinie): <i>Când vei fi adult, e posibil să nu ai loc de muncă</i> după Yuval Noah Harari / 172 L7. Noi pagini – alte idei <i>Prima lecție de geometrie</i> (fragmente) de Ov. S. Crohmălniceanu / 174	L8. Modele comportamentale în textele literaturii universale: <i>Prometeu înlănțuit</i> (fragment) de Eschil / 176
Recapitulare și evaluare 202 – 204		
Recapitulare finală	205 – 207	

Comunicare orală	Limbă română	Redactare
L7. Strategii de ascultare activă / 26	L8. Categoriile semantice (actualizare) / 28 L9. Derivarea. Compunerea (actualizare) / 31 L10. Conversiunea. Familia de cuvinte / 34 L11. Împrumuturile / 36 L12. Registrele limbii / 38 L13. Fonetica / 40	L14. Etapele scrierii. Integrarea feedbackului / 42 L15. Importanța elementelor de grafică în prezentarea unui text scris / 44
L8. Atitudini comunicative / 70	L9. Construcțiile active. Construcțiile pasive cu verbul <i>a fi</i> / 72 L10. Predicatul (actualizare) / 74 L11. Construcțiile cu pronume reflexive / 76 L12. Construcțiile impersonale / 78 L13. Subiectul (actualizare) / 80 L14. Construcțiile incidente / 82 L15. Organizarea coerentă a textului: succesiunea ideilor, folosirea corectă a timpurilor verbale și a anaforelor / 84	L16. Cronica de film. Redactarea de mână și computerizată. Etica redactării: originalitatea / 86
L12. Textul argumentativ / 109	L13. Fraza. Coordonarea / 111 L14. Fraza. Subordonarea. Elipsa / 113 L15. Atributul. Apoziția / 115 L16. Atributiva / 118	L17. Tipare textuale de structurare a ideilor: comparație, analogie / 120
L7. Comportamente nonverbale și paraverbale cu efect persuasiv / 141	L8. Complementul direct / 143 L9. Completiva directă / 144 L10. Complementul indirect / 146 L11. Completiva indirectă / 147 L12. Complementul prepozițional / 149 L13. Completiva prepozițională / 150	L14. Tipare textuale de structurare a ideilor: pro-contra / 152
L9. Argumentare și persuasiune / 179	L10. Circumstanțialul de loc / 181 L11. Circumstanțiala de loc / 182 L12. Circumstanțialul de timp / 184 L13. Circumstanțiala de timp / 185 L14. Circumstanțialul de mod / 187 L15. Circumstanțiala de mod / 188 L16. Circumstanțialul de cauză / 190 L17. Circumstanțiala de cauză / 191 L18. Circumstanțialul de scop / 193 L19. Circumstanțiala de scop / 194 L20. Construcții concesive / 196 L21. Construcții condiționale / 198	L22. Modalități de exprimare a preferințelor și a opiniilor / 200

Competențe generale și specifice

Unitatea I

Ce înseamnă prietenia?

1.3, 1.4, 1.5, 2.1,
2.2, 2.4, 3.2, 3.4, 4.2,
4.3, 4.4

Unitatea II

Cum sunt ceilalți?

1.4, 1.5, 2.1, 2.2, 2.4,
3.1, 3.3, 3.4, 4.1, 4.2,
4.4, 4.5, 5.1

Unitatea III

Unde găsim frumusețea?

1.1, 1.2, 1.3, 2.2, 2.3,
3.1, 3.3, 4.3, 4.4,
4.5, 5.2

Unitatea IV

Ce este adevărul?

1.3, 1.4, 2.1, 2.2,
2.4, 3.2, 3.3, 4.1, 4.3,
4.4, 5.1

Unitatea V

Încotro se îndreaptă lumea?

1.1, 1.2, 2.1, 2.3, 3.1, 3.4,
4.1, 4.2, 4.5, 5.2

1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare prin recepția și producerea textului oral

- 1.1. Exprimarea unui punct de vedere propriu privind reprezentarea aceleiași teme în texte diferite, în vederea evaluării informațiilor, a intențiilor de comunicare și a atitudinilor comunicative
- 1.2. Prezentarea documentată a unei teme/a unui punct de vedere, citând sursele de informare, într-un text de tip argumentativ/în texte de diferite tipuri (de tip descriptiv, explicativ etc.)
- 1.3. Realizarea unei prezentări orale multimodale în fața unui public, corelând elementele verbale, paraverbale și nonverbale în cadrul unor strategii de argumentare
- 1.4. Participarea activă la dezbateri simple, formulând puncte de vedere și/sau continuând ideile celorlalți, exprimând un punct de vedere față de opiniile expuse de interlocutor(i),
- 1.5. Corectarea comportamentelor și a atitudinilor comunicative ineficiente sau inadecvate în activități de comunicare

2. Receptarea textului scris de diverse tipuri

- 2.1. Evaluarea informațiilor și a intențiilor de comunicare din texte literare, nonliterare, continue, discontinue și multimodale
- 2.2. Compararea a cel puțin două texte sub aspectul temei, al ideilor și al structurii
- 2.3. Argumentarea punctelor de vedere pe marginea a două sau mai multe texte de diverse tipuri, având în vedere posibilitatea unor interpretări multiple
- 2.4. Aplicarea constantă a unor strategii de corectare a comportamentelor și a atitudinilor de lectură

3. Redactarea textului scris de diverse tipuri

- 3.1. Redactarea unui text complex, în care să își exprime puncte de vedere argumentate, pe diverse teme sau cu referire la diverse texte citite
- 3.2. Redactarea, individual și/sau în echipă, a unor texte pentru a fi prezentate în fața unui public sau/și pentru a fi publicate
- 3.3. Aplicarea constantă a normelor privind etica redactării pentru crearea unor texte originale
- 3.4. Exersarea constantă în activitățile de redactare a strategiilor de corectare a comportamentelor și a atitudinilor ineficiente sau inadecvate

4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise

- 4.1. Folosirea achizițiilor privind structuri morfosintactice complexe ale limbii române literare, pentru înțelegere corectă și exprimare nuanțată a intențiilor comunicative
- 4.2. Aplicarea achizițiilor lingvistice pentru înțelegerea și producerea unor texte diverse
- 4.3. Analizarea elementelor de dinamică a limbii, prin utilizarea achizițiilor de sintaxă, morfologie, fonetică, lexic și semantică prin raportare la limbile moderne
- 4.4. Valorificarea relației dintre normă, abatere și uz în adecvarea strategiilor individuale de comunicare
- 4.5. Dezvoltarea gândirii logice și analogice (analiză, sinteză, generalizare și abstractizare), prin utilizarea deprinderilor de comunicare corectă în limba română literară, în procesul de învățare pe tot parcursul vieții

5. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context național și internațional

- 5.1. Exprimarea unui punct de vedere față de valori ale culturii naționale sau ale unei alte culturi, identificate în cărțile citite
- 5.2. Argumentarea unui punct de vedere privitor la elemente specifice ale culturii naționale și ale culturii altor popoare

U1 Ce înseamnă prietenia?

Lectură

Textul epic • Firul narativ • Planurile narațiunii • Naratorul și personajele
• Structuri textuale combinate • Textul discontinuu

Comunicare orală

Strategii de ascultare activă

Limbă română

Categoriile semantice • Derivarea, Compunerea • Conversiunea
• Familia de cuvinte • Împrumuturile • Registrele limbii • Fonetica

Redactare

Etapetele scrierii, Integrarea feedbackului • Importanța elementelor de grafică
în prezentarea unui text scris

Recapitulare

Evaluare

Lecția 1. Textul epic

Pentru început

- 1 Completează enunțul: Dacă aș fi o plantă, aș vrea să fiu ..., pentru că ...
- 2 Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi.
 - a Citiți proverbele de mai jos și alegeți, pentru început, doar trei pe care le considerați cele mai apropiate de felul în care înțelegeți voi prietenia.
 - „Prietenul la nevoie se cunoaște.“
 - „Ține lângă tine un prieten adevărat cu amândouă mâinile.“
 - „Prieten adevărat este cel care te sfătuiește de bine, iar nu cel care te laudă mereu.“
 - „Singurul mod de a avea prieten este să fii tu însuși un bun prieten.“
 - „Niciodată nu renunța la un prieten vechi pentru unul nou.“
 - „Cine caută un prieten fără defecte va rămâne singur.“
 - „Cine are un prieten bun nu mai are nevoie de oglindă.“
 - „În trei feluri se păstrează prietenul: onorează-l în prezență, laudă-l în absență și ajută-l la nevoie.“
 - b Alegeți, dintre cele trei proverbe, unul singur, pe care-l considerați totuși cel mai potrivit pentru definiția prieteniei. Prezentați apoi și celorlalte grupe opțiunea voastră și comparați alegerile făcute.
- 3 Ascultați textul dat în lectura model a profesorului.

Doina Ruști (n. 1957)

Prozatoare și scenaristă, este una dintre vocile importante ale literaturii actuale. Romanele sale (*Omulețul Roșu*, 2004; *Zogru*, 2006; *Fantoma din moară*, 2008; *Lizoanca la 11 ani*, 2009; *Mâța Vinerii*,

2017; *Homeric*, 2019) sunt apreciate pentru forța lor narativă, fiind traduse în numeroase limbi. A scris texte și pentru câteva volume de literatură pentru copii din seria *Cărțile mele*.

Platanos este un text inedit.

Text de bază

Platanos

de Doina Ruști

Am crezut inițial că făcea parte dintr-o familie sus-pusă, poate niște oameni distinși care se trăgeau din prinți străvechi ori măcar din cine știe ce înalți funcționari, genul de indivizi care călătoresc mult, locuiesc prin case mari, pline de cărți și de lucruri frumoase. Cei din familia de-astea îți sar în ochi, nu pentru că ar fi îmbrăcați mai luxos, ci pentru felul îngăduitor în care-ți vorbesc. Se uită la tine, zâmbind, gata să-ți intre în voie și, cu toate astea, te simți ca și cum ți s-a făcut o favoare. *El* era un astfel de tip, luminat de acea clemență¹ interioară, care te preface pe loc într-o pisică prinsă de ploaie.

În dimineața de aprilie, mi-l amintesc, stătea înfipt lângă chioșc², destul de înalt pentru vârsta lui, poate și din cauza sacoului, care-i ridica umerii.

— Ce faceți acolo, ne-a întreat el, cu o voce încântătoare, nu cumva vorbiți despre *Bila de Aur*?

Într-un prim moment n-a răspuns nimeni. Eram derutați³. Înțeleseserăm la ce se referă, cu toate că nimănu-i trecuse prin minte să-i spună așa. Dincolo de râu se vedea, într-adevăr, o minge strălucitoare, era acolo de dinainte de venirea noastră, mare și tot atât de misterioasă cum e Luna. Nu cred că cineva își pusese prea multe întrebări despre ea. Era acolo și gata. Totuși, în dimineața cu pricina, remarcasem că acel glob își schimbase oarecum nuanța: acum bătea într-un auriu-violet, ca și cum cineva ar fi suflat peste el o boare subțire, de liliac.

— Au vopsit-o ieri, ne-a lămurit el, cu aceeași voce jovială⁴, ca și cum era de la sine înțeles că toate mingile aurii pot fi vopsite.

O tăcere lungă și incomodă a crescut de la el până în creierul nostru. Și ce-am fi putut să spunem, când până atunci singurul lucru vopsit pe care-l văzuserăm era chioșcul. Cati îl vopsea periodic – fusese mov, apoi galben, iar de câteva săptămâni era alb.

Totți ochii stăteau pe noul venit, care mi se părea cea mai enigmatică ființă din câte văzusem, iar Vio rămăsese, cum se zice, cu gura căscată de uluire. Dar și ceilalți, mai ales fetele, se uitau la el cum nu mai priviseră pe nimeni, cu o admirație evidentă. Își dăduse seama, dar, în ciuda avantajului, nu era îngâmfat. Cred și eu: când ești popular îți dai mâna s-o faci pe modestul!

¹ *clemență* (s.f.) – indulgență, îndurare; bunătate (a unui superior față de inferiorii săi).

² *chioșc* (s.n.) – construcție (în formă de pavilion) așezată, de obicei, în parcuri sau grădini.

³ *derutat*, -ă (adj.) – încurcat, dezorientat.

⁴ *jovial*, -ă (adj.) – vesel, voios, glumeț.

Și avea și ceva, un fel de luminiță în ochi, care te făcea să-l iubești. Iar în momentul de uimire, care ne încălzise pe toți, ne-a spus cum îl cheamă.

— Platanos!¹

În mod normal am fi râs, nu doar că suna caraghios, dar, ca să zic așa, ieșeau din cuvintele sale un fel de pretenții, ceva țepos, ca o floare de plastic.

— Plătanos, a repetat el, cu accentul pe primul *a*!

Vocea îi suna acum mai prietenos, iar zâmbetele noastre s-au risipit.

— Este numele pe care mi l-am ales. Voi?

— Ce, noi? am mormăit eu.

— Ce nume v-ați luat?

Evident, nouă nu ne spusese nimeni că aveam dreptul să ne alegem un nume, doar nu veneam din cine știe ce familii de șmecheri, ca el! De altfel, nici nu-mi mai aminteam cum arată ai mei. Aveam patru ani când m-au luat de-acasă și, ca să fiu sincer, în momentul acesta am mai multe amintiri despre Cati decât despre mama. Prin urmare, habar n-am cine mi-a ales numele. Un singur lucru devenea cert: numele meu, care atâta vreme mi se păruse frumos, începea să sune aiurea. Sisinel². Cum să mă prezint Sisinel, în fața unui tip care se recomandase Platanos?!

Continua să ne privească, încântat, de parcă el n-ar fi fost adus în tabără din aceleași motive ca noi. Voiam să-l pun cu botul pe labe, într-un fel voiam să-i arăt cine sunt.

— De cât timp te-au dat afară ai tăi?

Nu era afectat³, așa că am mai turnat niște motorină pe foc:

— Vreau să zic: unde ai stat până acum?

¹ *platanos* (substantiv în limba greacă, însemnând „platan”) – arbore exotic cu tulpina înaltă și groasă, având scoarță de culoare verzuie, cu coroană mare, bogat ramificată și cu frunze palmate, cultivat ca plantă ornamentală.

² *sisinel* (s.m.) – denumire populară pentru dedițel, plantă erbacee cu flori albe.

³ *afectat*, -ă (adj.) – mâhnit, întristat.

— Pe lângă Bila de Aur.

Acum chiar că ne captase atenția. Niciunul dintre noi nu ieșise din tabără. Eram aici de la vârste mici și rareori se întâmplase să vedem pe altcineva în afară de îngrijitori și de Cati.

— Eram bine situat, s-a lăudat el, lângă o cafenea frecventată de lume bună. Vara e atât de aglomerat, încât poți să simți în nas aburii cafelei, mirosul de scortșoară ori parfumurile femeilor. Pe timpul zilei se umple de elevi, care vin pentru înghețată și prăjituri.

Deși nu ne povestise mare lucru, în mintea noastră începuse să crească o prăjitură imensă, în multe trepte, acoperită cu ciocolată și asaltată⁴ de elevi minusculi, zeci, sute de copii, care escaladau⁵ treptele uriașei prăjituri.

— Iar seara, continuă el să povestească, cânta orchestra. Pe timp de vară abia apucam să-nchid ochii, uneori mă prindea dimineața! Și n-aveți idee ce gălăgie nebună e în oraș: mașini, sirene, scrâșnete și geamuri trântite. Însă pe mine cel mai tare mă enervau chicotelile de la ora 6, când, timp de jumătate de oră, nu le auzeam decât pe tipele care lucrează la Bila de Aur.

— Ce e Bila asta? am îndrăznit eu.

— Un mall.

Probabil că pe fețele noastre se vedea cât suntem de idiști.

— N-ați fost niciodată în oraș?

Ar mai fi vrut să spună ceva, dar, în loc să continue, și-a mângâiat primul nasture al sacoului. Cred că știa că, dacă a ajuns aici, n-o să mai vadă vreodată orașul. Ca și noi, și el se născuse *defect*.

*

⁴ *asaltat*, -ă (adj.) – 1. Care e atacat de forțe militare. 2. Care e copleșit cu cereri, cu rugăminți.

⁵ *escalada* (vb.) – a urca, a se cățăra pe un obstacol.

Platanos știa lucruri neobișnuite și câteva săptămâni l-am ascultat înghețați de uimire. Nu îndrăzneam să-l întrerupem, iar noaptea, în loc să dormim, ne gândeam la ceea ce ne spusese. Dacă am fi putut, am fi trecut râul chiar atunci, dar niciunul dintre noi nu-și putea părăsi locul. Nici măcar Platanos, pe care Cati îl așezase lângă chioșc, considerându-l privilegiat¹ ori în tot cazul mai bun decât noi. Și eram de aceeași părere. Îmi doream să-l ascult, dacă s-ar fi putut ore în șir, mai ales să-i pun acele întrebări pe care nu îndrăzneam să le pun altcuiva.

Într-o dimineață, Cati a venit încărcată de dulciuri. De obicei aveam mâncarea noastră, un regim special, dar din când în când ne cumpăra ciocolată și mai ales niște prăjituri pufoase cu trei straturi de cremă. Cati era veselă.

— Bucurați-vă, ne-a anunțat ea, cred că asta este ultima oară când mai pupați dulciuri. În curând o să treceți în rândul adulților.

Nu știam ce înseamnă asta, dar glasul ei ne îndemna să ne bucurăm. Cati era o femeie fără ascunzișuri, puteai să ai încredere în cuvintele ei. Avea și-o nutrică simpatică, după standardele² mele de atunci.

Ne-a pus în față cutiile, mișcându-se greu, lipăind cu papucii pe aleea care ne despărțea de Platanos.

Eram trei băieți și două fete, aliniați de-a lungul aleii care ne despărțea de Platanos, fiecare în locul lui, pe care Cati ni-l alesese cu mult timp în urmă. Eu eram cel mai mic, iar Năsosu, din cealaltă parte a șirului, era cel mai vârstnic – împlinise deja 14 ani.

Un timp s-a auzit doar zgomotul lingurițelor. Apoi am văzut cartonașul. Era de un gri-alburiu, iar pe el se

vedea ceva scris. Avuseserăm parte de un profesor care ne aducea uneori cărți și filme, pe care le descărcam pe tableta de școală. Tot ce știam era de la el. Dar cartonul rămas în urma lui Cati părea fără sens:

L - Ma - J: 7 - 22

Mi - V: 9 - 22

S: 9 - 24

Vio s-a entuziasmat prima, era întotdeauna plină de optimism, dar era și cea mai stranie dintre noi, din cauză că avea irisul ochilor foarte mic. Când o priveai prima oară, îți făcea impresia că se holbează la tine, plus că era plină de teorii:

— Ar putea fi o scrisoare codată.

Năsosu credea că este un fel de parolă, pe care Cati o folosea ca să poată plăti pe la magazine.

— Oh, nicidecum, a zis Platanos. E doar un *orar*.

Toți cinci ne uitam la el, așteptând explicațiile.

— Zici așa, ca să te rupi în figuri!

Năsosu era supărat, se vedea clar că nu-l plăcea pe Platanos, care continuă să explice, ca și cum Năsosu nici măcar n-ar fi existat.

— Probabil l-a luat din greșeală de la cofetărie. *Luni, marți și joi e deschis între orele 7 și 22...* Asta înseamnă.

Vorbea rar, foarte sigur pe el și întotdeauna gestivul discret³ cu o singură mână, ducând uneori arătătorul la nas.

Năsosu a bufnit supărat, nu voia să-l aprobe, iar după obiceiul lui detestabil⁴, a scuipat într-o parte. Dar Platanos a insistat:

— Știu sigur că e un orar. Era un magazin la parterul mallului, o ciocolaterie, iar pe ușă stătea agățat un orar exact cum e ăsta.

Mi-l imaginam, înalt, întinzând gâtul ca să vadă mai bine. Năsosu rânjea, iar câteva priviri își arătau neîncrederea.

— Orar! a exclamat Vio. Cuvântul ăsta nici nu există! L-ai inventat tu!

— E scris în dicționar, completă Platanos. Ce? Nici de *dicționar* n-ați auzit? A fost o perioadă, a zâmbit el, când m-au mutat în bibliotecă. Stăteam la intrare, lângă un *card reader*, și spuneam: *Bună ziua, vă rog să apropiați cardul!* Când se umplea sala, cineva îmi aducea o tabletă plină de cărți și putea să cadă tavanul pe mine, că nu mă mișcam. Citeam orice, dar mai ales romane: *Contele de Monte Cristo*, *Comoara din insulă*, *Singur pe lume*, *Mihail, câine de circ* și câte altele.

— Despre ce este vorba în ele? am îndrăznit eu.

Ochii lui Platanos străluceau. Era fericit că-l întrebam.

— Ah! N-ai citit *Singur pe lume*? s-a mirat el. *Mais ça, c'est inacceptable!*⁵ E cea mai frumoasă carte pe care am

¹ *privilegiat*, -ă (adj.) – 1. favorizat; 2. (fig.) înzestrat de la natură cu un anumit talent.

² *standard* (s.n.) – normă ce reglementează calitatea, caracteristicile, forma unui produs.

³ *discret*, -ă (adj.) – (despre oameni) care știe să păstreze o taină, un secret ce i s-a încredințat.

⁴ *detestabil*, -ă (adj.) – care produce o senzație dezagreabilă.

⁵ *Mais ça, c'est inacceptable!* (franceză) – Dar asta este de neconceput!

citit-o. Rémi, așa îl cheamă pe personaj, nu mai are pe nimeni și rătăcește pe străzi cu o maimuță pe care o cheamă Suflețel și cu un artist bătrân... E o carte despre prietenie extremă¹, despre bucuria incomparabilă pe care o simte un om când altcineva se apropie de sufletul lui. Nu pot să-ți povestesc, trebuie să citești neapărat!

*

Prietenie extremă! Câteva nopți mi-am imaginat cum străbat și eu străzile, cum intru în magazine, în biblioteci. Iar alături de mine, era mereu el, singurul lângă care mi-ar fi plăcut să trăiesc până la capătul vieții. Mai mult, nu o mai puteam suporta pe Vio care pâlăvrăgea mult, Năsosu mi se părea necioplit, iar de ceilalți mă răcisem, deși multă vreme fuseseră singurii mei prieteni.

Când Cati a trecut să ne vadă, am anunțat-o că am o dorință.

– Aș vrea, i-am spus eu, să mă mut din locul acesta. Cati mă privea nedumerită, cu fața ei de gogoasă.

– Unde să te muți? s-a mirat ea, locul ăsta e cel mai bun pentru tine. Cred că-ți dai seama că au fost luate toate măsurile ca să te simți bine.

Asta era culmea! Ea știa mai bine ca mine care-mi era locul! Mă cuprinsese indignarea² și probabil că mă roșisem până-n urechi. Totuși n-am îndrăznit să insist. Mai mult chiar, am schimbat vorba:

– Ai putea să-mi aduci o carte?

– Bineînțeles. Ce carte vrei?

– *Singur pe lume*.

– Să nu-mi spui că te simți singur! Uite – o ai aici pe Vio și pe ceilalți. Toți ați evoluat³ foarte bine. Ca să nu

¹ *extrem, -ă* (adj.) – care ajunge la limita superioară, în cel mai înalt grad.

² *indignare* (s.f.) – sentiment de revoltă, de mânie, provocat de o nedreptate, de o insultă.

³ *evolua* (vb.) – a trece printr-o serie de transformări spre o treaptă superioară.

mai vorbim de privești! Ce frumos se vede orașul și cât de lin curge râul!

Într-adevăr, nu mă puteam plânge. Îmi făcea bine să simt în nări curenții apei și căldurile mълului.

Câteva zile mai târziu mi-a adus cartea. Citeam și, pe măsură ce curgea subiectul, după ce-l îndrăgisem pe Rémi și plânsesem odată cu el, l-am auzit pe Platanos:

– Ei? Cum ți se pare romanul?

– Suflețel mi se pare simpatic, am încercat eu.

– Asta-i tot ce-mi poți spune? Hai, *prietene*, poți mai mult!

Eram fâstâcit⁴. Mă numise pe mine, care tremuram lângă Vio, înflorată de răsuflările râului, pe mine cel priponit în mocirlă, el, marele Platanos, mă numise *prietene* lui.

Nu puteam să rămân indiferent, mi se părea nedemn să nu răspund cu aceeași monedă.

– Cati, i-am cerut eu supraveghetorei noastre, vreau să mă mut lângă Platanos!

Femeia a făcut ochii mari, apoi a chicotit⁵ puțin.

– Lângă Platanos! Ce vezi tu pe lângă Platanos, mă rog? Uită-te bine!

În jurul lui, în afară de buruieni, nu se vedea nimeni. Chioșcul, aleea, iar pe marginea ei, bine înfipti în marginea râului, stăteam noi.

– Tocmai de aceea, că nu e nimeni, mută-mă lângă el!

Pe fața lui Cati se putea citi o totală dezaprobare. De fapt, toată lumea părea dezamăgită de mine.

– Doar nu vrei să ne părăsești, mi-a reproșat Vio, pentru neica-nimeni ăsta, de la oraș?! Nici măcar nu-l cunoști!

– Nu e bine, a repetat Cati. Crede-mă: locul tău e aici!

– Dacă nu mă muți lângă el, am insistat eu, nu mai vreau să mănânc și nici să vorbesc!

Vio a țâțâit⁶ ușurel, iar Năsosu a scuipat într-o parte. Îmi părea rău de ei, dar în același timp observasem că Platanos era flatat⁷.

– Dacă vii aici, mi-a promis el, o să-ți țin de urât pe vreme de ploaie.

Nimic nu era mai greu, în condiția noastră, decât atunci când începeau ploile, toamna. Muream de frig, dar Cati ne consola că abia astfel o să avem parte de o transformare rapidă.

– Dacă-l muți pe el, atunci va trebui să mă muți și pe mine, a spus Năsosu.

Dar spre surprinderea mea, Platanos s-a opus vehement⁸.

*

Câteva zile, Cati a uitat de mine, pentru că lui Vio i-au amorțit mâinile. Vorbea rar, iar pielea ei prinsese o culoare de sfeclă. Știam că în curând avea să fie doar o plantă, înfiptă în mocirla de lângă râu.

⁴ *fâstâcit, -ă* (adj.) – intimidat.

⁵ *chicoti* (vb.) – a râde pe ascuns sau cu izbucniri.

⁶ *țâțâi* (vb.) – a scoate un sunet asemănător cu un „ț” prelungit, care exprimă nemulțumire, dezaprobare.

⁷ *flatat, -ă* (adj.) – măgulit, încântat.

⁸ *vehement, -ă* (adj.) – violent, aprig.

Toți eram speriați. Năsosu și-a amintit cum rămăsese „lipit“ de bancă. Așa începuse calvarul¹, cu ani în urmă. Apoi cineva i-a convins pe ai lui să-l aducă în tabără. M-am gândit iarăși la câte ploii trecuseră peste mine, de când stăteam înfipt lângă râu.

A doua zi i-am cerut lui Cati cu insistență să mă mute lângă Platanos. Nu era chiar ușor. Deja aveam rădăcini, iar transformarea mea definitivă avea să se întâmple curând. Pe la gene îmi apăruseră muguri, iar mâinile mi se mișcau greu.

— Dar să știi că nu te mai poți întoarce, m-a avertizat ea. Fiecare are dreptul la o singură opțiune.

*

Mutarea mea s-a făcut cu multe precauții², iar în primele ore am pierdut legătura cu lumea. Eram ca și mort.

¹ *calvar* (s.n.) – chin, suferință, încercare grea.

² *precauție* (s.f.) – băgare de seamă, prudență.

Când mi-am revenit am constatat că mă aflam lângă Platanos, iar această fericire nu se compara cu nimic. Foștii mei prieteni erau acum neînsemnați, capete răsarite în mătul apei. Vio aproape se transformase: din părți îi răsăriseră două frunze înguste. Ceva mai departe, Năsosu intrase cu fața în măt.

— Cum te simți? m-a întrebat Platanos, care acum mi se părea mai înalt.

Ore în șir l-am ascultat cu emoție, însă nu puteam să-l mai văd atât de bine ca înainte. Eram prea aproape de el, mi se părea chiar mai înalt, deasupra lumii în care trăiam.

Și apoi a început transformarea. A mea și a lui. Din umerii lui Platanos creșteau crengi groase, iar mie îmi mergea tot mai prost. În cele din urmă mi-au apărut frunze pe tot corpul, iar privirea mi s-a încetșat. Vocea, altădată catifelată, a lui Platanos, se făcuse o șoaptă. Ori poate că auzul meu nu mai era la fel ca-nainte. Și pe urmă nu l-am mai auzit nici așa. El era acum falnic și sus, iar eu aproape că mă uscaser. Poate Cati avusese dreptate, la umbra pomilor falnici³ nu cresc decât buruieni.

*

Apoi a venit primăvara. Râul aducea aburi calzi, iar câțiva fluturi începuseră să zboare pe lângă mine. Știam că în curând aveam să-nfloresc.

Într-o dimineață am auzit un glas nu departe de mine:

— N-arăți rău! Ești plin de flori albe!

Prin lumina cețoasă, zăream culorile dimprejur cu o plăcere imensă. Vocea, pe care n-o mai auzisem demult, era a lui Vio, iar nu departe de mine se înșirau ceilalți, vechii mei prieteni. În capătul rândului surâdea Năsosu – vorba vine că surâdea! Era doar o tufă bogată, care-și mișca frunzele în mod delicat.

— Credeai c-o să te lăsăm singur? a spus el. La ce crezi tu că sunt buni prietenii?

³ *falnic*, -ă (adj.) – grandios, impunător, măreț.

Impresii după prima lectură

1 Notează primele tale impresii despre textul *Platanos*, completând enunțurile din cele patru cadrane:

Cel mai mult mi-a plăcut ...	M-a surprins ...
Personajul meu preferat din text este ...	Textul mi-a amintit de ...

2 Discutați în grupe de 4 – 5 elevi și alegeți proverbul de la începutul textului care se potrivește cel mai bine cu finalul textului.

3 Formulează o întrebare pentru autoare sau notează impresiile tale despre textul *Platanos* și trimite mesajul tău pe adresa editurii.

Lecția 2. Firul narativ. Planurile narațiunii

Explorare

- Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi. Selectați, din lista de mai jos, zece cuvinte-cheie ale textului epic *Platanos* de Doina Ruști. Confrunțați apoi lista voastră cu selecția celorlalte grupe. Stabiliți, prin discuție, lista finală a cuvintelor-cheie.
 - Platanos • dincolo de râu • toamnă • tabără • Vio • transformare • ființă enigmatică • defect • Năsosu • cafea • Cati • bibliotecă • Sisinel • Bila de Aur • oraș • uimire • privilegiat • dulciuri • orar • mall • *Singur pe lume* • prietenie extremă • chioșc • dorință • primăvară • opțiune • frunze • rădăcini • adulți • ploi • alee • nume.
- Așază în ordine cronologică acțiunile de mai jos.
 - Sisinel îi cere lui Cati cartea *Singur pe lume*, despre care a aflat de la Platanos.
 - În tabără apare un nou-venit, care-i impresionează pe toți.
 - Sisinel este fascinat de Platanos și îi cere lui Cati să-l mute lângă acesta, dar Cati refuză.
 - Atât Sisinel, cât și Platanos încep să se transforme, cei doi începând să comunice din ce în ce mai greu.
 - Sosește primăvara și Sisinel înflorește. El își regăsește vechii prieteni, pe Vio și pe Năsosu.
 - Cati le aduce prăjituri celor din tabără.
 - Mutarea îi face rău lui Sisinel, dar încet-încet își revine și se bucură de compania lui Platanos.
 - După ce Platanos îl numește pe Sisinel „prietenul” lui, acesta o roagă din nou pe Cati să-l mute lângă noul venit.
 - Cati îl mută pe Sisinel lângă Platanos, avertizându-l că are dreptul la o singură opțiune și că nu se poate întoarce la locul lui.
 - Platanos le povestește celor din tabără „lucruri neobișnuite” din lumea de dincolo de râu, stârnindu-le imaginația.
- Rezumă oral textul, integrând cuvintele-cheie din lista obținută prin discuții cu toți colegii.
- În text, există două secvențe retrospective, în care Platanos povestește despre locurile în care a trăit înainte de a veni în tabără. Identifică-le.

Repere

Într-un text epic, **firul narativ** poate cuprinde toate etapele acțiunii specifice unei narațiuni sau doar o parte a acestora. Unele texte încep direct cu intriga, cu momentul ce rupe echilibrul inițial și declanșează acțiunea, fără a include situația inițială, de exemplu. Alte texte schimbă ordinea etapelor acțiunii, încep cu situația finală și prezintă apoi desfășurarea evenimentelor anterioare.

Uneori, pe lângă firul narativ din prim-plan, textul epic poate include și episoade din trecut, retrospective, situate în planul secund al povestirii.

Aplicații

- Autoarea a segmentat textul în șase părți, marcate fiecare printr-un asterisc. Propune un titlu pentru fiecare secvență și grupează apoi evenimentele de la exercițiul 2 din secțiunea *Explorare*, astfel încât să corespundă acestor secvențe ale textului.
- Desenează, în caiet, un tabel asemănător celui alăturat. Notează în a doua coloană titlurile celor șase părți și în coloana a treia evenimentele de la exercițiul 2 ce corespund fiecărei secvențe.
- Care dintre etapele acțiunii (situația inițială, desfășurarea acțiunii, situația finală) nu este prezentă în text?

Etapele acțiunii	Titlurile celor șase părți ale textului	Evenimentele corespunzătoare fiecărei părți
Situația inițială		
Desfășurarea acțiunii		
Situația finală		

- 4 Există un punct culminant în cadrul desfășurării acțiunii? Care este acesta?
- 5 Care sunt evenimentele pe care le asociezi cu creșterea acțiunii? Dar cele pe care le asociezi descreșterii acțiunii? Ai regăsit toate aceste etape în tabelul completat?
- 6 Ce personaje pot fi considerate „ajutoarele“, având un rol în găsirea unei rezolvări pentru problema lui Sisinel?
- 7 Recitește secvențele retrospective din text și precizează timpul modului indicativ la care sunt cele mai multe verbe. Observă și verbele din secvențele aflate în prim-planul narațiunii. Ce timp al modului indicativ predomină în acestea?
- 8 Acțiunea se petrece într-o „tabără“. Ce crezi că reprezintă „tabăra“?
- 9 În text sunt conturate două lumi paralele (sugerate și de fotografiile alăturate): cea situată în „tabără“ și lumea de „dincolo de râu“.

a În ce texte epice ai mai întâlnit două lumi, două țărâmurii?

b De ce crezi că plantele aflate în tabără nu au acces la lumea de „dincolo de râu“?

c Care este personajul care cunoaște ambele lumi și face legătura dintre ele?

d Alege una dintre variantele următoare și justifică-ți opțiunea, prin trimitere la text. Lumea de „dincolo de râu“ ar putea reprezenta:

lumea celor sănătoși

lumea cunoașterii

lumea oamenilor

universul dulciurilor

lumea plăcerilor

lumea necunoscută, misterul

- 10 Lucrați în perechi. Într-un tabel asemănător celui de mai jos, notați elementele de decor ce apar în tabără și cele ce apar în orașul de dincolo de râu.

Elementele decorului din tabără	Elementele decorului din oraș

- 11 Recitește tabelul de la exercițiul 2 și notează anotimpul în care se petrece fiecare acțiune.
- 12 Cât durează acțiunea? Integrează în răspunsul tău citate din text care fac referire la diferitele anotimpuri în care se desfășoară întâmplările.
- 13 Asociază fiecărui anotimp o stare a plantelor. Indică un citat din text care să justifice asocierea făcută.

vara

renaștere

toamna

suferință

iarna

bucurie

primăvara

hibernare

Provocări

Lucrați în grupe de câte 4 – 5 elevi. Realizați o bandă desenată în care să surprindeți evenimentele importante ale acțiunii, în ordine cronologică. Aveți o săptămână la dispoziție. Expuneți benzile voastre desenate într-un „tur al galeriei“.

Lecția 3. Naratorul și personajele

Explorare

- 1 Cine narează întâmplările în textul epic *Platanos* de Doina Ruști?
- 2 La ce persoană a verbului sunt relatate întâmplările?
- 3 Ai știut încă de la începutul textului că naratorul este o plantă sau ai descoperit pe parcurs identitatea acestuia? Ce ai crezut inițial despre narator? Cine ai crezut că este?
- 4 Precizează ce alt rol deține naratorul în text.

- 5 Cine sunt celelalte personaje? Ce plante crezi că sunt Vio și Năsosu?
- 6 Unde trăiesc aceste trei plante?
- 7 Confruntă răspunsul tău cu precizările autoarei:

„Naratorul a fost în mintea mea un dediteț alb. M-am gândit la plante care trăiesc pe lângă apă. Vio e viorea de baltă, iar Năsosu e crin sau stânjeneț de baltă, care crește în pâcuri, pe marginea apei. Dar toate aceste plante, inclusiv deditețul de baltă, se pot adapta și pe pământ mai pietros.“

- 8 Lucrați în perechi. Asociați fiecare imagine de mai jos cu unul dintre cele patru personaje: Platanos, Sisinel, Vio și Năsosu. Justificați-vă opțiunea.

- 9 Cine este Cati? Ce rol are ea în viața plantelor din „tabără“?
- 10 Lucrați în perechi. Notați trăsăturile fizice și morale ale lui Cati, având în vedere fiecare fragment reprodus mai jos.

„Într-o dimineață, Cati a venit încărcată de dulciuri. De obicei aveam mâncarea noastră, un regim special, dar din când în când ne cumpăra ciocolată și mai ales niște prăjituri pufoase cu trei straturi de cremă. Cati era veselă.“

„Cati mă privea nedumerită, cu fața ei de gogoasă.
— Unde să te muți? s-a mirat ea, locul acesta e cel mai bun pentru tine. Cred că-ți dai seama că au fost luate toate măsurile ca să te simți bine.“

„Femeia a făcut ochii mari, apoi a chicotit puțin.
— Lângă Platanos! Ce vezi tu pe lângă Platanos, mă rog? Uită-te bine! [...]
— Dar să știi că nu te mai poți întoarce, m-a avertizat ea. Fiecare are dreptul la o singură opțiune.“

„Cati era o femeie fără ascunzișuri, puteai să ai încredere în cuvintele ei. Avea și-o mutricică simpatică, după standardele mele de atunci.“

- 11 Precizează diferențele de vârstă între cele trei plante: Sisinel, Vio și Năsosu, pe baza detaliilor din text.
- 12 Ce vârstă crezi că are Platanos?

13 Alcătuiți cinci grupe. Fiecare grupă va selecta din text pasaje referitoare la unul dintre cele cinci personaje: Platanos, Sisinel, Vio, Nășosu și Cati. Realizați, pe baza pasajelor selectate, o fișă de identitate a fiecărui personaj, asemănătoare celei de mai jos. La mijloc, puteți desena personajul respectiv.

Numele Identitatea		Locul în care trăiește
Trăsături fizice		Trăsături morale

14 Prin ce se deosebește Platanos de cele trei plante? Te poți referi la numele personajelor, la experiențele lor și la limbajul folosit de fiecare.

15 Selectează citate din text prin care să justifici fascinația pe care Platanos o exercită asupra lui Sisinel.

Repere

Naratorul este vocea anonimă sau personajul care relatează întâmplările și este imaginat de autor.

Naratorul povestește la persoana I, singular, când relatează întâmplările din perspectiva sa. El își asumă astfel atât rolul de narator, cât și pe cel de personaj.

Naratorul povestește la persoana a III-a când vorbește despre alții, părând că știe totul despre întâmplările relate, despre gândurile, intențiile și sentimentele personajelor. Un astfel de narator se numește narator omniscient.

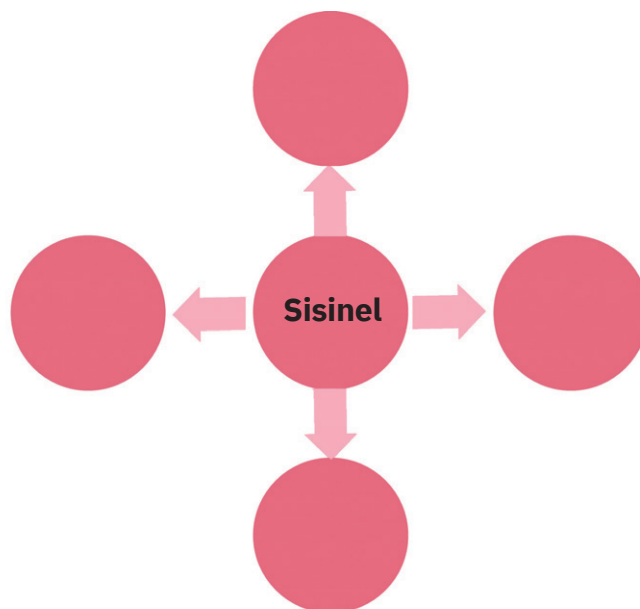
Naratorul poate povesti la persoana a III-a fără să știe mai mult decât personajele, prezentând întâmplările fără să realizeze legături între ele și fără să ofere interpretări. În acest caz, perspectiva este asemănătoare unei camere de filmat care surprinde diverse secvențe din realitate.

Personajele pot fi ființe (oameni sau animale), plante sau obiecte care participă la acțiunile dintr-un text narativ. Acestea sunt construcții imaginare, existând doar în lumea ficțiunii, în text. Uneori, personajele pot reprezenta o alegorie, alcătuită dintr-o înșiruire de metafore, comparații sau personificări și substituind un concept abstract.

Aplicații

- Personajele care au în text identitatea unor plante sunt personificate. Precizează care sunt trăsăturile umane ale fiecărui personaj-plantă.
- Prin felul în care se comportă, cu cine pot fi asemănaate personajele-plante din textul epic *Platanos*?
- Ce reprezintă „transformarea” prin care trec plantele din tabără? Dacă ar fi să transpui acest fenomen în plan uman, la ce crezi că s-ar referi el? Poți alege dintre următoarele variante:
 - inițierea unui conflict cu cei din jur;
 - maturizarea;
 - adaptarea la un nou mediu.
- Lucrați în perechi. Realizați o hartă a personajului Sisinel, pentru a evidenția relațiile pe care le are cu

celelalte personaje. Puteți folosi o schemă asemănătoare celei date. Pe săgeți puteți nota comportamentele și atitudinile lui Sisinel față de ceilalți.

- 5 Ce crezi că înseamnă faptul că toate plantele din text sunt „defecte“?
- 6 Imaginează-ți ce ar spune un copil venit din lumea „de dincolo de râu“ despre plantele din „tabără“. Scrie o pagină de jurnal din perspectiva acestui copil. Schimbă caietul cu colegul tău de bancă și discutați pe marginea celor scrise.
- 7 Cum crezi că îl vede Platanos pe Sisinel? Realizează o scurtă descriere a naratorului din perspectiva lui Platanos.
- 8 Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi. Fiecare grupă își va alege o perspectivă din care va analiza personajul: un botanist, un psiholog, un lingvist sau directorul unei tabere de copii. Discutați despre cum i-ar caracteriza fiecare pe Platanos și pe Sisinel. Realizați postere cu cele patru perspective și puneți-le într-un „tur al galeriei“. Oferiți explicații colegilor despre ce ați notat pe posterul vostro. Puteți avea în vedere sugestiile de mai jos.

- Botanistul va descrie cele două plante din punctul de vedere al alcătuirii și al aspectului lor, al locurilor în care trăiesc, al evoluției acestora.
 - Psihologul va prezenta comportamentul, motivațiile și reacțiile celor două personaje.
 - Lingvistul va face precizări referitoare la limbajul personajelor.
 - Directorul de tabără va prezenta cele două personaje din perspectiva problemelor pe care i le creează.
- 9 În aceleași grupe, citiți descrierea vioarei de baltă din coloana alăturată, reproducă de pe un site pentru remedii naturiste, care este realizată sub forma unui horoscop floral.

- a Numiți un semn zodiacal pe care îl puteți asocia cu descrierea din horoscopul floral a vioarei de baltă.
- b Comparați trăsăturile prezentate aici cu trăsăturile personajului Vio.

- c Realizați o descriere de tip horoscop floral pentru deditei și stânenel, valorificând trăsăturile personajelor-plante din textul Doinei Ruști.

VIOAREA DE BALTĂ

Persoane calme, aparent mândre sau distante, dar care, de fapt, au nevoie de un spațiu personal și nu suportă ca alții să se amestece în viața lor. Când au probleme, preferă să se descurce singure. Nu simt nevoia de consolare și nu solicită ajutorul.

- 10 Alege și rezolvă una dintre sarcinile următoare:

- a Descrie-l pe Sisinel din perspectiva lui Vio sau a lui Năsosu.
- b Descrie-l pe Platanos din perspectiva lui Vio sau a lui Năsosu.

- 11 Formulează punctul tău de vedere privitor la Sisinel, evidențiind ce ți-a plăcut și ce nu ți-a plăcut la el, prin raportare la propriile valori.

Un farmacist și recuzita lui de plante vindecătoare, într-o gravură de secol XVIII, de Martin Engelbrecht

Provocări

Realizați, în grupe de câte patru elevi, un joc de rol, în care să interpreteze fiecare unul dintre cele patru personaje (Sisinel, Platanos, Vio și Năsosu). Într-un dialog ce respectă regulile unei conversații civilizate, discutați deschis despre voi, spunându-vă părerea despre ceilalți și reacționând la felul în care vă percep aceștia.

Portofoliu

Realizează, la alegere, caracterizarea lui Sisinel sau a lui Platanos, încercând să integrezi cât mai multe dintre aspectele abordate în exercițiile anterioare.

Lecția 4. Structuri textuale combinate. Textul discontinuu

Structuri textuale combinate

Explorare

- 1 Identifică, în a doua parte a textului (care începe cu enunțul „Platanos știa lucruri neobișnuite și câteva săptămâni l-am ascultat înghețați de uimire.”) structuri narative, descriptive, dialogate și explicative.
- 2 Precizează câte o trăsătură a fiecărei structuri identificate. Alege dintre întrebările următoare pe acelea care se potrivesc fiecărei structuri identificate: *când?*, *în ce ordine?*, *ce?*, *cine vorbește?*, *despre ce discută?*, *cum?*

Repere

Într-un text epic, apar **structuri textuale** diverse, care pot fi combinate diferit. Astfel, într-un paragraf sau într-un episod pot apărea structuri diferite, ușor de recunoscut după funcția lor:

- > structuri narative, în care sunt prezentate evenimentele ce compun firul narativ, prin raportare la timp, oferind răspunsuri la întrebări precum „când?” și „în ce ordine?”;
- > structuri descriptive, în care sunt oferite detalii privitoare la personaje sau la diferite obiecte situate în spațiu; ele răspund la întrebarea „ce?”, evidențiind elementul descris;
- > structuri dialogate, alcătuite din replicile personajelor, care au atât rolul de a caracteriza personajele, cât și rolul de a dinamiza narațiunea; ele oferă răspunsuri la întrebările „cine vorbește?”, „despre ce discută?”;
- > structuri explicative, în care naratorul sau personajele oferă explicații necesare înțelegerii acțiunii sau a comportamentului personajelor; aceste secvențe răspund la întrebarea „cum?”;
- > structuri argumentative, în care naratorul sau personajele prezintă argumente pentru a-și susține punctele de vedere, oferind răspunsuri la întrebarea „de ce?”.

Fiecare tip de structură contribuie la dezvoltarea narațiunii, iar combinarea acestora conferă dinamism textului epic care aduce, astfel, în fața cititorului un univers ficțional complex și divers, așa cum este și lumea în care trăim.

Textul discontinuu

Explorare

- 1 De ce le este greu lui Vio, lui Năsosu și lui Sisinel să înțeleagă orarul notat pe cartonașul pe care le-a adus Cati dulciuri?
- 2 Tu ai înțeles imediat despre ce este vorba? Care au fost indiciile pe care le-ai avut în vedere pentru a încerca să decodezi mesajul?

Repere

Textul discontinuu este un document vizual care nu este organizat în propoziții și paragrafe. De aceea, lectura unui astfel de text nu este liniară.

Pentru a descifra un astfel de text, cititorul trebuie să înțeleagă modul de organizare specific documentului respectiv. Astfel, când citește un tabel, trebuie să știe ce tip de informații cuprinde fiecare coloană; într-o diagramă, va trebui să coreleze informațiile în funcție de informațiile oferite și de legendă.

Texte discontinue sunt: listele, tabelele, graficele, diagramele, orarele, cataloagele, dicționarele etc.

Aplicații

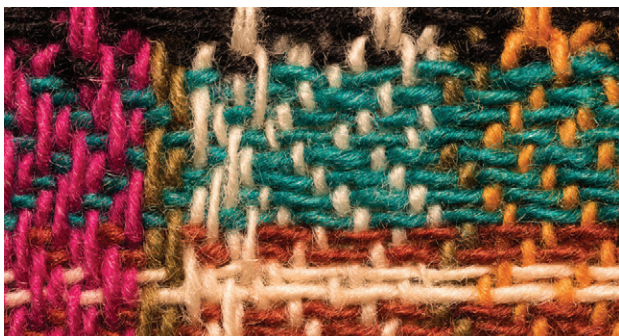
- 1 Structurile narative sunt, de obicei, marcate de indici temporali, care plasează acțiunea într-un anumit moment al zilei, într-un anotimp sau care arată durata evenimentelor. Identifică, în a treia parte a textului, două structuri narative în care sunt prezenți indici de timp privitori la acțiune.

- 2 Structurile descriptive oferă detalii referitoare la spațiul/decorul în care se petrece acțiunea sau la personajele care iau parte la acțiune. Identifică două structuri descriptive diferite: una care conturează spațiul și alta care reliefează portretul lui Platanos. Precizează de fiecare dată tema descrierii (obiectul/ființa descrisă), elementele asupra cărora se concentrează descrierea și detaliile care se referă la trăsăturile acestora.
- 3 Structurile dialogate surprind interacțiunea verbală a personajelor. Selectează din text:
- o secvență în care Platanos discută cu Sisinel;
 - o secvență în care Cati vorbește cu Sisinel.
- 4 Selectează din penultima parte a textului o structură explicativă și precizează ce fenomen este prezentat. Menționează dacă secvența este doar explicativă sau sunt prezente în cadrul explicației și alte tipuri de secvențe (de exemplu, narative sau descriptive).
- 5 Ce tip de structură poți identifica în replica lui Cati de mai jos? Justifică-ți răspunsul.

„Nu e bine, a repetat Cati. Crede-mă: locul tău e aici!”

- 6 Alege varianta pe care o consideri adevărată. Rolul combinării structurilor în textul epic *Platanos* este:
- de a complica narațiunea;
 - de a evidenția complexitatea și diversitatea universului creat;
 - de a crea suspans;
 - de a surprinde cititorul.

- 7 Discutați în perechi. Prin ce credeți că se aseamănă imaginea de mai jos cu un text în care apar mai multe

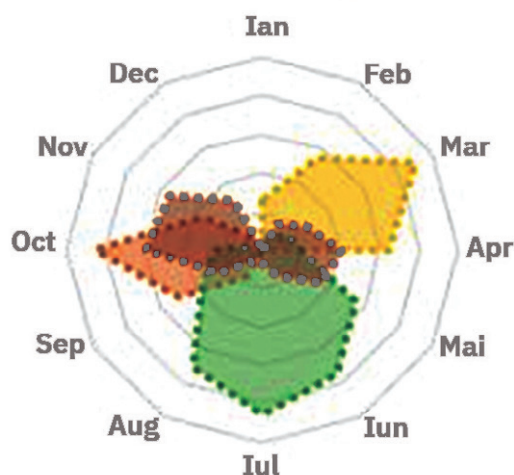

tipuri de secvențe textuale? Scrieți împreună un scurt text în care să comparați cele două elemente (textul și țesătura).

- 8 Privește diagrama de mai jos. Notează ce informații sunt prezentate și cum le interpretezi. Confruntă răspunsul tău cu răspunsurile celorlalți colegi.

VÂNZĂRI GRĂDINĂ

bulbi seminte flori arbori și arbuști

- 9 Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi. Realizați un ghid despre cum se citește o diagramă, după ce discutați despre felul în care a procedat fiecare dintre voi pentru a descifra sensurile diagramei de la exercițiul 8. Comparați apoi ghidul vostru cu cele realizate de celelalte grupe și modificați ghidul vostru, astfel încât să fie cât mai util unui coleg de-ai voștri care nu a fost prezent la această lecție.
- 10 Realizează o diagramă asemănătoare celei de la exercițiul 8, în care să notezi tipurile de structuri textuale din partea a doua a textului. În locul lunilor anului vei nota paragrafele acestei părți (1, 2 etc.), iar în legendă vei evidenția prin culori diferite tipurile de structuri textuale. Poți să alegi și altă variantă de diagramă, care ți se pare mai potrivită pentru a rezolva sarcina.
- 11 Schimbă caietul tău cu cel al colegului de bancă și discutați împreună pe marginea diagramelor.

Provocări

- 1 În grupe de 4 – 5 elevi, desenați „tabăra”, cu aleile, chioșcul, râul și plantele care există acolo, recitind cu atenție structurile descriptive din text referitoare la acestea. Expuneți desenele voastre într-un „tur al galeriei”.
- 2 Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi. Dramatizați un fragment al textului *Platanos* în care identificați diferite tipuri de structuri textuale. Notați, într-un jurnal de regizor, care sunt structurile ce pot fi aduse cu ușurință în fața spectatorilor și ce structuri nu pot fi valorificate într-o dramatizare.

Lecția 5. Semnificațiile textului

Interpretare

- De ce crezi că Platanos nu mai apare în finalul textului? Ce s-a întâmplat cu el? Alege dintre următoarele variante sau propune tu altă soluție:
 - nu a rezistat peste iarnă;
 - Platanos face parte din altă sferă, mai înaltă, la care Sisinel nu are acces;
 - Platanos a fost mutat în oraș;
 - Platanos este încă în tabără, dar de data aceasta Sisinel îl ignoră pentru a-și regăsi vechii prieteni.
- Comentează de ce mutarea lui Sisinel (care avea deja rădăcini) îi provoacă atâta rău. Ce corespondent poți găsi în lumea noastră, a oamenilor, pentru o astfel de „dezrădăcinare“?
- Care este personajul din text de care te-ai simțit cel mai aproape sau cu care te-ai identificat? Scrie un text în care să evidențiezi asemănări sau deosebiri între experiențele, gândurile și trăirile tale și cele ale personajului ales.
- Imaginează-ți că ești în locul lui Sisinel. Ai schimba ceva din comportamentul acestuia față de Platanos și față de Vio și Năsosu? Justifică-ți răspunsul.
- Dar dacă ai fi în locul lui Vio și al lui Năsosu? Ai face ceva diferit?
- Ce rol au cărțile în înfriparea prieteniei dintre Sisinel și Platanos?
- Ai citit vreuna dintre cărțile menționate de Platanos? Notează ce-ți amintești despre felul în care este ilustrată tema prieteniei în romanul respectiv. Dacă nu ai

citit niciuna dintre cele patru cărți, pe care ai vrea s-o citești? Justifică-ți alegerea.

- Crezi că prietenia dintre Sisinel și Platanos este una „extremă“? Justifică-ți răspunsul.
- Mai jos sunt câteva gânduri despre prietenie. Alege două dintre ele, care se potrivesc cu ceea ce crezi tu despre prietenie. Alege apoi unul singur, care crezi că se potrivește cu textul studiat.
 - „Nimeni nu poate trăi fără prieteni, chiar dacă stăpânește toate bunurile lumii.“ (Aristotel)
 - „Ce-ți poți dori mai mult decât să ai pe cineva cu care să poți vorbi ca și cu tine însuși?“ (Cicero)
 - „Prietenia îndoiește bucuriile și înjumătățește necazurile.“ (Francis Bacon)
 - „Prietenia înseamnă să fii alături de cineva nu când are dreptate, ci când greșește.“ (André Malraux)
 - „Prieten este cel care, atunci când îți întinde mâna, îți atinge inima.“ (Gabriel García Márquez)
- Asemenea eroilor din basme, Sisinel se află în căutarea a ceva ce îi lipsește. El vrea să afle ce este prietenia. Crezi că, la finalul drumului, a găsit ceea ce căuta?
- Cum interpretezi ceea ce îi spune la un moment dat Cati lui Sisinel, și anume că „la umbra pomilor falnici nu cresc decât buruieni“?
- Formulează un punct de vedere privind replica din finalul textului, rostită de Năsosu: „— Credeai c-o să te lăsăm singur? a spus el. La ce crezi tu că sunt buni prietenii?“.
- Ce semnificație crezi că au întâmplările din textul *Platanos*? Formulează ce ai înțeles din text despre prietenie sub forma unui sfat sau a unui proverb.

Provocări

Lucrați în grupe de câte 5 – 6. Repovestiți oral textul, transpunându-l în lumea voastră, substituind personajele-plante cu personaje-copii. Folosiți metoda ștafetei. Discutați apoi, cu întreaga clasă, dacă și în ce măsură se schimbă semnificațiile textului în această situație.

Portofoliu

Scrie un text despre ce înseamnă pentru tine prietenia, pornind de la unul dintre cele două citate alese de tine la exercițiul 9.

Autoevaluare (L1 – L5)

- Completează, în caiet, următoarele afirmații:
- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
 - Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
 - Cel mai dificil mi s-a părut ...

Lecția 6. Noi pagini – alte idei

Text auxiliar

În prima parte a secțiunii de lectură ai descoperit că alegerea prietenilor nu e deloc simplă. Vei afla din fragmentele ce urmează, extrase din romanul *Narcis și Gură-de-Aur* de Hermann Hesse, că uneori prietenii se leagă între persoane cu pasiuni și trăsături opuse, care par a se completa reciproc. Citește rândurile următoare pentru a descoperi felul în care se naște o prietenie profundă între Narcis și Gură-de-Aur, doi băieți aflați într-o școală monahală.

„Printre frații numeroși al căror roi împânzea dormitoare, bisericile și sălile de clasă, se aflau doi, pe care toți îi știau și îi priveau cu respect. Se afla abatele¹ Daniel, bătrânul, și elevul Narcis, tânărul, care abia își începuse noviciatul², dar care, din pricina darurilor sale deosebite și împotriva tuturor obiceiurilor vechi, era folosit încă de pe acum ca dascăl, îndeosebi de elină³.

Acei, puțini, care ocazional mai zâmbeau pe seama simplității abatelui, erau însă cu atât mai vrăjiți de Narcis, copilul-minune, frumosul adolescent cu elina lui elegantă, cu purtarea sa impecabil de cavaleriească, privirea liniștită și pătrunzătoare, de cugetător, și cu buzele subțiri, frumos și sever desenate. Era îndrăgit de cărturari pentru că stăpânea minunat elina; era iubit de toți ceilalți, ba unii erau chiar de-a dreptul fermecați de noblețea și de finețea sa. Erau și unii care îi luau în nume de rău faptul că era atât de tăcut și de stăpânit. [...]

— Narcis, îi zise abatele după o confesiune, mă recunosc vinovat de o judecată aspră pe seama ta. Adeseori te-am socotit trufaș și poate că astfel te-am nedreptățit. Ești foarte singur, tinere frate, ești singuratic, ai admiratori, dar nu prieteni. [...] Ești în mod deosebit dotat pentru limbi străine și pentru gândire, fiule [...]. Probabil că vei deveni dascăl și cărturar. Nu asta este și dorința ta?

— Iertați-mă, părinte, dar dorințele mele nu-mi sunt încă atât de limpezi. Științele mă vor încânta întotdeauna, căci cum ar putea altminteri? Dar nu cred că științele vor fi singura mea preocupare. Și-apoi, nu întotdeauna dorințele hotărăsc soarta și menirea unui om, ci altceva, ceva predestinat. [...] Mi se pare a ști, milostive părinte, că înainte de toate sunt chemat către viața monahală. Voi deveni călugăr, așa cred, voi deveni preot [...] și poate abate.

— De ce nutrești această credință? întrebă, șovăind, bătrânul. Ce însușire a ta, în afară de cărturărie, ar fi cea care se exprimă în această credință?

— Este acea însușire, zise Narcis încet, care mă înzestrează cu un simț pentru firea și chemarea oamenilor, nu numai pentru ale mele proprii, ci și pentru ale celorlalți. Dacă nu m-aș fi născut pentru viața monahală, aș fi fost nevoit să devin judecător sau om de stat. [...]

Și iată că se întâmplă să apară o față nouă în mănăstirea în care veneau și plecau atâția, și această nouă față nu era dintre cele ce trec neobservate și sunt repede date uitării. Era un tânăr care, anunțat de tatăl său cu mult înainte, sosi într-o zi de primăvară, ca să învețe în școala mănăstirii. Își legară caii de castan, tânărul și tatăl său și, de sub boltă, fratele portar le ieși în întâmpinare.

Băiatul își ridică privirea spre copacul încă pleșuv din iarnă.

— Un astfel de copac, zise el, n-am mai văzut până acum. Un copac frumos și ciudat. Aș vrea să știu cum se numește. [...] Portarul îi dădu lămurirea. Tânărul mulțumi frumos, îi întinse mâna și-i zise:

— Mi se spune Gură-de-Aur și urmează să învăț aici, la școală.

Bărbatul îi zâmbi cu prietenie după care o luă înaintea noilor veniți, conducându-i prin portal, apoi în sus, pe scările largi de piatră, și Gură-de-Aur păși în mănăstire fără teamă, cu sentimentul că în locurile acestea a și întâlnit două ființe cărora le putea fi prieten: copacul și fratele portar. [...]

Apoi pătrunse în clasă, unde o duzină de copii și de tineri ședeau în bănci, iar ajutorul de dascăl, Narcis, se întoarse spre el.

— Eu sunt Gură-de-Aur, zise el, elevul cel nou.

Narcis salută scurt, fără a zâmbi, îi indică un loc în banca din fund și-și continuă, fără zăbavă, lecția.

Gură-de-Aur se așeză. Era mirat că dăduse peste un dascăl atât de tânăr, abia cu câțiva ani mai în vârstă ca el, era mirat și nespuse de bucuros să-l găsească pe acest tânăr dascăl atât de frumos, de distins, serios și-n același timp cuceritor și demn de afecțiune. [...] Dintr-odată se simți bine. Venise la oameni buni, demni de dragoste,

¹ *abate* (s.m.) – 1. Stareț al unei abații. 2. Titlu onorific dat unor clerici catolici.

² *noviciat* (s.n.) – stagiul pe care o persoană care a intrat de curând într-o mănăstire trebuie să-l parcurgă pentru a se călugări.

³ *limba elină* – limba greacă veche.

era gata să-i iubească și să se străduiască pentru a le dobândi prietenia. [...]

Deși trăia în bună prietenie cu toți, [Gură-de-Aur] nu găsi totuși prea curând un prieten adevărat; printre colegii de școală nu se afla niciunul de care să se fi simțit deosebit de apropiat. [...] Doi oameni se aflau în mănăstire, către care inima lui Gură-de-Aur se simțea atrasă, care-i plăceau, față de care simțea admirație, dragoste și respect: abatele Daniel și ajutorul de dascăl Narcis. [...]

Narcis observase firește ce superbă pasăre cu pene de aur venise, în zbor, să i se așeze pe umăr. El, cel însingurat în distincția lui, recunoscuse în Gură-de-Aur un frate al său, deși în toate privințele părea să-i fie contrariul. Pe cât se înfățișa Narcis de întunecat și uscățiv, pe atât era Gură-de-Aur de luminos și înfloritor. Pe cât era Narcis un gânditor și un analist, pe atât părea Gură-de-Aur să fie un visător și un suflet copilăros. Dar un fel de destin comun se arca deasupra contrastelor; amândoi erau oameni nobili, amândoi erau însemnați prin daruri și semne vizibile care-i distingueau de ceilalți și amândoi fuseseră investiți de soartă cu o vocație deosebită. [...]

Însă din zorii cei dintâi ai acestei prietenii, [Gură-de-Aur] dădu peste opreliști ciudate, peste neașteptate, misterioase răceli, peste exigențe ce-l înspăimântau. [...] Cât de aspru și singur, cât de limpede și de riguros era acest Narcis! Se părea că lui îi era deopotrivă necunoscută și nedorită hoinăreala comună și plină de grație prin țara prieteniei. Părea a nu cunoaște și nici a îngădui drumurile fără de țintă, rătăcirile visătoare. Ce-i drept, când Gură-de-Aur păruse bolnav, se arătase îngrijorat, ce-i drept, îi stătea credincios alături, îl ajuta și-l sfătuia, în tot ce avea legătură cu școala și cu învățătura, îi deslușea pasajele grele din cărți, îi deschidea orizonturi pe tărâmul gramaticii, logicii, teologiei; dar niciodată nu părea a fi cu totul mulțumit de prietenul său și de acord cu el, ba chiar destul de des părea a zâmbi pe seama lui și a nu-l lua în serios. [...] Iar în chemarea lui Gură-de-Aur către asceză¹, Narcis nu credea. [...] Sarcina sa îi apărea limpede [...]: a-i reda adevărata, propria lui fire. Va fi o misiune grea, iar lucrul cel mai greu va fi că împlinind-o, ar putea să-și piardă prietenul.“

Traducere din limba germană de Ivan Deneș

¹ asceză (s.f.) – viață austeră și retrasă.

Discutarea textului

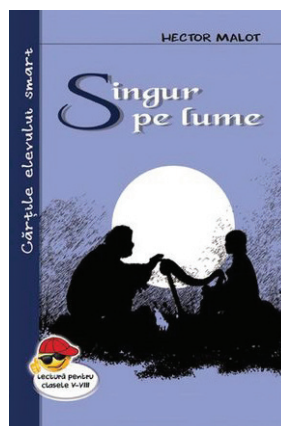
- 1 Ce rol crezi că are abatele Daniel în formarea tânărului Narcis?
- 2 Ce îl fascinează pe Gură-de-Aur la Narcis? De ce, la rândul lui, Narcis simte nevoia să se apropie de Gură-de-Aur?
- 3 Indică fragmentul din text din care reiese interesul lui Gură-de-Aur pentru natură.
- 4 Cei doi băieți, Narcis și Gură-de-Aur, întruhidează două tipuri umane diferite: cărturarul și artistul. Precizează trăsăturile menționate în text care te ajută să-i încadrezi în cele două tipuri.
- 5 Crezi că poate exista prietenie și între persoane de vârste diferite? Între un tânăr și un om în vârstă, de exemplu?
- 6 În ce măsură prietenia între două persoane atât de diferite precum Narcis și Gură-de-Aur poate dura? Explică.
- 7 De care dintre cele două personaje te simți atras? Prin ce te poți identifica tu cu acesta?
- 8 Există în fiecare dintre noi tendințe diferite, contradictorii, care ne îngreunează alegerile în viață. Tu ai decis deja ce profesie ai vrea să îmbrățișezi? Ce însușiri crezi că te recomandă? Ce alte opțiuni ai avut în vedere înainte de a lua o decizie? Scrie un scurt text pentru a răspunde la aceste întrebări.

Biblioteci deschise

Pentru a afla cât de multe forme poate lua prietenia, citește cărțile recomandate.

Singur pe lume este cea mai cunoscută operă a scriitorului francez Hector Malot, publicată în 1878. Este povestea micului orfan Rémi, care se maturizează călătorind prin Franța și Anglia cu proprietarul unui circ, cu trei căței și cu maimuța Suflétel. Între aceștia se naște o frumoasă prietenie.

Seria *Ciresarii* a scriitorului Constantin Chiriță prezintă aventurile unui grup de șapte tineri, care învață împreună ce este prietenia. Seria conține cinci volume: *Cavalerii florii de cireș* (1956), *Castelul fetei în alb* (1958), *Roata norocului* (1960), *Aripi de zăpadă* (1961) și *Drum bun, Ciresari* (1963).

Proiect de grup. Cărțile noastre

Sarcină de lucru

Lucrați în grupe de 3 – 4 elevi. Fiecare grupă va realiza un poster care va conține trei texte discontinue:

- a o diagramă cu tipurile de cărți pe care doriți să le citiți;
- b un plan de lectură al fiecărui membru al echipei;
- c o listă cu numele membrilor grupei.

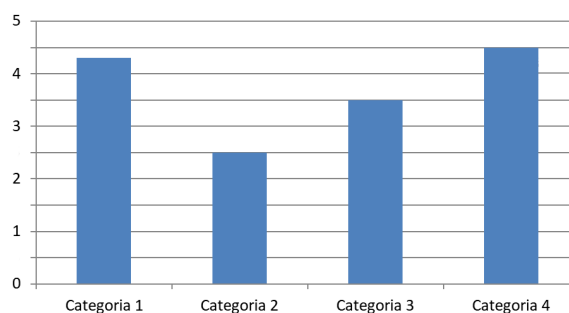
Timp de realizare: trei săptămâni

Pași pentru realizarea proiectului

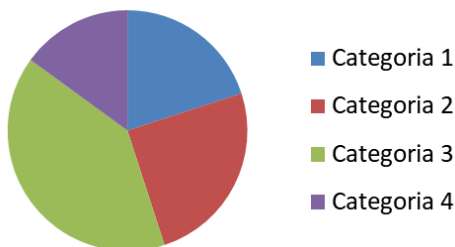
Săptămâna I

- 1 Consultați site-urile unor edituri care publică literatură pentru copii și adolescenți; după ce citiți prezentarea cărților, alegeți-vă fiecare cinci cărți pe care ați dori să le citiți până la sfârșitul anului școlar.
- 2 Grupați cărțile alese în funcție de genul cărții (fantasy, de aventuri, istorice, de poezie etc.). Realizați diagrama astfel încât să rezulte clar preferințele voastre (câți dintre voi ați ales cărți de un anumit tip). Puteți folosi unul dintre tipurile de diagrame reproduse în această pagină.

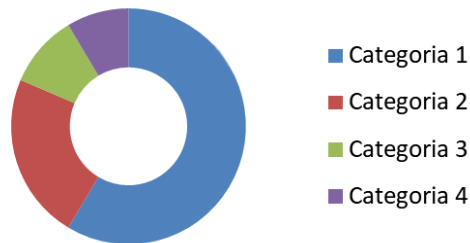
Titlu

Titlu

Titlu

Săptămâna II

- 3 Fiecare membru al grupei va realiza un plan de lectură pentru următoarele luni, până la finalul anului școlar, în care să includă cărțile selectate.
- 4 Realizați posterul, în care includeți diagrama cărților selectate, planurile de lectură ale tuturor membrilor grupei voastre și lista cu numele membrilor grupei.
- 5 Prezentați proiectul vostru în fața colegilor.

Evaluarea proiectului

Evaluati proiectul pe baza următoarei grile:

CRITERII		😊	😐	😞
Conținutul	Cuprinde toate cele trei tipuri de texte discontinue.			
Calitatea	Informațiile sunt bine organizate, astfel încât să fie clare pentru orice cititor.			
	Așezarea în pagină a textelor discontinue este clară și atractivă.			
Prezentarea activității	Informațiile sunt prezentate succint, clar și atractiv, respectând timpul avut la dispoziție.			

Lecția 7. Strategii de ascultare activă

Pentru început

- 1 Știi ce este testul prieteniei? Trebuie să-i pui unui prieten întrebări despre tine (de exemplu, despre preferințele și visurile tale, despre lucruri pe care numai cineva care te cunoaște bine le știe). Acesta trebuie să poată da cât mai multe răspunsuri corecte. La rândul tău, trebuie să poți răspunde corect la întrebările puse de prietenul tău. Două perechi de prieteni dintre colegii voștri vor juca testul prieteniei în fața clasei.
- 2 Care dintre cei patru colegi crezi că s-a dovedit, în urma testului, cel mai bun prieten? Stabiliți prin votul întregii clase alegerea voastră.
- 3 Discutați în grupe de 4 – 5 elevi, pe marginea întrebării următoare: Credeți că testul prieteniei este util pentru a vă cunoaște prietenii adevărați? Formulați fiecare un punct de vedere. Respectați strategiile ascultării active pe care le-ați învățat în clasele anterioare.

Explorare

- 1 Reflectează pe marginea activității din rubrica *Pentru început*. Ai înțeles punctul de vedere al fiecărui membru al grupei tale privind testul prieteniei?
 - 2 Reformulează punctele de vedere ale colegilor tăi cu propriile cuvinte și verifică, prin discuții cu ei, dacă ai înțeles mesajul. Dacă vreunul dintre colegi nu este mulțumit de răspunsul tău, roagă-l să-ți spună ce ai înțeles greșit, pentru a afla unde a apărut eroarea de
- receptare a mesajului. Este posibil ca răspunsul tău să nu fie acceptat și din cauză că, deși ai perceput corect punctul de vedere pe care-l prezinți, nu ai reușit să formulezi suficient de clar ideea.
- 3 Reflectează asupra punctelor de vedere ale membrilor grupei tale prin raportare la propria opinie. Prezintă-le celorlalți părerea ta despre ideile lor, justificându-ți de fiecare dată afirmațiile.

Repere

Ascultarea activă este o strategie esențială în comunicare, reflectând interesul și respectul față de opinia interlocutorilor.

Practicarea ascultării active presupune:

- > putere de concentrare, de menținere a atenției față de cele spuse de interlocutor pe tot parcursul unei intervenții, pentru a înțelege ce comunică acesta;
- > capacitate de a evalua cele spuse de interlocutor, prin raportare la propriile idei sau prin raportare la opiniile unor experți în tematica abordată;
- > capacitate de amânare a propriei intervenții până ce vorbitorul își termină ideea;
- > capacitate de a interacționa cu ceilalți și de a le oferi feedback, reformulând ideile interlocutorului și împărtășindu-i acestuia părerea ta despre ceea ce a spus.

Un ascultător activ este capabil să-și exprime în mod clar și civilizată punctul de vedere față de ideile interlocutorilor săi, chiar dacă nu este de acord cu părerile exprimate. Este important ca, în susținerea propriilor idei, acesta să evidențieze punctele comune și diferențele dintre opiniile sale și cele exprimate de vorbitor, arătând ce apreciază și ce i se pare discutabil.

Atunci când tema abordată este dintr-un domeniu specializat (literatură, științe etc.), comportamentul de ascultător activ este posibil doar după o documentare prealabilă, care îi ajută pe participanți să înțeleagă la ce se referă intervențiile celorlalți. În acest caz, ascultătorul care oferă feedback unui vorbitor poate face referiri la opinii ale unor autorități în domeniul abordat, pentru a demonstra că vorbește în cunoștință de cauză și că are informațiile necesare pentru a face o evaluare a ideilor celorlalți.

Aplicații

1 Alcătuiți grupe de 4 – 5 elevi și alegeți una dintre temele propuse mai jos, urmând să discutați pe marginea acestora.

- Ce apreciez și ce aștept de la un prieten?
- Prietenii trebuie să aibă trăsături și valori comune sau e mai bine să fie diferiți?
- Când și cum e bine să-ți faci noi prieteni?
- Știi să fii un bun prieten?
- De ce este important să ai prieteni?

Fiecare membru al grupeii își va exprima opinia, iar ceilalți vor spune ce au înțeles, în ce fel opinia lor se aseamănă cu a vorbitorului sau diferă de aceasta. Pentru a vă susține punctele de vedere, vă puteți referi la experiențe personale și la ce ați aflat despre prietenie din cărțile citite. Unul dintre voi va conduce dezbateră, dând, pe rând, cuvântul fiecărui elev care

dorește să intervină în discuție. Moderatorul va evalua modul în care fiecare dintre voi a practicat ascultarea activă pe parcursul dezbaterii, având în vedere grila de mai jos.

Criterii de evaluare	Foarte bine	Bine	Suficient
concentrarea și menținerea atenției față de cele spuse de interlocutor	Elevul manifestă concentrare și atenție pe tot parcursul intervenției unui vorbitor prin: încurajarea vorbitorului folosind gesturi sau cuvinte; stabilirea contactului vizual cu vorbitorul; notarea unor idei care i-au reținut atenția.	Elevul manifestă concentrare și atenție în cea mai mare parte a intervenției unui vorbitor prin: încurajarea vorbitorului folosind gesturi sau cuvinte; stabilirea contactului vizual cu vorbitorul; notarea unor idei care i-au reținut atenția.	Elevul manifestă concentrare și atenție în mică măsură pe parcursul intervenției unui vorbitor prin: încurajarea vorbitorului folosind gesturi sau cuvinte; stabilirea contactului vizual cu vorbitorul; notarea unor idei care i-au reținut atenția.
neîntreruperea vorbitorului	Elevul respectă regulile de preluare a cuvântului pe tot parcursul dezbaterii.	Elevul respectă regulile de preluare a cuvântului în cea mai mare parte a dezbaterii.	Elevul respectă regulile de preluare a cuvântului pe parcursul dezbaterii doar dacă i se atrage atenția.
reformularea ideilor celorlalți și formularea unor întrebări de clarificare	Elevul intervine activ pe tot parcursul dezbaterii, formulând întrebări de clarificare adecvate și reformulând clar ideile exprimate de vorbitori, pentru a se asigura că a înțeles mesajul.	Elevul intervine activ în cea mai mare parte a desfășurării dezbaterii, formulând întrebări de clarificare adecvate și reformulând clar ideile exprimate de vorbitori, pentru a se asigura că a înțeles mesajul.	Elevul intervine activ în mică măsură pe parcursul desfășurării dezbaterii, formulând întrebări de clarificare adecvate și reformulând clar ideile exprimate de vorbitori, pentru a se asigura că a înțeles mesajul.
oferirea feedbackului	Elevul își exprimă clar punctul de vedere față de ideile vorbitorului, după toate intervențiile, prin raportare la propriile idei sau la opinii de autoritate, manifestând respect față de opiniile vorbitorului.	Elevul își exprimă clar punctul de vedere față de ideile vorbitorului după unele intervenții, prin raportare la propriile idei sau la opinii de autoritate, manifestând respect față de opiniile vorbitorului.	Elevul își exprimă ezitant punctul de vedere față de ideile vorbitorului, după unele intervenții, prin raportare la propriile idei sau la opinii de autoritate, manifestând respect față de opiniile vorbitorului.

2 Evaluatorul fiecărei grupe prezintă în fața clasei observațiile sale privitoare la punctele tari și la punctele slabe ale comportamentului de ascultător activ, manifestate de participanții la dezbateră.

3 Pentru fiecare dificultate semnalată, colegii din celelalte grupe vor fi solicitați să ofere soluții care să ducă la îmbunătățirea comportamentului de ascultător activ.

Provocări

Dacă ai constatat că există puncte slabe în comportamentul tău de ascultător, schițează un plan care să te ajute să-ți îmbunătățești această competență.

Lecția 8. Categoriile semantice (actualizare)

Pentru început

Amintește-ți categoriile semantice învățate, rezolvând rebusul următor, pe caiet. Dacă rezolvi corect, vei obține pe verticala A – B un sinonim pentru substantivul „prietenii”.

Notează pe orizontală categoriile semantice potrivite pentru cuvintele subliniate în exemplele date.

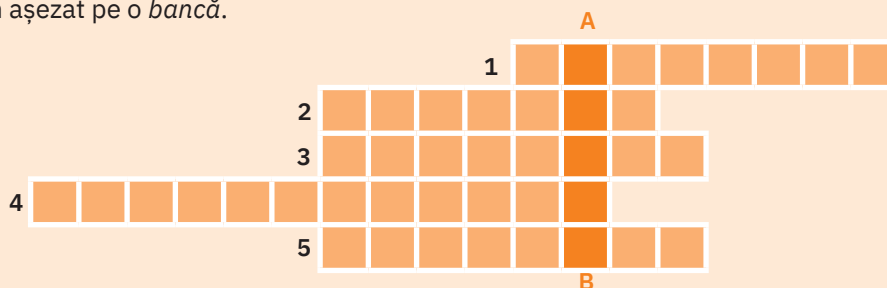
1 Am învățat *pronumele* demonstrativ. Am scris numele și *prenumele* fiecărui coleg în tabel.

2 Tata a scos bani de la *bancă*. M-am așezat pe o *bancă*.

3 Am băut un ceai *cald*, iar ceilalți au băut o limonadă *rece*.

4 Vin la voi înainte de *masă*. Am luat *masa* la bunici.

5 Între ei este o prietenie *sinceră*. Prietenia lor este *adevărată*.

Sinonimele și antonimele

Explorare

1 Lucrați în perechi. Identificați perechile de sinonime din lista de mai jos.

abătut • autor • bizar • cale • ciudat • competent • drăguț • drum • frumușel • imprevizibil • intimidat • murmura • neașteptat • priceput • publica • scriitor • supărat • șopti • timorat • tipări

2 Indică două adjective antonime ce descriu adolescenții din imaginile alăturate.

3 Formează antonime de la următoarele cuvinte, adăugându-le prefixe: *articulat, clar, coase, credință, compune, a coji, mărginit, sigur, științific, a virusa, vrednic*.

4 Precizează sinonimele potrivite pentru fiecare sens al adjectivului *deschis* din enunțurile date.

a Ușa este deschisă.

b Alin este un băiat deschis.

c Ioana are părul deschis.

d Cățelul are o rană deschisă.

Repere

Sinonimele sunt cuvinte cu formă diferită și sens asemănător sau identic.

Antonimele sunt cuvinte cu formă diferită și sens diametral opus. Ele au fie formă complet diferită (*lumină – întuneric*), fie diferențiată printr-un prefix (*vinovat – nevinovat*).

Sinonimele și antonimele aparțin aceleiași clase gramaticale (substantive: *prieten – amic; prieten – dușman*; adjective: *milostiv, milos; milostiv, nemilostiv*; verbe: *dărua, distruge; dărua, construie*; prepoziții: *deasupra, pe; deasupra, dedesubt* etc.).

Sinonimele se pot înlocui în același context fără a schimba sensul acestuia și denumesc aceeași realitate, iar antonimele au un element de sens comun față de care se stabilește opoziția.

În cazul unui cuvânt polisemantic (de exemplu, *mare*), sinonimele și antonimele se stabilesc pentru fiecare sens al acestuia. De exemplu: Terenul bunicii este *mare*. („întins”, „vast”); Simt o *mare* bucurie că te-am întâlnit. („imensă”, „copleșitoare”).

Relațiile de sinonimie și de antonimie se pot stabili între: două cuvinte, o expresie și un cuvânt, două expresii.

Omonimele. Cuvintele polisemantice

Explorare

- 1 Precizează ce vezi în imaginile de mai jos. Explică prin ce se caracterizează omonimele.

- 2 Lucrați în perechi. Grupați omonimele evidențiate în exemplele următoare, în funcție de tipul lor: lexicale, gramaticale sau lexico-gramaticale. Notați-le în caiet.

- a Narcis crede că va deveni *abate*. E riscant a te *abate* din drum.
- b Ea *mănâncă*. El *mănâncă*. Ei *mănâncă*.
- c Am văzut un *banc* de pești. Am auzit un *banc* bun.

- d Blugii *fetei* sunt noi. Îi trimit *fetei* un mesaj.
- e A pescuit un *lin*. Creanga se apleacă *lin*.
- f Am văzut *lei* la zoo. Ziarele au costat zece *lei*.

- 3 Precizează care dintre omonimele din exemplele de mai jos sunt totale și care sunt parțiale.

- a A găsit un *corn* de cerb în pădure. *Cornul* cu unt este preferatul meu. *Cornul* a înflorit.
- b *Lacul* este liniștit. Am cumpărat *lac* pentru parchet.
- c Am lipit pachetul cu *bandă* adezivă. *Banda* lor a făcut scandal în parc.
- d Minerii au plecat spre *carieră*. El are o *carieră* de succes.

- 4 Care dintre cuvintele evidențiate în exemplele de mai jos nu sunt omonime? Explică.

- a Am fost la *vie* să culegem struguri. Pisica e *vie* și nevătămată, după ce a căzut de la etajul 3.
- b Am văzut niște *torturi* grozave la cofetărie. A fost supus unor *torturi* groznice în închisoare.

Repere

Omonimele sunt cuvinte care au aceeași formă și sensuri complet diferite.

Omonimele sunt:

- a **lexicale**, când sunt aceeași parte de vorbire; ele pot fi **totale**, dacă sunt identice la toate formele pe care le au în vorbire (*broască* – „animal“, *broască* – „mecanism montat la o ușă“) sau **parțiale**, când nu sunt identice la toate formele din vorbire (*acordă* atenție, *acordează* chitara);
- b **lexico-gramaticale**, când sunt părți de vorbire diferite (*dar* – substantiv și conjuncție: A primit un *dar*. Cartea e cam ponosită, *dar* este interesantă.);
- c **gramaticale**, când au forme identice cu valori gramaticale diferite (de exemplu, *citesc* – indicativ, prezent, persoana I, singular; ei *citesc* – indicativ, prezent, persoana a III-a, plural; el *citește* – indicativ, prezent, persoana a III-a, singular; *citește!* – imperativ, persoana a II-a, singular)

Când se pronunță la fel, cuvintele se numesc **omofone** (de exemplu, *ea* și *ia*). Când se scriu la fel, cuvintele se numesc **omografe**. Pentru a fi omonime, două cuvinte trebuie să se pronunțe la fel, adică să fie omofone. Omografele care se deosebesc prin accent nu sunt omonime (substantivul *haină* și adjectivul *haină*).

Polisemia este capacitatea cuvintelor de a avea mai multe sensuri. Un **cuvânt polisemantic** are, în funcție de context, mai multe sensuri, între care se păstrează o anumită legătură semantică. De exemplu: Pescuiește în apă *dulce* („de râu“). Limonada e cam *dulce* („îndulcită“). Mama a cumpărat lapte *dulce* („proaspăt“, „nefermentat“). Îi place brânza *dulce* („nesărată“). Sora mea este *dulce* („drăguță“, „gingașă“). Pe înserat este o lumină *dulce* („blândă“).

Paronimele

Explorare

Lucrați în perechi. Alcătuiți enunțuri în care să integrați următoarele perechi de paronime:

Repere

Paronimele sunt cuvinte cu forme apropiate și cu sensuri diferite (de exemplu, *complement* – *compliment*). Relațiile paronimice favorizează *confuzia paronimică*, atunci când o formă este folosită incorect în locul celeilalte.

Aplicații

- 1 Alege din lista de mai jos sinonime potrivite pentru contextul în care apar cuvintele evidențiate din fragmentul următor:

„Am crezut inițial că făcea parte dintr-o familie sus-pusă, poate niște oameni *distinși* care se trăgeau din prinți străvechi ori măcar din cine știe ce înalți funcționari, genul de indivizi care călătoresc *mult*, locuiesc prin case *mari*, pline de cărți și de lucruri frumoase.“

- *distins* – deosebit, ales, remarcabil, ilustru, eminent, fin, nobil, valoros;
 - *mult* – intens, tare, frecvent, puternic, lung, îndelungat, întins, bogat, vast.
 - *mare* – intens, vast, cuprinzător, amplu, încăpător, apreciabil, renumit, ilustru, valoros.
- 2 Grupează sinonimele substantivului *transformare* în funcție de contextul în care pot fi folosite (în vorbirea curentă sau în scris): *schimbare, metamorfozare, prefacere, modificare, înnoire, transfigurare*.
- 3 Redactează o scurtă descriere a celor două pisici, folosind cât mai multe antonime. Subliniază-le.

- 4 Scrie enunțuri pentru a evidenția omonimia cuvintelor *cod*, *lac* și *păr*.
- 5 Substantivele *chioșc* și *iris* au și alte sensuri decât cele din textul *Platanos*. Găsește-le în text și formulează apoi câte un enunț pentru fiecare sens al celor

două cuvinte. Precizează ce relație semantică există între cuvintele din enunțurile construite de tine.

- 6 Lucrați în perechi. Scrieți câte un enunț cu fiecare sens al adjectivului *modest* indicat mai jos:

lipsit de îngâmfare • măsurat în comportare, în pretenții • de proporții mici • fără mare valoare • lipsit de importanță sau de strălucire • redus (despre prețuri, avere etc.)

- 7 Lucrați în perechi. Imaginați un dialog amuzant, bazat pe o posibilă confuzie între sensurile substantivului *șoarece* („animal“ și „element al calculatorului“). Prezentați dialogul vostru în fața clasei.

- 8 Indică un paronim pentru substantivul *orar* și formulează un enunț cu acesta.

- 9 Identifică greșelile generate de confuzii între paronime și indică forma corectă.

- a A fost renumerat bine pentru munca depusă.
- b Directorul a procedat arbitral.
- c Miruna are aparat dental.
- d A descoperit unde era ascuns hoțul, luându-se după indicii din casă.

Portofoliu

Realizează o schemă cu toate categoriile semantice învățate.

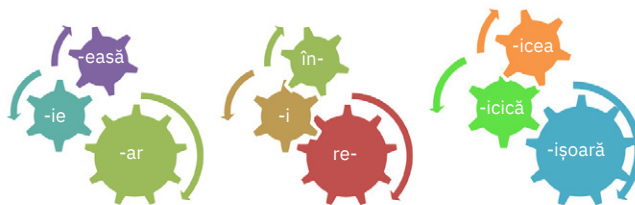
Lecția 9. Derivarea. Compunerea (actualizare)

Derivarea

Explorare

- 1 Lucrați în grupe de 3 – 4 elevi. Formați cât mai multe cuvinte de la substantivul *floare*, utilizând sufixele și prefixele date alăturat. Notați-le în caiet și subliniați sufixele și, unde este cazul, prefixele fiecărui cuvânt obținut. Menționați din ce grup de roțițe ați obținut diminutive și ce părți de vorbire ați obținut din celelalte două serii de roțițe.
- 2 Precizează care este rădăcina cuvintelor obținute la exercițiul 1. Menționează ce cuvinte alcătuiesc serii derivative.
- 3 Lucrați în perechi. În lista de mai jos, printre mai multe cuvinte formate cu sufixe lexice, s-a rătăcit un cuvânt format cu ajutorul unor sufixe gramaticale. Identificați-l.
 - călătorie • îngăduitor • luxos • străvechi • vorbisem • vorbuliță
- 4 Următoarele cuvinte derivate au un sens nou față de cuvântul de bază și o altă categorie gramaticală: *grădinareasă* (provenit din cuvântul *grădinar*), *îngrijire* (format de la cuvântul *a îngriji*), *vorbi* (format de la cuvântul de bază *vorbi*), *lucrat* (format de la cuvântul de bază *a lucra*). Compară cuvintele de bază cu cele nou formate în privința categoriei gramaticale și precizează ce diferențe observi.
- 5 Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi. Alcătuiți cuvinte noi de la cele menționate în coloana din stânga, adăugând sufixele potrivite din coloana a doua. Urmați modelul dat. Precizați ce parte de vorbire sunt cuvintele obținute.

argint + -ar = argintar

Cuvinte de bază	Sufixe care formează cuvinte ce arată:
fier, goarnă, judeca, luntre, piatră	autorul acțiunii sau practicantul unei meserii (sufixe de agent): -ar, -aș, -ist, -tor
aur, frică, fugi, mânca, iubi	însușirile unor obiecte sau ființe (sufixe adjectivale): -ar, -ăcios, -iu, -os, -tor
alun, brad, frunză, prost, stejar, țăran	un grup de obiecte sau ființe (sufixe de colectivitate): -et, -ime, -iș
alfabet, schimba, sparge, stoarce	instrumente folosite în diferite acțiuni/activități (sufixe instrumentale): -ar, -tor
ager, cere, îndoi, onest, prieten, senin	noțiuni abstracte (sufixe pentru noțiuni abstracte): -ătate, -itate, -ință, -ie, -ime, -eală
bărbat, față, fur, viteaz	modul în care se realizează o acțiune (sufixe de modalitate): -ește, -iș
benzină, frizer	locul (sufixe de loc): -ărie, -ie
Africa, Moldova	originea (sufixe de origine): -an, -ean
coș, jucărie, lanț, ușor	obiecte sau însușiri mici (sufixe diminutive): -el, -ică, -ișor, -iță, -ioară, -uleț, -ulică
băiat, furcă, lingură, lung	obiecte sau însușiri mari (sufixe augmentative): -an, -andru, -oi

- 6 Lucrați în perechi. Adăugați prefixele potrivite din coloana din stânga cuvintelor din coloana din dreapta, pentru a obține cuvinte noi. Precizați ce parte de vorbire sunt cuvintele obținute.

prefixe care arată o negație (prefixe negative): *ne-*, *in-*

prefixe care arată o lipsă (prefixe privative): *des-*, *de-*

prefixe care arată o repetare (prefixe iterative): *răs-*, *re-*

a apărea • adevăr • a aprinde • a așeza • a califica • a citi • a codifica • corectitudine • a cumpăra • a fereca • firesc • greșit • a săra • priceput • potrivire

- 7 Indică sufixele și prefixele următoarelor cuvinte, formate prin derivare parasintetică: *a împăduri*, *a înnoda*, *a închi-pui*, *a întineri*.
- 8 Lucrați în perechi. Creați o serie derivativă pornind de la substantivul *grădină*.

Repere

Derivarea este mijlocul intern de îmbogățire a vocabularului, prin care se formează cuvinte noi prin adăugarea de sufixe sau prefixe unei rădăcini.

Cuvântul de bază este elementul fundamental pentru cuvinte noi, iar **rădăcina** este alcătuită din sunetele comune cuvântului de bază și tuturor cuvintelor obținute de la acesta. Uneori acestea coincid (*prieten, prietenie*), dar cel mai adesea între cuvântul de bază și rădăcină există diferențe (*fată, fetiță*).

Sufixe sunt sunetele sau grupurile de sunete adăugate după rădăcină pentru a forma cuvinte noi. Ele pot fi:

- > **lexicale**, când creează cuvinte noi; de exemplu: arde**lean**, aur**ar**, argint**iu**, bucătă**rie**, căr**țoi**, deget**ar**, dorin**ță**, pantof**ior**, prieten**ește**, zmeur**iș**;
- > **gramaticale**, când creează forme gramaticale; de exemplu, sufixe de timp (-se pentru mai-mult-ca-perfect, cântas**em**), sufixul de infinitiv (-a din a cânta) etc.;
- > **lexico-gramaticale**, când exprimă, simultan, un sens nou și o categorie gramaticală (de exemplu, lucr**are**, verb la infinitivul lung; lucr**at**, participiu).

Sufixe pot forma substantive (*ținer**ime***), verbe (*pietr**ui***), adjective (*argint**iu***), adverbe (*târâ**ș***), pronume (*mătălic**ă***) sau interjecții (*ao**lică***).

Prefixe sunt sunetele sau grupurile de sunete adăugate înaintea rădăcinii, pentru a forma cuvinte noi; de exemplu: *neșans**ă***, *ine**fi**cient*, *descump**ă**ni*, *dezord**ine***, *deparaz**ita***, *răsc**iti***, *ream**inti***.

Prefixele pot forma substantive (*necredin**ță***), verbe (*a înmul**ți***, *a ream**inti***), adjective (*străvech**i***), adverbe (*negreș**it***).

Derivatele parasintetice sunt formate în același timp cu un sufix și cu un prefix (*a închip**ui***).

Seriile derivate se formează atunci când baza unui cuvânt derivat este un alt cuvânt derivat (*țar**ă*** + sufixul de origine -an → țar**an** + sufixul moțional -că → țar**ancă** + sufixul diminutival -u**ță** → țar**ăncu**ță**).**

Compunerea

Explorare

- Alăturat, sunt menționate două cuvinte compuse din textul *Platanos*. Precizează modul de compunere pentru fiecare.
- Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi. Grupați, în caiet, într-un tabel asemănător celui de mai jos, cuvintele compuse date.

dinainte

Bila

de

Aur

alb-ivoriu • Albă-ca-Zăpada • anglo-american • astfel • bine-crescut • BCR • a binevoi • bună-credință • bunăstare • Câmpulung • câteșipatru • coate-goale • dedesubt • dumneaei • floarea-reginei • încât • Izvorul Mureșului • Lacul Tei • Mihai Viteazul • nouăzeci și nouă • orișicine • oriunde • papă-lapte • pește-ciocan • răufăcător • Rompetrol • Ursa-Mare

Cuvinte compuse prin alăturare	Cuvinte compuse prin subordonare	Cuvinte compuse prin abreviere

- Indică elementele componente ale următoarelor cuvinte compuse formate prin abreviere: BRD, MNAR, Rompres, Romgaz, Romsilva.
- Lucrați în perechi. Identificați în tabelul de la exercițiul 2 ce este ca parte de vorbire fiecare cuvânt compus.
- Asociază elementele savante de compunere din caseta din mijloc, al căror sens este explicat între paranteze, cu termenii potriviți din casetele laterale, pentru a obține cuvinte noi.

bicicletă
carpatic
climă
conferință
curent

aero- („legat de aer”) • bio- („privitor la viață”) • hidro- („referitor la apă”) • filo- („iubitor de”) • intra- („în interiorul”) • inter- („între”, „reciproc”) • micro- („mic”, „microscopic”) • multi- („mai mulți”) • pseudo- („fals”) • tele- („departe”, „la distanță”)

dental
francez
funcțional
gară
literat

- 6 Explică sensul cuvintelor de mai jos, având în vedere sensul elementelor de compunere ce stau după rădăcină: *-cid* („ucidător“), *-crație* („conducere“), *-fil* („iubitor“), *-fob* („care urăște“), *-log* („specialist“).

- claustrofob • cinefil • democrație • insecticid • politolog

Repere

Compunerea este mijlocul intern de îmbogățire a vocabularului prin care se formează cuvinte noi unindu-se doi sau mai mulți termeni diferiți. De cele mai multe ori, termenii care intră în componența unui cuvânt compus își pierd sensul pe care îl au când există independent.

Procedeele de compunere sunt:

- > **alăturarea** sau **juxtapunerea**, când termenii din care este compus cuvântul nu depind unul de altul (daco-roman, Bistrița-Năsăud, de la, despre, fiecare, pistol-rachetă, româno-francez);
- > **subordonarea**, când unul dintre termenii cuvântului compus se află în relație de subordonare față de celălalt; de exemplu: vorbă-lungă, bunăvoință, floarea-soarelui, floare-de-colt, a binecuvânta, încurcă-lume, verde-smarald, clarvăzător, optsprezece, douăzeci și cinci;
- > **abrevierea** sau **prescurtarea**, realizată cu:
 - inițiale (A.E.R./AER – Asociația Editorilor din România, OZN – obiecte zburătoare neidentificate);
 - inițiale și fragmente de cuvinte (TAROM/Tarom – Transporturile Aeriene Române);
 - fragmente de cuvinte (Romavia – Compania română de aviație);
 - cuvinte și fragmente de cuvinte (Distrigaz – Companie pentru distribuirea gazelor).

Cuvintele compuse prin alăturare și prin subordonare se pot scrie într-un cuvânt (*dintre, fiecare*), legate prin cratimă (*Cluj-Napoca, coate-goale*) sau separat, nelegate prin cratimă (*cincizeci și trei, de pe lângă*). Cuvintele obținute prin abreviere cu inițiale se pot scrie cu punct sau fără punct de abreviere.

Cuvintele compuse pot fi substantive (*bună-credință, CFR*), verbe (*a binecuvânta*), adjective (*alb-argintiu*), pronume (*dumneata, Excelența Sa*), numerale (*treisprezece*), adverbe (*așadar*), prepoziții (*de la*), conjuncții (*ca să*).

Un tip special de compunere (compunerea savantă) este cea realizată cu ajutorul unor elemente savante de compunere, având circulație internațională, provenite din limbile latină și greacă. Acestea se atașează înaintea rădăcinii (prefixoide) sau după rădăcină (sufixoide), pentru a forma cuvinte noi; de exemplu: *aeromodel, anglofil, arahnofob, biosferă, filosof, fratricid, hidroavion, intravilan, intercultural, meritocrație, microcosmos, multi-național, polisemantic, pseudospecialist, telefon, viitorolog, zootehnie*.

Aplicații

- Precizează ce parte de vorbire sunt cuvintele compuse scrise italic în fragmentele de mai jos, selectate din textul *Platanos*.
 - „*Totuși*, în dimineața cu pricina, remarcasem că acel glob își schimbase *oarecum* nuanța: acum bătea într-un *auriu-violet*, ca și cum *cineva* ar fi suflat peste el o boare subțire, de liliac.“
 - „Acum chiar că ne captase atenția. *Niciunul dintre* noi nu ieșise din tabără. Eram aici *de la* vârste mici și *rareori* se întâmplase să vedem pe *altcineva* în afară de îngrijitori și de Cati.“
- Indică elementele de compunere savantă din cuvintele date și precizează sensul acestora.

germanofil • autobiografie • biotehnologie • hidromasaj • microorganism • pluridisciplinar • pseudoartist • vicepreședinte • zoofob
- Alege varianta corectă a compuselor din propozițiile de mai jos. Poți verifica în DOOM² acolo unde ai îndoieli.
 - Este un copil *bine-crescut/bine crescut*.
 - Acest autor este *bine-cunoscut/bine cunoscut*.
 - Ajutorul lor este *bine-venit/bine venit*.
 - Alin este întotdeauna *bine-voitor/binevoitor*.
 - Andrei este *bine-dispus/binedispus*.

Portofoliu

- Redactează o descriere a brățărilor prieteniei din imaginea alăturată, folosind cel puțin cinci cuvinte derivate și două compuse. Subliniază-le.

Lecția 10. Conversiunea. Familia de cuvinte

Conversiunea

Explorare

- 1 Știi că unele cuvinte au puterea de a se metamorfoza? Ele se pot transforma din adjective în substantive, din verbe la participiu în adjective, din substantive în adverbe etc. Bazându-te pe ceea ce ai învățat deja în anii anteriori, dă câte un exemplu pentru fiecare dintre situațiile menționate.
- 2 Precizează ce părți de vorbire sunt cuvintele scrise italic în exemplele de mai jos.

Nicolae Tonitza, *Fetița pădurarului* (1924)

- a Fetița din pictura lui Nicolae Tonitza are părul *negru*. Ochiul fetei sunt de *un negru* intens și captează imediat atenția privitorului.
 - b Fetița are *grație*. Pictorul a combinat culorile contrastante în mod armonios, *grație* talentului său.
- 3 Lucrați în perechi.
 - a Comparați cuvintele scrise italic în exemplele de la exercițiul 2 și precizați dacă își modifică sau nu forma când se transformă în altă parte de vorbire.
 - b Comparați aceleași cuvinte cu *negricios*, *negru-închis*, obținute prin derivare și compunere. Ce observați?
 - 4 Identifică părțile de vorbire din care provin substantivele scrise italic în exemplele de mai jos.
 - Copacul e *înalt*. M-am uitat spre *înaltul* cerului.
 - Ei s-au *rătăcit* în pădure. *Rătăciii* au sunat după ajutor.
 - M-am săturat *de cântat*. *Cântatul* îmi face bine.
 - L-am văzut *suferind*. *Suferindul* ne-a impresionat.
 - 5 A ajuns *aproape* de casă. Să nu-i faci rău *aproape-lui* tău!
 - 6 Nu-i place *nimeni* de aici. Era *un nimeni* când l-am cunoscut, acum a ajuns cineva.
 - 7 *Of*, ce rău îmi pare! Are *un of*, pentru că nu s-au întâlnit.
 - 5 Indică funcțiile sintactice ale substantivelor de la exercițiul 4 provenite din alte părți de vorbire.
 - 6 Identifică părțile de vorbire din care provin adjectivele scrise italic în exemplele de mai jos.
 - Soarele s-a *strecurat* printre nori. Soarele *strecurat* printre nori luminează vesel pădurea.
 - Furtuna s-a *liniștit*. Pădurea este *liniștită* acum.
 - Ea privea *surâzând*. La geam au apărut chipurile *surâzânde* ale copiilor.
 - A cântat *asemenea* unui artist. *Asemenea* fapte sunt de lăudat.
 - 7 Precizează, pe baza răspunsurilor de la exercițiul anterior, din ce parte de vorbire neflexibilă poate proveni adjectivul.
 - 8 Indică funcția sintactică îndeplinită de adjectivele provenite din alte părți de vorbire de la exercițiul 6.
 - 9 Identifică părțile de vorbire din care provin adverbele scrise italic în exemplele de mai jos.
 - Are un chip *frumos*. A pictat *frumos*.
 - A *șoptit* ceva, dar nu am auzit. A vorbit *șoptit*.
 - *Seara* se lasă încet. El a ajuns *seara*.
 - 10 Indică funcția sintactică îndeplinită de adverbele provenite din alte părți de vorbire de la exercițiul 9.
 - 11 Identifică părțile de vorbire din care provin prepozițiile scrise italic în exemplele de mai jos.
 - Totul este liniștit *împrejur*. *Împrejurul* grădinii este un gard alb.
 - Balerina are multă *grație*. A câștigat concursul *grație* efortului făcut.
 - I-a *mulțumit* pentru tot. A terminat tema *mulțumită* ajutorului primit de la prietenul său.
 - 12 Precizează care dintre prepozițiile de la exercițiul 11 provin dintr-o parte de vorbire flexibilă.

Repere

Conversiunea sau **schimbarea valorii gramaticale** este mijlocul intern de îmbogățire a vocabularului prin care se formează cuvinte noi trecând de la o parte de vorbire la alta.

Cuvântul care își schimbă valoarea gramaticală nu își modifică forma, cum se întâmplă în cazul derivării (când unui cuvânt i se adaugă sufixe sau/și prefixe) sau al compunerii (unde cuvântului de bază i se alătură un alt cuvânt).

Din punct de vedere morfologic, cuvântul nou primește mărci flexionare specifice clasei la care a trecut, dacă aceasta este o clasă flexibilă. Dacă însă clasa în care a trecut este una neflexibilă, atunci cuvântul devine invariabil. Din punct de vedere sintactic, trecerea la o nouă parte de vorbire duce la preluarea funcțiilor sintactice specifice acesteia.

Prin conversiune, se pot obține:

- > **substantive**, provenite din adjective, din verbe la participiu, supin sau gerunziu, din adverbe, din pronume și din interjecții;
- > **adjective**, provenite din verbe la participiu sau gerunziu și din adverbe;
- > **adverbe**, provenite din adjective, din verbe la participiu și din substantive care denumesc anotimpuri, părțile zilei, zilele săptămânii;
- > **prepoziții**, provenite din adverbe, din substantive și din verbe la participiu.

Familia de cuvinte**Explorare**

Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi. Alcătuiți familia de cuvinte a substantivului *frunză* și arătați prin ce mijloc de îmbogățire a vocabularului a fost obținut fiecare termen.

Repere

Familia lexicală sau **familia de cuvinte** cuprinde toate cuvintele obținute prin **derivare**, **compunere** sau **conversiune** de la un cuvânt de bază.

Aplicații

- 1 Identifică în fragmentele de mai jos, extrase din textul *Platanos*, cuvintele formate prin schimbarea valorii gramaticale și spune cum au fost obținute.
 - a „Și ce-am fi putut să spunem, când până atunci singurul lucru vopsit pe care-l văzuserăm era chioșcul. Cati îl vopsea periodic – fusese mov, apoi galben, iar de câteva săptămâni era alb. Toți ochii stăteau pe noul venit, care mi se părea cea mai enigmatică ființă din câte văzusem, iar Vio rămăsese, cum se zice, cu gura căscată de uluire. Dar și ceilalți se uitau la el cum nu mai priviseră pe nimeni.”
 - b „Iar alături de mine, era mereu el, singurul lângă care mi-ar fi plăcut să trăiesc până la capătul vieții. Mai mult, nu o mai puteam suporta pe Vio care pălăvrăgea mult.”
 - c „Mă numise pe mine, care tremuram lângă Vio, înfi-orată de răsuflările râului, [...] el, marele Platanos, mă numise prietenul lui.”
- 2 Lucrați în perechi. Schimbați categoria gramaticală a următoarelor cuvinte, urmând indicațiile:
 - *mov, galben, alb* (din adjective în substantive);
 - *nimeni* (din pronume în substantiv);
 - *necioplit* (din verb la participiu în substantiv);
 - *noapte* (din substantiv în adverb);
 - *enigmatic* (din adjectiv în adverb)
- 3 Alcătuieste familia lexicală a substantivului *pădure*, în care poți include și substantive proprii. Precizează prin ce mijloc de îmbogățire a vocabularului a fost obținut fiecare termen.

Portofoliu

Redactează un scurt text descriptiv în care să folosești cel puțin trei termeni din familia lexicală a substantivului *pădure*.

Lecția 11. Împrumuturile

Ce sunt împrumuturile

Explorare

- 1 Scrie, în caiet, un cuvânt preluat în limba română dintr-una din limbile străine studiate de tine. Spune colegilor tăi cuvântul găsit.
- 2 Cuvintele din fragmentul alăturat, selectat din povestirea *Platanos*, sunt organizate în trei liste. Precizează care listă cuprinde cuvinte moștenite din limba latină, care cuvinte formate în interiorul limbii și care cuvinte împrumutate din alte limbi.

„El era un astfel de tip, luminat de acea clemență interioară, care te preface pe loc într-o pisică prinsă de ploaie.“

a el • era • un • de • acea • care • te • pe • loc • întru • o • de • ploaie

b tip • clemență • interioară

c astfel • luminat • preface • pisică • prinsă

Repere

În vocabular, unele cuvinte sunt:

- > **moștenite** din limba latină; de exemplu: *om, a crede, înalt, se, acolo, în, că*;
- > **formate în interiorul limbii** prin derivare, compunere sau conversiune; de exemplu: *străvechi, despre, distins*;
- > **împrumutate** din alte limbi; de exemplu: *funcționar, a remarca, inițial*.

Împrumuturile lexicale sunt cuvinte luate din alte limbi și care constituie **un mijloc extern de îmbogățire a vocabularului**.

Acestea se deosebesc de **cuvintele moștenite** în română din limba latină. Cuvintele moștenite trec din limba mai veche, latina, în limba nouă, româna, păstrându-și sensul, dar modificându-și, adeseori, forma după niște legi clar definite de specialiști. Altfel spus, există o continuitate între cuvintele moștenite și cele din limba română, în timp ce cuvintele împrumutate au fost doar preluate într-un anumit moment și introduse în vocabularul altei limbi. Limba română moștenește cuvinte din latina populară, puțin deosebită de cea clasică (de exemplu: *ploaie* vine din cuvântul neatestat din latina populară, *plovia* și nu din cel din latina clasică, *pluvia*). De asemenea, limba română moștenește cuvinte și din limba vorbită de daci, care nu a putut fi totuși reconstituită.

Împrumuturile apar în urma contactului dintre două limbi, fiind favorizate de mai mulți factori: conviețuirea unor populații în același teritoriu, vecinătatea geografică, raporturile culturale, economice, politice etc.

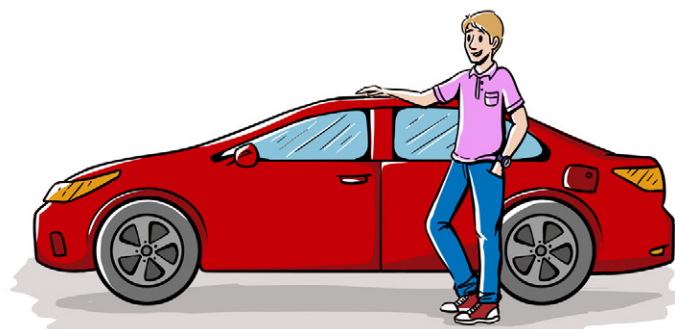
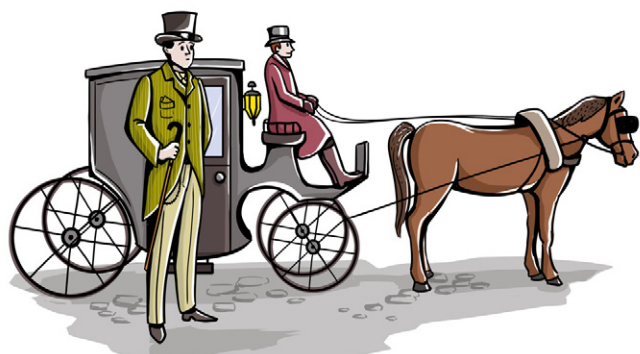
Împrumuturile pot fi făcute pe **cale directă**, prin contactul dintre vorbitori sau pe **cale indirectă**, prin intermediul lucrărilor scrise, deci al cunoașterii unei alte limbi decât cea maternă.

Tipuri de împrumuturi. Neologismele

Explorare

- 1 Asociază cuvintele împrumutate din lista de mai jos cu cele două desene, primul reprezentând un tânăr din secolul al XIX-lea și al doilea unul din secolul al XXI-lea.
 - baston • blugi • buzunar • catifea • ceas • ciorap • pantof • sacou • sneakers • șofer • tricou • vizitiu

- 2 Citește originea cuvintelor folosite la exercițiul precedent. Ce cuvinte împrumutate dintre cele de mai jos crezi că sunt vechi și ce cuvinte crezi că sunt noi?
- slavă: *ceas* • turcă: *catifea, ciorap* • maghiară: *vizitiu* • greacă: *buzunar* • franceză: *șofer, tricou* • engleză: *blugi, sneakers* • italiană: *baston* • germană: *pantof, sacou*
- 3 Cuvintele scrise italic în enunțurile următoare își au originea în adjectivul din limba latină *directus*. Care crezi că este moștenit și care crezi că a fost împrumutat de către cei care știau latină?
- a Drumul era *drept*, fără niciun fel de curbe.
b Drumul *direct* spre Brașov trece prin Ploiești.
- 4 Indică litera corespunzătoare seriei care conține doar împrumuturi noi.
- a *a escalada* • *mall* • *privilegiat* • *orar* • *tabletă*
b *clemență* • *joval* • *plastic* • *prietenos* • *motorină*
c *a aglomera* • *imens* • *niciunul* • *standard* • *vehement*
- 5 Precizează mijlocul de formare al cuvintelor care nu sunt împrumuturi în listele de la exercițiul precedent.
- 6 Cuvintele din lista de mai jos sunt toate noi. Explică felul în care au apărut în limba română: prin mijloace externe sau interne de îmbogățire a vocabularului.
- apă oxigenată • electric • nefavorabil • neogrecesc • sămănătorism

Repere

Împrumuturile pot fi:

- > **mai vechi**, din slavă (*drag, a iubi, prieten*), din turcă (*ciulama, iaurt, murdar*), din greacă (*a agonisi, conopidă, tacticos*), din maghiară (*a făgădui, oraș, viclean*);
- > **mai moderne**, din franceză (*elev, nostalgic, a soluționa*), din engleză (*design, volei, weekend*), din italiană (*adagio, pizza, scadență*), din germană (*crenvurst, rucsac, ștecăr*), din latină (*colocviu, etern, fabulă*).

Neologismele sunt cuvinte mai recente, **împrumutate** din alte limbi sau **create în interiorul limbii** prin derivare sau compunere, având obligatoriu un component nou.

Neologismele au pătruns în limba română începând cu primele decenii ale secolului al XIX-lea, în special din limba franceză și din limba latină, pe cale savantă, producând modernizarea limbii române. Astfel, acestea înlocuiesc multe cuvinte din turcă și din greacă: *epidemie* îl înlocuiește pe *molimă*, *arteziană* pe *havuz*, *rege* pe *rigă*, *casetă* pe *besactea*.

▶ Astăzi, cele mai multe împrumuturi neologice sunt din limba engleză, unele adaptându-se la limba română (*miting, fotbal*), altele păstrându-și forma din limba de origine (*hobby, smartphone*).

Aplicații

- 1 Lucrați în perechi. Grupați cuvintele din lista de mai jos în împrumuturi vechi și moderne.
- altitudine • arună • baclava • belșug • chioșc • cocs • cojoc • computer • contabil • dovleac • halva • important • interviu • opinie • paradis • plug • succes • supermarket • veac • vreme
- 2 Menționează neologismele din fragmentul de mai jos.
„Prietenie extremă! Câteva nopți mi-am imaginat cum străbat și eu străzile, cum intru în magazine, în biblioteci.“
Doina Ruști, *Platanos*
- 3 Indică enunțurile în care împrumutul neologic *a servi* este folosit greșit.
- a În acest local, chelnerii servesc ireproșabil.
b O dată pe lună, servim masa la restaurant.
c Obişnuiesc să servesc dimineața suc proaspăt de portocale.
d În cofetăria din colț, servesc patru fete.
e Serviți-vă cu încă o prăjitură, vă rog!
- 4 Alege forma corectă a împrumuturilor neologice de mai jos.
- asterix/asterisc • bleumaren/bleumarinar • caserie/casierie • erbivor/ierbivor • genuflexiune/genoflexiune • itinerar/itinerariu • inopinat/inopinant • juristconsult/jurisconsult • prerie/preerie • președenție/președinție • repercusiune/repercursiune • tango/tangou

Provocări

Platanos, personajul Doinei Ruști, își alege numele Platanos, care este denumirea științifică a platanului. Cuvântul *platan* vine în română din franceză, din latină și din greacă. De fapt, latina l-a împrumutat din greacă într-o etapă mai veche. Din cuvântul latinesc *platanus* s-a obținut în română și cuvântul *paltin*. Ai o explicație pentru acest fenomen? Gândește-te la forma diferită a cuvintelor.

Lecția 12. Registrele limbii

Variații de registru

Explorare

- 1 Menționează asemănările și deosebirile dintre cele trei enunțuri din desenele de mai sus, urmărind: vocabularul folosit, respectarea regulilor gramaticale și pronunția.
- 2 Explică diferențele dintre enunțurile următoare.
 - a Am să-ți iau mâine cartea asta, că n-am timp acu'.
 - b Îți voi lua mâine cartea aceasta, deoarece nu am timp acum.
 - 3 Unde crezi că apare limbajul cultivat (literar): în comunicarea orală sau în cea scrisă, în comunicarea curentă sau în cea oficială?

Repere

Registrele limbii sunt varietăți de utilizare concretă a acesteia în funcție de situația de comunicare, ce implică trei componente: relația dintre participanții la interacțiunea comunicativă în funcție de statutul acestora, locul și timpul în care aceasta se desfășoară.

În funcție de relația dintre participanții la comunicare, într-un anumit context, registrul poate fi:

- a **solemn (oficial)**; apare în situațiile oficiale (relații diplomatice, ceremonii în fața unui public, discursuri, prezentări etc.) sau între persoane cu poziții sociale sau culturale față de care se marchează respectul în vorbire, folosindu-se adresări precum: *maestre, domnule academician, domnule profesor* etc.; vocabularul are termeni pretențioși, căutați, rari; se respectă cu strictețe regulile gramaticale și enunțurile sunt ample, cu numeroase subordonări; pronunția este foarte îngrijită (de exemplu, se aude articolul hotărât *l*, ceea ce nu se întâmplă în limbajul curent, în care funcția lui a fost preluată de vocala *u*);
- b **standard (curent)**; reprezintă varianta literară a uzului general, folosit în condiții obișnuite, între emițător și receptor păstrându-se o distanță; are un vocabular uzual și respectă regulile gramaticale, având enunțuri scurte; pronunția este îngrijită;
- c **familiar (colocvial)**; este folosit pentru a vorbi cu persoanele apropiate sau între care nu există o diferență de statut; are un vocabular cu termeni mai puțini pretențioși (*profu* în loc de *profesorul*); regulile gramaticale nu sunt respectate cu strictețe, enunțurile fiind scurte și construite mai mult pe baza coordonării, cu încărcătură afectivă dată de interjecții, exclamații etc.; pronunția nu este foarte îngrijită, apărând căderi de sunete (*domne, s-aud, cuvântu'*) și fiind preferate variantele mai scurte ale cuvintelor (*e* în loc de *este*).

În funcție de mijloacele de comunicare a discursului, toate cele trei registre pot fi **orale** sau **scrise** (cel familiar fiind folosit în scris doar în literatură, cu intenții expresive sau în comunicările scrise moderne dintre prieteni).

Nu este recomandabil amestecul de registre, fiindcă acesta generează efecte comice.

Registrul solemn și cel standard sunt **limbaje cultivate** și **formale**, păstrând o politețe negativă între vorbitori, iar cel familiar este mai puțin cultivat (putând fi chiar popular sau regional) și **informal**, între vorbitori manifestându-se o politețe pozitivă.

Argoul. Jargonul

Explorare

- 1 Menționează ce înseamnă cuvintele scrise colorat în dialogul purtat de doi elevi și reproduș alăturat.
 - **Diriga** ne-a zis că proiectul ăsta e **bestial** și o să se termine **epic**.
 - Nu mi se pare **beton**. E mai curând **nașpa**.

- 2 Precizează care dintre termenii scriși colorat în textul de la exercițiul 1 sunt împrumutați din alte limbi, care termen este obținut printr-o metaforă și care a fost obținut prin îndepărtarea unei părți din cuvânt.
- 3 Precizează sensul cuvintelor scrise italic în textul alăturat. Menționează domeniul de activitate în care sunt folosite.
- 4 Indică sensul cuvântului scris italic în replica dată.
- „— *Parol!* chiar eu l-am cumpărat! zice tanti Mița.“
I.L. Caragiale – *D-I Goe...*

Repere

Argoul este un limbaj codificat elaborat de un grup social relativ închis, cu intenția de a se diferenția de ceilalți vorbitori.

Este utilizat de categorii restrânse: delincvenți (care spun *album* pentru „cazier“) sau elevi și studenți (care spun *blană* pentru „frumos, bun“). Vocabularul argotic se modifică frecvent, pentru că multe cuvinte își pierd repede caracterul secret și pentru că au numai circulație orală.

Termenii argotici apar prin:

- > folosirea metaforei (*ecologist* pentru „vagabond“, *mansardă* pentru „cap“, *vrăjeală* pentru „prosteală“);
- > împrumuturi din alte limbi (*mișto* pentru „bun“ și *baftă* pentru „noroc“ din rromani/țigănească, *bișniță* pentru „afacere“ și *bos* pentru „conducător“ din engleză, *fraier* pentru „prost“ din germană etc.);
- > derivare (*tunar*, „autor al unor furturi mari“ de la *tun*, cu sensul de „furt, spargere, înșelătorie de mari proporții“, *bengos* cu sensul de „formidabil, excelent“ de la țigănescul *benga*, cu sensul de „drac“);
- > trunchiere, adică suprimarea părții finale a unui cuvânt (*bac* pentru „bacalaureat“, *nașpa* din „nașparliu“ cu sensul de „ciudat, urât, rău“);
- > utilizare de cuvinte vechi sau regionalisme (*aprod*, în trecut „dregător al curții domnești“, pentru „infractor tânăr“, *pârnaie*, regional „oală mare de pământ în care se păstrau alimentele mai mult timp“ pentru „închisoare“).

Jargonul este un limbaj de specialitate în care apar mulți termeni tehnici sau științifici sau un limbaj cu multe cuvinte din alte limbi, uneori chiar deformate, folosit de anumite persoane care vor să se distingă printr-o exprimare pretențioasă.

Există numeroase jargoane de specialitate, medical, lingvistic, matematic etc. și este recomandabil ca acestea să fie folosite doar între specialiști.

Aplicații

- 1 Menționează în care dintre enunțurile de mai jos se folosește registrul standard, registrul solemn, registrul familiar și în care argoul.

- a Domnule, aș vrea să vă spun ceva!
- b Domnu', ia, aș vrea să-ți zic o chestie!
- c Domnule inginer, aș vrea să vă sesizez ceva!
- d Băi bos, mandea ar vrea să-ți ciripească ceva!

- 2 Clasifică, în caiet, adjectivele date, conform tabelului de mai jos.

extenuat • epuizat • frânt • rupt • obosit • prăpădit • sfârșit • sleit • stors • trudit • vlăguit • zdrobit

Registru solemn	Registru standard	Registru familiar

- 3 Menționează ce sens au termenii care denumesc animalele din ilustrațiile alăturate în limbaj argotic.

- 4 Identifică termenii argotici din textul de mai jos. Cu ce cuvinte din limbajul standard le-ai înlocui?

„Cei doi râdeau tare și de-abia după câteva minute robotul înțelesese că-și povesteau un film care le plăcuse grozav.

— Haios era, ce zici, suflete?

— Mișto, bă!

— Ce caft îi căpăcea la gioale. Te-ai prins?

— Sanchi. Ce? Aschimodia nu i-a trăsнит un flit între felinare?

— Ești nasol. Păi, nu i-a ginuit moaca? Ce cărămidă avea!...

— Lasă-te de cioace...“

Mircea Sântimbreanu, *A se feri de umezeală!*

Lecția 13. Fonetica

Sunetele și literele limbii române

Explorare

- 1 Identifică în fragmentul de mai jos, extras din *Platanos* de Doina Ruști, cuvintele care conțin diftongi, triftongi și vocale în hiat. Precizează felul diftongilor.
„Toți ochii stăteau pe noul venit, care mi se părea cea mai enigmatică ființă din câte văzusem, iar Vio rămăsese, cum se zice, cu gura căscată de uluire. Dar și ceilalți, mai ales fetele, se uitau la el cum nu mai priviseră pe nimeni, cu o admirație evidentă.”
- 2 Menționează cuvintele care se termină în *i* „șoptit” în textul de la exercițiul 1.
- 3 Indică numărul de litere și de sunete din cuvintele *ochii*, *cea*, *ceilalți*.

Repere

Sunetele limbii române sunt: **vocalele**, **consoanele**, **semivocalele**. **Litera** este semnul grafic al unui sunet.

În general, în limba română o literă transcrie un sunet. Grupurile de sunete pot nota:

- > un sunet care este consoană – *č* (*ce*, *ci*), *ğ* (*ge*, *gi*), *k'* (*che*, *chi*), *g'* (*ghe*, *ghi*);
- > două sunete – consoanele *č*, *ğ*, *k'*, *g'* + vocalele *e* și *i*.

Grupurile de litere *ci*, *gi*, *chi*, *ghi* redau la final de cuvânt o consoană.

La sfârșit de cuvânt, după consoană apare uneori un *i* care nu este vocală și se numește *i* „șoptit”. Acest sunet poate să apară și în interiorul cuvintelor compuse, fiindcă este finala unui cuvânt din care s-a obținut noul termen: *oricând*, *oricât*, *câteșitrei*, *fieșicare* etc.

Diftongul este grupul de sunete alcătuit dintr-o vocală și o semivocală pronunțate în aceeași silabă. Diftongul poate fi:

- > **urcător** (*ascendent*), alcătuit din semivocală + vocală (*töamnă*);
- > **coborâtor** (*descendent*), alcătuit din vocală + semivocală (*rai*).

Unele pronume personale și unele forme ale verbului *a fi* se scriu cu litera *e* la inițială și se pronunță cu diftongul *ie* (*iel*, *iele*, *ieste*, *ieram* etc.). Uneori, aceste pronume formează triftongi: *ieș*, *ieș*.

Triftongul este grupul de sunete alcătuit dintr-o vocală și două semivocale pronunțate în aceeași silabă.

Hiatul apare între două vocale alăturate pronunțate în silabe diferite.

Scrierea și pronunțarea cuvintelor de origine străină

Explorare

- 1 Personajul care stârnește uimirea celor din jur în textul de la începutul lecției spune mai întâi că îl cheamă Platanos, după care precizează că numele său exact este Plătanos, cu accent pe antepenultima silabă. Ce explicație ai pentru această pronunție? Care este trăsătura de caracter a personajului dezvăluită de această pronunție?
- 2 În text se vorbește despre un *mall*. Precizează cum se pronunță acest substantiv. De ce se scrie astfel?
- 3 Grupează, în caiet, cuvintele date în împrumuturi adaptate și neadaptate la limba română.
aisberg • apropo • country • fotbal • lider • lied • look • make-up • marketing • miting • play-back • vizavi
- 4 Menționează cum se pronunță litera *u* în următoarele cuvinte de origine străină: *alură*, *business*, *chewing-gum*, *ketchup*.
- 5 Ai învățat la geografie că loessul este o rocă sedimentară neconsolidată, galbenă de cele mai multe ori, de origine eoliană. Spune cum se pronunță acest cuvânt.
- 6 Precizează cum se pronunță literele duble din substantivele proprii străine de mai jos.
Aachen • Aaron • Bruxelles • Ottawa
- 7 Citește cuvintele de mai jos. În care dintre cuvintele citite consoana dublă nu se pronunță ca una simplă?
intermezzo • pianissimo • pizza • watt
- 8 Menționează ce literă nu se citește în următoarele cuvinte: *ghanez*, *ohm*, *thailandez*.
- 9 Transcrie substantivele de mai jos în caiet, articulându-le hotărât.
bleu • click • gadget • party • trend • show

Repere

În limba română, sunt multe împrumuturi neadaptate care se scriu și se pronunță ca în limba de origine. Pentru aceste situații nu se pot da reguli și de aceea trebuie consultate dicționarele normative, în special DOOM².

Există situații când aceeași literă transcrie sunete diferite. De exemplu, *u* care în cuvintele de origine franceză se pronunță *ü* (*tul*) și în cele de origine engleză se poate pronunța *u* (*outfit*), *a* (*up-grade*) sau *i* (*bussinesman*). Sunetele *ü* (*déjà-vu*) și *ö* (*a pasteuriza*) nu sunt specifice limbii române, dar apar în împrumuturi.

Literele duble transcriu în substantivele proprii un singur sunet. În cuvintele de origine italiană, dublul *zz* transcrie sunetul *ț*. Există și litere care nu se citesc în cuvintele de origine străină, de exemplu *h* din *thailandez*.

Articolul hotărât se atașează fără cratimă la împrumuturile neadaptate, atunci când acestea se termină într-o literă din alfabetul limbii române pronunțată ca în limba română (*boardul*), dar se folosește cratima atunci când sfârșitul cuvântului prezintă deosebiri între scriere și pronunțare (*story-ul*).

Pentru scrierea și pronunțarea numelor proprii de persoană și de locuri străine, limba română folosește forma originală (New York, Shakespeare, Racine etc.) sau normele internaționale, dacă este vorba despre limbi care folosesc alte alfabet decât cel latin (Beijing, Tolstoi etc.). Pentru unele locuri străine cunoscute de multă vreme, se folosesc și forme adaptate (Londra, Florența, Moscova, Salonic, Varșovia etc.).

Aplicații

1 Menționează sunetele corespunzătoare literelor scrise colorat în împrumuturile de mai jos.

• kosovar • ketchup • watt • weekend • westen

2 Lucrați în perechi. Găsiți în ilustrația alăturată obiecte denumite de patru substantive care sunt împrumuturi neadaptate. Scrieți-le și pronunțați-le. Discutați cu o altă pereche și corectați-vă, dacă este cazul.

3 Identifică intrusul din fiecare serie de mai jos.

a casting • cover • job • șezlong

b dealer • e-mail • ofsaid • t-shirt

c ciné-vérité • happy-end • look • meci

4 Precizează căror împrumuturi neadaptate la limba română de la exercițiul precedent li se atașează articolul hotărât cu ajutorul cratimei.

5 Asociază denumirile mâncărilor de mai jos cu imaginile potrivite. Precizează cum se pronunță fiecare cuvânt și dacă este împrumut adaptat sau neadaptat la limba română.

a bruschetta b cordon bleu c paella d sushi

6 Indică diftongii, triftongii și vocalele în hiat din textul de mai jos. Menționează felul diftongilor identificați.

„Lili nu se putea lipsi de un prieten din clasa noastră. Acesta era Colorado, un băiat foarte înalt și cu o față roșie, pentru care își primise și porecla. [...] Când jucam, seara târziu, gajuri [...] și când se nimereau să facă pereche, se suiau pe o bancă în mijlocul clasei și [...] se strângeau în brațe.“

Mircea Cărtărescu, *Gemenii*

7 Precizează cuvintele care conțin un *i* „șoptit“ din textul de la exercițiul 6.

8 Indică numărul de litere și de sunete al următoarelor cuvinte: *pereche*, *strângeau*, *gingășia*, *inexistente*.

Provocări

Găsește autorii romanelor pe care le citea Platanos, transcrie numele lor și arată cum se pronunță.

Portofoliu

Menționează cuvinte de origine străină adaptate și neadaptate și notează pronunția ultimelor.

Model: *meci*, adaptat; *show*, neadaptat, pronunțat *șău*.

Autoevaluare (L8 – L13)

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...

MINITEST

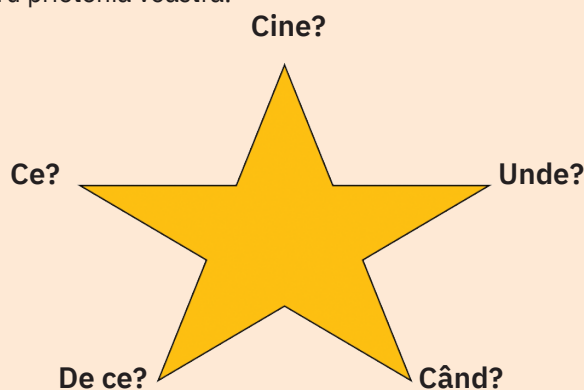

Lecția 14. Etapele scrierii. Integrarea feedbackului

Pentru început

Gândește-te la cel mai bun prieten și rememorează cum v-ați cunoscut și cum v-ați împrietenit. Răspunde apoi la întrebările din **Explozia stelară**, notând, în caiet, cât mai succint, răspunsurile tale, pe o stea similară. Poți plasa răspunsurile în interiorul sau pe marginile stelei, în funcție de importanța pe care le-o dai. Notează în mijlocul stelei un cuvânt-cheie pentru prietenia voastră.

Explorare

- Dezvoltă răspunsurile de la exercițiul din rubrica *Pentru început* în pasaje corespunzătoare structurilor textuale menționate mai jos. Dacă ai posibilitatea, lucrează pe un computer; acest lucru te-ar ajuta să faci mai ușor modificările pe care le vei considera necesare după ce primești feedback. Astfel, ai câștiga și timp.

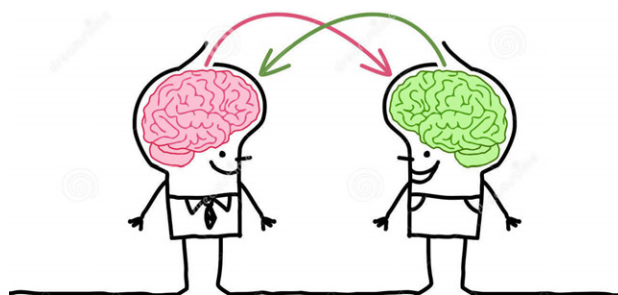
O secvență descriptivă (un portret al celui mai bun prieten)

O secvență narativă (relatarea primei întâlniri, cu precizarea circumstanțelor în care s-a petrecut)

O secvență explicativă (cum/de ce ați devenit prieteni)

O secvență dialogată (redarea unei scurte conversații dintre voi)

- Ordonează secvențele pe care le-ai scris la exercițiul 1 într-un plan coerent, astfel încât să obții un text narativ care să integreze și alte structuri textuale.
- Dă un titlu textului tău.
- Schimbă caietul tău cu al colegului. Oferă-i feedback, completând o grilă de evaluare asemănătoare celei de mai jos, astfel încât colegul tău să poată valorifica aprecierile și comentariile tale.

Aspecte evaluate	Detaliere				Comentarii/Sugestii
Structura narativă	<ul style="list-style-type: none"> Rezultă clar din text cum, când, unde s-au cunoscut cei doi prieteni? Este respectată structura unui text narativ (situație inițială – desfășurarea evenimentelor – situație finală)? 				
Structura descriptivă	<ul style="list-style-type: none"> Există un portret al prietenului? Este acesta bine realizat, oferă suficiente informații, astfel încât să ți-l poți închipui pe prietenul portretizat de colegul tău? Portretul este plasat într-un loc potrivit în cadrul textului narativ? 				

Aspecte evaluate	Detaliiere				Comentarii/Sugestii
Structura dialogată	<ul style="list-style-type: none"> Există o secvență de dialog? Este bine construită, pune în valoare ideile, modul de a se exprima ale celor doi prieteni? Dialogul este plasat într-un loc potrivit în cadrul textului narativ? 				
Structura explicativă	<ul style="list-style-type: none"> Există o secvență explicativă? Explicația privitoare la prietenia dintre cei doi este clară, convingătoare? Explicația este plasată într-un loc potrivit în cadrul textului narativ? 				
Aprecieri generale	<ul style="list-style-type: none"> În ansamblu, textul ți se pare clar și coerent? Tranzițiile între diferitele structuri textuale sunt făcute prin conectori potriviți? Titlul ți se pare potrivit? Spune textul ceva interesant despre prietenie? Are elemente de originalitate (umor, suspans, limbaj expresiv)? 				

Repere

Scrierea unui text este un proces complex, care presupune mai multe **etape**.

Una dintre aceste etape, plasată înainte de editarea variantei finale a textului, are în vedere primirea și evaluarea feedbackului oferit de ceilalți. Cu cât observațiile și sugestiile celui care citește sunt mai concrete, cu atât mai mult este ajutat cel care primește feedbackul.

Evaluarea feedbackului primit presupune ca autorul textului:

- > să asculte/citească cu atenție comentariile, fără să reacționeze negativ, chiar dacă unele dintre ele sunt critice;
- > să întrebe dacă are neclarități în privința unor observații sau sugestii;
- > să selecteze ceea ce crede că este important pentru a-și îmbunătăți textul;
- > să introducă modificările pe care le consideră necesare într-o variantă nouă a textului pentru care a primit feedback sau în următoarele texte de același fel pe care le va scrie.

Evaluarea feedbackului primit de la ceilalți îl ajută pe cel căruia îi este destinat să-și autoevalueze lucrarea, pe baza aceluiași criterii.

Prezentarea textului în fața unei audiențe presupune nu doar depășirea emoțiilor specifice vorbitului în public, ci și pregătirea acestui moment prin:

- > identificarea pasajelor pe care prezentatorul vrea să le evidențieze; marcarea pasajelor importante se poate face prin schimbarea tonalității sau a ritmului lecturii;
- > lectura cu voce tare a textului acasă; textul poate fi citit în fața oglinzii sau în fața unui membru al familiei, care poate aprecia în ce măsură lectura a fost fluentă;
- > relectura cu voce tare a unor pasaje care nu au fost citite clar și fluent la prima lectură.

Aplicații

- 1 Rescrie textul de la exercițiul 2, având în vedere observațiile și sugestiile primite. În cazul în care ai neclarități, discută cu colegul care ți-a oferit feedback. Dacă ai lucrat pe computer, îți va fi mai ușor să faci modificările necesare.
- 2 Recitește textul, verificând de data aceasta ortografia, punctuația, așezarea în pagină. Asigură-te că nu ți-a scăpat vreo greșeală.
- 3 Prezintă textul tău din scaunul autorului, urmând recomandările din rubrica *Repere*.

Portofoliu

Include textul tău în portofoliu. Adaugă o fișă cu autoevaluarea ta, pe baza întrebărilor din tabel.

Lecția 15. Importanța elementelor de grafică în prezentarea unui text scris

Explorare

- 1 Ce imagini crezi că ar fi potrivite pentru textul narativ despre prietenul tău/prietena ta pe care l-ai redactat în lecția anterioară? Poți alege dintre variantele următoare sau poți propune altele: desene proprii, fotografii, picturi, colaje. Justifică-ți alegerea.
- 2 Discutați în grupe de 4 – 5 elevi. Credeți că dacă ați adăuga imagini textelor voastre, acestea ar fi mai atractive pentru cei cărora le prezentați? Sau este suficient ca textul să aibă un conținut cât mai bun, cu idei interesante și informații consistente? Aduceți argumente pentru a vă susține punctul de vedere. Prezentați apoi clasei concluziile grupei voastre.
- 3 Când prezinți un proiect, poți folosi diverse elemente grafice care să facă textul tău mai atractiv pentru publicul căruia i te adresezi. Alege dintre următoarele variante ceea ce crezi că ai putea să încerci:
 - a să combini textul cu imaginile;
 - b să organizezi textul în pagină cât mai clar (pe un poster sau pe parcursul mai multor slide-uri), folosind titluri, subtitluri, paragrafe;
 - c să evidențiezi aspectele importante prin culori, prin fonturi diferite ca mărime sau ca tip (majuscule, italice și bold, de exemplu), prin sublinieri;
 - d să oferi doar informațiile esențiale, urmând să expui oral detaliile;
 - e să creezi un design atractiv pentru prezentarea ta (culori armonioase, o combinație optimă a imaginilor și a textului, astfel încât să fie plăcută ochiului, să nu fie prea încărcată sau prea simplă).
- 4 Lucrați în perechi. Ați învățat la informatică despre programul Microsoft PowerPoint, pe care îl puteți folosi când faceți prezentări. Analizați prezentarea romanului *Avioane de hârtie* de Dawn O'Porter, reprodusă mai jos. Observă:
 - relația dintre text și imagini;
 - ce tip de imagini sunt folosite;
 - dacă există legături între slide-uri;
 - atractivitatea și accesibilitatea prezentării.
- 5 Precizează care ți se par a fi punctele tari și/sau punctele slabe ale prezentării de mai jos.

PREZENTARE DE CARTE

Alina Petrescu

Dawn O'Porter

1. Scritoare, designer de modă, prezentator TV
2. Născută în Scoția, a crescut în Guernsey (unde a plasat și acțiunea primului său roman, „Avioane de hârtie”-2013)
3. A studiat actoria, dar alege o carieră în mass-media
4. Și-a lansat propria linie vestimentară și ține legătura cu fanii printr-un blog de succes

adolescența...

La cincisprezece ani, Renee și Flo, două eleve ale exclusivistului liceu Tudor Falls de pe insula Guernsey, par că nu au nimic în comun. Prima este extrovertită, gata să își asume orice risc pentru a se distra; cea de-a doua este timidă, o elevă model care se lasă dominată de prietena ei, Sally. Curând însă, Renee și Flo descoperă ce înseamnă cu adevărat prietenia atunci când viețile lor se intersectează în mod neașteptat.

prietenia...

Prietenie înseamnă să fii alături de cineva nu când are dreptate, ci când greșește.
André Malraux

Un prieten este cineva care te cunoaște așa cum ești, înțelege ce ai fost, acceptă ce ai devenit și, cu blândețe, te lasă să crești în continuare.
William Shakespeare

conflictul dintre generații...

familia...

prima iubire...

IUBIRE ANI
NU EȘTI ATUACI MS
SUK FOST MI-AM POTI MUZICA
ȘTIAM ANECS MI-AM POTI INVĂȚAT
S-ATRECUȚ
LUMEA ȘCOLII CELOR
PUTEA
GREU

grupul – presiune și apartenență...

...întrebările cititorului

...cine sunt?

...care e drumul meu?

Pablo Picasso / Zinnaida : Fata în fața oglinzii

Repere

Prezentarea unui text scris este la fel de importantă precum conceperea lui. Dacă autorul nu reușește să-și pună textul în valoare printr-o grafică adecvată și atractivă, este posibil ca textul respectiv să nu aibă impactul dorit asupra receptorilor. De obicei, textele prezentate în fața colegilor sunt proiecte.

Elementele de grafică au un rol important în prezentarea, exemplificarea sau sublinierea informațiilor dintr-un text. Acestea pot fi: desene, imagini, grafice, scheme, tabele etc. Elementele grafice trebuie să fie clare și să ofere informații corecte, astfel încât să completeze adecvat textul și să-l facă mai ușor accesibil publicului cărui i se prezintă.

Pentru a capta atenția publicului, cel care prezintă poate recurge la:

- > **folosirea titlurilor și a subtitlurilor**, a unor **evidențieri** prin culori sau sublinieri, prin folosirea unei caligrafii îngrijite, în cazul scrisului de mână, sau a unor fonturi diferite (ca tip sau mărime), în cazul editării pe computer a textului (italice, bold);
- > **crearea unei grafici deosebite** a textului prin includerea unor diagrame, desene, grafice, hărți, tabele etc., în funcție de ce se potrivește pentru tema abordată; este important ca elementele de grafică să fie atractive, fie prin cromatică, fie prin așezarea elementelor în pagină/pe slide;
- > **explicarea relației** dintre informațiile verbale și cele grafice din text.

Pentru o prezentare de tip PowerPoint, este recomandabil să aveți în vedere câteva aspecte:

- > între slide-uri trebuie să existe o legătură, astfel încât ele să constituie un tot coerent, o poveste; în acest scop, prima etapă importantă este realizarea unui plan care să conțină ideile prezentării și succesiunea acestora pe slide-uri;
- > alegerea designului slide-ului trebuie să aibă legătură cu subiectul prezentării (poate fi un *template* predefinit al aplicației sau poate fi creat);
- > este important ca imaginile selectate (pictograme, grafice etc.) să fie relevante pentru tema abordată, să aducă o informație în plus față de text;
- > textele de pe slide trebuie să fie scurte și la obiect, fără detalii care pot fi prezentate oral; este important să nu existe greșeli de ortografie sau erori în scrierea unor cuvinte;
- > folosește evidențieri (fonturi mai mari; bold sau italice; culori) pentru cuvintele-cheie; mărimea fonturilor trebuie să fie de minimum 20 de puncte, pentru ca textul să poată fi citit de cei din public.

Aplicații

- 1 În fragmentul din romanul *Narcis și Gură-de-Aur* de Hermann Hesse, naratorul preciza că Narcis nu era obișnuit să hoinărească prin „țara prieteniei“. Tu cum îți imaginezi o astfel de țară? Realizează o hartă pentru țara prieteniei imaginată de tine. Poți face un desen, un colaj, o pictură. Poți denumi regiunile țării imaginate cu numele unor sentimente sau atitudini specifice prieteniei: încredere, respect, prețuire etc. Orașele pot avea numele prietenilor tăi cei mai buni. Poți inventa forme de relief pe care le asociezi prieteniei și așa mai departe. Integrează harta creată de tine într-un text în care să explici fiecare alegere pe care ai făcut-o.
- 2 Poți prezenta textul tău sub forma unui poster sau poți folosi o aplicație de tip Prezi, Microsoft PowerPoint etc.
- 3 Fiecare prezentare va fi evaluată de colegi și de profesorul tău, având în vedere grila de mai jos.

CRITERII DE EVALUARE			
Textul prezentat combină limbajul verbal cu imaginile în mod armonios.			
Textul prezentat are un titlu; sunt evidențiate aspectele importante ale temei prin culori, fonturi diferite etc.; scrisul este lizibil/fonturile alese se citesc ușor.			
Harta conține aspecte relevante privind viziunea despre prietenie a autorului.			
Harta este atractivă prin desenele, culorile, denumirile incluse.			
Prezentatorul evidențiază legăturile dintre imagini și text, oferind explicații clare în acest sens.			

Portofoliu

Include textul tău în portofoliu. Adaugă o fișă cu autoevaluarea ta, pe baza criteriilor din tabel.

Recapitulare

Citește fragmentul de mai jos, extras din *Micul Prinț* de Antoine de Saint-Exupéry și răspunde apoi la fiecare dintre cerințe.

— Bună ziua, zise vulpea.
 — Bună ziua, răspunse cuviincios micul prinț întorcându-se, dar nu văzu pe nimeni.
 — Sunt aici, zise glasul, sub măr...
 — Cine ești tu? zise micul prinț. Ești tare frumoasă...
 — Sunt o vulpe, zise vulpea.
 — Vino să te joci cu mine, o pofti micul prinț. Sunt atât de trist...
 — Nu pot să mă joc cu tine, zise vulpea. Nu sunt îmblânzită.
 — A! Iartă-mă, rosti micul prinț.
 Dar după un timp de gândire adăugă:
 — Ce înseamnă „a îmblânzi“? [...]
 — Înseamnă „a-ți crea legături“...
 — A-ți crea legături?
 — Desigur, zise vulpea. Tu nu ești deocamdată pentru mine decât un băiețuș, aidoma cu o sută de mii de alți băiețuși. Iar eu nu am nevoie de tine. Și nici tu n-ai nevoie de mine. Eu nu sunt pentru tine decât o vulpe, aidoma cu o sută de mii de vulpi. Dar dacă tu mă îmblânzești, vom avea nevoie unul de altul. Tu vei fi, pentru mine, fără seamăn în lume. Eu voi fi pentru tine fără seamăn în lume...
 — Încep să înțeleg, zise micul prinț. E undeva o floare... mi se pare că m-a îmblânzit... [...]
 Vulpea însă se întoarse la gândurile ei:
 — Viața mea e veșnic aceeași. Eu vânez găinile, pe mine mă vânează oamenii. Toate găinile se aseamănă între ele și toți oamenii se aseamănă între ei. Așa că mă cam plictisesc. Dar dacă tu mă îmblânzești, viața mi se va însenina. Voi cunoaște sunetul unor pași deosebiți de-ai tuturor. Pașii altora mă fac să intru sub pământ. Ai tăi mă vor chema din vizuină, ca o melodie. Și-apoi, privește! Vezi tu, acolo, lanurile acelea de grâu? Eu nu mănânc pâine. Mie grâul nu mi-e de folos. Lanurile de grâu mie nu-mi trezesc nicio amintire. Și asta-i trist! Tu însă ai părul de culoarea aurului. Va fi, de aceea, minunat când mă vei fi îmblânzit! Grâul, auriu și el, îmi va aminti de tine. Și-mi va fi neșus de dragă murmurarea vântului prin grâu...
 Vulpea tăcu și se uită îndelung la micul prinț.
 — Te rog... îmblânzește-mă, zise apoi.
 — Bucuros aș vrea, răspunse micul prinț, numai că nu prea am timp. Am de căutat prieteni și o mulțime de lucruri de cunoscut.
 — Nu cunoaștem decât ceea ce îmblânzim, zise vulpea. Oamenii nu mai au timp să cunoască nimic. Cumpără lucruri de gata, de la neguțători. Cum însă nu există neguțători de prieteni, oamenii nu mai au prieteni. Dacă vrei cu adevărat să ai un prieten, îmblânzește-mă!

— Ce trebuie să fac? zise micul prinț.
 — Trebuie să ai foarte multă răbdare, răspunse vulpea. La început, te vei așeza ceva mai departe de mine, uite-așa, în iarbă. Eu te voi privi cu coada ochiului, iar tu nu vei zice nimic. Graiul e izvor de neînțelegeri. Însă vei putea, pe zi ce trece, să te așezi din ce în ce mai aproape de mine...

A doua zi, micul prinț veni din nou.

— Ar fi fost mai bine dacă veneai și astăzi la aceeași oră, zise vulpea. Dacă tu, de pildă, vii la ora patru după-amiază, eu încă de la ora trei voi începe să fiu fericită. Și cu cât va trece timpul, cu-atât mai fericită mă voi simți. La ora patru, mă va cuprinde un frământ și o neliniște: voi descoperi cât prețuiește fericirea! [...]

Și-așa micul prinț îmblânzi vulpea. Iar când ora despărțirii fu aproape:

— Vai! zise vulpea... Am să plâng.

— Din vina ta, zise micul prinț, eu nicidecum nu-ți voiam răul, ci numai tu ai vrut să te-mblânzesc... [...]
 Și-atunci nu dobândești nimic din asta!

— Ba dobândesc, zise vulpea, datorită culorii grâului. Apoi adăugă:

— Du-te să mai vezi o dată trandafirii. Vei descoperi că floarea ta nu are-n lume seamăn. Întoarce-te apoi la mine, să-ți iei rămas-bun, iar eu îți voi dărui o taină.

Micul prinț se duse să mai vadă o dată trandafirii.

— Voi nu semănați întru nimic cu floarea mea, voi încă nu sunteți nimic, le spuse el. Pe voi nimeni nu v-a îmblânzit, precum nici voi n-ați îmblânzit pe nimeni. Sunteți așa cum era și vulpea mea. Nu era decât o vulpe, aidoma cu altele o sută de mii. Eu însă mi-am făcut din ea un prieten, iar ea acum nu are în lume seamăn.

Și florile se rușinară.

— Sunteți frumoase, dar sunteți deșarte, le mai spuse el. Nimeni n-ar avea de ce să moară pentru voi. Floarea mea, firește, un trecător de rând ar crede că e asemeni vouă. Ea însă singură e mai de preț decât voi toate laolaltă, fiindcă pe ea am udat-o cu stropitoarea, fiindcă pe ea am adăpostit-o sub clopotul de sticlă. Fiindcă pe ea am acoperit-o cu paravanul. Fiindcă pentru ea am ucis omizile (în afară de câteva, pentru

fluturi). Fiindcă pe ea am ascultat-o cum se plângea ori cum se lăuda, ori câteodată chiar și cum tăcea.

Fiindcă ea e floarea mea.

Și se duse înapoi la vulpe.

— Rămâi cu bine, zise el...

— Te du cu bine, zise vulpea. Iată care-i taina mea.

E foarte simplă: Lîmpede nu vezi decât cu inima. Ochii nu pot să pătrundă-n miezul lucrurilor.

— Ochii nu pot să pătrundă-n miezul lucrurilor, spuse după dânsa micul prinț, ca să țină minte.

— Numai timpul împărțit cu floarea ta face ca floarea ta să fie atât de prețioasă. [...] Devii răspunzător de-a pururi pentru ceea ce ai împlânzit. Tu ești răspunzător pentru floarea ta.

— Eu sunt răspunzător de floarea mea... spuse după dânsa micul prinț, ca să țină minte.

Traducere din limba franceză de Benedict Corlaciuc

- Rezumă oral fragmentul dat.
- Precizează ce structură textuală predomină în fragmentul dat, oferă exemple și justifică-ți răspunsul.
- De ce nu se poate juca vulpea cu micul prinț?
- Ce înțelege vulpea prin „împlânzire”? Identifică structura explicativă din text care te ajută să răspunzi.
- Precizează ce anume caută micul prinț.
- Discutați în grupe de 4 – 5 elevi. Identificați în text pasajul în care micul prinț îi dezvăluie vulpii ce caută. Credeți că vulpea îi poate oferi aceste lucruri? Exprimați-vă, pe rând, opinia, justificând-o cu exemple din text. Prezentați apoi concluziile voastre.
- Precizează ce dobândește vulpea ca urmare a întâlnirilor cu micul prinț.
- Ce a înțeles micul prinț despre floarea lui, în urma discuțiilor cu vulpea? Identifică pasajul care te ajută să răspunzi și precizează ce structură textuală descoperi în acel fragment.
- Pasajul descoperit la exercițiul 9 poate fi considerat și unul retrospectiv. Justifică această afirmație.
- Care sunt cele trei sfaturi pe care le primește micul prinț de la vulpe? Explică de ce crezi că vulpea le consideră o „taină”.
- Crezi că, pe parcursul conversațiilor dintre ei, micul prinț și vulpea se dovedesc a fi ascultători activi? Justifică-ți răspunsul.
- Vulpea îi dezvăluie micului prinț un sinonim mai puțin obișnuit pentru verbul „a împlânzi”. Care este acesta? Crezi că este potrivit și în alte contexte?
- Indică sinonime pentru următoarele cuvinte din text: *a dobândi, frământat, taină, veșnicie*.
- Formează câte un antonim, prin adăugarea unui prefix, pentru cuvintele următoare din text: *adevăr, cuvîncios, împlânzit*.
- Indică sensul din text al substantivului *pas* („Voi cunoaște sunetul unor pași deosebiți de-ai tuturor”) și alcătuieste enunțuri cu omonimele acestuia.
- Substantivul *inimă* este polisemantic. Precizează două sensuri ale acestuia, diferite de sensul din text.
- În anul 2008, poetul Șerban Foarță a publicat volumul *Micul Prinț*. Precizează pe ce relație a cuvintelor se bazează titlul volumului și explică sensul acestuia.
- Lucrați în perechi. Grupați cuvintele extrase din text, în funcție de mijlocul intern de formare.
auriu • băiețuș • bucuros • câteodată • dânsa • desigur • a împlânzi • împlânzită • laolaltă • limpede • nicidecum • a prețui • răspunzător • stropitoare • undeva • un trecător
- Lucrați în grupe de 3 – 4 elevi.
 - Din ce limbi provin împrumuturile din cele două serii de mai jos? Puteți consulta un dicționar, pentru a fi siguri că răspundeți corect.
 - glas, prieten, a pofti
 - a plictisi, trandafir
 - Precizați din ce limbi provin substantivele *melodie* și *prinț* și dacă sunt împrumuturi vechi sau noi.
 - Precizați sensul următoarelor abrevieri, împrumutate din limba engleză: CD, DJ, IT, SF, SOS.
- Ce registru al limbii folosesc cele două personaje? Justifică-ți răspunsul prin exemple din text.
- Precizează cum se pronunță numele autorului francez care a scris romanul *Micul Prinț*. Care dintre sunete nu este specific limbii române, fiind folosit doar în cuvintele împrumutate din limba franceză?
- Redactează un text în care să-ți exprimi opinia privitoare la sfatul pe care i-l dă vulpea micului prinț: „Lîmpede nu vezi decât cu inima.”
- După ce ai redactat textul, schimbă caietul cu al colegului și oferă feedback pe baza grilei de mai jos.

criterii			
Autorul exprimă o poziție clară față de sfatul vulpii.			
Structura explicativă este bine construită, incluzând idei exprimate corect și clar și exemple adecvate.			

Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

„Era odată la Bagdad, sub domnia strălucitului calif¹ Harun-al-Rașid, un neguțator bogat, care avea o nevastă bătrână și un fecior, Abu-Hasan, crescut până la vreo treizeci de ani strâns de aproape în toate privințele. Neguțatorul a murit, și Abu-Hasan a intrat în stăpânirea avuției pe care o grămădise tată-său o viață întreagă. Fiul a făcut altfel de cum făcuse tatăl. În tinerețe nu căpătase niciodată o para mai mult decât îi trebuia să-și ducă viața; acum a pus de gând să cheltuiască potrivit cu mijloacele pe care i le adusesese soarta. Astfel, și-a împărțit averea în două părți: cu o parte a cumpărat acareturi² [...]; iar cu cealaltă jumătate, în bani sunători, a hotărât să se pună pe petreceri, încaiea să-și destoarcă³ răbdările suferite sub strășnicia în care-l ținuse tată-său până la așa vârstă coaptă [...]. În acest scop, Abu-Hasan a strâns împrejurii o ceată de tineri de vârsta și de teapa lui, și de acolo s-a gândit numai cum să-i facă a-și petrece vremea în chipul cel mai plăcut. Așadar nu s-a mărginit la prânzuri și zaiafeturi⁴ cu mâncări

și băuturi care de care mai rare și mai scumpe; a mai adus și tarafuri de lăutari și cântăreții cei mai vestiți; și pe urmă, dănțuitoarele și dănțuitorii cei mai aleși din orașul Bagdad.

Toate chefurile astea, din zi în zi mai costisitoare, l-au aruncat pe Abu-Hasan în cheltuieli atât de nemăsurate, încât n-a putut-o duce așa mai mult de un an.

Cum n-a mai întins masă mare, prietenii s-au făcut nevăzuți; ba nici nu-i mai întâlnea oriunde i-ar fi căutat, fiindcă fugeau de el îndată ce-l zăreau. [...]

Pe Abu-Hasan mai mult l-a mâhnit părăsirea din partea prietenilor decât îl încântase mai înainte semnele lor de dragoste. [...]

Odată, mâhnit, dus pe gânduri, cu capul plecat a intrat în odaia mă-sii. [...]

— Mamă, [...] vreau numai să încerc până unde pot merge prietenii mei cu nerecunoștința. [...]

Abu-Hasan a și plecat; a făcut ce-a făcut și a găsit pe toți prietenii. Le-a arătat în ce mare strâmtoare se afla și i-a rugat să-și dezlege pungile ca să-l ajute. [...] Niciunul dintre prieteni nu s-a lăsat înduioșat de vorbele lui frumoase, ba unii chiar l-au dat afară. S-a întors acasă, amărât până în fundul sufletului.“

I.L. Caragiale, *Abu-Hasan*

¹ *calif* (s.m.) – monarh care deținea puterea politică și religioasă în unele state musulmane.

² *acaret* (s.n.) – (la pl.) unelte pentru gospodărie.

³ *destoarce* (vb.) – a compensa

⁴ *zaiafet* (s.n.) – chef mare, ospăț.

A. 60 de puncte

- Precizează câte un sinonim contextual pentru următoarele cuvinte din text: *a grămădi*, *strășnicie*, *a mâhni*. **6 puncte**
- Grupează cuvintele de mai jos în funcție de modul în care s-au format, derivate și compuse.
 - Abu-Hasan • altfel • avuție • nerecunoștință • sunător • treizeci **6 puncte**
- Indică modul de formare a cuvintelor scrise italic în exemplele de mai jos:
 - a „sub domnia *strălucitului* calif“; b „*răbdările suferite*“; c „a strâns *împrejurii*-i“.**6 puncte**
- Alege varianta corectă. Substantivul *zaiafet* este împrumutat din: a turcă; b maghiară; c slavă. **6 puncte**
- Alege varianta corectă. Forma *mă-sii* aparține registrului: a solemn; b standard; c familiar. **6 puncte**
- Rezună, în maximum 100 de cuvinte, fragmentul dat. **6 puncte**
- Numește tipul de narator din text. Transcrie un exemplu pentru a-ți justifica răspunsul. **6 puncte**
- În cadrul structurii narative, apare și o secvență de alt tip. Este vorba despre ultimele două enunțuri din primul paragraf. Precizează ce tip de structură textuală este aceasta. **6 puncte**
- Explică de ce hotărăște Abu-Hasan să-și ducă viața altfel decât tatăl său. **6 puncte**
- Alege varianta pe care o consideri corectă. Vina pentru faptul că Abu-Hasan a ajuns la strâmtoare este:
 - a a lui Abu-Hasan, pentru că s-a gândit doar la petreceri, nu și la ziua de mâine;
 - b a prietenilor săi, care au profitat de dărnicia lui Abu-Hasan, fără a se gândi la urmări;
 - c atât a lui Abu-Hasan, cât și a prietenilor săi, pentru că s-au complăcut într-o viață de huzur. **6 puncte**

B. 30 de puncte

Redactează un text de cel puțin 200 de cuvinte, în care să-ți prezinți punctul de vedere față de relația dintre Abu-Hasan și cei pe care-i numește prieteni, pornind de la întrebarea: Este vorba despre o prietenie adevărată între ei?

În redactarea textului tău, vei avea în vedere:

- să structurezi textul în părți clare: introducere, cuprins, încheiere;
- să organizezi ideile în mod logic, argumentat;
- să prezinți exemple din text pentru a-ți susține punctul de vedere;
- să respecti normele ortografice și de punctuație;
- să scrii lizibil.

Notă. Se acordă 10 puncte din oficiu.

A photograph of four children sitting on a wooden ladder outdoors. From top to bottom: a boy in a striped shirt, a boy in a plaid shirt, a girl with long brown hair, and a girl in a red shirt. They are all smiling and looking towards the camera. The background shows trees and a building.

U2 Cum sunt ceilalți?

Lectură

Textul dramatic • Structuri textuale • Timpul, spațiul, acțiunea, personajele • Textul nonliterar • Cronica de spectacol

Interculturalitate

Relații culturale constructive. Noi și ceilalți

Comunicare orală

Atitudini comunicative: flexibilitate, asertivitate, disponibilitate la negociere

Limbă română

Construcții active • Construcții pasive cu verbul *a fi* • Predicatul • Construcții cu pronume reflexive • Construcții impersonale • Subiectul • Construcții incidente • Organizarea coerentă a textului: succesiunea ideilor, folosirea corectă a timpurilor verbale și a anaforelor

Redactare

Cronica de film • Redactare de mână și computerizată • Etica redactării: originalitatea

Recapitulare

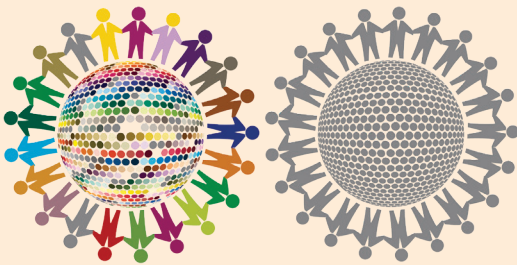
Evaluare

Lecția 1. Textul dramatic

Pentru început

- 1 Desenează o stea cu cinci colțuri. Notează în fiecare colț câte o informație relevantă despre tine, de exemplu ce muzică ascuți, ce arome preferi, ce culoare îți place mai mult, locul în care ai vrea să ajungi, hobby-ul tău etc.
- 2 Așezați-vă în cerc și prezentați ce ați notat. Identificați asemănările și diferențele dintre voi, de exemplu faptul că vă place aceeași culoare, dar aveți preferințe muzicale diferite.

- 3 Privește cele două imagini. Ce reprezintă ele? Care îți place mai mult? Justifică-ți răspunsul.
- 4 Ascultă textul în lectura profesorului tău sau citește-l pe roluri.

Victor Ion Popa (1895 – 1946)

Prozator, dramaturg și cronicar dramatic, a activat în lumea teatrului și ca actor, pictor scenograf și regizor. A fost secretar al Societății Autorilor Dramatici, director al Teatrului Național din Cernăuți și al Oficiului Național Cinematografic. A surprins în nuvelele și romanele sale, *Sfârlează cu fofoază*, *Velerim* și *Veler*

Doamne, *Floare de oțel*, viața din spațiul rural sau lumea războiului, punând accent pe relațiile interumane și pe complexitatea sufletului omenesc. În textele sale dramatice, pledează pentru valorile etice tradiționale, personajele sale luptând cu prejudecățile comunității pentru a-și atinge idealurile.

Premiera piesei *Take, Ianke și Cadâr* a avut loc în 25 martie 1932, pe scena Teatrului „Maria Ventura” din București.

Text de bază

TAKE, IANKE ȘI CADÂR

Comedie în trei acte

de Victor Ion Popa

PERSOANELE

CADÂR	IONEL
IANKE	ANA
TAKE	SAFTA
ILIE	Doi copii

ACTUL I

Vezi înaintea ochilor un șir de case ca și cum le-ai privi din stradă. Sunt acolo trei prăvălii¹ modeste, de târgușor provincial. Întâia este a lui Take, a doua este a lui Ianke și cea din urmă și micuță de tot a lui Cadâr. Casa lui Take și a lui Ianke sunt construite absolut la fel, numai că sunt cu totul altfel zugrăvite. De pildă, zidurile casei lui Take sunt roșii, iar tabla de pe acoperiș albă, pe când casa lui Ianke are zidurile albastre și tabla de pe acoperiș roșie. Firma lui Take, pe care-i scris doar: „La Take”, e neagră cu litere galbene, iar a lui Ianke e galbenă cu litere negre. Căsuța micuță a lui Cadâr și firma lui au luat de la fiecare câte o culoare. Așa de pildă, zidurile sunt roșii, tabla neagră, firma galbenă cu litere albe. Take și Ianke țin mărfuri la fel, coloniale², un pic de fierărie și mărunțișuri de marchitanie³. Numai Cadâr are specialitatea nației lui: cafea, rahat și tot felul de dulciuri. E vreme de vară. Toate cele trei prăvălii au perdele în față, cât ține micul trotuar provincial – firește și ele deosebit colorate. E cald și zăpușeală. Ghicești apropierea serii – dar vipia⁴ nămezii s-a prelungit până aici. Poate să fie ora cinci. Ulița e pustie și nu se aude decât foarte departe – undeva – cântecul trist al unei flașnete⁵. Toți trei negustorii, ușor și comod îmbrăcați de vară, dormitează pe scaune înadins puse în față, fiecare la prăvălia lui.

SCENA 1

TAKE, IANKE ȘI CADÂR

TAKE (*somnoros și lehămețit de căldură, își șterge nădușeala, oftând*): Ooof, cald e!

IANKE: Și ce-mi spui asta mie?

TAKE: Dar cui să i-o spui?

IANKE: Ce mă interesează pe mine că ți-i cald? Dacă-i cald, du-te în casă și te răcorește! Ce? Eu pot să te răcoresc?

¹ prăvălie (s.f.) – magazin.

² coloniale (s.f.) – articole alimentare de băcănie (ceai, cafea etc.) provenite din țări exotice.

³ marchitanie (s.f.) (inv.) – mărfuri metalice mărunte, de uz casnic.

⁴ vipie (s.f.) – căldură mare, arșiță.

⁵ flașnetă (s.f.) – mică orgă mecanică portativă, acționată prin învârtirea unei manivele; caterincă.

Secvență din spectacolul *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, regia: Ion Sapdaru, Ateneul Național din Iași

TAKE: Dar ce, te-am rugat eu să mă răcorești? Lasă-mă-n plata Domnului!

IANKE: Ei poftim! Acum eu nu-l las!

TAKE: Mă rog, ție nu ți-i lene să vorbești atâta?

IANKE: Și ce te privește pe tine dacă mi-i lene sau nu mi-i lene?

TAKE: Dacă ți-ar fi lene ai dormi. (*Pauză; se aude caterinca.*)

IANKE: Uuf! Mare căldură! Așa o căldură n-am avut toată vara!

TAKE: Și acum ce-mi spui mie asta?

IANKE: Dar ce, ție-ți spui?

TAKE: Atunci cu cine vorbești?

IANKE: Ce te privește pe tine cu cine vorbesc? Vorbeam cu Dumnezeu! (*Iarăși pauză și iarăși se aude caterinca, tare.*)

TAKE: Ia te uită, pe căldura asta, lui îi arde de cântat...

IANKE: Ei și ce, parcă el cântă? Cântă mașina.

TAKE: Da, dar el dă din mână.

IANKE: Ce ești dobitoc? El dă din mână încet și mașina cântă tare. (*Iar mică pauză. Cadâr sforăie.*) Nu sforăi că nu pot să dorm!

TAKE: Nu sforăi eu, turcu sforăie.

IANKE: Spune-i să tacă.

TAKE: Nu pot, că-l trezesc.

IANKE: Da, dar el de ce mă trezește pe mine? Ei, Cadâr! Acuși îi dau în cap cu un calup¹ de săpun! Cadâr! Ce-ai luat-o așa turcește? Cadâr! Aista-i surd de tot când doarme. Du-te de-l trezește!

TAKE: Nu mă mișc de-aici nici mort.

IANKE: Dar ce, crezi că eu mă mișc? Mai bine stric un calup de săpun. I-auzi, domnule, cum sforăie! Aista nu mai este turc, aista-i curat harmasar² persan! Cadâr! (*Ia o bucată de săpun și o zvârle în Cadâr: Cadâr, lovit, crapă un ochi, murmură ceva neînțeleș, se răsucesce puțin în scaun, apoi se așază zdravăn și adoarme iar. Nu mai sforăie.*)

IANKE: Ei, așa! Dai un ban, dar face! (*Cadâr începe să sforăie iar.*)

TAKE (*râde*): Mai zvârle un calup.

IANKE: Dar ce, crezi că eu am fabrică de săpun? Spune-i că i-a venit un mușteriu, că pe mine nu mă crede.

¹ calup (s.n.) – bucată (de săpun, de brânză etc.).

² harmasar – variantă regională pentru armăsar.

TAKE: Fă-te repede că dormi, că vine baba Safta să cumpere ceva!

IANKE: Și ce-mi pasă mie? Ea nu cumpără de la ovrei. Fă-te tu că dormi. (*Dar și el închide ochii.*)

[După plecarea babei Safta, Take și Ianke abordează subiectul zugrăvirii caselor, culoarea urmând a fi aleasă de copiii lor mai mari, studenți la Academia Comercială din București. Ionel sosește din spatele casei, de unde a urmărit trenul și își roagă tatăl, pe Take, să se îmbrace în haine curate.]

SCENA 7

IANKE, IONEL, ANA

ANA (*se oprește, zâmbind la Ionel, apoi la Ianke*): Papa!

IANKE (*înlemnit*): Ce vorbești? Așa o surpriză... așa o surpriză... Ei, asta zău că se poate să-i zici o surpriză... (*Și-i așa de emoționat că nu poate să mai vorbească.*)

ANA: Ei! Papa... și nu mă săruți?

IANKE: Să te sărut? Cum să te sărut! Mi-i și rușine să te sărut, așa prost îmbrăcat cum sunt... Așa o cucoană ca tine... Mă duc să mă îmbrac... ca să am curaj...

ANA: Ei haide, lasă! Acu te iert! Te îmbraci după aceea... Hai, sărută-mă...

IANKE: Unde-i maică-ta să te vadă...

ANA (*înduioșată*): Papa!

IANKE (*lui Ionel*): Mă rog, sunt eu așa un dobitoc, ori e frumoasă de-al binelea?

IONEL: Îi frumoasă de-al binelea, nene Ianke.

ANA: Vai, Ionel! Înțeleg să-mi faci tata complimente, că nu m-a văzut de doi ani, dar tu...

IANKE: Ce vorbești? Ce complimente! Astea nu-s complimente... Ești așa de frumoasă – așa de frumoasă... ești mai frumoasă decât era maică-ta când eram eu logodit cu ea...

ANA (*înduioșată*): Papa!

IANKE: Mai frumoasă! Și ea era așa de frumoasă că nu era alta mai frumoasă ca ea... Și-așa un copil am eu?... O fată așa de frumoasă... Spune! Tu ești a mea? A mea? Chiar a mea? Un ovrei bătrân și urât ca mine are o fată așa de frumoasă? Un biet negustor care vinde mășline – într-o mahala, a făcut așa o frumusețe... așa o comoară?

ANA (*înduioșată la culme*): Papa! [...]

IANKE: Ei, așa o bucurie face s-o împart și la alții... Hai, hai, să te vadă și păcătosul cela de Take, și Cadâr...

IONEL: Tata vine imediat.

ANA: Și ce mai face moș Cadâr?

IANKE: Ce să facă, doarme! Ce grijă are el?

ANA: Tot nu s-a însurat?

IANKE: Așa un păcătos să se însoare? Dar să nu-i zici de asta nimic – că asta-i mare durere la inima lui. (*Ana s-a oprit în fața prăvăliei lui Cadâr și bate în geam.*)

SCENA 8

IANKE, IONEL, ANA și CADÂR

CADÂR (*iese în prag, o recunoaște, și uluit și duios*): Frumooooo estem! Ca un trandafir de la Eyub³ frumos estem!

³ Eyub – unul dintre districtele Constantinopolului/vechiului Istanbul.

Frumos! Ana-Aniki. Înapoi venit! Dai voie Cadâr sarutam. (*O sărută printre lacrimi.*) Ana-Aniki!

ANA: Ana-Aniki a ta, moș Cadâr. I-a fost dor de tine... N-ai uitat-o, spune?

CADÂR: Uitat? Ana-Aniki în inimă, în casă ținut, cum ținut Coran. Asta fată, Ianke bre – tu făcut? Asta fată așa frumos? Halal bre! Asta soare în casa estem – asta soare la inima batrina estem... numai Cadâr singur estem... (*Și plânge.*)

ANA: Moș Cadâr! Ai să mă faci să plâng.

CADÂR: Asta mâna lui Allah! Asta comoară de la Allah! Ana-Aniki... iubeștem puțin moș Cadâr batrin... viața ridem puțin...

ANA: Dar te iubesc, moș Cadâr – te iubesc mult... Apoi de ce crezi că am venit eu aici? Hai? Să-mi dai coșulețul meu cu bomboane... Unde-i coșulețul meu cu bomboane?

CADÂR: Bomboane de la inimă dam... de la Allah! Ana-Aniki... iubeștem puțin moș Cadâr, suflet dam...

[Ana și Ionel își anunță tații că vor să se căsătorească. Aceștia se opun, înpăimântați de consecințele unei căsătorii interetnice.]

SCENA 17

IANKE, TAKE

TAKE: Ce facem acum, măi frate? Nu da din umeri. Gândește-te bine și spune... Aici ni s-a înfundat. Amândoi copiii nu știu de glumă. Sunt porniți să facă nebunii mari. Tinerețea nu se mai gândește la nimic – ea știe de ofurile ei. Nu-i pasă nici de oameni, nici de întâmplări, nici de Dumnezeu... știu că nu se poate, dar să amânăm, să căutăm... să vedem... Atât avem și noi pe lumea asta... și-ar fi păcat – mare păcat, mă frate... poate mai mare păcat decât să... (*Și lasă vorba neterminată.*)

[Cei doi tineri încearcă zadarnic să-i convingă pe Take și Ianke să se răzgândească.]

Secvență din spectacolul *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, regia: Vitalie Rusu; Teatrul „Mihai Eminescu” din Chișinău

SCENA 21

ANA, IONEL, CADÂR

ANA: Ai auzit, moș Cadâr?

CADÂR: Sărac voi copiii... rău oameni, rău viață...

ANA: Și acum ce facem noi? Spune-ne. Dumneata ai fost întotdeauna cu noi și ne-ai dat sfaturi și ne-ai mângâiat. Spune-ne. E păcat dragostea noastră?

CADÂR: Unde dragoste este, Ana-Aniki, păcat nu este... Păcat este viața la om singur. Păcat la Allah.

ANA: Dar ce-o să facem?

CADÂR: Nu știe. Gândeștem. Cu dragoste la Ana-Aniki gândeștem, ca copil la el așa drag este. Ana-Aniki, nu plângem – Ana-Aniki așteptam. Așteptam de la Allah semn bun. Nu singur rămânem... Singur Cadâr rămas, păcat mare făcut. Și sărac Cadâr iubit odată fata frumoasă, creștin fost tata de la el – și sărac Cadâr nu priceput la dragoste semn de la Allah estem și el frică de fata creștin și lăsat și suferit și plâns mult avut... Și așa singur rămas. Și acum Cadâr batrin și singur estem. Frig la inima fost, frig la casa fost... frig în casa rămas. Ala tot degeaba! Asta păcat! Ana-Aniki asta păcat nu facem. Floare jos la vânt căzut, viața zburam. Ala om fără iubire, copac uscat estem, floare uscat estem – frate Cadâr estem...

[Ianke motivează refuzul de a accepta căsătoria fiicei sale prin teama de gura lumii. Take începe să cânte *Ada-ida-vavălă*, un trist cântec evreiesc.]

ACTUL II

Se petrece într-o seară, după aprinderea lămpilor. Vezi spatele caselor lui Ianke și Take – tot așa de asemuitoare și pe aci ca și prin față. Ca un fel de prispă foarte largă și acoperită. Nu are balustradă, ci numai stâlpi subțiri de lemn. Aci se mănâncă vara pesemne, căci de la început se văd puse mesele. Pe stânga masa lui Ianke, în dreapta masa lui Take. Granița dintre cele două case o formează un fel de geamlâc cu ușile deschise. Și scaunele și mesele și tacâmurile sunt la fel, o simetrie perfectă. De la prispă până în față mai este puțin loc, atât cât să se vadă că aici sunt straturi de flori și că cele două curți sunt despărțite printr-un gârduleț de șipci, înalt până la jumătatea coapsei unui om. Dar imediat de lângă prispă e o portiță în gârduleț și portița e deschisă. Cele două curți sunt mărginite spre dreapta de un fel de spate al magaziei de scânduri din curtea alăturată și spre stânga de zidul întunecat al curții lui Cadâr. Au trecut numai câteva zile de la întâmplările de mai înainte.

[Cadâr se oferă să îi ajute pe cei doi tineri cu bani. Ana și Ionel sunt impresionați de gestul acestuia, dar suferă din cauza atitudinii lui Take și Ianke.]

SCENA 5

IONEL, ANA, IANKE, TAKE și cei DOI COPII MICI

ANA (*s-a întors cu mâncarea*): Gata masa, papa!

IANKE: Stai să vie și dobitocul cela de Take! (*Strigă.*) Take! (*Toți stau la masă.*)

TAKE (*intră posomorât*): Poftă mare, jidane¹. (*Ianke citește ziarul.*) Ei, n-auzi, mă frate? Poftă mare!

IANKE: Acu aud! Mulțumesc! Asemenea!

TAKE: Dar de ce mai ești posomorât?

¹ *jidani* (s. m.) – termen depreciativ folosit în numirea evreilor.

IANKE: Bată-te mama lui Dumnezeu, iar începi?
 TAKE: Ei ho! Că nu m-am gândit la ce te gândești tu...
 IANKE: Nu isprăvești? (*După o lingură.*) Ai tras obloanele?
 TAKE: Ce mai întreb degeaba?
 IANKE: Nu întreb degeaba, întreb să-mi răspunzi! Le-ai tras?
 TAKE: Dar lasă-mă odată în plata Domnului! De douăzeci de ani îmi scoți sufletul cu obloanele.
 IANKE: Lasă că-i mai bine. Tot nu face parale! Mai bine așa, decât să-ți scoată hoții marfa din prăvălie...
 TAKE: Și atunci știi bine că le-am uitat netrase din pricina neveste-mii...
 IANKE: Din pricina prostiei le-ai uitat, nu din pricina nevestei... și nevasta s-a dus și prostia a rămas...
 TAKE: Off! Că mult mai vorbești!
 IANKE: Ce vrei să fac? Așa-i omul vădan¹! Când trăia nevasta vorbea și ea. Acum trebuie să vorbesc pentru doi.
 TAKE (*s-a uitat la mâncările de la masa lui Ianke*): Mă Ianke.
 IANKE: Ce poștești?
 TAKE: Eu nu poftesc nimic – dar vreau să știu dacă nu poștești tu din tocana asta. Știu că-ți place grozav.
 IANKE: Mă, păcătosule, iar vrei să mănânci știucă umplută?
 TAKE: Dar nu, mă omul lui Dumnezeu!
 IANKE: Nu spune minciuni! Vezi că tot tu poștești? Hai, dă o farfurie încoace!
 TAKE: Nu, Ianke... eu...
 IANKE: Taci din gură, că acum mă supăr și te cred pe cuvânt, și are să-ți pară rău. Ana, pune-i și lui o bucățică să guste. Ei, da pune-i o bucățică mai mare să guste bine. Ce? Vrei să n-aibă timp să vadă că-i bună?
 TAKE: Mulțumesc!
 IANKE: Poart-o sănătos. Dar ce, tocana n-o dai? Nu știi că nu dau pe datorie?
 ANA: Uite că e aici, tată.
 TAKE: Vezi mă?
 IANKE: Nu văd, gust!
 TAKE: Și-ți place?
 IANKE: Deloc! Așa de ieftin nu vând! Ce mai ai acolo?
 TAKE: Niște sarmale de purcel!
 IANKE: Cu varză?
 TAKE: Îhî!
 IANKE: Ce vorbești? Ana, tu mănânci sarmale cu carne de porc?
 ANA: De ce să nu mănânc?
 IANKE: Ei, atunci adă încoace!
 TAKE: Poftim, Ana!
 IANKE: Ce, am zis s-o duci la Ana? Am zis: adă-ncoace!
 TAKE: Nu se poate mă, că se supără Dumnezeu!
 IANKE: Ei, lasă-l să mai fie și el supărat!
 TAKE: Va să zică tot supărat ești!
 IANKE: Mă! (*Pauză mică.*) Dar plăcintă nu vrei?
 TAKE: Nu!
 IANKE: Și dacă vreau eu doi colțunași, ce-ar să fie?
 TAKE: Am să ți-i dau!

IANKE: Și bine ai să faci!
 TAKE: Altceva mai poștești?
 IANKE: Du-te dracului, dar ce crezi c-am să mănânc toată mâncarea care ți-a rămas ție? Uite, îți vând două mere pe doi struguri, că să nu zici că-s om rău și te rog să mă lași în pace.
 ANA: Dar eu nu înțeleg, papa, de ce nu facem masa laolaltă...
 IANKE: Ce vorbești așa o prostie? Se cade? Ovreiul să mănânce la masa lui ovreiască și creștinul la masa lui creștinească. [...]
 ANA (*nici nu ascultă*): Ionel, ai mâncat?
 IONEL: Da.
 TAKE: Stai, măi băiatule, de mănâncă! Ce Dumnezeu? De când ai venit acasă nu mănânci nimic!
 IONEL: N-am poftă de nimic, tată!
 IANKE: Uite că și el îi cu nimic...
 TAKE: Bine, mă băiatule, dar și fără poftă trebuie să mănânci, că slăbești!
 IONEL: Ei, nu, eu vreau să am poftă, tată!
 IANKE: Are dreptate, zău ai slăbit teribil. Ce-ai să zici că erai un flăcău ca floarea și acu... ce să mai vorbim... faci așa o concurență la lămâile lui Cadâr!
 IONEL: Ce-am să zic? Am să-ți mulțumesc! [...]
 TAKE: Ce spuneți voi acolo?
 IONEL: Nimic! Glumim... Ei haide, Ana!
 TAKE: Unde vă duceți?
 ANA: Aci pe bancă. (*Pleacă.*)
 IANKE: La tren... (*Copiii cei mici ies și ei.*)

SCENA 6

TAKE și IANKE

TAKE: Tare-o mai amărăști și tu, mititica.
 IANKE: Dar cu ce o amărăsc? Ce i-am mai zis?
 TAKE: Apoi dacă nu-ți bagi de seamă la ce spui, Dumnezeu să te mai înțeleagă, îi neagră inima în tine și-ți turuie gura așa ca la o mașină. Le trântești cum îți vine.
 IANKE: Ce vrei? Nărav de negustor...
 TAKE: Eh! asta, parcă eu nu-s negustor?
 IANKE: Da, dar tu ești negustor prost, și eu îs negustor bun! Și mă rog ce-am zis?
 TAKE: Copiii ăștia plâng toată ziua și tu faci haz...
 IANKE: Dar ce vrei să fac? Să plâng? Ei, nu mai pot să plâng: am plâns destul și mai rău a fost. Eu dacă nu vorbesc mă otrăvesc. Știu că nu fac bine, dar ce să fac? Ai văzut cum face peștele cu gura în apă? Vorbește el în limba lui acolo – și vorbește și trage aer în piept și mănâncă – odată toate... Așa-i și la mine vorba. Eu mă gândesc la una și gura spune ce poștește ea... [...]
 TAKE: Fă ca mine, nu răspunde!
 IANKE: Crezi că pot?
 TAKE: De ce să nu poți, că-i mai ușor!
 IANKE: Vezi că habar n-ai! Cum mai ușor? Mai ușor să tac? Pentru mine e mai ușor să vorbesc decât să tac.
 TAKE: Apoi atunci, nu te mai plânge...
 IANKE: Ție îți vine ușor, că ești blagoslovit de Dumnezeu: ești prost pe dinafară, dar ești deștept pe dinăuntru.

¹ *vădan* (adj.) – vădăv.

Dar eu... eu îs deștept pe dinafară.

[Cadâr apelează la un șiretlic, spunându-le, pe rând, lui Ianke și lui Take, că el este tatăl biologic al celor doi tineri. Baba Safta îl avertizează pe Take, iar Ilie, reprezentantul comunității evreiești, pe Ianke că oamenii au decis să nu mai cumpere de la ei dacă vor fi de acord cu căsătoria. Până la urmă, cei doi acceptă soluția propusă de Cadâr: tinerii să fugă de acasă, lăsându-le însă o scrisoare, dovadă a nesupunerii lor.]

ACTUL III

Ar fi tot decorul din actul al doilea, dacă toate câte se vedeau acolo n-ar fi date foarte în fund și nu li s-ar fi pus în față un gard. Este de fapt o vedere a celor două curți, din cărăruia care trece prin spatele lor, despărțindu-le de calea ferată, de care s-a tot vorbit până acum. Firește, fiecare curticeică își are porțița ei, de-a dreapta și de-a stânga unui copac mare și bătrân – sădit pe linia gardurilor. În preajma și la umbra lui o laviță rudimentară de lemn. Dar curțile au ajuns până aci îngustându-se. Parcă ar porni toate – chiar și a lui Cadâr – din rădăcina copacului bătrân. Astfel și copacul, și banca aparțin celor trei curți deopotrivă. Va fi trecut o lună, două de la întâmplările povestite mai înainte. Pe dinafară nimic nu se vede schimbat. Dar bătrânii cei doi – Ianke și Take – care fumează și stau pe bancă, par ceva mai obosiți, pe gânduri și parcă mai triști. Poate unde se simt ceva mai singuri, de când le-au plecat copiii și, mai ales, de când au rupt prietenia cu Cadâr. E seară lăsată, și cu ea odată, liniștea aceea cuminte, caldă și primitoare a târgurilor noastre, în care inima se topește ca o apă și se prefiră încet-încet de tot în larg, în cer, în noapte. Bătrânii, cu ochii duși, cântă ceva, destul de încet și de amărât, cum ar fi – știu eu? – poate acel dureros cântec ce este „Ada-ida-vavăla“...

[Take și Ianke așteaptă revenirea copiilor de la care primesc scrisori, se plâng de numărul scăzut de clienți, minunându-se de succesul afacerii lui Cadâr. Acuzat de falimentul lor, Cadâr recunoaște că i-a mințit pentru binele copiilor.]

SCENA 3

TAKE, IANKE, CADÂR, ANA și IONEL

IANKE (când se întoarce, rămâne încrămenit): Ce vorbești?

TAKE: Mă! Mă fugarilor, când ați venit?

Secvență din spectacolul *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, regia: Ion Sapdaru, Ateneul Național din Iași

IANKE: Dar ce? Crezi că degeaba am așteptat noi la tren?

Uite c-au venit.

ANA: Am venit... dar ce credeți, că n-o să ne mai întorcem?

IANKE: Și de ce v-ați întors?

IONEL: Ca să-l scăpăm pe moș Cadâr!

IANKE: Pe el să-l scape? Pe noi să ne scăpați dacă puteți.

TAKE: Da, zău!

ANA: Dar ce, papa, merge așa de rău?

IANKE: Ba nu! Îmi merge teribil de bine. Așa de bine că stau toată ziua la tren! Să fie al dracului de tren, că a ajuns un personaj așa de important în familie, că imediat ce ai o supărare, îndată vrei să te duci la el... Ziceți mersi lui Cadâr de așa un faliment... ce-o să dau!

IONEL: Ei, nu-i nimic, tată! Câștigăm noi în schimb.

TAKE: Zău? Merge bine?

IANKE: Dar oricât de bine ar merge, credeți c-o să câștigați voi ce pierdem noi?

ANA: A, da!

IONEL: Asta sigur!

TAKE: Ce mai vorbiți degeaba...

IANKE: N-o să câștigați voi cât câștigă Cadâr.

ANA: Moș Cadâr! Săracul moș Cadâr!

TAKE: Săracul!

IONEL: Săracul! Așa-i cum spun eu! Nu câștigă nimic. Noi câștigăm.

IANKE: Cum câștigați voi? Ce înseamnă așa o vorbă? Tu înțelegi ceva, Take?

TAKE: Nu înțeleg nimic!

IANKE: Și de ce râdeți? Ce înseamnă așa un râs?

ANA: O, papa... te iubesc, te iubesc... că prost mai ești.

IANKE: Ei mersi, ca să-mi spui așa o vorbă mare nu era nevoie să vii de la București.

ANA: Apoi nici nu vin de la București...

IANKE: Acu pot să zic că se cunoaște! Dar atunci n-aveai decât să stai aici...

IONEL: Păi, aici am stat...

TAKE: Ce-i asta?

IANKE: Cum aici? Dar de unde veniți voi?

ANA: De alături de la moș Cadâr.

TAKE: Ce-i gluma asta?

IANKE: Ce spui așa o prostie?

ANA: Zău, de la moș Cadâr.

IONEL: Dar ce credeți dumneavoastră că aveam să cheltuim noi banii pe drumuri?

TAKE: Ei, asta m-a năucit de tot!

IANKE: La mine ce să mai năucească, că eram dinainte năuc! Mă rog, eu îs treaz ori m-a călcat trenul și-s leșinat? Ce vorbiți voi?

ANA: Foarte simplu, papa – dragule – am stat în cetate la moș Cadâr, tot timpul.

IANKE: Aici?

TAKE: Aici alături?

IONEL: Întocmai! Moș Cadâr, care n-a primit pe nimeni între zidurile ogrăzii lui, ne-a primit pe noi.

TAKE: Am râs noi de pușcăria lui Cadâr, dar tot a folosit la ceva.

IANKE: A primit el pe cineva în casă și n-a făcut explozie Mahomed. Și, mă rog, v-ați hrănit c-o singură porție de aer turcesc atâtea luni de zile?

IONEL: Ne plimbam în fiecare noapte... că nu era țipenie de om pe stradă.

ANA: Și dac-ai ști ce frumos era și ce bună pare până și mahalaua asta căinoasă... și ce înduioșător e să stai pe întuneric noaptea târziu, lângă un geam și să asculți un papa bătrân și trist care sforăie.

IANKE: Ce vorbești! Și cu o așa muzică frumoasă te-ai distrat tu? Știam că eu prin somn fac o orchestră ceva teribil. Șuier și sforăi ca un „charleston”¹ american. Take, Take, am scăpat de grijă! Ziua mă vând ca placă de gramofon² și noaptea m-am inventat *haut-parleur*³ de radio!

TAKE: Și de ce ați stat aici?

ANA: Cum de ce? Dar trebuia să vedem și noi cum merg lucrurile pe aici după plecarea noastră.

IONEL: Și să facem economie.

ANA: Și când am văzut că dumneavoastră vă merge prost și că s-au hotărât să facă altul prăvălie, l-am hotărât pe moș Cadâr să se asocieze cu noi, și să facem noi sub firma lui – și n-a fost ușor să-l convingem, credeți-ne!

IONEL: Și așa am rămas aci până azi, măcar că noi eram hotărâți să plecăm după cununie.

TAKE: Care cununie?

IANKE: Ați făcut-o deja?

ANA: Se putea să n-o facem? Tot moș Cadâr ne-a ajutat și ne merge bine...

IONEL: Strașnic de bine... Și asta-i tot... [...]

ANA: Mai întâi trebuie să-i cereți iertare lui moș Cadâr – pentru ce i-ați făcut adineauri...

TAKE: A, nu! Că tot vinovat rămâne.

IONEL: Nu! Nu suntem copiii lui.

IANKE: De ce v-a dat bani?

ANA: Ni i-a dat nouă cu împrumut – de la voi. Aveam nevoie de capital! Hai, cereți-i iertare! [...]

¹ *charleston* (s.n.) – dans american.

² *gramofon* (s.n.) – aparat pentru reproducerea sunetelor înregistrate pe o placă, prevăzut cu o până de rezonanță.

³ *haut-parleur* (limba franceză) – difuzor.

IANKE (*către Cadâr*): Du-te dracului, turc păcătos! Să nu te văd în ochi... Și iartă-mă!

TAKE: Ei, și-acum? Aveți să rămâneți aici?

IONEL: A nu! Acum, că s-au liniștit lucrurile, și fiindcă le-am salvat cu acest sistem, aranjăm așa o mică asociație...

IANKE: Te rog! Nu! Că iar încep să mă cert cu Take... dacă-i Take ori Ianke...

TAKE: Nu! Să fie „Ianke și Take“...

IANKE: Ei, așa o delicatețe de la tine, nici nu m-așteptam! Dar să fie cum vrei tu: „Take și Ianke“!

TAKE: Ei nu, am spus: „Ianke și Take“!

IANKE: Să știi că zău mă supăr: „Take și Ianke“!

TAKE: Poți să te superi, dar: „Ianke și Take“!

IANKE: Ești un dobitoc! Ce râdeți? Nu se poate, nu se poate! Nu mă pot înțelege cu așa un prost bătrân ca el!

IONEL: Nu-i nimic, că aici intră și moș Cadâr în asociație.

IANKE: Și atunci, cum o să fie: „Cadâr, Take și Ianke“?

TAKE: Nu: „Cadâr, Ianke și Take“!

CADÂR: Nu, bre: „Take, Ianke și Cadâr“.

TAKE: Dar nu vreau...

ANA (*râzând*): Iar începe!

CADÂR: Stați bre! Cadâr găsit, alta mai bun este! Ala creștin, ala ovrei, ala turc... Hai zicem la prăvălie, „La Ierusalim“, acolo și turca și ovrei și creștin estem!

[Ionel anunță că el se va ocupa de noul magazin. Take și Ianke află că vor deveni bunici.]

IANKE: [...] Dar ce faceți din copil?

ANA: Un om, papa! Mai departe să nu ne gândim!

IANKE: Dacă crezi tu că te poți gândi mai departe... Eh! Acu hai să stăm! Uite că putem de acu încolo să ne uităm liniștiți la tren!

TAKE: Uite-l că trece!

IANKE: Ei și? De-acu pot nici să nu mă mai uit la el – că l-am degradat! Nu mai este personaj important în familie. (*Fata cea mică [a lui Ianke] îi arată lui Ianke trenul.*) Ei, ce-i? Ia te uită...

TAKE: Ce s-a întâmplat?

IANKE: Acu asta mică îmi arată trenul! N-am să scap odată de el?

TAKE: Ei, Ianke, cine știe! Băiatul cel mic crește... fetița asta uite, uite ce frumoșică s-a făcut...

IANKE (*îi dă peste mână*): Du-te la dracul! Ce ești nebun? Abia s-a terminat! Iar începi?

Impresii după prima lectură

Notează primele tale impresii despre textul *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, completând enunțurile din cele patru cadrane date.

Cel mai mult mi-a plăcut ...

M-a surprins ...

Personajul meu preferat din text este ...

Textul mi-a amintit de ...

Lecția 2. Textul dramatic. Structuri textuale

Explorare

- 1 Realizează o clasificare a termenilor de mai jos, aparținând câmpului lexical al *teatrului*, alegând unul dintre următoarele două criterii: realizarea literară, realizarea spectacolului.

act	dialog	didascalii	scenă
actor	decor	efecte	scenograf
arlechin	culise	monolog	spectator
cortină	costumier	replică	sufleur

- 2 Din câte acte este alcătuit textul dramatic *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa?
- 3 În textul reprodus în manual, există mai multe scene. În funcție de ce se face delimitarea lor? Ce diferență există între scena 1 și scena 8 din actul I?
- 4 Asociază termenului *comédie* un verb. Justifică-ți alegerea.
- 5 Ce particularități grafice observi la indicațiile scenice? Dar în numerotarea actelor și scenelor?
- 6 Identifică, în textul extras din *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, indicațiile externe și indicațiile interne.
- 7 Ce informații oferă lista personajelor? Care crezi că a fost criteriul de ordonare a acestora?
- 8 Lucrați în grupe de câte trei elevi. Fiecărei grupe i se va asocia un număr, de la 1 la 10. Repartizați-vă rolurile personajelor din prima scenă a actului I. Grupele care au primit un număr par vor citi textul pe roluri, în timp ce grupele care au primit un număr impar vor interpreta rolurile în liniște, mimând gesturile, comportamentul sau stările sufletești ale personajelor.
- 9 Lucrați în grupe de câte șase elevi. Recitați indicațiile scenice care detaliază decorul, din deschiderea actului I. Trei dintre voi vor face lectura textului,

Secvență din spectacolul *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, regia: Lucian Sabadoș, Teatrul „Toma Caragiu” din Ploiești

punându-se în ipostaza unui cititor specializat (regizor, scenograf, actor etc.), iar ceilalți trei, în ipostaza unui cititor obișnuit. Alegeți apoi varianta potrivită pentru situația în care v-ați aflat.

- a Pe parcursul lecturii ne-am gândit la modul în care textul ar putea fi reprezentat, deci transformat în spectacol/ne-am imaginat spațiul în care se petrece acțiunea.
- b Am receptat universul prezentat în fragmentul citit ca spațiu scenic, mobilat cu obiecte și ființe (actorii care vor interpreta rolurile personajelor)/ca lume fictivă, populată de personaje.
- Prezentați în fața clasei varianta aleasă.
- 10 Ce structură textuală ai identificat în indicațiile de decor din deschiderea actului I? Alege dintre variantele de mai jos:
- argumentativă • descriptivă • dialogată • explicativă • narativă
- 11 Recitește scenele 8 și 17 din actul I și precizează modalitatea de comunicare existentă în fiecare dintre acestea.

Repere

Textul dramatic este scris cu scopul de a fi jucat pe scenă, deci reprezentat, și este divizat în secvențe de dimensiuni diferite.

Comedia este un text dramatic care provoacă râsul prin surprinderea unor tipuri umane sau a unor situații neașteptate. Modalitățile de a stârni râsul, într-un text dramatic, sunt diverse: înfățișarea personajelor, comportamentul și limbajul acestora, anumite situații sau indicațiile scenice.

Actul este subdiviziunea formală a unei piese de teatru și cuprinde mai multe scene, cu acțiune unitară, separate, uneori, printr-o pauză, marcată, în general, de lăsarea cortinei și de posibilitatea spectatorilor de a-și părăsi locurile.

Scena sau **tabloul** este subdiviziunea unui act, delimitată, în general, prin plecarea sau intrarea unui personaj sau modificarea locului și a timpului acțiunii. Între scene, spectatorii nu își pot părăsi locurile din sală.

Actele sunt notate cu cifre romane, iar scenele cu cifre arabe.

Textul dramatic are două componente: indicațiile scenice (didascaliile) și dialogul.

Indicațiile scenice oferă informații despre cum trebuie transpus textul pe scenă. Ele se află atât înaintea textului dialogat, cât și în interiorul acestuia, atunci fiind plasate, de regulă, între paranteze rotunde. De cele mai multe ori, indicațiile autorului sunt reliefate grafic prin scrierea cu italice. Numele personajului, plasat în fața replicii corespunzătoare, se scrie cu majuscule.

Indicațiile scenice se împart în două categorii: **externe (inițiale)** și **interne (funcționale)**.

Lista personajelor este o indicație scenică externă. Ordonarea personajelor în listă se face după diverse criterii: importanța în acțiune, poziția socială sau genul (mai întâi bărbații, apoi femeile). Uneori, numele personajelor sunt însoțite de scurte caracterizări.

Textul dialogat este alcătuit din replicile personajelor.

Dialogul este principala modalitate de comunicare în textul dramatic, fiind de cel mai multe ori conflictual.

Monologul dramatic este o intervenție amplă a unui personaj în prezența sau în absența altui personaj.

Atât în indicațiile scenice, cât și în textul dialogat se pot combina diverse structuri textuale.

Aplicații

- Găsește un titlu potrivit pentru fiecare act.
- Ce cuvânt-cheie ai asocia fiecărei scene transcrise în manual?
- Ilustrează, cu câte un exemplu din textul dramatic *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, următoarele roluri ale indicațiilor scenice:
 - indică gesturile personajelor;
 - indică destinatarul replicii;
 - indică starea sufletească a personajului;
 - indică ieșirea din scenă a personajului;
 - indică sunetele care se aud pe scenă;
 - indică momentele de liniște.
- Care dintre secvențele de mai jos, extrase din actul I, se adresează scenografului? Justifică-ți răspunsul.
 - „Firma lui Take, pe care-i scris doar: «La Take», e neagră cu litere galbene, iar a lui Ianke e galbenă cu litere negre.”
 - „Take și Ianke țin mărfuri la fel, coloniale, un pic de fierărie și mărunțisuri de marchitanie. Numai Cadâr are specialitatea nației lui: cafea, rahat și tot felul de dulciuri.”
 - „E cald și zăpușeală. Ghicești apropierea serii – dar vîpă nămezii s-a prelungit până aici.”
- Recitește scena 1 din actul I. Dialogul dintre Take și Ianke este conflictual sau nu? Motivează-ți răspunsul.
- Ce aspecte din text provoacă râsul? Alege dintre următoarele variante, justificându-ți alegerea cu un exemplu din text:
 - aspectul fizic al personajelor;
 - comportamentul personajelor;
 - limbajul personajelor;
 - situațiile în care se află personajele.
- Precizează structurile textuale existente în replicile de mai jos.
 - „CADÂR: Nu știe. Gândeștem. Cu dragoste la Ana-Aniki gândeștem, ca copil la el așa drag este. Ana-Aniki, nu plângem – Ana-Aniki așteptam. Așteptam de la Allah semn bun. Nu singur rămânem... Singur Cadâr rămas, păcat mare făcut. Și sărac Cadâr iubit odată fata frumoasa, creștin fost tata de la el – și sărac Cadâr nu priceput la dragoste semn de la Allah estem și el frică de fata creștin și lăsat și suferit și plâns mult avut... Și așa singur rămas. Și acum Cadâr batrin și singur estem.”
 - „IANKE: Dar ce vrei să fac? Să plâng? Ei, nu mai pot să plâng; am plâns destul și mai rău a fost. Eu dacă nu vorbesc mă otrăvesc. Știu că nu fac bine, dar ce să fac? Ai văzut cum face peștele cu gura în apă? Vorbește el în limba lui acolo – și vorbește și trage aer în piept și mănâncă – odată toate... Așa-i și la mine vorba. Eu mă gândesc la una și gura spune ce poștește ea...”

Provocări

Vizionează, folosind aplicația YouTube, scena 1 din actul I al piesei *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, fie din spectacolul din 1976, în regia lui Ion Finteșteanu, fie din cel din 2001, regizat de Grigore Gonța. Redactează apoi o notă de jurnal, în care să prezinți impresiile tale, evidențiind în ce măsură spectacolul a corespuns modului în care ți-ai imaginat tu reprezentarea.

Lecția 3. Timpul, spațiul, acțiunea, personajele

Timpul, spațiul, acțiunea

Explorare

- Cât crezi că ar dura reprezentația textului *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa? Alege dintre variantele de mai jos.

a două ore; b patru ore; c șase ore.

Accesează aplicația YouTube și verifică durata celor două reprezentații ale piesei, menționate la rubrica *Provocări*, de la finalul lecției anterioare.
- Precizează când se petrec întâmplările din textul studiat. Pe ce perioadă se întind evenimentele prezentate? Justifică-ți răspunsul.
- Unde este plasată acțiunea din textul dramatic *Take, Ianke și Cadâr*? Ce informații din text te-au ajutat în formularea răspunsului?
- Recitește indicațiile de decor asociate fiecăruia dintre cele trei acte. Ce observi referitor la spațiu?
- Completează, în caiet, schema de mai jos, notând evenimentele care au loc între cele două situații din textul dramatic *Take, Ianke și Cadâr*.
- Precizează ce anume a generat neînțelegerile dintre personaje.

Take și Ianke discută. Cadâr doarme.

Take și Ianke se împacă.

Repere

Spațiul teatral are două forme: pe de o parte spațiul-scenă (al reprezentării), iar pe de altă parte spațiul ficțiunii, spectatorul fiind pus în situația de a-și imagina scena ca un fragment de lume.

Timpul în teatru are două semnificații: durata și momentul.

Durata se referă la timpul reprezentației, în timp ce momentul se referă la timpul ficțiunii.

Acțiunea dramatică este constituită din succesiunea de evenimente prezentate sau povestite pe o scenă și care permit să se treacă de la situația inițială la situația finală.

Conflictul dramatic reprezintă înfruntarea dintre două personaje dintr-o piesă de teatru, cauzată de interese sau sentimente opuse. Conflictul este un element fundamental al construcției acțiunii dramatice.

Personajele

Explorare

- Câte personaje apar în textul dramatic *Take, Ianke și Cadâr*?
- Imaginea alăturată reprezintă afișul spectacolului *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, regizor Mc Ranin (Mihai Constantin Ranin), montat la Teatrul „Tony Bulandra” din Târgoviște. Asociază chipurile de pe afiș cu numele personajelor.
- Identifică personajele care nu sunt trecute pe afiș. De ce crezi că lipsesc acestea?
- Ce relație există între personajele de mai jos? Selecționează dintre variantele următoare: antipatie, complicitate, egalitate, iubire, prietenie, rudenie, subordonare.
 - Take, Ianke, Cadâr
 - Ionel, Ana, Cadâr
 - Ionel, Ana
 - Ionel, Take
- Lucrați în perechi. Completați lista personajelor cu câte o informație despre fiecare dintre acestea, utilă regizorului, respectiv cititorului.
- Precizează mijloacele de construcție a personajului, identificate în fragmentele de mai jos.

a „Toți trei negustorii, ușor și comod îmbrăcați de vară, dormitează pe scaune înadins puse în față, fiecare la prăvălia lui.”

- b „IANKE: [...] Un ovrei bătrân și urât ca mine are o față așa de frumoasă? Un biet negustor care vinde mășline – într-o mahala, a făcut așa o frumusețe... așa o comoară?”
- c „ANA: Și dac-ai ști ce frumos era și ce bună pare până și mahalaua asta câinoasă... și ce înduioșător e să stai pe întuneric noaptea târziu, lângă un geam și să asculți un papa bătrân și trist care sforăie.”
- 7 Atât indicațiile scenice, cât și textul dialogat permit identificarea unor trăsături ale personajelor. Ce trăsături ale lui Ianke reies din schimbul de replici alăturat?

„IANKE: Dar ce, crezi că eu mă mișc? Mai bine stric un calup de săpun. I-auzi, domnule, cum sforăie! Aista nu mai este turc, aista-i curat harmasar persan! Cadâr! (*Ia o bucată de săpun și o zvârle în Cadâr. Cadâr, lovit, crapă un ochi, murmură ceva neînțeles, se răsuțește puțin în scaun, apoi se așază zdravăn și adoarme iar. Nu mai sforăie.*)

IANKE: Ei, așa! Dai un ban, dar face! (*Cadâr începe să sforăie iar.*)

TAKE (*râde*): Mai zvârle un calup.

IANKE: Dar ce, crezi că eu am fabrică de săpun? Spune-i că i-a venit un mușteriu, că pe mine nu mă crede.”

Repere

► **Personajul dramatic** are o dublă natură: este rodul imaginației autorului, dar este o ființă ficțională întruchipată de o ființă reală, actorul.

Ca ființă ficțională, personajul are trăsături distinctive: un statut social, o vârstă, trăsături fizice, o istorie personală și un nume.

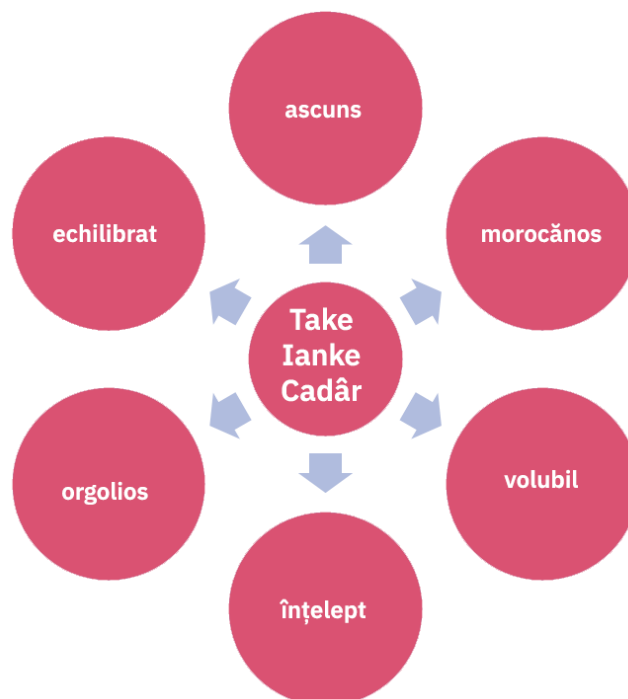
Mijloacele de construcție a personajului dramatic sunt diverse. Trăsăturile unui personaj dramatic pot fi prezentate direct, de către autor (în indicațiile scenice), de către alte personaje sau de personajul însuși, prin autocaracterizare. De asemenea, trăsăturile unui personaj pot reieși indirect, din indicațiile scenice (care evidențiază acțiunile, gesturile, comportamentul), din modul în care vorbește și din replicile sale, adică din ceea ce spune.

Ironia se realizează prin formularea cu seriozitate a unui enunț cu conținut comic, opus față de ceea ce se afirmă aparent în enunțul respectiv.

Aplicații

- 1 Lucrați în grupe de câte șase elevi. Realizați un desen cu imaginea de ansamblu a spațiului acțiunii, valorificând indicațiile scenice referitoare la decorul fiecărui act, care propun o lărgire a perspectivei.
- 2 Imaginează-ți că faci parte din echipa de teatru a școlii, care pune în scenă comedia *Take, Ianke și Cadâr*. Recitește indicațiile scenice referitoare la decorul fiecărui act, urmărind precizările despre timp. Prin ce mijloace ai putea sugera momentul zilei în care se desfășoară evenimentele?
- 3 Lucrați în cinci grupe. Notați pe câte un bilet numele personajelor Take, Ianke, Cadâr, Ana, Ionel și trageți la sorți personajul care îi revine fiecărei grupe.
 - Realizați, pentru personajul care v-a revenit, o fișă de identitate, completând pe o foaie sau în caiet informațiile solicitate mai jos.
- 4 Asociază fiecărui personaj câte două trăsături din organizatorul grafic de mai jos, având în vedere cum vorbește și ce spune. Justifică-ți alegerile.

Nume	
Stare civilă	Profesie
Naționalitate	Religie

- Notați în partea inferioară a fișei o replică relevantă a personajului.
- Prezentați fișa de identitate în fața clasei.

- 5 Recitește replicile lui Cadâr din scena 8, actul I și identifică particularitățile de limbaj ale personajului,

atât la nivel fonetic, cât și la nivel gramatical. Explică de ce vorbește Cadâr astfel.

- 6 Ce trăsătură a lui Ianke se desprinde din replica de mai jos? Caută alte două replici relevante pentru trăsătura identificată.

„IANKE: Are dreptate, zău ai slăbit teribil. Ce-ai să zici că erai un flăcău ca floarea și acum... ce să mai vorbim... faci așa o concurență la lămâile lui Cadâr!”

- 7 Scena 6 din actul II se încheie cu replica lui Ianke: „Ție îți vine ușor, că ești blagoslovit de Dumnezeu: ești prost pe dinafară, dar ești deștept pe dinăuntru. Dar eu... eu îs deștept pe dinafară.” Care este semnificația acestei afirmații? Ce mesaj încearcă să transmită Ianke despre sine? Dar despre Take?

- 8 Lucrați în perechi. Citiți următorul schimb de replici, extras din scena 13 a actului I.

„TAKE: Să vedem, să chibzuim!

IANKE: Ce să mai vezi? N-ai văzut? Și ce să chibzuiești? Ai ceva de chibzuit?

CADÂR: Chibzuim Ianke bre, chibzuim!

IANKE (*se strâmbă*): Chibzuim! Bine c-ai deschis și tu gura odată.

CADÂR: Cadâr nu știi vorbescem. Cadâr știi audem și vedem. Cadâr puțin vorbescem, Ianke mult vorbescem. Adunam și dam în doi.”

- a În intervenția sa, Take îndeamnă la reflecție, la analiza atentă a situației înainte de luarea unei decizii. Cum reacționează celelalte două personaje la acest îndemn?

- b Precizați o trăsătură a lui Take, care se desprinde din replica sa.

- c Prima replică a lui Ianke este alcătuită dintr-o succesiune de enunțuri interogative. Ce sugerează acestea referitor la starea sufletească a personajului? Ce atitudine manifestă față de Take?

- d Ce atitudine manifestă Ianke față de Cadâr? Motivați-vă răspunsul, referindu-vă atât la replica sa, cât și la indicația scenică.

- e Identificați trăsăturile pe care și le dezvăluie Cadâr, prin autocaracterizare, în ultima replică din fragment.

- f Explicați ce mesaj transmite Cadâr despre sine și despre Ianke prin afirmația: „Cadâr puțin

vorbeștem, Ianke mult vorbeștem. Adunam și dam în doi.” La ce se referă atunci când propune realizarea calculului matematic?

- 9 Take și Ianke iau masa la aceeași oră, fiecare pe propria prispă și nu ezită să-și ofere unul altuia din mâncare, comportându-se aproape ca o familie. Cu toate acestea, atunci când Ana își exprimă nedumerirea că nu iau masa împreună, Ianke reacționează. Identifică, în scena 5 din actul II, replica lui Ianke, în care își dezvăluie prejudecățile etnice.

- 10 Caută, folosind internetul, informații despre regulile evreiești referitoare la alimentație. Ce poți deduce despre Ianke, având în vedere că a acceptat mâncarea oferită de Take?

- 11 Privește imaginile de mai jos, care cuprind detaliile din două afișe pentru spectacolul *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa. Observă modul în care este evidențiată identitatea etnică a celor trei personaje.

Detaliu din afișul spectacolului *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, montat la Ateneul din Iași de Ion Sapdaru

Detaliu din afișul spectacolului *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, montat la Teatrul Clasic „Ioan Slavici” din Arad, în regia lui Laurian Oniga

Portofoliu

- 1 Pe două treimi dintr-o foaie A4, desenează personajul preferat din textul dramatic *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, așa cum ți-l imaginezi tu. În partea de jos a foi, explică, în aproximativ 100 de cuvinte, motivul pentru care îl preferi pe acesta și nu pe celelalte.
- 2 Caută cât mai multe informații despre tradițiile culturale, lingvistice și religioase ale comunităților evreiești și turcești din România. Realizează o hartă conceptuală pentru fiecare dintre acestea.

Lecția 4. Semnificațiile textului

Interpretare

- 1 Textul dramatic se intitulează *Take, Ianke și Cadâr*, dar în listă, ordinea personajelor este alta. Cum explici această situație?
- 2 Atât în prima scenă a comediei, cât și în ultima, Take și Ianke se află în așteptare, dar această stare este dublată inițial de o aparentă indiferență, apoi de tensiune. Analizează cele două scene, având în vedere stările manifestate de personaje, referindu-te la subiectul așteptării, la motivele care declanșează tensiunea și la contrastul dintre modul în care se manifestă Take și Ianke, pe de o parte, și Cadâr, pe de altă parte.
- 3 Take și Ianke sunt prieteni de treizeci de ani, o prietenie confirmată de modul în care își duc viața, identitățile lor părând a fi reflectate într-o oglindă. Prezintă similitudinile dintre cele două personaje, valorificând atât indicațiile scenice, în special cele referitoare la decor, cât și textul dialogat. Ai în vedere:
 - a cromatica prăvăliilor, produsele comercializate, instituția la care studiază copiii lor, partea din spate a casei, inclusiv mesele și tacâmurile acestora;
 - b replicile celor două personaje;
 - c destinul lui Ionel și al Anei, valorificând și următoarea replică, extrasă din scena 3, actul II: „ANA: [...] Ah! Toate și-au dat mâna să ne aducă aici! Tu fără surori, eu fără frați... mamele noastre care au murit odată... din devotamentul uneia pentru alta... și asta e o legătură pe care ne-am îngrozi de-am adânci-o. Școala noastră împreună... casele astea... și nu știu cum să-i zic, fericirea sau nefericirea noastră, să nu fi avut până azi niciunul o dragoste... o amăgire măcar în afară de noi... toate astea la un loc au făcut din tine ceva care nu mai este deosebit de mine. Sunt eu și asta, eu, trupul asta, e același lucru cu tine. O singură ființă, dar două înfățișări.”
- 4 Cadâr se individualizează de Take și de Ianke prin mai multe aspecte. Notează diferențele dintre Cadâr și prietenii săi, referindu-te la produsele comercializate, la casa acestuia, la povestea lui de viață, la atitudinea și la mentalitatea sa.
- 5 Cadâr este omul soluțiilor. Datorită șiretlicului său, Take și Ianke acceptă relația celor doi tineri. El îi ajută pe Ionel și Ana, găzduindu-i în propria locuință și tot el găsește cel mai bun nume pentru noua prăvălie. Caută informații despre Ierusalim, oraș din Israel, și explică semnificația pe care o are denumirea prăvăliei nou înființate, valorificând și justificarea lui Cadâr: „acolo și turca și ovrei și creștin estem!”
- 6 Deși sunt prieteni, Take și Ianke se împotrivesc căsătoriei dintre copiii lor. Demonstrează că nu diferența religioasă generează această atitudine.
- 7 Cadâr este singurul dintre cei doi negustori care susține fără rezerve iubirea Anei și a lui Ionel. De ce crezi că își asumă rolul de protector al celor doi? Alege dintre variantele de mai jos sau propune tu alta.
 - a Cadâr îi cunoaște pe Ana și pe Ionel dintotdeauna, îi percepe ca pe propriii săi copii și le dorește binele.
 - b Deși îi iubește pe cei doi copii, Cadâr își dorește doar să se poziționeze contra celor doi negustori și profită de această situație.
 - c Cadâr empatizează cu cei doi, el însuși trăind în tinerețe o poveste de dragoste asemănătoare, pe care nu a avut curajul să și-o asume.
- 8 Comentează replica Anei, din următorul schimb de replici, comparând mentalitatea tatălui și a fiicei:

„IANKE: [...] Dar ce faceți din copil?
ANA: Un om, papa! Mai departe să nu ne gândim!”
- 9 Trenul care trece prin spatele caselor lui Take, Ianke și Cadâr este un personaj simbolic al piesei, absent fizic, dar prezent în replicile personajelor. El este simbol al revenirii și al evadării, obiect al contemplației, simbol al speranței și al așteptării. Citește replicile de mai jos, extrase din ultima scenă a comediei și prezintă motivele schimbării perspectivei lui Ianke asupra trenului.

„IANKE: Să fie al dracului de tren, că a ajuns un personaj așa de important în familie, că imediat ce ai o supărare, îndată vrei să te duci la el...”

„IANKE: Ei și? De-acu pot nici să nu mă mai uit la el – că l-am degradat! Nu mai este personaj important în familie.”

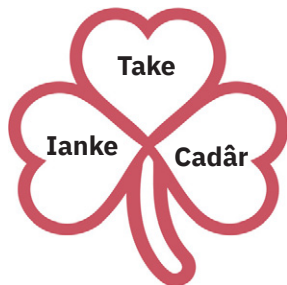
„IANKE: Acu asta mică îmi arată trenul! N-am să scap odată de el?”

10 Ce interpretare dai scenei finale, în care Take și Ianke, de mână cu copiii lor mai mici, privesc trenul? Poți face referire și la ultimul schimb de replici.

11 Formulează morala ce se poate desprinde din comedia *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa.

12 Redactează un text de cel puțin 150 de cuvinte, cu titlul *Diferiți, dar ase-mănători*, în care să compari cele trei personaje, evidențiind ideea că, în ciuda diferențelor etnice, religioase, a prejudecăților și a stereotipurilor, Take, Ianke și Cadâr se aseamănă, sentimentele pe care le trăiesc fiind profund umane.

13 Citește cu atenție zodiacul. Identifică zodia fiecăruia dintre cei trei negustori. Alege unul dintre ei și justifică asocierea sa cu zodia respectivă, într-un text de cel puțin 100 de cuvinte.

BERBEC

Fire luptătoare, plin de energie și îndrăzneț, își forțează limitele și caută să obțină câștiguri imediate din orice. Nestatornic în iubire.

TAUR

Preocupat de bunuri materiale și bun afacerist, este preocupat de binele familiei sale. Se caracterizează prin sensibilitate și simț artistic.

GEMENI

Instabil și dual, este totuși perseverent, încercând să finalizeze toate activitățile pe care le desfășoară în același timp. Uneori poate părea nesperios.

RAC

Sensibil, perseverent, își urmărește cu tenacitate scopurile. Conservator și tradiționalist, pune familia pe primul loc. Agitația din jur îl irită.

LEU

Ambițios și mândru, suportă greu criticile. Încearcă să acumuleze cât mai multe bunuri materiale. Are tendința de a-i domina pe cei din jur.

FECIOARĂ

Spirit analitic și rezervat, nu pune preț pe sentimente, ci pe rațiune. Se teme de schimbări. Nu face nimic la întâmplare, mai ales când este vorba despre investiții.

BALANȚĂ

Corect, caută armonia și are o mare putere de adaptare. Generos, nu urmărește să fie admirat sau apreciat pentru gesturile sale altruiste.

SCORPION

Orgolios, dar onest, are o mare putere de muncă. Nu se exteriorizează decât arareori și caută mijloace să se răzbune pe cei care îi greșesc.

SĂGETĂTOR

Deși capricios, este generos și empatic. Ține foarte mult la opiniile sale, este manipulator, are tendința de a deține controlul și devine adesea duplicitar.

CAPRICORN

Prudent, nu poartă ranchiună, dar nici nu iartă cu ușurință. Nu este vorbăreț și analizează cu atenție fiecare situație până să ia o decizie.

VĂRSĂTOR

Sentimental, comunicativ, prețuiește solidaritatea și este dispus să renunțe la bunurile sale în favoarea altora. Nu îi plac deloc restricțiile.

PEȘTI

Timid și retras, pune accent pe compasiune și sacrificiu. Ia greu decizii, nu are inițiative și manifestă de cele mai multe ori o atitudine pasivă.

14 În indicația ce detaliază decorul ultimului act al textului dramatic *Take, Ianke și Cadâr* este prezent un copac ce pare a unifica cele trei locuințe și cele trei vieți, sub acesta aflându-se „o laviță bătrână de lemn”. Comentează semnificația prezenței acestui copac în actul final, având în vedere următoarea afirmație: „Avându-și rădăcinile înfipte în pământ și crengile înălțate spre cer, arborele este îndeobște socotit ca un simbol al raporturilor ce se stabilesc între pământ și cer.” (Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*)

15 Lucrați în grupe de șase elevi. Dezbateți următoarea idee: *Este important să trăiești împreună cu ceilalți, nu doar alături de ei.* Fiecare grupă va prezenta colegilor, printr-un raportor, concluziile ei.

Provocări

Lucrați în grupe de câte șase elevi. Alegeți una dintre scenele din comedia *Take, Ianke și Cadâr*, incluse în manual, și transpuneți-o scenic. Reprezentați scenele în fața colegilor.

Lecția 5. Textul nonliterar. Cronica de spectacol

Pentru început

- 1 Ai citit vreodată un articol de ziar, de revistă sau de blog care comentează evenimente culturale de actualitate, de exemplu premiera unui spectacol de teatru sau a unui film ori lansarea unui album de muzică? Dacă da, cu ce scop? Dacă nu, explică motivul.
- 2 Despre ce crezi că ar putea fi vorba într-un text intitulat *Omenescul personajelor*?
- 3 Ascultă textul de mai jos, în lectura profesorului tău.

Text de bază

Omenescul personajelor

de Ștefan Popa

Comedia *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa dovedește odată mai mult că orice piesă implică o secțiune în realitate, operată într-un punct nodal. În felul acesta, desfășurarea faptelor, oricât de simplă, este surprinsă în dramatismul ei, într-o zonă unde cel mai mic gest este revelator pentru caracterul personajelor.

Doi prieteni și vecini – un român și un evreu – își văd tulburată mărunta existență de o viață întreagă datorită

Ștefan Augustin Doinaș (1922 – 2002)

Ștefan Augustin Doinaș este pseudonimul literar al lui Ștefan Popa, poet, eseist și traducător român.

A publicat peste zece volume de poezii, dintre care se remarcă *Omul cu compasul*, *Seminția lui Laokoon*, *Vânătoare cu șoim* (1985), *Lamentațiile* (1994), volume de critică literară și a tradus poezie și

proză din literaturile italiană, germană și franceză.

Ștefan Augustin Doinaș a publicat cronici de spectacol în revista *Teatru*, unde a lucrat între 1956 și 1957, semnându-le cu numele real.

Cronica *Omenescul personajelor* a fost publicată în revista *Teatru*, nr. 2, anul I, din iunie 1956.

dragostei înfiripate între copiii lor. Nici Take, nici Ianke nu se simt în stare a se elibera de prejudecățile timpului și ale etniei lor: căsătoria între un român și o evreică li se pare o problemă insolubilă¹. E nevoie de intervenția celui de-al treilea prieten și vecin, turcul Cadâr, care, sub aparența unui fatalist² pasiv, se dovedește un om ingenios și hotărât. Mințindu-i, rând pe rând și diferit, pe Take și pe Ianke, el îi va convinge să consimtă la plecarea și căsătoria celor doi tineri, va obține de la părinți banii necesari pe care îi va investi în propria sa negustorie – înfloritoare acum, deoarece se bucură de clientela românului și a evreului, renegați de mahala și de comunitate – și va da adăpost tinerilor căsătoriți.

Teatrul de Stat din Pitești, în 1966

Pe scena Teatrului de Stat din Pitești (care, reluând această savuroasă comedie a unui autor român nejuțat în ultimii ani, a dat un exemplu demn de a fi urmat de către celelalte teatre din țară), regia lui Ion Olteanu are meritul de a fi făcut din cele trei acte tot atâtea planuri în adâncime, ca trei straturi ale vieții materiale și sufletești a personajelor, vizibile chiar în decor (Lucu Andreescu). Primul act se petrece în fața celor trei prăvălii, dintre care două îngemănate (a lui Take și a lui Ianke): este stratul superficial al relațiilor cotidiene cu clientela și cu corpul de prejudecăți ale mahalalei și comunității, în care domină valoarea banului. În planul acesta, însoțirea lui Ionel și a Anei pare o imposibilitate. Cei trei negustori discută, firește, dar rămân pe cât cu puțință în spațiul prăvăliei proprii.

Omenia personajelor, abia schițată până acum, se dezvăluie în actul și planul al doilea: pridvoarele și curțile interioare ale clădirilor. Aici totul este mai cald, mai apropiat, despărțitura este o simplă convenție gospodărească, peste care vecinii își trec reciproc gustările; păstrându-și individualitatea economică, românul și evreul se comportă ca membrii unei singure familii. În această zonă, personajele au mai multă

¹ *insolubil* (adj.) – de nerezolvat.

² *fatalist* (s.m.) – persoană care crede în puterea absolută a destinului.

spontaneitate și adâncime sufletească, se invectivează¹ reciproc și se împacă; ecourile mahalalei și ale comunității pătrund desigur și aici, însă riposta este, de data aceasta, promptă și categorică: invențiile lui Cadâr, menite să rezolve conflictul, sugerează legăturile intime dintre cele două familii; limbajul negustoresc, îndeosebi al lui Ianke, rămâne un simplu tic verbal, fără acoperire: sub el se dezvăluie omul adevărat, integru și vibrant.

În sfârșit, zona cea mai profundă (actul III) este aceea a grădinii comune: gardul despărțitor a dispărut; în locul lui se află lavița pe care cei doi tineri se refugiază în dragostea lor, atunci când, în fața prăvăliilor, părinții rămâneau ancorați în conflicte și interese etnice care nu le erau proprii. Este un plan adânc, nediferențiat, în care a dispărut orice minciună și convențional, în care personajele își descoperă fibrele fine ale vieții lor sufletești: sub vulgaritate – gingășia, sub interes – generozitatea, sub disimulare – sinceritatea.

Justețea unei asemenea viziuni se însoțește de o înțelegere și potențare a implicațiilor umaniste ale piesei. Pe linia unei comedii ușoare, regia a subliniat licărul de simpatie care se întrevede în satira lui Victor Ion Popa. Refuzul de a specula efectele, de a se lăsa antrenat spre melodramă², ni se pare cu deosebire indicat. Singura noastră rezervă este că viziunea de care aminteam n-a fost dusă până la ultimele ei consecințe,

¹ *a se invectiva* (verb) – a se ocări, a-și arunca vorbe ofensatoare.

² *melodramă* (s.f.) – creație dramatică în care acțiunea complicată, neverosimilă, cu scene de groază, alternează cu scene comice, convenționale, rezervându-se un loc însemnat neprevăzutului.

rămânând mai mult sugerată, după cum ritmul în cadențe egale, a prezentat un conflict static, dat dintru început, lipsit de evoluție.

În rolul lui Ianke, Gheorghe Leahu a creat o foarte bună mască de o agilitate spirituală deosebită. Prezența scenică a personajului nu vine numai din pasta verbală (la finele actului II, interpretul a pierdut puțin din culoare și spontaneitate), ci mai ales din căldura interioară a omului. Sub vulgaritatea injuriei³ se întrevede curățenia sufletească, bunătatea, ca o materie limpidă⁴ pe care propriile sale cristale o deformează. Interpretul a dat viață rolului tocmai prin scoaterea în relief a acestei discrepante⁵ dintre substanță și expresie.

Distanța care se cascadează între interpretul principal și restul distribuției – din care menționăm silueta lui Ilie (Cristian Șerbănescu) – dăunează spectacolului. Problema dublurilor, îndeosebi în teatrele care întreprind turnee în perioada iernii, trebuie să se bucure de întreaga atenție a regizorilor. Cazul Teatrului de Stat din Pitești care joacă *Take, Ianke și Cadâr* cu trei titulari înlocuiți nu trebuie să se repete. Un spectacol nu trebuie să fie numai prilejul unei performanțe artistice a câtorva interpreți, ci o chestiune care privește întregul colectiv – și atâta timp cât cortina se ridică, seară de seară, ea trebuie să dezvăluie de fiecare dată nivelul artistic real al teatrului respectiv.

³ *injurie* (s.f.) – jignire, insultă, invectivă.

⁴ *limpid* (adj.) – limpede.

⁵ *discrepanță* (s.f.) – nepotrivire sau deosebire izbitoare între două lucruri, două aspecte, două fenomene etc.

Impresii după prima lectură

Notează primele tale impresii despre textul *Omenescul personajelor* de Ștefan Popa, completând enunțurile din cele patru cadrane date.

Cel mai mult mi-a plăcut ...

M-a surprins ...

Am nelămuriri referitoare la ...

Textul mi-a amintit de ...

Explorare

1 Cui crezi că i se adresează textul *Omenescul personajelor*? Alege dintre variantele de mai jos sau propune tu altele.

artiștilor care au creat spectacolul • publicului care a văzut spectacolul • potențialilor spectatori • persoanelor interesate de teatru, inclusiv celor specializate în acest domeniu • directorilor de teatre

2 Cu ce scop a fost scris acest text?

3 **Investigație.** Lucrați în grupe de câte șase. Fiecare dintre membrii grupei își va asuma unul dintre rolurile de mai jos și sarcina de lucru aferentă, care vizează textul *Omenescul personajelor*.

Lingvistul. Notează cuvintele din câmpul lexical al teatrului.

Arheologul. Caută patru aspecte ale artei spectacolului la care face referire textul.

Sintetizatorul. Formulează câte un titlu care ar putea sintetiza fiecare dintre primele șapte paragrafe ale textului.

Detectivul. Identifică, în text, două opinii și două fapte.

Analistul. Menționează un punct tare și un punct slab al spectacolului, în viziunea lui Ștefan Popa.

Evaluatorul. Precizează mesajul ultimului paragraf, menționând punctajul pe care l-ar fi primit spectacolul pe o scală de la 1 la 5.

După rezolvarea sarcinii de lucru, completați împreună, pe o foaie, rubricile fișei alăturate și comparați-o cu fișele celorlalte grupe.

Cuvintele din câmpul lexical al teatrului	Titluri	Opinii	Puncte tari
	1.		
	2.		
	3.		
Aspecte ale artei spectacolului	4.	Fapte	Puncte slabe
	5.		
	6.		
	7.		
Mesajul ultimului paragraf			Punctajul

Repere

Cronica de spectacol este un comentariu de specialitate, un text scris imediat după reprezentarea unui spectacol. Cronica ia în discuție oricare element de bază al spectacolului, de la text la realizarea artistică. Cronica de spectacol acoperă o arie largă de aspecte examinate de cel care o redactează: regie, scenografie, coregrafie, jocul actorilor, decor, costume, coloană sonoră, efecte speciale, atmosferă generală. De cele mai multe ori, la finalul cronicii, autorul formulează un punct de vedere referitor la valoarea spectacolului.

Cronica de spectacol este un text de opinie, personalizat, cu un grad mare de subiectivitate, semnat de cele mai multe ori de o personalitate și având o anumită regularitate în apariție (în aceeași publicație, în aceeași zi a săptămânii etc.).

Cronicile de spectacol pot fi publicate în reviste de specialitate sau pe bloguri.

Cronica de teatru (teatrală) este cronică a unui spectacol dramatic, în care se analizează atât textul dramatic, cât și viziunea montării.

Aplicații

- Primul paragraf al textului reprezintă introducerea. Asupra cărui element al textului dramatic și, implicit, al spectacolului teatral, se concentrează autorul?
- Următorul paragraf conține un rezumat al textului dramatic *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa. Ce informație importantă din text evită să ofere autorul cronicii?
- De ce crezi că a apelat autorul la parantezele din al treilea paragraf? Dar la celelalte paranteze din text?
- Recitește fragmentele referitoare la cele trei acte ale comediei. Care dintre ideile formulate de autor corespunde informațiilor pe care le ai tu despre comedia *Take, Ianke și Cadâr*? Care dintre informațiile din

această parte a cronicii reprezintă interpretarea autorului?

- Precizează în care parte a cronicii accentul cade pe realizarea spectacolului teatral.
- Explică alegerea titlului pentru cronică semnată de Ștefan Popa.

Portofoliu

Caută pe internet o cronică a unui spectacol pe care nu l-ai văzut și explică de ce ai fi/n-ai fi interesat/ă să-l vezi.

Autoevaluare (L1 – L5)

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...

Secvență din spectacolul *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, regia Grigore Gonța, Teatrul Național din București

Lecția 6. Noi pagini – alte idei

Text auxiliar

▶ Comedia *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa este o pledoarie pentru prietenie, iubire, pentru toleranță și pentru acceptarea aproapelui. Gotthold Ephraim Lessing (1729 – 1781) încearcă să demonstreze în *Nathan Înteleptul* (1779) că frumusețea caracterului uman nu este conferită de apartenența la o anumită religie.

Acțiunea se petrece în Ierusalim, în secolul al XII-lea, în timpul celei de a treia cruciade. Un cavaler templier se îndrăgostește de Reha, o tânără pe care o salvase dintr-un incendiu, fiica adoptivă a evreului Nathan, supranumit „Înteleptul“. Cei doi tineri află că sunt frate și soră, fiind copiii lui Assad, fratele sultanului Saladin și ai unei nobile germane, și că au fost separați în copilărie.

În actul III, sultanul Saladin îl întreabă pe Nathan care este credința adevărată: creștină, musulmană sau evreiască, iar Nathan îi răspunde, povestindu-i parabola celor trei inele.

Citește fragmentul de mai jos, extras din scena 7 a actului III.

Scena 7 Saladin și Nathan

[...]

NATHAN

Demult, demult, cândva, trăia un om
În răsărit, care din mână dragă
Primi un scump neprețuit inel.
Piatra juca-ntr-o sută de culori
Și-avea puterea tainică de-a face
Pe cel ce îl purta plăcut în fața
Lui Dumnezeu și-a semenilor săi.
Nu-i de mirare că răsăriteanul
Niticând din deget nu mi-l lepăda.
Și hărăzi¹ pe veci în casa sa
Inelul, și-anume-așa, că fiul
Cel mai iubit al său îl moșteni,
Și de la-acesta iarăși fiul cel mai
Iubit, ca totdeauna, fără a
Se ține seama cătuși de puțin
De rândul nașterii, cel mai iubit
Doar prin puterea ce i-a dat inelul
Să fie capul, principele casei.
Mă înțelegi, sultane, nu-i așa?

SALADIN

Te înțeleg. Vorbește înaintea!

NATHAN

Astfel inelul de la fiu trecu
La altul, pân'ce-ajunse la un tată
Cu trei feciori, tustrei fiindu-i cu
Supunere deopotrivă și
Pe care tatăl îi iubea la fel.
S-a întâmplat, cum prea firesc era,
Ca fiecare câteodată singur
Cu el să fie, să se bucure
De revărsarea caldă-a sufletului
Său. Astfel, cum se potrivea, când unul,
Când cellalt îi părea mai vrednic de-a

Primi inelul ce din slăbiciune

Evlavioasă, părintească, el

Fieștecârui-a-l făgăduise.

Povestea-a mers pe cât a mers. Pe urmă

S-apropia pe-ncetul ceasul morții.

Și bunul tată-ajunse-n îndoială.

Foarte-l dorea să amărască astfel

Pe doi din fiii săi care-n cuvântul

Său se-ncredeau. Ce-ar fi putut să facă?

La un dibaci meșteșugar trimise

În taină, ca să facă după chipul

Inelului său alte două-ntocmai,

Nici osteneli și nicio cheltuială

Cruțând. Aurarul izbutește. Când

Inelele i se aduc, nici tatăl

Modelul nu-l mai recunoaște. Vesel

Își cheamă fiii, fiecare-n parte,

Pe fiecare-l binecuvântează

Și-i dă inelul. Apoi moare. Asculți,

Sultane?

SALADIN

(care, emoționat, și-a întors fața de la el)

Aud, aud. Mai ai

Mult pân-a-ți încheia povestea?

NATHAN

Sunt la

Sfârșit. Căci ce urmează, de la sine

Se înțelege. Și de-abia murise

Tatăl, iată-i că vin, fieștecare

Cu-al său inel. Și fiecare vrea

Să fie principe al casei. Se

Zbat cercetând, se ceartă oamenii,

Se tânguiesc, pârându-se. Zadarnic.

Inelul cel adevărat nu are

Dovezi, nu se vedește.

(După o pauză, în timpul căreia el așteaptă răspunsul sultanului.)

Așa cum

Nu se vedește-acum nici pentru noi

Credința cea adevărată.

¹ a hărăzi (vb.) – a stabili (ceva) dinainte, cu un scop; a destina.

SALADIN

Cum?

Ăsta-i răspunsul la-ntrebarea mea?

NATHAN

Iertare doar voiam că nu mă-ncumet

Deosebire să descopăr între

Inelele pe care tatăl le-a

Făcut se pare într-adins așa

Să nu mai poată fi deosebite.

SALADIN

Inelele! Nu te juca glumind.

Cred că religiile, pe care le-am

Numit, se pot deosebi prea bine,

Pân' la veșmânt, mâncare, băutură!

NATHAN

Nu însă în temeiurile lor.

Traducere din limba germană de Lucian Blaga

Discutarea textului

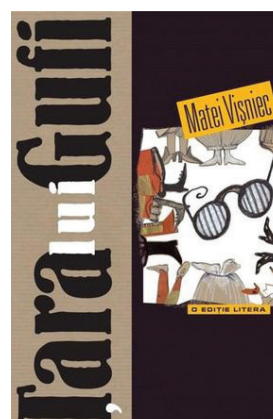
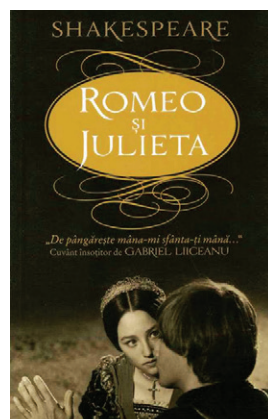
- 1 Ce semnificație are plasarea acțiunii în Ierusalim?
- 2 Precizează punctul cardinal ce corespunde spațiului în care se petrec evenimentele din parabola lui Nathan.
- 3 Rezumă oral parabola celor trei inele, povestită de Nathan lui Saladin.
- 4 Inelul are un efect puternic asupra purtătorului. Care este acesta?
- 5 Ce trăsătură a primului proprietar al inelului se desprinde din refuzul acestuia de a și-l da jos? Alege dintre variantele următoare și justifică-ți opțiunea:
 - a avariție;
 - b egoism;
 - c orgoliu/vanitate;
 - d narcisism.
- 6 Menționează cui îi este destinat inelul și ce statut îi revine posesorului odată cu primirea acestuia.
- 7 Tatăl cu trei fii nu respectă tradiția. De ce?
- 8 Replica lui Saladin: „Aud, aud. Mai ai/Mult pân-a-ți încheia povestea?” și indicația autorului „(care, emoționat, și-a întors fața de la el)” dezvăluie o trăsătură a personajului. Care este aceasta?
- 9 Alege una dintre interpretările de mai jos, aparținând unor elevi de clasa a VIII-a care au citit textul dramatic *Nathan Înteleptul* de Lessing. Redactează un răspuns sub forma unei postări pe blog, care să reprezinte punctul tău de vedere referitor la interpretarea aleasă.
 - a „Niciunul dintre cele trei inele nu este cel adevărat, fiindcă nici în lume nu există un singur adevăr. Prin urmare, fiecare religie își are adevărul ei, dar niciuna nu este mai presus decât cealaltă, fiindcă toate se bazează pe iubire.”
 - b „Omului nu îi este dat să cunoască adevărul absolut, deci nici cei trei fii nu vor ști niciodată care este inelul original, nici Saladin nu va găsi răspunsul la întrebarea sa. Până la urmă, important este ca oamenii să-și manifeste iubirea față de ceilalți, demonstrându-și credința în valorile umanității.”

Biblioteci deschise

Îți propunem două cărți ce surprind complexitatea relațiilor dintre oameni și efectele pe care îl au asupra destinului acestora atât intoleranța, cât și toleranța excesivă.

Romeo și Julieta, poate cel mai cunoscut text dramatic scris de William Shakespeare, are în centru povestea de dragoste a doi adolescenți care, la fel ca Ana și Ionel din piesa *Take, Ianke și Cadâr*, luptă pentru iubirea lor, o luptă împotriva prejudecăților, a urii dintre familiile lor și chiar împotriva destinului.

Textul dramatic în trei acte *Țara lui Gufi* de Matei Vișniec este o parabolă despre oameni, despre efectele negative pe care toleranța excesivă le are asupra ființei umane. Gufi este un rege care desființează culorile și își obligă supușii să nu vadă, convingându-i că astfel sunt feriți de deziluzii.

Lecția 7. Relații culturale constructive. Noi și ceilalți

Pentru început

Care dintre cele două imagini corespunde adverbului *împreună*? Dar adverbului *alături*? Motivează-ți răspunsul.

Explorare

Lucrați în grupe de câte șase elevi. Citiți textele de mai jos, primul extras din volumul de memorii *Lumea prin care am trecut*, în care Ioan Slavici prezintă comunitatea din satul său natal, Șiria, iar al doilea, referitor la compozitorul Béla Bartók, apoi rezolvați cerințele date.

- „Pretutindenii pe unde mă duceam, oamenii mă îmbrățișau cu dragoste, încât minune nu-i dacă m-am pătruns în curând de gândul că lumea e alcătuită din oameni care mă iubesc și pe care am deci să-i iubesc și eu.

Abia acum, la zile de bătrânețe, îmi dau seama că această iubire obștească se mărginea la români. Orișicâtă silință mi-aș da, nu reușesc să-mi aduc aminte vreun praznic, vreo ospetie ori vreo petrecere de orișice fel la care luau parte și unii dintre cei ce nu erau români.

Nu trăiau românii împreună, ci alătura cu ceilalți, ce-i drept în bună pace, dar nu împreună.

Nu tot așa și eu, deși mama stăruia cu multă hotărâre în gândul ca cu străini din același blid să nu mănânci.

Casele părinților mei se aflau adecă în drumul Aradului, la colțul unei uliți ce cobora spre imașul sau bătaura de la marginea despre câmp a satului.

Peste drum de noi stetea feldșerul¹ Moldovinyi, un armean căsătorit cu sora medicului Cordina, care era italian și avea doi băieți cam de vârsta mea.

La dreapta feldșerului, sus pe deal, se aflau casele încăpătoare ale grofiței² Königseg, care era măritată după secuiul Bartha și avea trei băieți și două fete.

Dincolo locuia post-maiorul Valerian, un ceh, care avea doi băieți și-o fată.

La stânga feldșerului locuia un oarecare Koinok, maghiar, al cărui băiat îmi era un fel de mentor într-ale

ștregăriei, iar vecin cu Koinok era Voinovici, un turtelar³ sârb.

În cellalt colț se afla primăria maghiară și notarul Löbel, în urmă Künfy, avea o casă plină de copii, toți evrei, ca părinții lor.

În dosul caselor noastre ne era vecin Zorad, un slovac, iar în fundul grădinii, pe ulița ce cobora spre bătaura, ne erau vecini Pârveu și Bucălan, iar mai departe se afla partea șvăbească a satului.

Aceasta este cea mai apropiată parte a lumii în care mi-am trăit primii ani de copilărie.“

- Béla Bartók (1881 – 1945) este un compozitor și pianist maghiar, reprezentant de seamă al muzicii moderne. Se naște în Sânnicolaul Mare (astăzi, oraș în județul Timiș), iar primele lecții de pian le primește de la mama sa. Între 1899 și 1903, studiază la Academia de Muzică din Budapesta. Începând cu 1905, Béla Bartók este interesat tot mai mult de muzica populară – maghiară, românească și țigănească – și compune piese inspirate din folclorul acestor comunități. Este fascinat de colindul românesc și începe să culeagă creații de acest gen în vara anului 1909, iar în ianuarie anul următor revine în localitatea natală, de unde se întoarce cu alte colinde. De altfel, călătoriile cu scopul de a culege muzică românească vor avea loc și în anii următori.

Béla Bartók în 1927

Dansuri populare românești este o suită de șase piese scurte compuse de Béla Bartók în 1915, orchestrate, după doi ani, pentru ansamblu mic. Piesele au la bază șase melodii pentru vioară culese de Bartók în călătoriile sale prin satele din Transilvania: jocul cu băta, brăul, pe loc, buciumeana, poarga românească și mărunțelul.

¹ *feldșer* (înv. și pop.), variantă pentru *felcer* (s.m.) – medic la sat.

² *grofiță* (s. f.) – (reg.) soția unui grof, persoană cu titlu de conte, moșier maghiar.

³ *turtelar* (s.m.) – (reg., înv.) cofetar.

Béla Bartók are legături strânse cu lumea muzicală românească. Prietenia lui cu George Enescu este bine-cunoscută. În toamna lui 1914, Bartók este așteptat la București de Enescu însuși, care îl invită la el acasă. Repetând împreună *Sonata pentru vioară și pian* care îi aparține și pe care o vor cânta în cadrul concertului organizat de Societatea Compozitorilor Români, Bartók remarcă execuția perfectă, la prima vedere, de către Enescu, a dificilei partituri.

George Enescu în 1912

Un alt prieten român al lui Bartók este muzicologul Octavian Beu, căruia, într-o scrisoare din 1931, îi mărturisește viziunea sa artistică: „Creația mea, tocmai

pentru că provine din trei surse (maghiară, română, slovacă), ar putea fi considerată întruchiparea concepțului de integrare [...]. Ideea principală, de care m-am lăsat ghidat de când sunt compozitor – este frăția dintre oameni, frăție în ciuda tuturor războaielor și a tuturor conflictelor. Încerc – cu toate puterile mele – să dezvolt această idee prin muzica mea [...].!“

- Realizați o hartă a vecinilor familiei lui Slavici și notați etnia acestora.
- Care sunt caracteristicile comunității din Șiria?
- Precizați revelația pe care o are Slavici la bătrânețe.
- Menționați de când începe să fie interesat Béla Bartók de muzica populară românească.
- Explicați în ce constă integrarea la care se referă compozitorul maghiar.

Repere

Comunitățile multiculturale se caracterizează prin conviețuirea grupurilor aparținând unor culturi diferite în același spațiu social dat, care nu-și propun realizarea de schimburi culturale.

Comunitățile interculturale sunt grupuri etnice sau religioase care trăiesc în același spațiu și interacționează în sensul respectării valorilor, tradițiilor și a modului de viață al celuilalt.

Schimbul între culturi are loc prin interacțiunea dintre oameni, prin influențele exercitate mai întâi la nivelul unui grup mai mic și asimilate ulterior la nivelul unui grup mai larg.

Relațiile culturale constructive se caracterizează prin păstrarea identității etnice, în ciuda preluării unor elemente culturale de la o altă comunitate.

Contactul dintre comunitățile culturale a fost dominat permanent de percepția „celuilalt“ și de raportarea la propria imagine, de cele mai multe ori influențată de stereotipuri.

Aplicații

- Asociază fiecare dintre adverbele *împreună* și *alături* unui tip de comunitate: multiculturală, respectiv interculturală.
- Ce tip de comunitate exista în Șiria? Justifică-ți alegerea.
- Explică semnificația afirmației: „Nu trăiau românii împreună, ci alături de ceilalți, ce-i drept în bună pace, dar nu împreună“.
- Prezintă diferența de viziune dintre copilul Slavici și mama sa față de tipul de comunitate în care vor să trăiască.
- Modul în care Béla Bartók valorifică muzica populară românească ilustrează principiul relațiilor culturale constructive. Prin ce anume?
- Caută informații despre alți oameni de cultură a căror creație a fost influențată de contactul cu alte comunități culturale, de exemplu Franz Liszt, Constantin Daniel Rosenthal, Vladimir Cosma etc.
- Tu trăiești într-o comunitate multiculturală sau interculturală? Prezintă-ți, argumentat, punctul de vedere.

Provocări

În două articole semnate în 2002 în revista *Secolul 21*, Ștefan Augustin Doinaș afirma următoarele:

- „Întâlnirea cu Celălalt este proba de foc a existenței noastre.“
- „Suntem permanent – din copilărie până la bătrânețe – și din toate părțile – familie, trib, societate etc. – confrunțați cu Celălalt și obligați să ne recunoaștem pe noi înșine numai în măsura în care suntem altfel decât semenii noștri.“

Alege una dintre afirmații și explică semnificația ei.

Lecția 8. Atitudini comunicative

Pentru început

Imaginează-ți următoarea situație: ai un prieten/o prietenă care întârzie în mod constant 20 – 25 de minute la întâlnirile cu tine. Cum reacționezi? Alege dintre următoarele variante:

- a te enervezi, îi reproșezi lipsa de punctualitate și decizi să nu te mai întâlnești cu el/ea;
- b accepți situația fără să-i spui prietenului tău/prietenei tale ceva, pentru a nu risca vreun conflict;
- c îi spui că apreciezi prietenia voastră și că ai dori să respecte ora de întâlnire, fiindcă întârzierile sale te deranjează;
- d fixezi ora de întâlnire cu 20 de minute mai devreme, astfel încât să ajungă la timp, fără să-și dea seama.

Explorare

Lucrați în grupe de câte trei. Citiți pe roluri fragmentul extras din scena 5, actul I din comedia *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, apoi răspundeți la cerințele de mai jos.

„IONEL: Tată, ia du-te de te îmbracă.

TAKE: Dar ce, nu-s îmbrăcat?

IONEL: Ba da, dar nu-mi place cum ești îmbrăcat. Ai haine berechet, poți să umbli mai curat. Când trăia mama umblai altfel.

IANKE: Aha! Bine faci, bine faci! Adă-i aminte! Face o concurență teribilă lui Matei care cerșește pe podul pescăriei!

TAKE: Ia lasă-mă în pace, mă, că nici tu nu umbli mai curat!

IANKE: Păi, de ce să umbli curat? Dar așteaptă tu să vie fata și să vezi curățenie. Ce, vrei să-i fie rușine cu un tată ca mine?

TAKE: Dar ce, tu crezi că lui fiu-meu îi e rușine cu un tată ca mine?

IANKE: Păi, cum să nu-i fie rușine! Uită-te la așa o floare de flăcău și uită-te la tine, parcă ești adunat de la gunoi.

IONEL: Vorba lungă, tată. Hai, du-te și te îmbracă!

TAKE: Ia te uită cum poruncește! Mă țâncule, tu m-ai făcut pe mine ori eu te-am făcut pe tine?

IONEL: Asta a fost odată! Acuma, gata, suntem făcuți amândoi!

TAKE: Uite, uite!

IANKE: Bravo, bravo!

IONEL: Hai, că te rog eu. Am motivele mele să te rog.

TAKE: Ei, așa da! Asta-i altceva! Că ai dreptate, îs cam ponosiți pantalonii ăștia! Mă gândeam și eu să-i schimb.“

a În a doua sa replică din text, Ionel își exprimă o dorință. Care este aceasta?

b Identificați o replică aparținând lui Take, prin care acesta demonstrează că se adaptează situației.

c Alegeți varianta potrivită.

În replica adresată lui Ionel „Ia te uită cum poruncește! Mă țâncule, tu m-ai făcut pe mine ori eu te-am făcut pe tine?“, Take se dovedește:

amabil • autoritar • indiferent • manipulator.

d Ce atitudine manifestă Ianke în intervențiile sale?

e Deși Ionel și Take au puncte de vedere diferite față de schimbarea ținutei vestimentare, până la urmă tatăl cedează. De ce?

f Care dintre personaje vi se pare că manifestă empatie? Motivați-vă răspunsul.

Repere

În comunicare, oamenii manifestă atitudini diferite.

Flexibilitatea, asertivitatea și disponibilitatea pentru negociere sunt atitudini ce favorizează comunicarea eficientă.

Flexibilitatea este atitudinea comunicativă ce se manifestă prin capacitatea vorbitorului de a se adapta contextului comunicării (subiectului, interlocutorilor).

Asertivitatea presupune exprimarea clară și fermă a dorințelor, a emoțiilor, a părerilor și a intereselor, fără a-i leza pe ceilalți, fără a manifesta dezinteres, dispreț și ostilitate, susținerea cu fermitate a punctului de vedere personal, fără a deveni agresiv. Comunicarea asertivă se caracterizează prin convingerea că toate persoanele sunt egale, că drepturile, sentimentele, nevoile, dorințele celorlalți sunt la fel de importante ca ale vorbitorului.

Atitudinile opuse asertivității sunt:

- > pasivitatea, caracterizată prin atitudinea excesiv de amabilă în orice situație;

- > agresivitatea, exprimată prin constrângere și intimidare, prin utilizarea unui ton autoritar și ostil în comunicarea propriilor dorințe și nevoi;
- > pasivitatea agresivă, manifestată prin rezistență indirectă la solicitările celorlalți și prin incapacitatea de a-ți exprima nemulțumirea;
- > manipularea, realizată prin evitarea exprimării punctului de vedere și prin determinarea celorlalți de a simți compasiune sau de a se simți vinovați.

Negocierea este o acțiune voluntară, bazată pe un dialog susținut cu scopul armonizării unor puncte de vedere divergente.

Disponibilitatea pentru negociere se manifestă prin dorința interlocutorilor de găsi soluții reciproc acceptabile. În negocierea unui punct de vedere, un rol important îl reprezintă inteligența emoțională a interlocutorilor, capacitatea acestora de a-și conștientiza, controla și manifesta emoțiile și de a gestiona relațiile interpersonale într-un mod empatic.

Aplicații

- Împărțiți-vă în două grupe. Reprezentatul primei grupe se va afla în situația elevului care are niște căști noi, de care este foarte mândru, iar reprezentantul celei de a doua, în ipostaza celui care vrea să împrumute căștile de la colegul său. Primul elev trebuie să manifeste, timp de un minut, o atitudine comunicativă asertivă și să refuze împrumutarea căștilor, iar al doilea trebuie să folosească în comunicare orice metodă pentru a încerca să le obțină. Rolurile se vor schimba pentru încă un minut. La final, cei doi vor descrie cum s-au simțit atunci când au cerut căștile și atunci când refuzau să le împrumute. Ceilalți elevi vor răspunde la următoarele întrebări, referitoare la dialogurile urmărite:
 - Ce exemple de comportament asertiv ai văzut? • Ce s-ar fi întâmplat dacă unul dintre interlocutori ar fi fost agresiv sau manipulator? • Ați descoperit modalități noi de a refuza, fără să deveniți agresivi? Care sunt acestea?
- Precizează cum vei comunica asertiv în situațiile date.
 - Colegul tău de bancă îți ia pachetul cu mâncare fără să-ți ceară acordul, iar ție îți este foarte foame.
 - Tocmai ai aflat că persoana pe care o considerai cel mai bun prieten a divulgat unor colegi un secret pe care i l-ai împărtășit.
 - Ai stabilit cu verișorii tăi să mergeți la un spectacol, dar ei au decis să nu mai vină, fără să te anunțe. Tu ai fost la sala unde avea loc spectacolul și i-ai așteptat.
- Joc de rol.** Jucați situațiile de mai jos, manifestând în comunicare flexibilitate, asertivitate și disponibilitate pentru negociere.
 - Maria își roagă părinții să o lase să doarmă peste noapte la colega ei de bancă, dar aceștia nu sunt de acord.
 - Trei prieteni decid să își petreacă ziua de sâmbătă împreună și fiecare propune altă activitate.

Evaluează atitudinea comunicativă a colegilor voștri conform grilei următoare:

CRITERII DE EVALUARE			
S-a adaptat la situația dată.			
Și-a exprimat clar dorința, emoțiile sau părerile, fără agresivitate.			
A manifestat respect față de interlocutor.			
Și-a manifestat disponibilitatea de a ajunge la o soluție reciproc acceptabilă.			

Provocări

- Prezintă o situație din viața ta în care ai comunicat asertiv și una în care ai avut o atitudine agresivă în comunicare.
- Notează două situații din filmele pe care le-ai văzut în care personajele au manifestat o atitudine asertivă și disponibilitate pentru negociere și două situații în care personajele din film au adoptat în comunicare atitudini opuse asertivității.

Lecția 9. Construcțiile active. Construcțiile pasive cu verbul *a fi*

Pentru început

- Dintre adjectivele alăturate, pe care l-ai asocia cu atitudinea comunicativă asertivă? Motivează-ți răspunsul.
- Privește imaginea alăturată. Alege tipul de încălțăminte pe care l-ai asocia unui comportament activ, respectiv unui comportament pasiv. Argumentează alegerea.

activ

pasiv

Construcțiile active. Construcțiile pasive cu verbul *a fi*

Explorare

- Indică subiectul fiecărei propoziții de mai jos.
 - Scenograful proiectează decorurile.
 - Decorurile sunt proiectate de către scenograf.
- Lucrați în perechi. Alegeți varianta potrivită.
 - În prima propoziție, subiectul identificat numește:
 - autorul acțiunii exprimate de verb;
 - obiectul care suportă acțiunea făcută de autorul ei.
 - În a doua propoziție, subiectul identificat numește:
 - autorul acțiunii exprimate de verb;
 - obiectul care suportă acțiunea făcută de autorul ei.
- Comunicarea pune accent pe autorul acțiunii:
 - în prima propoziție;
 - în a doua propoziție.
- Comunicarea pune accent pe obiectul care suportă acțiunea:
 - în prima propoziție;
 - în a doua propoziție.
- În a doua propoziție de la exercițiul 1, substantivul *scenograf* este precedat de prepoziția compusă *de către* și denumește:
 - autorul acțiunii verbului;
 - obiectul care suportă acțiunea exprimată de verb.
- Predicatul celor două propoziții este exprimat prin același verb, *a proiecta*. În ce constă diferența de construcție a verbului?

Repere

Într-o **construcție verbală activă**, subiectul este autorul acțiunii exercitate asupra unui obiect: *Andrei scrie o compunere. Echipa noastră va confecționa decorurile. El doarme.*

Într-o **construcție verbală pasivă**, subiectul suportă acțiunea făcută de autorul ei: *Compunerea este scrisă de Andrei. Decorurile vor fi confecționate de echipa noastră.*

Construcția pasivă este o construcție sintactică constituită dintr-un subiect (exprimat sau neexprimat), o formă verbală pasivă și un complement de agent.

Forma verbală pasivă este alcătuită din verbul auxiliar *a fi* + participiul verbului de conjugat: *este rostit*.

Participiul își schimbă forma după genul și numărul subiectului: *Replica este rostită de Ana. Replicile sunt rostite de Ana.*

Verbul auxiliar *a fi* are forme pentru toate timpurile și modurile, cu excepția imperativului, iar dintre formele verbale nepersonale, doar pentru gerunziu (*Fiind chemat de Andrei, a lăsat totul baltă și a plecat.*) și infinitiv (*Visul de a fi aplaudat de spectatori i s-a împlinit.*).

Complementul de agent este un tip special de complement prepozițional care denumește autorul acțiunii dintr-o construcție pasivă și se exprimă printr-un substantiv, pronume sau numeral în cazul acuzativ, precedat de prepoziția *de către* sau *de*: *Ana este apreciată de către public., Ana a fost admirată de noi., Ana va fi felicitată de cei doi.*

Complementul de agent poate fi exprimat sau neexprimat.

Transformarea unei construcții active într-o construcție pasivă. Transformarea unei construcții pasive într-o construcție activă

Explorare

- Care dintre verbele din enunțurile alăturate poate să apară și într-o construcție pasivă? Motivează-ți răspunsul.
 - Ana a sosit.
 - Ana a trimis un mesaj.

- 2 Lucrați în grupe de patru elevi. Citiți enunțurile de mai jos, apoi răspundeți la fiecare dintre cerințele formulate.

Ionel așteaptă trenul.

Trenul este așteptat de către Ionel.

- a În care dintre enunțurile date există o construcție activă? Dar una pasivă?
b Ce funcție sintactică are substantivul *Ionel* în primul enunț? Dar în al doilea?

- c Ce funcție sintactică are substantivul *tren* în primul enunț? Dar în al doilea?

- d Care dintre cuvintele din al doilea enunț nu se regăsesc în primul? Justificați prezența lor.

- e La ce mod și la ce timp este verbul din primul enunț? Dar verbul auxiliar *a fi* din al doilea?

Comparați răspunsurile voastre.

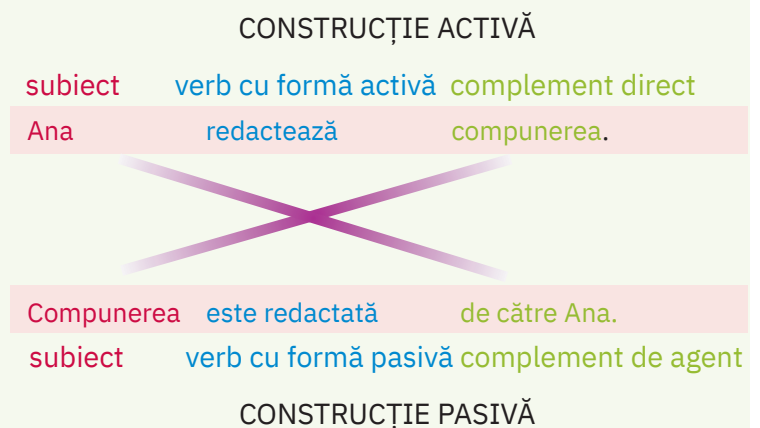
Repere

O construcție activă alcătuită din subiect, verb și complement direct poate fi transformată într-o construcție pasivă.

Trecerea de la construcția activă la construcția pasivă se realizează astfel:

- > complementul direct din construcția activă devine subiect în construcția pasivă;
- > subiectul din construcția activă devine complement de agent în construcția pasivă, legându-se de verb prin prepozițiile *de către* sau *de*;
- > forma verbului din construcția activă se modifică, în construcția pasivă, într-una compusă, alcătuită din auxiliarul pasiv *a fi* + participiul verbului acordat cu subiectul; auxiliarul păstrează modul și timpul.

De asemenea, o construcție pasivă poate fi transformată într-o construcție activă.

Aplicații

- 1 Transformă construcțiile active din propozițiile de mai jos în construcții pasive.

Adrian cumpără bilete la spectacol. • Vântul a împrăștiat frunzele din grădină. • Colegii tăi învățaseră definiția. • Fratele meu va alege abonamentul cel mai bun.

- 2 Transformă construcțiile pasive din propozițiile de mai jos în construcții active.

Actorii sunt aplaudați de spectatori. • Copiii au fost apreciați de fiecare dintre noi. • Cei trei erau fascinați de tren. • Desenele de pe asfalt vor fi șterse de ploaie.

- 3 Identifică enunțurile care conțin construcții pasive și indică litera corespunzătoare acestora.

- a Curtea castelului este îngrijită de grădinarul cel nou.
b Cerul este înnorat.

- c Fiind selectată în echipa de teatru, am început să particip la repetiții.

- d Am fost copleșită de atenția voastră.

- e Nimeni nu fusese apreciat atât de mult.

- f În cameră aerul era închis.

- g Pâinea era mucegăită.

- 4 Găsește complementele de agent din propozițiile de la exercițiul 2 și analizează părțile de vorbire prin care se exprimă.

- 5 Completează, în caiet, enunțurile de mai jos, cu câte un complement de agent.

- a Tabloul a fost pictat ...

- b Personajul principal din filmul văzut aseară a fost interpretat ...

- c În excursie, copiii au fost însoțiți ...

Portofoliu

Construiește trei enunțuri care să conțină trei reguli adresate elevilor dornici să pună în scenă un text dramatic, în care să existe construcții pasive, iar complementul de agent să fie exprimat prin substantiv.

Lecția 10. Predicatul (actualizare)

Explorare

- Identifică predicatul verbal din fragmentele de mai jos, extrase din comedia *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa.
 - „BABA SAFTA: La urma urmei, nu-s copiii mei...
IANKE: Uite că a băgat de seamă!”
 - „IANKE (*când se întoarce, rămâne încremenit*): Ce vorbești?
TAKE: Mă! mă fugarilor, când ați venit?
IANKE: Dar ce? Crezi că degeaba am așteptat noi la tren?”
- Prin ce parte de vorbire se exprimă fiecare dintre predicatul verbal identificate?
- În care dintre enunțurile de mai jos verbul *a fi* îndeplinește funcția sintactică de predicat verbal? Justifică-ți răspunsul.
 - Cozonacul este copt, putem să-l scoatem din cuptor.
 - Cozonacul este copt cu grijă de către bunica.
 - Cozonacul copt de bunica este pe masă.
- Lucrați în perechi. Recunoașteți predicatul nominal din textul de mai jos și precizați partea de vorbire prin care se exprimă numele predicativ.

Cristina este fiica vecinilor mei și merge în fiecare zi la ore de canto. Pentru ea, repetițiile nu înseamnă un chin. Visează să ajungă celebră, dar asta nu o face să neglijeze învățătura. Anul trecut a luat premiul I și acum vrea să devină din nou prima din clasă. Dirigințele ei a rămas surprins de ambiția Cristinei, fiindcă ea pare interesată doar de unele materii.

Repere

Predicatul este un component central al unei propoziții.

Predicatul este de două feluri: predicat verbal și predicat nominal.

Predicatul verbal arată ce face subiectul și se exprimă prin:

- verb predicativ, având categoria modului – *Copiii cântă.*, inclusiv atunci când face parte dintr-o construcție pasivă cu verbul *a fi* – *Echipa noastră a fost ajutată de voluntari.*;
- locuțiune verbală, în structura căreia verbul are categoria modului: *Băiatul și-a luat inima în dinți.*;
- interjecție predicativă: *Uite că nu mai plouă!*

Predicatul nominal arată o calitate sau o caracteristică a subiectului și este alcătuit din verb copulativ + nume predicativ.

Verbele copulative sunt *a fi, a deveni, a ajunge, a ieși, a se face, a părea, a rămâne, a însemna.*

Numele predicativ este:

- simplic – când este alcătuit dintr-un singur termen: *Cerul este senin.*
- multiplu – când este alcătuit din mai mulți termeni: *Ana este simpatică și prietenoasă.*

Numele predicativ se exprimă prin diverse părți de vorbire:

substantiv	în cazul nominativ	Ionel este <i>fiul</i> lui Take.
	în cazul acuzativ, cu prepoziție	Rochia ei este <i>de mătase</i> .
	în cazul genitiv, cu prepoziție	Ei sunt <i>contra imitațiilor</i> .
locuțiune substantivală		Gestul lui este <i>o bătaie de joc</i> .
pronume (personal, personal de politețe, posesiv, demonstrativ, nehotărât, interogativ, relativ, negativ)	în cazul nominativ	Adevărul este <i>altul</i> .
	în cazul acuzativ, cu prepoziție	<i>Cine</i> este autorul comediei?
	în cazul genitiv, cu prepoziție	Florile sunt <i>de la noi</i> .
		Maria este <i>împotriva alor noștri</i> .
adjectiv propriu-zis	în cazul nominativ	Amintirile ei păreau <i>plăcute</i> .

adjectiv provenit din verb la participiu	în cazul nominativ	Câmpul este <i>înverzit</i> .
numeral cardinal cu valoare pronominală	în cazul nominativ	Ei sunt <i>doi</i> , noi suntem <i>patru</i> .
numeral ordinal cu valoare pronominală	în cazul nominativ	Ana va ieși <i>prima</i> la tragerea la sorți.
verb la forme verbale nepersonale	infinitiv	Visul lui este <i>de a primi</i> acest rol.
	supin	Voința lui este <i>de admirat</i> .
adverb de mod		Caietul lui este <i>altfel</i> .

Un predicat verbal exprimat prin verbul predicativ ce face parte dintr-o construcție pasivă cu auxiliarul *a fi* se aseamănă cu un predicat nominal, alcătuit din verbul copulativ *a fi* și un nume predicativ exprimat prin adjectiv provenit din verb la participiu.

Cheia de verificare a verbului predicativ, parte a unei construcții pasive este complementul de agent.

Bicicleta este stricată în mod repetat. (de către băiat) – predicat verbal

Florile sunt îmbobocite. – predicat nominal, pentru că nu permite utilizarea complementului de agent

Aplicații

1 Precizează felul fiecărui predicat din textul de mai jos.

„În faza ei primitivă, adică atunci când comedia era mai mult o țesătură de bufonerii, numărul actorilor nu constituia o preocupare; el putea fi deopotrivă și mare, și mic, după cum cereau variațiile jocului sau fantezia autorilor. Când însă comedia a început să constituie un gen dramatic și mai ales când cheltuielile de reprezentare au trecut pe seama statului, limitarea actorilor a devenit o necesitate.“

Ion Zamfirescu, *Istoria teatrului universal*

2 Lucrați în perechi. Identificați predicatul din enunțurile de mai jos. Notați într-o coloană predicatul verbal exprimat prin verbe care fac parte dintr-o construcție pasivă și în altă coloană predicatul nominal cu nume predicativ exprimat prin adjectiv provenit din verb la participiu.

- Florile sunt udate zilnic.
- Florile sunt ofilite.
- Fetele din echipa adversă erau aclamate.
- Fetele din echipa adversă erau hotărâte.
- Dan a fost oprit pe scara blocului.
- Dan a fost însetat după atâtea ore petrecute în soare.

3 Construieste câte un enunț în care verbele *a fi*, *a ajunge*, *a rămâne*, *a însemna* să aibă funcția sintactică de

predicat verbal și câte un enunț în care să fie folosite ca verbe copulative, intrând în alcătuirea unui predicat nominal.

4 Identifică predicatul din textele de mai jos și analizează părțile de vorbire prin care se exprimă.

a Hai să luăm bilete la spectacolul de teatru care va avea premiera săptămâna viitoare! Piesa este interesantă, a fost scrisă de un dramaturg cunoscut, iar costumele au fost create de doi dintre cei mai buni creatori de modă din tânăra generație. Bag de seamă că îți surâde ideea.

b „Nu îndrăznesc să vă spun ce este teatrul pentru că risc ca niște nebuni să vină să facă exact opusul a ceea ce cred eu despre teatru și de fapt ceea ce vor face ei să fie tot teatru.“

Matei Vișniec, *Iubirile de tip pantof. Iubirile de tip umbrelă...*

c „Demult, demult, cândva, trăia un om
În răsărit, care din mână dragă
Primi un scump neprețuit inel.
Piatra juca-ntr-o sută de culori,
Și-avea puterea tainică de-a face
Pe cel ce îl purta, plăcut în fața
Lui Dumnezeu și-a semenilor săi.“

Gotthold Ephraim Lessing,
Nathan Înțeleptul

Provocări

Redactează un dialog între predicatul verbal și predicatul nominal, în care fiecare să-și prezinte atuurile. Subliniază predicatul folosit și precizează felul lor.

› construcții în care pronumele reflexiv are funcție sintactică:

- de complement direct, când este în cazul acuzativ: Ionel *se cunoaște* destul de bine.
- de complement indirect, când este în cazul dativ: Ionel *își atribuie* un rol nemeritat.
- de complement posesiv, când este în cazul dativ și se află într-o structură ternară, însoțind un verb, dar asociindu-și și un substantiv: Ana *și-a pregătit* costumul.
- de atribut pronominal în dativ, când este adjunctul unui substantiv: Mă imaginez la *casa-mi*, situație foarte rar întâlnită în limba română vorbită.

În construcțiile în care pronumele reflexiv nu are funcție sintactică, acesta nu poate fi reluat prin forma accentuată sau nu poate fi înlocuit printr-un pronume personal.

În construcțiile în care pronumele reflexiv are funcție sintactică, verbul acceptă:

- › înlocuirea pronumelui reflexiv cu un pronume personal: Ana *se* supraestimează./Ana *ne* supraestimează;
- › reluarea pronumelui reflexiv printr-o formă accentuată: Ana *se* supraestimează *pe sine/pe ea*.
- › reluarea pronumelui reflexiv care sugerează reciprocitatea cu un grup pronominal – *unii pe alții, unul cu altul, unii altora* etc.: Copiii *și-au* trimis mesaje *unii altora*.
- › reluarea pronumelui reflexiv aflat în structură ternară cu un pronume personal sau un adjectiv pronominal posesiv: Ionel *își* pregătește temele *lui/sale*.

Există situații în care pronumele reflexiv însoțește un verb care permite, în context, un complement de agent, exprimat sau neexprimat: Fișele *se împart de către profesor*.; Fișele *se așază* pe bancă (*de către elevi*). Aceste construcții se numesc **pasiv-reflexive**.

Aplicații

- 1 Lucrați în perechi. Identificați construcțiile cu pronume reflexive din enunțurile și din fragmentul de mai jos. În care dintre acestea pronumele reflexiv are funcție sintactică și în care nu are funcție sintactică?

Pisica s-a jucat cu ghemul de lână. • Adrian se lingușește zilnic pe lângă bunica. • Vecina mea se văicărește toată ziua. • Nu m-aș fi descurcat, dacă nu erai lângă mine. • Corina și-a spus că e mai bine să te implice și pe tine în proiectele ei. • Bogdan s-a însănătoșit și a venit la școală. • Prietena mamei și-a croit paltonul. • Se gândește la excursia pe care o vom organiza. • Mihai s-a codit să-mi răspundă. • Fetița s-a rușinat în fața atâtor oameni.

„Nici Take, nici Ianke nu se simt în stare a se elibera de prejudecățile timpului și ale etniei lor. [...] Omenia personajelor, abia schițată până acuma, se dezvăluie în actul și planul al doilea: pridvoarele și curțile interioare ale clădirilor. Aici totul este mai cald, mai apropiat, despărțitura este o simplă convenție gospodărească, peste care vecinii își trec reciproc gustările.“

Ștefan Popa, *Omenescul personajelor*

- 2 Copiază, în caiet, tabelul de mai jos și completează-l cu pronumele reflexive corespunzătoare, extrase din enunțurile de mai jos.

Complement direct	Complement indirect	Complement posesiv

Bunicul și-a spălat mașina și a dus-o în garaj. • Copilul se șterge cu prosopul albastru. • Eu îmi voi așeza lucrurile în ordine, iar tu îți vei șterge biroul de praf. • Vărul meu își va cumpăra un bilet pentru spectacol. • În tabără, ne-am împrietenit ușor. • Își cumpără tot ce dorește, fără să își impună vreo restricție. • Ne vom instala cortul în luminiș. • Oamenii se privesc înainte de a-și vorbi. • Mă voi prezenta singur în fața clasei.

- 3 În care dintre enunțurile de mai jos există construcție pasiv-reflexivă?

Cărțile se vor returna la bibliotecă. • Fetele se vor întâlni la bibliotecă.

Portofoliu

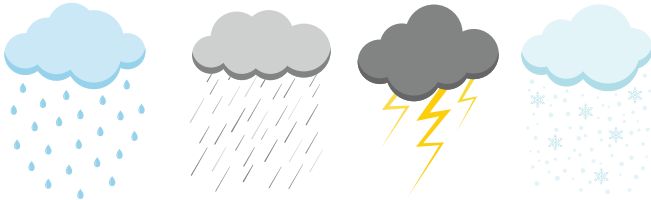
- 1 Redactează un text de cel puțin 50 de cuvinte în care să prezinți o întâmplare la care ai participat și în care să folosești cinci construcții verbale cu pronume reflexive. Subliniază aceste construcții și notează dacă pronumele reflexiv are sau nu are funcție sintactică.
- 2 Cât de des se folosește pronumele reflexiv în comunicarea orală? Ascultă cu atenție ceea ce spun cei din jurul tău și scrie o notă de jurnal în care să prezinți ce ai observat.

Lecția 12. Construcțiile impersonale

Explorare

- 1 Ce verb ai asocia fiecăruia dintre semnele convenționale meteorologice de mai jos?

- 2 Verbele identificate pot avea subiect? Motivează-ți răspunsul.

- 3 Există subiect în enunțurile de mai jos?

Îi pasă de tine. • Îmi pare rău de acest rezultat. • Îi arde de glume. • Pe mine mă cheamă Ana, dar pe tine?

- 4 Identifică cuvintele prin care se face referire la persoană în propozițiile de la exercițiul 3. Precizează ce parte de vorbire sunt și ce funcție sintactică au.

- 5 Lucrați în perechi. Citiți propozițiile de mai jos și răspundeți apoi la cerințele date.

Este noapte. • A fost frig. • Era întuneric. • Va fi soare. • Mi-e foame. • Îmi fusese dor de voi.

- a Care este subiectul fiecărei propoziții? Denumeste acesta o persoană?
- b Unde este situat subiectul în raport cu verbul?
- c Fiecare dintre propozițiile date are predicat verbal. Care este verbul prin care sunt exprimate aceste predicate?

- d Ce funcție sintactică au pronumele personale din ultimele două propoziții?

- 6 Care este subiectul propoziției: *S-a întâmplat un eveniment neplăcut.*? Denumeste o persoană sau nu?

- 7 Identifică verbele cu funcție de predicat din propozițiile de mai jos și precizează felul lor. Prin ce parte de vorbire se exprimă subiectele acestora?

Îmi convine situația. • Îmi place teatrul. • Mă doare genunchiul. • Îmi trebuie cărțile. • Îmi vine a plânge. • Se aude tunând. • Este ușor a critica.

- 8 Construcțiile scrise colorat în enunțurile: *I-a fost dat a suferi.* și *Se știe interesul său.* permit complement de agent? Care este partea de vorbire ce însoțește verbul evidențiat din al doilea enunț?

- 9 Transformă propozițiile, după modelul: Ionel citește mult. → Se citește mult.

Ana întârzie mereu.

Copiii vorbesc tare.

- a Ce parte de propoziție ai îndepărtat?

- b Ce parte de vorbire ai adăugat verbului? Poate fi aceasta dublată prin clitice?

- c Are subiect propoziția nou creată?

- 10 În transformarea enunțului *El cunoaște rezultatul.* în *Este cunoscut rezultatul.*, subiectul primei propoziții a fost îndepărtat, complementul direct a devenit subiect și a fost folosit verbul auxiliar *a fi*. Noua propoziție permite complement de agent?

Repere

Construcțiile impersonale sunt organizate în jurul unor verbe care au în comun trăsătura absenței unui subiect sau a absenței unui subiect care denumește o persoană.

Există verbe și construcții verbale care sunt întotdeauna impersonale și verbe și construcții verbale care devin impersonale în funcție de context.

- 1 **Verbe și construcții verbale întotdeauna impersonale** pot fi:

> fără subiect

- când exprimă fenomene ale naturii: *tună, plouă, burnițează, se înserează, se înnoptează;*
- când referirea la o persoană se face printr-un complement direct: *Mă ustură în gât.* sau printr-un complement indirect: *Îmi pasă* de rezultatele echipei naționale.;
- când se referă la denumirea unei persoane: *Mă cheamă* Matei.

> cu subiect

- când verbul din cadrul construcției este copulativul *a fi* urmat de un adverb; în acest caz subiectul este plasat după verb și se exprimă prin forme verbale nepersonale: *Este bine* a face sport.

- când verbul predicativ *a fi* este însoțit de substantive care denumesc stări fiziologice/sufletești (Mi-**e** dor.) sau are sens existențial (**E** noapte.);
- când verbele permit subiect nonuman: Îmi **place** literatura., Îmi **trebuie** un caiet nou.

2 Verbe și construcții verbale care devin impersonale în anumite contexte:

- > prin adăugarea cliticului reflexiv *se* unui verb dintr-o construcție activă: **Se** aleargă în parc.;
- > prin adăugarea cliticului reflexiv *se* unui verb dintr-o construcție activă, obținându-se astfel o construcție impersonală reflexiv-pasivă: El știe rezultatul./**Se știe** rezultatul.;
- > prin folosirea verbului auxiliar *a fi* folosit în construcțiile pasive: El știe rezultatul./**Este știut** rezultatul.

Aplicații

1 Transformă construcțiile personale în construcții impersonale, ca în modelul dat.

El ascultă muzică. → Se ascultă muzică.

- a Ei știu noutatea.
- b Elevii învață cântecul cel nou.
- c Colegii mei vor organiza o expoziție de fotografie.
- d Ei pot rezolva problema de fizică.

2 Notează, în caiet, verbele impersonale și construcțiile verbale impersonale din enunțurile de mai jos.

- a Este greu de separat macul de nisip.
- b Îmi place tricoul acesta, dar mi se pare decolorat.
- c În fața avizierului, se așteaptă afișarea rezultatelor.
- d Mi-a ajuns antrenamentul de azi.
- e Mi-este teamă de fulgere.
- f Ți mai arde de joacă după nota primită la istorie?
- g Nu mă mai doare măseaua.
- h Mi se zice Anuța.
- i S-a înserat și mi s-a făcut frig.
- j Se simte o aromă plăcută de prăjitură cu mere.
- k Se spun multe despre elevii de azi.
- l Este o căldură insuportabilă.
- m Era întuneric afară.
- n Este indicat a respecta instrucțiunile de folosire a aparatului.
- o Ne avantajează decizia colegilor tăi.
- p Mi-ar trebui un laptop nou.

3 Identifică verbele și construcțiile impersonale din fragmentele date, extrase din textul dramatic *Furtuna*

de William Shakespeare. Care dintre acestea sunt întotdeauna impersonale?

- a „Furtună. Tună și fulgeră. Se vede puntea de mijloc a unei corăbii bătute de talazurile mării. Intră căpitanul și șeful echipajului.“
- b „Insula. Un platou stâncos, înverzit, cu o potecă ce coboară printr-un crâng de tei, sub un perete de stâncă; în față se vede deschizătura unei peșteri înalte, perdeluite. Miranda privește spre mare; Prospero, înfășurat în mantia-i de vrăjitor, iese din peșteră cu un toiag în mână.“
- c „Un platou sterp. Vreme posomorâtă. Intră Caliban, cu o legătură de lemne. Se aud tunete.“
- d „PROSPERO [...] Dacă pe tine, care ești doar duh, Te-nduioșează starea lor, pe mine, Care li-s semen și-am aceleași patimi, Cum ar putea să nu mă miște-adânc?“

Personajul Caliban (Cristian Grosu) în spectacolul de teatru *Furtuna* de William Shakespeare, regia Gábor Tompa © Teatrul Național Cluj-Napoca (foto: Nicu Cherciu)

Provocări

Imaginează-ți că participi la un concurs inedit de rețete culinare, inspirate de personajele din piesa de teatru *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa. Alege unul dintre personajele comediei și scrie o rețetă de preparat care să-i poarte numele. Folosește cât mai multe verbe și construcții verbale impersonale.

Lecția 13. Subiectul (actualizare)

Explorare

- 1 Lucrați în perechi. Citiți fragmentele de mai jos, extrase din comedia *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa și răspundeți apoi la cerințele formulate.
 - „Take și Ianke țin mărfuri la fel, coloniale, un pic de fierărie și mărunțișuri de marchitanie. Numai Cadâr are specialitatea nației lui: cafea, rahat și tot felul de dulciuri.“
 - „TAKE: Nu sforăi eu. Turcu sforăie.
IANKE: Spune-i să tacă.“
 - „TAKE: Ia lasă-mă în pace. Eu vorbesc serios și ție îți arde de glumă.“

- a Identificați subiectele exprimate din primele două fragmente și precizați dacă sunt simple sau multiple.
 - b În al doilea fragment, există două subiecte neexprimate. Care sunt acestea? Numiți felul lor și explicați prin ce se diferențiază.
 - c Câte subiecte sunt în ultimul fragment? Ultimul predicat poate avea subiect? Justificați-vă răspunsul.
- 2 Numește partea de vorbire prin care se exprimă subiectul în fiecare dintre enunțurile de mai jos.

Teatrul se află în centrul orașului. • Îl copleșesc părerile de rău. • Ei vor veni cu noi, ceilalți au renunțat. • Dumnealui va sosi mâine. • Ai noștri au jucat în finală. • Unii au călătorit cu avionul. • Nu este nimeni în curte. • Cine a adus costumele? • Toți au aflat cine a fost autorul farsei. • Două dintre biletele cumpărate de Ana erau pentru părinții mei. • Al treilea era unchiul meu. • A călători prin lume este visul meu. • Se aude bubuind. • Este imposibil de negociat cu ei.

- 3 Care este poziția subiectului în raport cu predicatul în enunțurile de la exercițiul 2?

Repere

Subiectul este partea principală de propoziție care arată cine face acțiunea exprimată de un predicat verbal sau cui i se atribuie o însușire, o caracteristică sau o identitate exprimată de numele predicativ al unui predicat nominal. Subiectul poate fi exprimat și neexprimat.

Subiectul exprimat poate fi:

- > simplu, când are un termen;
- > multiplu, când are doi sau mai mulți termeni coordonați între ei.

Subiectul poate fi exprimat prin:

substantiv	în cazul nominativ	Soarele strălucește.
locuțiune substantivală	în cazul nominativ	Aducerile aminte ne fac nostalgici.
pronume (personal, personal de politețe, posesiv, demonstrativ, nehotărât, negativ, interogativ, pronume relativ)	în cazul nominativ	Noi am dori câteva sugestii de lectură. Dumneavoastră veți intra prima. Ai tăi au cumpărat ultimele bilete. Aceștia vor ajunge la timp. Fiecare își dorește o notă bună. Nimeni nu a spus ceva. Care dintre voi vine cu mine? Știu cine va veni.
numeral cardinal sau ordinal cu valoare pronominală	în cazul nominativ	Doi au întrebât de tine. Al treilea va primi o carte.

verb și locuțiuni verbale la forme verbale impersonale	verb la infinitiv	A <i>citi</i> este important. A <i>ține seama</i> de sfaturi este bine.
	verb la gerunziu (în construcții rare, urmând unor verbe de percepție: <i>se aude, se simte, se vede</i>)	Se vede <i>răsărind</i> soarele.
	verb la supin (cu prepoziția <i>de</i>)	<i>De promis</i> nu este greu.

Subiectul exprimat poate sta atât în fața predicatului, cât și după acesta.

Subiectul nu se desparte prin virgulă de predicat.

Subiectul neexprimat poate fi:

- > subînțeles, când a fost exprimat anterior în enunț, apărând la persoana a III-a, singular și plural;
- > inclus, când poate fi dedus din desinența verbului la persoana I și a II-a, singular și plural.

Aplicații

- 1 Precizează felul subiectelor din enunțul de mai jos.
Spectacolul de teatru la care am fost aseară mi-a plăcut și, mai ales, am apreciat scenografia.
- 2 Notează în caiet subiectele din enunțurile de mai jos și explică poziția lor în raport cu predicatul.
 - a Îi trebuie un încărcător pentru telefon.
 - b Se simte adierea vântului.
 - c Mă bucură reușita surorii mele.
- 3 Găsește subiectele din enunțurile de mai jos și precizează partea de vorbire prin care se exprimă.
 - a Nu i-a trecut prin gând această posibilitate.
 - b Ai noștri sunt deja în sală.
 - c Se va afla adevărul.
 - d Le este milă de vietățile fără adăpost.
 - e Îi priește vacanța.
 - f A minți nu este o soluție.
 - g Ce se aude?
 - h Dan a aflat vestea bună de la mine.
- 4 Construiește patru enunțuri, în care subiectul să fie exprimat, pe rând, prin substantiv propriu, pronume demonstrativ de depărtare, numeral ordinal și verb la supin.
- 5 Completează, în caiet, spațiile libere, cu subiecte exprimate prin partea de vorbire indicată între paranteze.
 - a Pe cine au invitat ... (pronume personal de politețe)?
 - b Am auzit câinele ... (pronume relativ) lătra.
 - c E ușor ... (verb la supin) invitații.
 - d ... (verb la infinitiv) este o bucurie.
- 6 Identifică subiectele din textele de mai jos și analizează părțile de vorbire prin care se exprimă.
 - a – Despre ce este vorba în *Furtuna* de William Shakespeare?
— Prospero, ducele Milanului, este detronat de fratele său, Antonio, și de Alonso, regele din Napoli. Corabia pe care se află cei doi naufragiază pe insula lui Prospero, unde acesta a descoperit, între timp, puterea magiei. Nimic nu este însă întâmplător: naufragiul a fost creat de Prospero, care își pune astfel în aplicare planul de răzbunare.
— E greu de citit?
— Nu, dar ar merita de văzut spectacolul.
 - b „E interesant de revăzut spectacolul, fie și doar pentru a vedea cum va evolua acest Prospero. [...] Caliban, în schimb, e tot o poezie, o metaforă vie. De la machiajul excelent realizat și costumul care-i devine mască și până la felul cum se raportează continuu la partenerii de joc, Caliban deține cheia acțiunii. El devine motorul schimbării [...].”
Nona Rapotan, *Între ochiul de veghe și focul (ne)stins al creației* – „Furtuna” lui Gábor Tompa, bookhub.ro
 - c „Piesa este despre dualitatea ființei umane. Pentru că se duce o luptă în interiorul acestui personaj și nu numai, ci, într-un fel, al tuturor personajelor. Niciunul dintre noi nu este născut bun sau rău. Toți avem o șansă egală. Așa ne-a creat Dumnezeu. Totul depinde de cum destinul și noi înșine ne administram aceste forțe.”
Afirmția regizorului Gábor Tompa, în Maria Gabriela Constantin, „Furtuna” – apele care scaldă țărnul conștiinței, amfiteatru.com

Provocări

Redactează un dialog alcătuit din patru replici, dintre „personajele” subiect și predicat, în care fiecare să-și prezinte importanța în comunicare. Subiectul va folosi în replicile sale cât mai multe subiecte, iar predicatul cât mai multe predicat.

Lecția 14. Construcțiile incidente

Explorare

- 1 Lucrați în perechi. Schimbul de replici de mai jos aparține unei conversații dintre două prietene. După ce îl citiți, răspundeți la fiecare dintre cerințele formulate.
- Am citit astăzi, la școală, de pe *scaunul autorului*, tema la română, **nu știu dacă ți-am spus despre ea**, era în manual la rubrica *Provocări*: o rețetă culinară, inspirată de un personaj din piesa de teatru *Take, Ianke și Cadâr*. Colegii m-au aplaudat (**drăguț din partea lor**) și, **firește**, m-am bucurat foarte mult.
- **Ei bine, Didi**, nu mă mir, toată lumea știe cât ești de creativă! Și – **dacă-i vorba** – cred că știi și tu.

- a Structurile scrise cu albastru din schimbul de replici oferă informații esențiale pentru înțelegerea mesajului sau nu? Motivați-vă răspunsul.
- b Grupați structurile în următoarele categorii: cuvinte, grupuri de cuvinte, propoziții și fraze.
- c Prin ce semne de punctuație sunt despărțite structurile subliniate de restul enunțului?
- 2 Structurile identificate la exercițiul anterior, prin frecvența și diversitatea lor, sunt o caracteristică a comunicării populare și familiare. Pe care dintre ele le folosești și tu?
- 3 Citește replicile de mai jos, extrase din comedia *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa. Care sunt cuvintele sau grupurile de cuvinte a căror prezență nu este necesară pentru înțelegerea mesajului?
- „BABA SAFTA (*încet lui Ione!*): Mai ieftin nu se poate, maică?”
- „IANKE (*sare în sus*): Ei comedie! Dar cum se poate să vă gândiți la o așa prostie?”
- „TAKE: Bine, mă flăcăule, tu nu vezi că lumea îi prost croită și că se uită urât la lucruri de astea!”
- 4 De ce crezi că autorul a folosit astfel de cuvinte și grupuri de cuvinte în comedia *Take, Ianke și Cadâr*?
- 5 Precizează ce reprezintă propoziția scrisă colorat din enunțul: — *Ești foarte ingenioasă, mi-a spus.*

Repere

Construcția incidentă reprezintă o comunicare suplimentară inserată în interiorul unui enunț, de care nu este legată sintactic și care nu este esențială pentru înțelegerea mesajului.

Construcțiile incidente pot fi:

- > cuvinte: *Vai*, nu pot să cred!
- > grupuri de cuvinte: *Vecina mea, de treabă femeie*, m-a ajutat să deschid ușa.
- > propoziții: *Străbunicul, Dumnezeu să-l ierte*, a fost veteran de război.
- > fraze: *Vom repeta mâine, le-a șoptit regizorul, înainte să plece.*

Din categoria construcțiilor incidente, fac parte:

formulele de adresare	<i>Ana</i> , nu uita! Nu cred, <i>domnule director</i> ! <i>Dragă</i> , nu te grăbi! <i>Tu</i> , închide fereastra! <i>Măi</i> , oprește-te la semafor!
grupul verbal care prezintă contextul comunicării	— Ai văzut? <i>a întrebat Ana</i> .
adverbe și locuțiuni adverbiale care exprimă necesitatea, probabilitatea sau aproximarea	Am fost, <i>fără îndoială</i> , iertat. Va veni, <i>probabil</i> , și Ana. Au fost, <i>pe undeva</i> , două sute.

cuvinte sau expresii prin care sunt transmise stări și sentimente

Aoleu! Ce multă lume e aici!
Bună treabă! Felicitări!
Sper, Dumnezeu să ne ajute!, să reușim.

cuvinte sau construcții ce reprezintă automatisme verbale

Chiar așa, *frate*, de ce strigi?
Zău, ai recitat extraordinar!
 A spus că, *din păcate*, nu mai vine.
 Am fost acolo și, *știi*, era închis.
 Deși voiam să merg cu ei, era ceva, *nu știu dacă mă înțelegi*, care mă oprea.

În vorbire, construcția incidentă are o intonație specială.

Incidentă este separată de restul enunțului prin virgule, linii de pauză sau paranteze.

Construcțiile incidente reprezintă un fenomen de oralitate populară sau cultă. Ele sunt folosite în textele literare ca mijloc de reproducere a vorbirii.

Aplicații

- Notează, în caiet, construcțiile incidente din enunțurile de mai jos și precizează din ce sunt alcătuite (cuvinte, grupuri de cuvinte, propoziții sau fraze).
 - Am întâlnit-o aseară, la teatru (deși nu cred că e bine că îți spun asta).
 - Ai discutat cu părinții tăi despre plecarea în excursie, nu?
 - Maria era, nu știu cum să spun, mai implicată decât de obicei.
 - Ah! Nu credeam că mă vei păcăli, ștregarule...
 - Ar fi bine să folosiți și varianta digitală a manualului, i-a sfătuit dirigintele.
 - Ce surpriză mi-ai făcut, bată-te norocul să te bată!
 - Fata – simpatică foc – l-a ajutat să completeze formularul.

2 Explică punctuația construcțiilor incidente identificate.

3 Recunoaște construcțiile incidente din textele de mai jos. De ce crezi că au fost utilizate?

- „SORIN (*sprijinindu-se în baston*): Eu nu mă simt în apele mele la țară, dragul meu, și se înțelege de la sine că n-am să mă obișnuiesc niciodată aici. Aseară m-am culcat la zece și m-am trezit azi la nouă, cu senzația că de-atâta somn mi s-a lipit creierul de fundul capului și altele de soiul ăsta. (*Râde.*) După masă, nu știu cum, dar iar m-a furat somnul și acum mă simt frânt! E un fel de coșmar, cum s-ar zice...”

Anton Pavlovici Cehov, *Pescărușul*

Secvență din spectacolul *Pescărușul* de Anton Pavlovici Cehov, regia Andrei Șerban

- „Veți descoperi o traducere modernă a *Pescărușului*, [...] – și un jurnal de repetiții atipic, căci e mai mult personal decât tehnic. Un melanj periculos care sau vă trezește curiozitatea, sau, poate, vă taie elanul de a merge în sala de teatru. În momentul în care am scris jurnalul de repetiții eram mai mult decât novice în ale teatrului. Nu văzusem niciodată repetiții, nu stătusem niciodată atât de multe zile alături de o echipă de actori. Nu le știam backgroundul personal (cel care vine din caracterul fiecăruia), nu le știam adevăratele calități artistice (căci nu mă interesează etichetele pe care le pun criticii).”

Cristina Bazavan, *Un melanj periculos*

Provocări

Ascultă cu atenție cum vorbesc oamenii din jurul tău. Folosesc în comunicare construcții incidente? Realizează un top 5 al celor mai utilizate.

Lecția 15. Organizarea coerentă a textului: succesiunea ideilor, folosirea corectă a timpurilor verbale și a anaforelor

Explorare

- 1 Reconstituie următoarea știre, scriind în ordine enunțurile date.

Aceasta se sărbătorește începând cu anul 2019, în 13 noiembrie, dată la care, în 1884, a avut loc premiera spectacolului cu piesa *O scrisoare pierdută* de I.L. Caragiale. • Palatul Copiilor din Baia Mare va prezenta joi, 13 noiembrie a.c., începând cu ora 16, spectacolul de teatru *O scrisoare pierdută* de I.L. Caragiale, în interpretarea elevilor din trupa de teatru „Corint”. • Evenimentul este organizat în cadrul activităților dedicate Zilei Dramaturgiei Românești. • Reprezentația va avea loc în Sala Mare a Teatrului Municipal.

- 2 Copiază, în caiet, enunțurile de mai jos, înlocuind verbul la infinitiv cu modul și timpul potrivite.

- a Am ajuns la teatru înainte (a se permite) accesul în sală.
b Ana a intrat în sala de spectacole în timp ce Ionel (a duce) jachetele la garderobă.
c Actorii s-au pregătit pentru spectacolul care (a începe) în scurt timp.

- 3 În actul III al comediei *O scrisoare pierdută* de I.L. Caragiale, Tache Farfuridi își ține discursul în sala mare a primăriei. Citește fragmentul următor și identifică tema discursului și două idei formulate de Farfuridi. Precizează apoi dacă ți-a fost greu sau ușor să le identifici.

„FARFURIDI (*emoționat și asudând*): Atunci, iată ce zic eu, și împreună cu mine (*începe să se înece*) trebuie să se (*sic!*) zică asemenea toți aceia care nu vor să cază la extremitate (*se îneacă mereu*), adică vreau să zic, da, ca să fie moderați... adică nu exagerațiuni!... Într-o chestiune politică... și care, de la care atârnă viitorul, prezentul și trecutul țării... să fie ori prea-prea, ori foarte-foarte... (*se încurcă, asudă și îngHITE*) încât vine aci ocazia să întrebăm pentru ce?... da... pentru ce?... Dacă Europa... să fie cu ochii ațintiți asupra noastră, dacă mă pot pronunța astfel, care lovesc soțietatea, adică fiindcă din cauza zguduirilor... și... idei subversive... (*asudă și se rătăcește din*

Dem Rădulescu în rolul lui Farfuridi (*O scrisoare pierdută* de I.L. Caragiale, în regia lui Liviu Ciulei)

ce în ce) și mă-nțelegi, mai în sfârșit, pentru care în orice ocaziuni solemne a dat probe de tact... vreau să zic într-o privință, poporul, națiunea, România... (*cu tărie*) țara în sfârșit... cu bun-simț, pentru ca Europa cu un moment mai nainte să vie și să recunoască, de la care putem zice depandă... (*se încurcă și asudă mai tare*) precum, — dați-mi voie — (*se șterge*) precum la 21, dați-mi voie (*se șterge*) la 48, la 34, la 54, la 64, la 74 asemenea și la 84 și 94, și ețetera, într-un cânt ne privește... pentru ca să dăm exemplul chiar surorilor noastre de ginte latine însă!”

- 4 Selectează, din seria de antonime de mai jos, câte un adjectiv potrivit pentru a caracteriza fragmentul de la exercițiul 3. Motivează-ți alegerile.

• clar – confuz • coerent – incoerent • logic – ilogic

- 5 Lucrați în grupe de câte patru. Parcurgeți textul următor scris de un elev de clasa a VIII-a, după ce a citit comedia *O scrisoare pierdută* de I.L. Caragiale, apoi răspundeți la cerințele formulate:

„Farfuridi ține un discurs în sala mare a primăriei. Farfuridi coboară de la tribună și se îndreaptă spre susținătorii săi, în timp ce Cațavencu mergea și el spre grupul său. Pristanda iese din biroul primarului și l-a tras de haină pe Trahanache. Trahanache tocmai sună din clopoțel.”

- a Extrageți două idei din text. A fost mai greu sau mai ușor decât la exercițiul 3?

b Identificați, în primele două enunțuri, o repetiție deranjantă și propuneți o soluție pentru evitarea ei.

c Spre al cui grup se îndreaptă Cațavencu? Spre cel al susținătorilor lui Farfuridi sau spre grupul alcătuit din propriii susținători?

d În text, există două verbe folosite la un timp nepotrivit. Care sunt acestea? Explicați în ce constă nepotrivirea și propuneți o soluție.

e Transformați ultimele două enunțuri într-unul singur și precizați cum ați procedat, menționând dacă ați eliminat sau ați introdus cuvinte. Explicați apoi de ce a fost necesar să eliminați sau să introduceți cuvinte.

f Rescrieți textul de la exercițiul 5, astfel încât acesta să fie clar și coerent.

Raportorul fiecărei grupe va prezenta răspunsurile în fața clasei.

Repere

Coerența este ansamblul de trăsături care asigură unitatea de sens a unei succesiuni de enunțuri ce alcătuiesc un text.

Pentru ca un text să fie coerent, enunțurile trebuie să se refere la același aspect din realitate, să respecte ordinea logică a ideilor și ordinea temporală a acțiunii exprimate prin verb; de exemplu când două acțiuni sunt simultane, timpul verbal folosit va fi același (*Am deschis (trecut) ușa chiar în momentul în care tu ai ajuns (trecut) în fața ei.*), în timp ce unele acțiuni aflate în raport de posterioritate permit folosirea unor timpuri diferite (*Tocmai am aflat (trecut) că nu voi putea (viitor) pleca prea repede.*)

Un rol important pentru asigurarea coerenței textului îl au anaforele.

Anafora este un cuvânt sau un grup de cuvinte utilizate pentru a înlocui un alt cuvânt sau un alt grup de cuvinte. Elementele anaforice pot fi:

- > pronumele (personale, demonstrative, posesive): Mihai este prietenul meu./**El** locuiește aproape de mine.; Am făcut cunoștință cu un regizor de teatru. **Acesta** mi-a spus că meseria lui este cea mai frumoasă din lume.;
- > pronumele și adverbele relative: Am văzut două comedii. Comediile mi-au plăcut foarte mult./Am văzut două comedii **care** mi-au plăcut foarte mult.; Au sosit dimineața. Dimineața sunt la școală./Au venit dimineața, **când** eu sunt la școală.;
- > verbul *a face*: Putea să se revolte. Nu s-a revoltat./Putea să se revolte. Nu **a făcut-o**.
- > adverbe sau locuțiuni adverbiale: A mers la școală. La școală erau toți colegii lui./A mers la școală. **Acolo** erau toți colegii lui.;
- > substantivele și grupurile nominale: Radu a intrat în cameră. Radu s-a așezat și a așteptat./**Tânărul** s-a așezat și a așteptat.; Băiatul obișnuia să le aducă porumbeilor firimituri de pâine. Într-o zi, băiatul nu a mai venit./Într-o zi, **prietenul porumbeilor** nu a mai venit;
- > cuvintele *da* și *nu*: — Plouă? — Nu plouă./ — **Nu**.

Aplicații

1 Rescrie textul de mai jos, astfel încât acesta să se caracterizeze prin coerență.

- Vai, unde sunt biletele? a întreat tata.
- Nu știm! au răspuns gemenii.
- Le găsim noi, au spus frații mai mari.
- Sperăm, au șoptit ei.

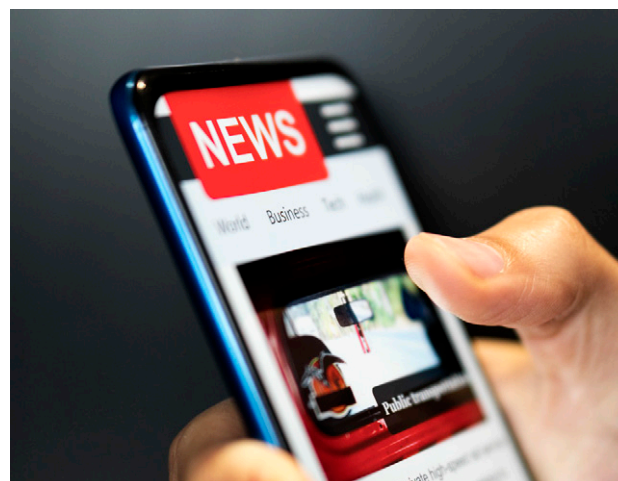
2 Înlocuiește repetițiile din enunțurile de mai jos, folosind elemente anaforice.

- a** Lui Adrian și Anei le plac filmele. Adrian preferă comedii, iar Ana, desenele animate.
- b** Rareș ne-a trimis o carte poștală ilustrată. Rareș este verișorul meu.
- c** Părinții lui sunt din Viscri. El și-a petrecut copilăria în Viscri.
- d** Coordonatorul trupei de teatru ne-a felicitat după reprezentație. Ne-a felicitat de bucurie.
- e** — Ai fost la repetiții?
— Am fost la repetiții.
- f** Surorii mele îi place la cercul de pictură. Merge la cercul de pictură în fiecare vineri după-masă.
- g** Dan a văzut spectacolul de teatru. Spectacolul de teatru l-a făcut să înțeleagă mai bine textul.
- h** M-am întâlnit cu Mihai. Despre Mihai și-am vorbit de multe ori.

Portofoliu

Caută o știre publicată într-un ziar on-line. Identifică două mijloace de realizare a coerenței utilizate de către autorul acesteia.

Autoevaluare (L9 – L15)

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
- Cel mai dificil mi s-a părut

MINITEST

Lecția 16. Cronica de film. Redactarea de mână și computerizată. Etica redactării: originalitatea

Pentru început

- 1 Ce informații ai dori să afli despre un film, înainte de a-l vedea?
- 2 Precizează patru dintre informațiile pe care ai dori să ți le ofere o cronică de film.

Explorare

- 1 Citește cronică de film de mai jos.

„*The Little Prince (Micul prinț)* este o animație în regia lui Mark Osborne. Scenariul este scris de Irena Brignull, având la bază romanul cu același nume al lui Antoine de Saint-Exupéry. Din distribuție fac parte – Jeff Bridges, Rachel McAdams, Riley Osborne, Paul Rudd, Marion Cotillard, James Franco, Benicio del Toro, Ricky Gervais, Bud Cort, Paul Giamatti, Albert Brooks și Mackenzie Foy. [...] Cea mai nouă ecranizare a romanului este adaptată zilelor noastre, dar reușește să rămână fidelă poveștii originale despre confruntarea copilăriei cu deziluziile maturizării.

Animația spune povestea unei fetițe a cărei mamă îi ordonează viața în cele mai mici aspecte pentru ca aceasta să poată studia la prestigioasa academie Werth [...]. Pentru a se asigura că fiica sa trece examenul cu succes, mama îi organizează un program de studiu foarte strict pentru vacanța de vară, iar fetiței nu îi rămâne aproape deloc timp liber. Cu toate acestea, ea se împrietenește cu vecinul lor, un bătrân excentric considerat de toți ca fiind ciudat. El este un fost aviator și îi spune fetiței povestea sa, despre un băiat numit *Micul prinț*. Aviatorul îi povestește cum l-a întâlnit pe *Micul prinț* în deșert atunci când avionul său s-a prăbușit. Mama fetei află de prietenia dintre fiica sa și bătrânul aviator și îi interzice acesteia să îl mai vadă [...].

Ceea ce mi-a plăcut a fost faptul că animația respectă ideea centrală a operei lui Saint-Exupéry – de a privi lumea din perspectiva copilului, din care, uneori, ceea ce pare a fi o pălărie poate fi, în realitate, un șarpe boa care a înghițit un elefant. [...]

Aviatorul îi arată fetiței o lume nouă, cea în care totul este posibil și îi împărtășește povestea fascinantă

a *Micului prinț*. Datorită acestei povești, fetița își redescoperă copilăria și învață că ceea ce este cel mai important în viață poate fi văzut doar prin ochii sufletului. Mama îi interzice fiicei sale să îl mai vadă pe aviator, însă va putea fetița să uite atât de repede povestea *Micului prinț*? Va putea ea să renunțe la bătrânul aviator? Va

uita din nou magia copilăriei și va continua să urmeze planul strict al mamei sale de a o face un adult responsabil? Toate aceste răspunsuri le puteți descoperi în această magică animație.

Micul prinț (2015), care este un omagiu adus lui Saint-Exupéry, a avut premiera la Festivalul de la Cannes, în luna mai [...].“

Raluca Gârbea, „*The Little Prince*“, povestea magică a *Micului prinț*, pe www.starfilme.ro

- 2 Din câte paragrafe este alcătuit textul? Precizează ce informații oferă fiecare dintre acestea.
- 3 Dezvăluie cronică în ce constă punctul culminant sau care este deznodământul filmului? De ce?
- 4 Care este semnificația filmului, în viziunea autoarei cronicii?
- 5 Ce informație din cronică îți stârnește interesul pentru a vedea filmul?

Repere

Cronica de film este un text scris imediat după vizionarea filmului, care examinează diverse aspecte ale produsului cinematografic: regie, scenariu, jocul actorilor, coloană sonoră, efecte speciale etc. Autorul unei cronici poate formula puncte de vedere personale referitoare la film.

O cronică nu oferă toate detaliile privitoare la acțiune, tocmai pentru a încuraja cititorii să vadă și ei filmul respectiv. Înainte de a redacta cronică, trebuie să vizionezi filmul cu atenție, inclusiv genericul, să-ți iei notițe în timpul vizionării și să răspunzi la câteva întrebări.

CE?

Ce film ai văzut? Care este titlul original (dacă este cazul)?
În ce gen se încadrează filmul?
Ce semnificație are filmul? Ce premii a obținut?
Ce detalii nu ar trebui divulgate?

CINE?

Cine este regizorul filmului? Cine este scenaristul? Cine este actorul principal? Dar actorii din rolurile secundare? Cui aparțin vocile (în filmele de animație)? Cine crezi că va fi interesat să vadă filmul?

CÂND ȘI UNDE?

Când a fost produs filmul și de către cine?
Când și unde a avut premiera? Când are loc acțiunea și care este durata evenimentelor?
Unde se petrece acțiunea?

CUM?

Cum ți s-a părut filmul? Cum ți s-a părut jocul actorilor? Cum ți s-a părut coloana sonoră? Cum ți s-a părut lungimea filmului?
Cum te-ai simțit în timpul vizionării? De ce? Cum crezi că ar reacționa alți spectatori?

Cronica de film poate fi redactată de mână sau poate fi editată la calculator.

Indiferent de modul de redactare ales, acordă atenție ortografiei și așezării în pagină. În cazul scrisului de mână, ai în vedere ca acesta să fie lizibil, iar în cazul redactării computerizate, respectă regulile generale de tehnoredactare și de estetică a paginii, despre care ai învățat în clasa a VII-a, la orele de informatică.

Este esențial să respecti normele de etică a redactării. Lucrarea ta trebuie fie originală, iar dacă vrei să preiei părerile altor persoane despre film, va trebui să le notezi între ghilimele și să precizezi sursa.

Aplicații

- Urmărește în clasă, împreună cu colegii tăi, scurtmetrajul de animație *La luna* (2011), produs de studiourile Pixar. Pe durata vizionării sau imediat după aceea, notează-ți câteva aspecte despre film, răspunzând la întrebările de mai jos.
 - Ți-a plăcut filmul? Motivează-ți răspunsul.
 - Care sunt personajele filmului?
 - Despre ce este vorba în film? Povestește-l pe scurt.
 - Ce detalii nu ar trebui să oferi pentru a nu strica surpriza unui viitor spectator?
 - Care este mesajul filmului?
 - Cărei categorii de public crezi că i-ar plăcea filmul?
- Privește încă o dată genericul pentru a nota numele regizorului, al scenaristului, al actorilor cărora le aparțin vocile personajelor.
- Începe redactarea cronicii filmului *La luna*, dezvoltând cinci paragrafe, astfel:
 - în primul paragraf, notează informații generale despre film: titlul original, genul, numele regizorului, al scenaristului, al actorilor etc.;
 - în al doilea paragraf include o prezentare pe scurt a filmului, precizând locul și spațiul acțiunii, cine sunt personajele, ce relație există între ele, fără să divulgi punctul culminant și finalul;
 - în al treilea paragraf precizează dacă ți-a plăcut sau nu filmul, motivându-ți reacția;
 - în al patrulea paragraf notează care este mesajul filmului și morala acestuia;
 - în ultimul paragraf notează ce studio a produs filmul și anul, eventual locul lansării și premiile obținute.
- După redactarea fiecărui paragraf, recitește ce ai scris și reformulează, dacă este cazul.
- Verifică dacă ai folosit ghilimele și ai precizat sursa, în cazul în care ai preluat vreo afirmație referitoare la film, formulată de altcineva.
- Formulează un titlu potrivit, care să conțină și titlul filmului.
- Rescrie cronică pentru etapa de publicare, de mână sau computerizat, respectând regulile de redactare.
- Evaluează cronică de film, pe baza grilei de mai jos.

Criterii de evaluare

Titlul cronicii include și titlul filmului.

Primul paragraf oferă informații generale despre film: titlul original, genul, regizorul, scenaristul.

Al doilea paragraf conține rezumatul filmului, fără să dezvăluie punctul culminant sau deznodământul.

Al treilea paragraf conține punctul tău de vedere despre film (dacă ți-a plăcut, dacă nu ți-a plăcut, de ce).

Al patrulea paragraf se referă la mesajul/semnificația filmului, la felul în care ai interpretat filmul.

Al cincilea paragraf conține informații despre producător și anul lansării.

Recapitulare

Citește fragmentul de mai jos, extras din textul dramatic *Citadela sfărâmată* de Horia Lovinescu, și răspunde apoi la fiecare dintre cerințe.

Vara 1943. Interior de casă burgheză, în care nimic nu indică bogăție, ci numai bunăstarea. Holul are un pian, fotolii bătrânești, acoperite cu scoarțe¹, un divan, covoa-re românești pe jos, tablouri cu care cu boi, castele, felii de pepene verde, făcute de vreo mătușă în tinerețe. În fund, despărțită cu geamuri mate, sufrageria. O scară, care duce la încăperile de sus. Fereastră, ușă de intrare în casă și uși spre interior.

Irina, singură, în picioare lângă pian, fredonează o melodie, apoi încearcă, fără să izbutească, să o cânte la pian. E veselă, dar din când în când ridică o privire gânditoare în sus, spre scară. De sus, de pe palierul scării, se aude o ușă trântită, răsete și glasul lui Petru.

PETRU: Da, da, nu-ți permit, ce te umflă râsul? Începând de ieri nu mai sunt Kuki, ci domnul Petru Dragomirescu. Înțelegi? Dom-nul! Cu cravată, gu-ler tare și, dacă vreau, cu barbete² și baston. (*Răsete.*)

IRINA (*care a ascultat amuzată, strigându-l cu glas în-groșat, profesoral*): Kuki!

PETRU: Prezent! (*Coboară în fugă, aproape de-a berbe-leacul.*)

IRINA: Cum e tema din *Aufschwung*³? (*Fredonează.*)

PETRU: Aș! (*O cântă la pian.*) Asta e, domnișoară... Dar cu urechea ta muzicală...

IRINA: Nu fi răutăcios. Ia uite câte flori am pus în vase în cinstea ta.

PETRU (*bufon*): Știu, toate gândurile tale sunt pentru mine. O să-i scriu lui Dan că are o logodnică ne-credincioasă.

IRINA (*lovită*): Ce vrei să spui? (*Stăpânindu-se cu un răs silit*): Ești un caraghios!

PETRU (*dezolat, naiv*): Te-am supărat? Dar ce am zis?

IRINA (*grăbită*): Nimic, nu m-ai supărat. Ți s-a năzărit.

PETRU: Cu atât mai bine. (*Expansiv*): Irina, sunt fericit azi, îmi vine să râd de orice, să chiui, să fac tumbe, să spun toate tâmpeniile din lume. Iu-hu! (*Se repe-de la Irina, o ia în brațe și se învârte cu ea prin odaie, strigând ca un sălbatic, până se împiedică și cad amân-doi jos, râzând.*) Ți-a fost dansul de bucurie al Vulturului Argintiu când a regăsit-o pe Raza de Soare, pe care o furaseră Fețele Palide.

IRINA (*continuând un joc, care le este pesemne familiar*): Priiile foșneau în jurul lor...

PETRU: În depărtare se auzi ca un tunet galopul unei turme de bizoni...

IRINA: Apoi, liniștea se întinse netulburată. Erau sin-guri, departe de urâtenia lumii, de frământările oamenilor, numai ei doi. Fericiți și puternici.

PETRU: Stop! Nu mă joc așa. Nu poți să-ți dai seama dacă ești puter-nic decât în mijlocul oamenilor. Aici trebuie să se audă un nechezat de cal, urmat de o îm-pușcătură. Pana din pă-rul Vulturului Alb căzu, retezată de un glonț...

IRINA: Nu-mi plac roma-nele de aventuri.

PETRU: Și mie, cele senti-mentale. Auzi, fericire!

(*Parodiind*): Singuri, de-parte de lume, iubit, iubitule, numai noi doi, nimic nu mai există în jur. Suntem buricul pământului. (*Cu haz*): Două burice, pământul tău are două burice.

IRINA: Ești un prost!

PETRU: Pentru mine, astăzi începe viața, auzi, Irina, viața!

IRINA: Nu mai spune, domnule bacalaureat⁴! Și ce-i viața?

PETRU: Nu știu. Dar o simt. Ea e acolo (*arată cu degetul afară*) și eu aici, după niște ziduri. Casa asta e ca o cușcă. Am văzut un tablou de Grigorescu. O bătrâ-nă care coase într-o încăpere întunecoasă și mo-horâtă, în vreme ce dincolo de pragul ușii deschise e o explozie de lumină, de verdeață, de aur. Eu nu vreau să rămân pe prag. De azi înainte sunt liber.

IRINA (*arătând în jur*): Și zidurile?

PETRU (*cu un gest exploziv*): Pfff! (*Cântându-și cuvintele*):

O să evadez, o să evadez! (*Comic*): Adio, papá, adio, maman, adio, iubită tante Adèle, băiețușul dumnea-voastră e grăbit. E așteptat. (*Arată cu degetul afară.*)

IRINA (*cu un jind teribil*): Să evadezi!

PETRU (*mirat*): Și tu?

IRINA: Îți închipui că, dacă ai scăpat de cataloage și de numărul de pe mânecă⁵, totul s-a schimbat? Că ai descoperit viața, cum spui tu? Tot în închisoare rămâi. Chiar dacă nu i se văd zidurile. Și te sufoci!

PETRU (*cu superioritate adolescentă*): E drept că între noi este o diferență, tu ești femeie. Și, de fapt, ce dorești?

IRINA (*cu ironie*): O nimica toată. Să fiu fericită.

PETRU: Irinucă, ce e cu tine, nu ești fericită?

Nicolae Grigorescu,
Bretonă lucrând la fereastră

¹ scoarță (s.f.) – covor de lână.

² barbete (s.f.) – smoc de barbă lăsat să crească pe părțile laterale ale feței.

³ *Aufschwung* (germ.) – *Avântul*, piesă muzicală aparținând compozitorului german Robert Schumann (1810–1856).

⁴ *bacalaureat* (s.m.) – persoană care a promovat examenul de bacalaureat.

⁵ Numărul matricol era o bucată dreptunghiulară de pânză sau de stofă pe care se indica școala la care învăța un elev (și numărul sub care era înscris) și pe care acesta o purta, la uniforma școlară, prinsă de braț.

- 1 Lucrați în perechi. Recitiți indicația scenică de la începutul fragmentului și răspundeți cerințelor.
 - a Ce rol au aceste indicații scenice?
 - b Care dintre elementele componente ale casei se află în prim-planul scenei?
 - c Precizați secvența textuală dominantă.
 - d Menționați ce informație despre personajul feminin oferă indicația: „E veselă, dar din când în când ridică o privire gânditoare în sus, spre scară“.
- 2 Ilustrează, cu exemple din fragmentul dat, indicațiile scenice care se referă la:

gesturile personajelor • tonul vocii personajelor • ritmul vorbirii personajelor • atitudinea personajelor.
- 3 **Investigație.** Lucrați în grupe de câte șase elevi. Realizați fișa comparativă a celor două personaje, completând în caiet sau pe o foaie informațiile solicitate mai jos. Puteți avea în vedere statutul social al personajelor, preferințele literare, idealurile etc.

Irina	Petru
Diferențe	Diferențe
Asemănări	

- 4 În prima sa replică, personajul masculin cere să nu i se mai spună Kuki, ci domnul Petru Dragomirescu. Ce eveniment stă la baza acestei solicitări și când a avut loc?
- 5 Menționează atitudinea lui Petru care se desprinde din replicile:

„PETRU: Aș! (*O cântă la pian.*) Asta e, domnișoară... Dar cu urechea ta muzicală...“
- 6 Alege varianta pe care o consideri corectă și motivează-ți alegerea.

Jocul celor doi este inspirat de subiectul unui roman:

 - a istoric; b de călătorie; c fantastic; d de aventuri.
- 7 De ce crezi că Petru refuză să mai continue jocul pe care chiar el îl inițiasse?
- 8 Ce simbolizează intenția lui de a-l ucide, în joc, pe Vulturul Alb?
- 9 Dorința lui Petru este de a fi liber. Unde consideră el că va găsi libertatea?
- 10 Comentează următoarea replică a Irinei, evidențiind trăsătura pe care o dezvăluie: „Îți închipui că, dacă ai scăpat de cataloage și de numărul de pe mânecă, totul s-a schimbat? Că ai descoperit viața, cum spui

tu? Tot în închisoare rămâi. Chiar dacă nu i se văd zidurile.“

- 11 Ce crezi că este mai important în viață: libertatea sau fericirea? Formulează-ți punctul de vedere, într-un text de cel puțin 80 de cuvinte.
- 12 Ce atitudine comunicativă demonstrează fiecare dintre personaje, prin replicile de mai jos?

„PETRU: Stop! Nu mă joc așa. Nu poți să-ți dai seama dacă ești puternic decât în mijlocul oamenilor.“

„IRINA: Ești un prost!“
- 13 Transformă următoarea construcție activă în construcție pasivă, explicând cum ai procedat: „Am văzut un tablou de Grigorescu.“
- 14 Identifică, în replica de mai jos, construcția pasivă; adaugă-i un complement de agent potrivit contextului.

„PETRU (*cu un gest exploziv*). Pfff! (*Cântându-și cuvintele:*) O să evadez, o să evadez! (*Comic:*) Adio, *papá*, adio, *maman*, adio, iubită *tante* Adèle, băiețașul dumneavoastră e grăbit. E așteptat. (*Arată cu degetul afară.*)“
- 15 Notează construcțiile verbale reflexive din fragmentul de mai jos și precizează dacă pronumele reflexiv are sau nu are funcție sintactică. În cazul în care răspunsul este afirmativ, precizează funcția sintactică.

„PETRU: Stop! Nu mă joc așa. Nu poți să-ți dai seama dacă ești puternic decât în mijlocul oamenilor.“
- 16 Transcrie, în caiet, replica de mai jos, subliniază cu o linie verbul impersonal și precizează funcția sintactică a cuvântului scris colorat.

„PETRU: Da, da, să-ți permit, ce te umflă **râsul**?“
- 17 Identifică predicatele și subiectele din replica de mai jos și analizează părțile de vorbire prin care se exprimă.

„PETRU: Nu știu. Dar o simt. Ea e acolo (*arată cu degetul afară*) și eu aici, după niște ziduri. Casa asta e ca o cușcă. Am văzut un tablou de Grigorescu. O bătrână care coase într-o încăpere întunecoasă și mohorâtă, în vreme ce dincolo de pragul ușii deschise e o explozie de lumină, de verdeață, de aur. Eu nu vreau să rămân pe prag. De azi înainte sunt liber.“
- 18 Transcrie, din textul dat, două construcții incidente.
- 19 Vizionează una dintre producțiile cinematografice de mai jos și scrie cronica filmului ales. În cazul în care nu reușești să vizionezi/nu ți-a plăcut niciunul dintre aceste filme, poți alege tu un film care să abordeze tema unității.
 - „Oblivio“ / „The Point“ (1971)
 - „Hugo“ (2011)
 - „Ian“ (2018)

În redactare, vei avea în vedere recomandările primite pentru cronica filmului *La Luna*.

Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

Scena II

[...]

ION (*cârpa cu care intenționa să curețe covorul i-a rămas în mână și nu știe ce să facă, unde s-o pună. În cele din urmă, o ascunde în buzunar*): Azi, pe unde am fost, ce-am făcut, numai ponoase... și pagubă... și certuri... (*Trist, pe un scaun.*) Sunt tare supărat, madam Stavăr! De nu mi-ar fi rușine că sunt om în vârstă, aș plânge ca un copil. [...]

Scena III

ION, STĂVĂROAIA

STĂVĂROAIA (*cu replica aproape în continuare*): Ești pur și simplu extraordinar! Te ascunzi, ca un ipocrit, sub masca unui copil nevinovat, [...] și-i arunci omului în față cele mai mari obrăznicii! Asta, să fim înțeleși, ți-o spun fără supărare.

ION (*ascunde surâs amar*): Bine, cel puțin, că mi-a rămas și mie o mângâiere. (*Sincer dornic să fie înțeleș în adevăr.*) Vezi, madam Stavăr, asta mi-a fost spaima și grija de fiecare clipă: să nu-i supăr pe oameni, să nu las, pe unde trec, o umbră strâmbă! M-am lăsat umilit, uneri; am tăcut, când nu m-ar fi putut nimeni opri să mă supăr; am dat ultimul gologan ca să scap un om, oricare, dintr-un necaz sau să-l salvez pe un amic

dintr-o mare încurcătură. Nu o dată, am încercat să găsesc, în fapte mai prejos decât mine, o tresărire de conștiință, o fărâma de suflet cinstit. Care mi-a fost folosul și unde am ajuns? Unii mi-au scos ponoșul că sunt om anapoda, alții mă fac prost și imbecil când le spun adevărul – dar nu-mi dau voie să mă apăr –, iar Frosa – pentru că nu am luat-o nicio dată la rost, ca Valter... și nu am luat-o pentru că eu nu am curajul să umilesc o făptură umană – mă ia peste picior și strigă la mine! (*Vrea să pară nepăsător.*) Asta n-ar fi nimic, că ai spus adineaori: fără supărare! Sunt însă momente când se umple paharul și nu mai poți să rabzi, așa cum sunt zile blestemate când te urmărește o pacoste la fiecare pas. Nu, cucoană, nu sunt nici ipocrit și nici imbecil. Sunt trist numai, că am avut numai pagube azi și amărăciuni și m-au pândit pacostele la fiecare pas: am luat galoșii, ca să se strice la comandă frumusețe de vreme, era să mă calce tramvaiul pe bulevardul Ferdinand, aici am murdărit covorul și am spart o minune de plăci, iar la birou, colac peste pupăză, m-am supărat pe Valter, fără să i-o spun și am primit un avertisment în scris [...], pentru neglijență...

G.M. Zamfirescu, *Idolul și Ion Anapoda*

A. 60 de puncte

- Notează o construcție pasivă, existentă într-o indicație scenică și adaugă-i un complement de agent potrivit contextului. **6 puncte**
- Transformă construcția activă „Frosa [...] mă ia peste picior” în construcție pasivă, explicând cum ai procedat. **6 puncte**
- Transcrie prima și ultima construcție reflexivă din text, precizând, în fiecare situație, dacă pronumele reflexiv are sau nu are funcție sintactică. **6 puncte**
- Numește felul subiectelor din enunțul: „De nu mi-ar fi rușine că sunt om în vârstă, aș plânge ca un copil.” **6 puncte**
- Identifică, în text, două construcții incidente, menționând ce exprimă fiecare dintre ele. **6 puncte**
- Menționează rolul indicației scenice: „Vrea să pară nepăsător”. **6 puncte**
- Precizează unde are loc acțiunea, utilizând informațiile din textul dat. **6 puncte**
- Ilustrează un mijloc direct de caracterizare a personajului, valorificat în construcția personajului Ion. **6 puncte**
- Explică ce tip de atitudine comunicativă manifestă Ion în dialogul cu doamna Stavăr, din scena III. **6 puncte**
- Notează litera corespunzătoare răspunsului corect. **6 puncte**
 Ion consideră că este un om: **a** lipsit de noroc, fiind urmărit mereu de ghinion și de neplăceri; **b** supus, fiindcă nu are nicio dată reacții față de semenii săi; **c** conciliant, fiindcă dorește să trăiască în bună înțelegere cu semenii săi.

B. 30 de puncte

Redactează un text de cel puțin 200 de cuvinte, care să reprezinte o cronică succintă a filmului tău preferat sau a ultimului film pe care l-ai văzut.

În redactarea textului tău, vei avea în vedere:

- să formulezi titlul cronicii;
- să prezinți, pe scurt, conținutul filmului;
- să-ți exprimi punctul de vedere despre film;
- să ai o organizare logică a ideilor;
- să respecti normele ortografice și de punctuație;
- să scrii lizibil.

Notă. Se acordă 10 puncte din oficiu.

U3 Unde găsim frumusețea?

Lectură

Textul liric • Ideile și organizarea textului liric • Aliterația • Hiperbola
• Compararea textelor sub aspectul conținutului și al structurii

Interculturalitate

Valori culturale românești în lume

Comunicare orală

Textul argumentativ

Limbă română

Fraza • Coordonarea • Subordonarea • Elipsa • Atributul • Apoziția • Atributiva

Redactare

Tipare textuale de structurare a ideilor: comparație, analogie

Recapitulare

Evaluare

Lecția 1. Textul liric. Frumusețea naturii

Pentru început

- 1 Care este cel mai frumos lucru pe care l-ai văzut vreodată? Te poți referi la un peisaj, un chip, un animal, o plantă, un obiect, un fenomen al naturii etc.
- 2 Frumusețea există și dincolo de ceea ce poate fi perceput vizual. Pot exista sentimente, idei, valori frumoase. Precizează un sentiment, o idee sau o valoare pe care le consideri frumoase.
- 3 Ce au în comun tablourile de mai jos? Care ți se pare mai frumos? De ce?

Edvard Munch
(1863 – 1944), *Luna*

Claude Monet (1840 – 1926),
Impresie, răsărit de soare

- 4 Criteriile după care ai ales pictura preferată sunt obiective sau subiective? Precizează ce anume ai avut în vedere când ai răspuns (frumusețea desenului, cromatica picturii, emoțiile pe care ți le-a transmis fiecare tablou, altceva etc.).

- 5 Ascultă poezia alăturată în lectura profesorului.

Text de bază

Într-un lac

de Tudor Arghezi

Într-un lac alb de lumină,
A ieșit o lună plină.
Ce mai caută și luna
Tot în lacuri todeauna?

Limpezește și își spală,
Noaptea, farfuria goală,
Porțelanu-având o pată
De argint necurățată.

Azi, în lacul înghețat,
Blidul nu i-a mai intrat
Și-i atârnă-n ceața sură
Vătămat de-o știrbitură.

Impresii după prima lectură

- 1 Notează primele tale impresii despre poezie, completând enunțurile din cadranele date.

Imaginea care m-a
surprins este ...

N-am înțeles ...

Textul îmi amintește
de ...

Poezia m-a făcut să mă
simt ...

- 2 Ce strofă a poeziei *Într-un lac* ți s-a părut cea mai frumoasă? Justifică-ți răspunsul.
- 3 Care dintre picturile din stânga crezi că poate fi asociată cu poezia *Într-un lac*? Explică.

Ideile și organizarea textului liric

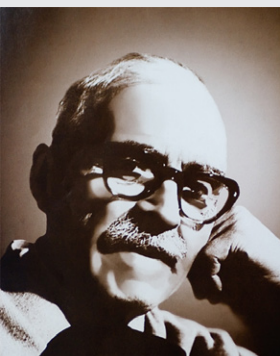

Explorare

- 1 Alege, pentru fiecare strofă a poeziei, un cuvânt sau un vers care crezi că sintetizează cel mai bine ideea strofei respective. Confruntă răspunsurile tale cu propunerile celorlalți colegi de clasă.
- 2 Care este, după părerea ta, obiectul descris în poezie, lacul sau luna? Justifică-ți răspunsul.
- 3 În poezie, sunt prezente două câmpuri lexicale diferite: cel al elementelor naturii și cel al obiectelor casnice. Menționează cuvintele din text aparținând celor două câmpuri lexicale.

Tudor Arghezi (1880 – 1967)

Unul dintre cei mai de seamă poeți români, Tudor Arghezi a debutat la doar 16 ani, în revista *Liga ortodoxă* a lui Alexandru Macedonski. Primul său volum, *Cuvinte potrivite*, a fost însă publicat târziu, în 1927, fiind urmat de *Flori de mucigai*, *Cărticică de seară*, *Hore*, *Cântare omului*, *Frunze* etc. S-a remarcat și ca prozator, dramaturg și jurnalist. În anul 1955 a fost ales membru al Academiei Române.

Poezia *Într-un lac* a apărut în volumul *Hore* (1939).

- 4 Precizează câte strofe are textul și cum se numește acest tip de strofă.
- 5 Indică măsura versurilor din cele trei strofe. Ce observi? În ce strofă măsura este diferită?
- 6 Stabilește tipul de rimă din fiecare strofă.
- 7 Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi. Citiți fragmentul din poezia *Ia aminte* de Tudor Arghezi. Stabiliți care sunt,

în concepția autorului, caracteristicile textului poetic și care sunt artele asociate cu aceasta.

„Dansează stihul ritmul și pas cu pas îl sună.
O rimă-i mai scâlcie, o rimă e mai bună,
Dar trebuie o rimă și-o pauză la vers,
Cum e și călcătura la horă și la mers.“

- 8 Menționează elementele de versificație din poezie care sugerează armonia peisajului.

Repere

Poezia, în general, folosește sonoritatea cuvintelor, regulile de versificație, combinate cu imagini surprinzătoare pentru a provoca emoții, stări, sentimente, dar și reflecția cititorilor.

+ Poezia se citește diferit față de proză. Lectura repetată este obligatorie pentru a înțelege textul poetic în profunzime. Identificarea câmpurilor lexicale, a cuvintelor sau a versurilor-cheie din textul poetic este un pas esențial în înțelegerea acestuia.

Versificația sau **prozodia** se ocupă cu regulile de construcție a poeziei.

Versul este o unitate dintr-o poezie cu un număr determinat de silabe și terminată printr-o pauză mai mare sau mai mică; în scris, reprezintă un rând dintr-o poezie, urmat de un spațiu gol.

Măsura reprezintă numărul de silabe dintr-un vers. Aceasta poate fi constantă în întreaga poezie sau poate varia.

Strofa este o grupare de versuri, în număr variabil, despărțită de alte asemenea unități printr-un rând alb (numit blank). Tipurile de strofe mai des întâlnite sunt: distihul, terțina, catrenul.

Rima constă în potrivirea sunetelor de la sfârșit de vers, începând cu ultima vocală accentuată. Tipurile de rimă din catren sunt: împerecheată (**aabb**); încrucișată (**abab**); îmbrățișată (**abba**); monorima (**aaaa**).

Monorima poate să apară și în strofele cu trei versuri și în cele cu două, iar în strofele cu mai multe versuri rimele sunt combinate.

Există și **rimă imperfectă**, când se potrivesc numai vocalele accentuate de la sfârșit de vers, consoanele fiind diferite (*creștet – veșted*) sau **semirima**, când se combină încrucișat versuri cu rimă cu versuri fără rimă (**abcb**).

Aplicații

- 1 Recitește prima strofă a poeziei. Unde este surprinsă apariția lunii? În locul în care o poți vedea în mod obișnuit sau altundeva? Indică versul care te ajută să răspunzi.

- 2 Ce fază a lunii este surprinsă în prima strofă? Perioada de repetare a fazelor lunii are o durată de aproximativ 29,5 zile. În ce parte a acestei perioade este plasată faza lunii pe care ai identificat-o în text?

- 3 Recitește a doua strofă a poeziei. Luna apare aici personificată, într-o ipostază surprinzătoare. Ce tip de activitate este cea pe care o face?

- 4 Crezi că asemănarea lunii cu o farfurie goală de porțelan este o imagine comună sau deosebită? Justifică-ți răspunsul.

- 5 Precizează ce reprezintă, după părerea ta, „pata de argint necurățată“.

- 6 Recitește strofa a treia a poeziei. Care este cuvântul ce indică faptul că între imaginea prezentată în strofa întâi și cea din strofa a treia a trecut un timp?

- 7 Prin ce diferă imaginea lacului în cele trei strofe?

- 8 Identifică diferențele care există între imaginea lunii din a doua și a treia strofă. Te poți referi și la

materialele din care sunt făcute farfuria și blidul, dar și la forma lor.

- 9 Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi. Notați patru cuvinte ce surprind caracteristici ale iernii din tabloul de mai jos. Alcătuiți apoi un catren cu măsura de opt silabe, în fiecare vers găsindu-se unul dintre cuvintele notate de voi. Un reprezentant al grupei va prezenta catrenul în fața clasei.

Ștefan Câlția (n. 1942), *Iarnă*

Lecția 2. Limbajul figurat. Aliterația

Explorare

- 1 Ce efect are conturarea tabloului de natură din doar câteva elemente, renunțându-se la detalii?
- 2 Compară imaginea iernii din poezia lui Tudor Arghezi cu cea din tabloul de mai jos. Precizează asemănările dintre cele două creații. Te poți referi la cromatică, la atmosferă, la numărul elementelor reprezentate.
- 3 De unde apare frumusețea textului arghezian: din prezentarea unor aspecte obișnuite sau neobișnuite ale realității? Exemplifică.
- 4 Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi. Prezentați felul în care este surprinsă luna în poezia dată, urmărind:
 - ce rol are repetiția cuvântului *lună* în prima strofă;
 - ce sugerează verbele utilizate pentru personificarea lunii;
 - care sunt metaforele prin care este prezentată luna;
 - care sunt epitetul prin care este descrisă luna și ce sugerează acestea.

Paul Klee (1889 – 1940), *Vedere de iarnă*

- 5 Metafora *pata de argint necurățată* din a doua strofă a poeziei se referă la umbrele de pe fața lunii. Cum este construită metafora?
- 6 În prima strofă, se remarcă repetarea consoanelor / și n. Precizează ce sunete din natură sugerează repetiția acestor două consoane și ce fenomen al naturii surprind în textul dat.
- 7 Ce tonalitate (gravă, jucăușă etc.) asociezi sonorității textului?

Repere

Metafora este figura de stil prin care se trece de la semnificația obișnuită a unui cuvânt la o altă semnificație, trecerea făcându-se pe baza unei comparații subînțelese.

Tradițional, este considerată o comparație prescurtată. Mecanismul de producere a metaforei presupune folosirea celui de-al doilea termen în locul primului care se elimină. Sensul metaforei depinde de context și implică devieri de la sensul normal pe care un termen îl are în limbajul comun.

Comparația este figura de stil cu ajutorul căreia se exprimă un raport de asemănare între două persoane, obiecte sau acțiuni, cu scopul de a evidenția unul dintre termeni. Între termenii comparației apar prepoziții sau locuțiuni prepoziționale: *ca, precum, cât, la fel ca, asemănător cu, întocmai ca* etc.

Epitetul este figura de stil care constă în determinarea unui substantiv sau a unui verb prin cuvinte ce evidențiază însușiri deosebite ale obiectului sau ale acțiunii. Epitetul poate fi exprimat prin adjectiv, adverb sau substantiv ce indică nume de metale prețioase, pietre prețioase, materii (*pata de argint*) etc.

Personificarea este figura de stil prin care se atribuie însușiri și comportamente omenești unor ființe necuvântătoare, unor lucruri, unor fenomene ale naturii. Personificarea se obține combinând un substantiv cu un verb care arată o acțiune omenească, cu un adjectiv care arată o însușire omenească sau punând substantivul inanimat la cazul vocativ.

Figurile de stil se pot combina, existând epitete personificatoare sau metaforice, repetiții de metafore, de epitete etc. Având un limbaj figurat, lectura repetată este obligatorie pentru înțelegerea textului poetic în multiplele sale semnificații, pentru că, în final, acesta poate căpăta alt sens decât cel de la prima lectură.

Aliterația este figura de stil care constă în repetarea unei consoane sau a unui grup de consoane pentru a crea un efect imitativ al unor sunete din realitate.

Aplicații

- 1 Menționează epitetul prin care este prezentat lacul, arătând ce sugerează fiecare.
- 2 Identifică figurile de stil din versul următor, precizând ce sugerează acestea: „Și-i atârnă-n ceața sură“.
- 3 Indică aliterațiile din versul de mai jos, menționând ce fenomene ale naturii imită.
„Văjâind ca vijelia și ca plesnetul de ploaie...“
Mihai Eminescu, *Scrisoarea III*

Lecția 3. Semnificațiile textului

Interpretare

- 1 Ce sugerează cadrul nocturn din poezia *Într-un lac* de Tudor Arghezi?
- 2 Explică de ce luna este observată mai întâi în lacul „de lumină” și nu pe cer.
- 3 Ce crezi că exprimă interogația *Ce mai caută și luna/ Tot în lacuri todeauna* din prima strofă: nedumerire, surprindere, ironie, curiozitate?
- 4 Și în poezia *Lacul* de Mihai Eminescu imaginea lunii apare reflectată într-un lac (*lacul codrilor albaștri*). Acolo, *lumina blândeii luni* îi veghează pe cei doi îndrăgostiți. Există sau nu asemănare între cele două imagini ale lunii din poeziile amintite?
- 5 Unde crezi că imaginea lunii este mai surprinzătoare: în poezia *Lacul* de Mihai Eminescu sau în poezia *Într-un lac* de Tudor Arghezi? De ce?
- 6 Precizează diferența dintre titlurile celor două poezii amintite în exercițiul precedent. Ce sugerează cele două titluri?
- 7 În poezia *Într-un lac*, peisajul se conturează prin utilizarea unor cuvinte aparținând lexicului familiar, casnic, „nepoetice”. Ce efect crezi că are folosirea acestora în text?
- 8 De ce crezi că imaginea lunii ca o farfurie de porțelan pătată este înlocuită, în ultima strofă a poeziei, cu imaginea unui blid știrbit?
- 9 Compară imaginea lacului din primele două strofe (*alb de lumină*, apă în care luna își spală farfuria) cu aceea din ultima strofă (*în lacul înghețat*, *Blidul nu i-a mai intrat*). Crezi că diferența dintre cele două imagini poate sugera faze diferite ale astrului nocturn? Justifică-ți răspunsul.
- 10 Ce îți sugerează cromatică diferită din prima și ultima strofă a poeziei (*lac alb de lumină*; *ceața sură*)? Alege dintre variantele de mai jos sau propune un alt răspuns.
 - a Luna și-a pierdut farmecul, frumusețea.
 - b Luna este la fel de frumoasă, dar mai misterioasă.
 - c Cel care privește luna și-a schimbat starea de spirit.
- 11 Explică de ce există mai multe moduri de a înțelege frumusețea lunii în text, raportându-te și la tabloul lui Juan Miró, reprodus alăturat. Cum justifici culoarea lunii în acest tablou? Poți avea în vedere că astrul este un simbol al renașterii, pentru că trei zile pe lună
 - 12 Textul arghezian este o simplă descriere de natură sau transmite privitorului mai degrabă impresia privitorului despre natura contemplată? Explică.
 - 13 Compară imaginea lunii din textul lui Arghezi cu imaginile lunii din versurile reproduse mai jos.
 - a „Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă,
Prin care trece albă regina nopții moartă.”
Mihai Eminescu, *Melancolie*
 - b „În lacul trist și solitar
Tronează mândră luna plină
Ca o mărgea de chihlimbar,
Expusă singură-n vitrină...”
Ion Minulescu, *Corijent la limba română*
 - c „Întotdeauna am simțit că luna
e una din acele vietăți
cu suflet dublu, ce hălăduiesc
deopotrivă-n apă și în aer.

Azi noapte am văzut-o: era castor
Argintu-i rozător mușca din râu
imaginile sălciilor plânse
și construia-ntre pietre locuințe.”
Ștefan Augustin Doinaș, *Luna*

Juan Miró (1893 – 1983), *Luna verde*

Lecția 4. Textul liric. Frumusețea umană

 Ascultă poezia alăturată în lectura profesorului.

Lucian Blaga (1885 – 1961)

Poet, filozof, dramaturg și traducător; este una dintre personalitățile reprezentative ale culturii române din secolul al XX-lea.

A publicat volume de versuri, tratate de filozofie, texte dramatice, proză autobiografică, un roman și aforisme.

Poezia *Izvorul nopții* face parte din volumul de debut, *Poemele luminii* (1919).

Text de bază

Izvorul nopții

de Lucian Blaga

Frumoaso,
 ți-s ochii-așa de negri încât seara
 când stau culcat cu capu-n poala ta
 îmi pare
 că ochii tăi, adâncii, sunt izvorul
 din care tainic curge noaptea peste văi
 și peste munți și peste șesuri,
 acoperind pământul
 c-o mare de-ntuneric.
 Așa-s de negri ochii tăi,
 lumina mea.

Impresii după prima lectură

1 Notează primele tale impresii despre poezia *Izvorul nopții*, completând enunțurile din cele patru cadrane:

Cel mai mult mi-a plăcut ...	M-a surprins ...
Citind textul, m-am gândit la ...	Starea pe care mi-a generat-o lectura textului a fost ...

2 Lucrați în grupe de 3 – 4 elevi. Ascultați pe YouTube piesa muzicală *Izvorul nopții* de Florin Bogardo, inspirată de poezia lui Lucian Blaga.

- Observați ce modificări a făcut compozitorul față de textul lui Blaga și explicați de ce credeți că a procedat așa.
- Care este refrenul piesei muzicale? Ce idee a poeziei evidențiază acesta?
- Muzica v-a făcut să înțelegeți altfel poezia sau v-a confirmat primele impresii?

3 În aceleași grupe, discutați și decideți ce dans ar fi potrivit pentru poezia *Izvorul nopții*. Puteți alege dintre variantele de mai jos sau puteți propune altele.

- balet • dans contemporan • dans de societate • salsa • tangou

4 În aceleași grupe, comparați portretul din pictura alăturată cu portretul din poezia lui Blaga. Observați asemănările și deosebirile referindu-vă la: aspecte fizice (culoarea ochilor, a părului), aspecte morale (profunzime, inocență etc.), impresia dominantă a celor două portrete.

5 Unii poeți consideră că poezia este apropiată de dans, de muzică sau de artele vizuale. Ești de acord cu vreuna dintre aceste apropieri? Justifică-ți răspunsul, folosind și citatele de mai jos.

- „Dacă proza este mers, poezia înseamnă dans.“ (Paul Valéry)
- „Poezia viitorului nu va fi decât muzică și imagini.“ (Alexandru Macedonski)

Nicolae Tonitza (1886 – 1940), *Portret de tânără*

Versificația și cuvintele-cheie

Explorare

- 1 Recitește în gând poezia *Izvorul nopții*. Ce ți-a atras atenția mai mult când ai recitat textul: sonoritatea acestuia, anumite imagini, modul în care este dispusă poezia în pagină sau ideile și tema textului?
- 2 **Investigație.** În funcție de răspunsurile voastre la întrebarea anterioară, grupați-vă astfel: cei care au fost impresionați de sonoritatea, de punerea în pagină a textului sau de imaginile poeziei vor alcătui grupa artiștilor, iar cei care au fost impresionați de ideile și tema textului vor constitui grupa gânditorilor. Discutați în grupele voastre pentru a răspunde la întrebările de mai jos.

Grupa artiștilor

- Ce sunete predomină în poezie? Credeți că poezia are muzicalitate, chiar dacă nu are rimă? Explicați.
- Care sunt cuvintele/îmbinările de cuvinte care ies în evidență prin modul în care sunt dispuse în pagină versurile? Unde sunt plasate acestea?
- Ce imagini vizuale ați reținut din text?

Grupa gânditorilor

- La ce se referă poezia?
- Care credeți că este cuvântul-cheie al textului? Dar cel mai important vers/cele mai importante versuri?
- Care este cea mai importantă idee pe care ați reținut-o? Formulați-o cu propriile voastre cuvinte.

- 3 Un reprezentant al fiecărei grupe va prezenta răspunsurile în fața clasei. Colegii din cealaltă grupă pot pune întrebări sau pot face comentarii privitoare la răspunsurile prezentate.

Repere

În **poezia modernă**, versificația este mult mai liberă de constrângeri față de poezia din epocile anterioare. Această eliberare de formele tradiționale le permite poezilor să-și exprime gândurile sau trăirile într-un mod cât mai apropiat de ritmul propriei gândiri, al înregistrării percepțiilor sau al trăirilor sufletești. Astfel, apar noi tipuri de versuri, a căror grupare în strofe este opțională:

- > **versurile albe**, care păstrează ritmul și măsura, dar nu au rimă;
- > **versurile libere**, care renunță la ritm și rimă și au măsură variabilă.

Imaginile vizuale îl ajută pe cititor să-și reprezinte mental obiectele/ființele descrise în text. Ele sunt realizate cu ajutorul unor figuri de stil precum epitetele, comparațiile, metaforele.

Identificarea **cuvintelor-cheie** este importantă pentru a ajunge la înțelegerea textului poetic. Acestea reprezintă elemente care sunt repetate în text sau asupra cărora se concentrează discursul liric.

Pentru a înțelege o poezie, un cititor poate pleca de la ceea ce vede și aude când citește prima oară textul (de la sonoritate, de la așezarea textului în pagină și de la imaginile artistice) sau de la ceea ce spune textul (de la cuvintele-cheie și de la ideile acestuia).

Orice detaliu și orice idee dintr-un text poetic pot avea mai multe înțelesuri, în funcție de ceea ce reține fiecare cititor, de asocierile pe care le face cu propriile cunoștințe, experiențe, lecturi.

Aplicații

- 1 Ce fel de versuri sunt cele din poezia *Izvorul nopții*: versuri albe sau versuri libere? Justifică-ți răspunsul.
- 2 Poezia *Izvorul nopții* nu are versurile grupate în strofe. Crezi că acest fapt ușurează lectura sau o îngreunează? Justifică-ți răspunsul.
- 3 Precizează cărui registru al limbii îi aparțin îmbinările de cuvinte scrise italic în exemplele următoare: „*ți-s ochii-așa de negri*“, „*așa-s de negri ochii tăi*“.
- 4 Rostește primul vers, mai întâi respectând cratima din îmbinarea „ochii-așa“, apoi fără să ai în vedere cratima. De ce crezi că a preferat poetul să utilizeze cratima?
- 5 Selectează din text termenii care aparțin câmpului lexical al cuvântului *întuneric*.
- 6 Identifică perechea de antonime pe care se construiește imaginea iubitei în poezia *Izvorul nopții*.

Lecția 5. Procedee artistice. Hiperbola

Explorare

- Precizează cui îi aparține vocea ficțională în poezia *Izvorul nopții* și indică mărcile lexico-gramaticale din text care te ajută să o identifice.
- Poezia este construită ca o adresare către ființa iubită. Precizează cuvintele din text prin care este numită aceasta.
- Indică prin ce mijloc intern de îmbogățire a vocabularului s-a format cuvântul *frumoaso* din text.
- De ce crezi că a ales Lucian Blaga să folosească un substantiv și nu un adjectiv în primul vers al poeziei? Alege dintre variantele de mai jos sau propune tu alta:
 - pentru a preciza cine este ființa căreia îi este adresată confesiunea lirică;
 - pentru a contura de la început o trăsătură deosebită a iubitei;
 - pentru a accentua ideea că o calitate a unei persoane poate fi echivalată cu persoana însăși.
- Ce legătură crezi că există între primul și ultimul vers al poeziei (*frumoaso*, respectiv *lumina mea*)? Justifică-ți răspunsul.
- Ce anume din chipul iubitei este evidențiat în poezie?
- Asociază fiecare dintre următoarele elemente referitoare la ochii iubitei figura de stil prin care este evidențiată o trăsătură a acestora:

• <i>așa de negri</i>	• metaforă
• <i>izvorul</i>	• epitet
• <i>tainic</i>	• epitet cromatic
- La ce se referă fiecare dintre figurile de stil de mai sus? Ce trăsătură a iubitei pune în valoare fiecare? Poți alege dintre următoarele variante:
 - capacitatea ei de a transfigura întregul univers al îndrăgostitului;
 - frumusețea chipului;
 - profundimea interioară.
- Precizează ce reprezintă elementele de natură enumerate în versurile *din care tainic curge noaptea peste văi/și peste munți și peste șesuri*.
- În percepția subiectivă a îndrăgostitului, ochii iubitei acoperă pământul *c-o mare de întuneric*. Cum ți se pare această imagine? Alege dintre variantele următoare:
 - copleșitoare;
 - exagerată;
 - puternică.

Repere

Vocea ficțională care enunță discursul poetic nu este a autorului ca persoană cu existență reală, ci reprezintă o ipostază umană (artistul, îndrăgostitul, copilul, geniul, iubitorul de natură, revoltatul, omul comun ș.a.m.d.).

Mărcile lexico-gramaticale prin care este exprimată subiectivitatea sunt cel mai adesea folosirea persoanei I, singular (când sunt exprimate impresii personale) și a persoanei I, plural, când sunt comunicate trăirile unui cuplu sau ale unei colectivități. Subiectivitatea poate fi redată și prin persoana a II-a și chiar prin persoana a III-a, atunci când cel care vorbește se referă la sine într-un mod indirect. De asemenea, sunt mărci ale subiectivității și verbele, substantivele, interjecțiile (*ah!*, *of!*), exclamațiile ce numesc sau sugerează percepții și trăiri subiective, precum și interogațiile la care nu se așteaptă un răspuns.

Enumerația este figura de stil realizată pe baza însuirii mai multor termeni de același fel (substantive, adjective, verbe etc.), pentru a atrage atenția asupra aspectelor descrise, pentru a accentua ideea exprimată sau pentru a detalia imaginea prezentată.

Hiperbola este o figură de stil care constă în exagerarea intenționată a însușirilor unei ființe sau a caracteristicilor unui obiect, a unei întâmplări, cu scopul de a-l impresiona puternic pe cititor.

Prin hiperbolă, trăsăturile pot fi mărite sau micșorate în mod exagerat, fiind rezultatul unui impuls puternic de admirație sau, dimpotrivă, de indignare, dispreț sau revoltă. Ea apare atât în vorbirea curentă (de exemplu, în expresii precum „fuge mâncând pământul”, „frumoasă/urâtă foc”), cât și în limbajul poetic.

Hiperbola este construită întotdeauna cu ajutorul altor figuri de stil, cel mai adesea cu ajutorul comparațiilor („e urâtă ca muma pădurii”) și al metaforelor („Fețișoara lui/spuma laptelui”, balada *Miorița*).

Aplicații

- Indică tipul de superlativ folosit pentru descrierea ochilor în exemplul *așa de negri*. Ce sugerează acest tip de evidențiere? Poți alege una sau mai multe dintre următoarele variante:
 - unicitatea ochilor iubitei;
 - fascinația îndrăgostitului;
 - percepția subiectivă a celui îndrăgostit.

- 2 Epitetul metaforic *adâncii* este izolat prin virgule de restul enunțului. Cum interpretezi această construcție sintactică? Indică elementele din text cu care ar putea fi comparați ochii iubitei, astfel încât epitetul *adâncii* să capete un înțeles metaforic.
- 3 Cum ai traduce cu propriile cuvinte metafora ochilor-izvor? Ce înțeles dai, în acest context, *noptii* care curge tainic din acest *izvor* și care acoperă întreg pământul? Poți alege dintre următoarele variante sau poți propune altă variantă:
- a iubita se identifică, în percepția îndrăgostitului, cu natura sau cu întreg universul;
 - b natura și universul întreg par a se naște din ochii iubitei;
 - c îndrăgostitul vede totul prin ochii iubitei.
- 4 Precizează ce sugerează alăturarea unor forme de relief atât de diferite în enumerația *peste văi/și peste munți și peste șesuri*.
- 5 Explică ce rol are verbul din versul *îmi pare* în exprimarea subiectivității.
- 6 Indică felul în care sunt folosite mărcile subiectivității în exemplele de mai jos.
- a „La patruzeci de ani – în așteptare/vei umbla ca și-acum printre stele triste și ierburi...” (Lucian Blaga, *Cetire în palmă*)
 - b „Lucian Blaga e mut ca o lebădă./În patria sa/zăpada făpturii ține loc de cuvânt...” (Lucian Blaga, *Autoportret*)
- 7 Cu ajutorul cărei figuri de stil se realizează hiperbola *o mare de întuneric*? Ce îți sugerează această imagine?

Henri Rousseau (1844 – 1910),
Femeie plimbându-se într-o pădure exotică

Ernst Ludwig Kirchner (1880 – 1938),
Fränzi în fața scaunului sculptat

- 8 Lucrați în perechi. Identificați hiperbolele din versurile de mai jos. Precizați figurile de stil care ajută la realizarea hiperbolei în fiecare caz.
- a „Sălbatecul vodă e-n zale și fier
Și zalele-i zuruie crunte,
Gigantică poart-o cupolă pe frunte,
Și vorba-i e tunet, răsuflatul ger,
Iar barda-i din stânga ajunge la cer,
Și vodă-i un munte.”
George Coșbuc, *Pașa Hassan*
 - b „Ai pământ și ape multe, [...] Crapii-n ele-s cât berbecii,
În pomi piersici cât dovlecii,
Pepenii de zahăr roșu,
În grâu spicul cât cocoșu.”
Tudor Arghezi, *Mamă țară*
- 9 Privește cele două picturi reproduse în această pagină și apoi rezolvă cerințele.
- a Descrie chipul fetei portretizate în pictura lui Ernst Ludwig Kirchner, folosind o hiperbolă.
 - b Descrie felul în care este reprezentată jungla în pictura lui Henri Rousseau, folosind două hiperbole.
- 10 Discutați în perechi. Credeți că pictura lui Ernst Ludwig Kirchner are ceva în comun cu poezia *Izvorul noptii* de Lucian Blaga? Comparați cele două portrete (cel plastic și cel poetic), având în vedere atmosfera, intensitatea percepțiilor, cromatica etc. Realizați o diagramă Venn în care să notați asemănările și deosebirile dintre cele două portrete.

Lecția 6. Semnificațiile textului

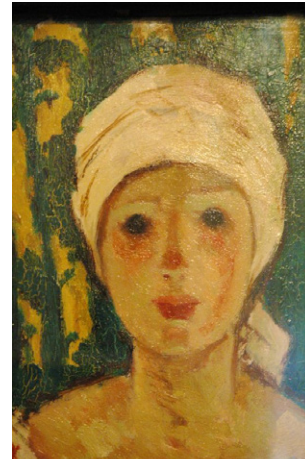

Interpretare

- Poezia *Izvorul nopții* se caracterizează prin concizia ideilor și prin simplitatea formei. Crezi că aceste trășături se opun exprimării unor idei profunde? Explică.
- Discutați în perechi pentru a stabili care este tema poeziei *Izvorul nopții* de Lucian Blaga. Puteți alege dintre următoarele variante: iubirea, frumusețea, cunoașterea.
- Ochiul, dincolo de a fi un organ al percepției vizuale, simbolizează și lumina spirituală. În ce măsură crezi că poezia *Izvorul nopții* evidențiază acest aspect? Pentru a răspunde, poți revedea variantele propuse la exercițiul 7 de la rubrica *Explorare* din lecția anterioară (p. 98).
- Cum interpretezi faptul că felul în care curgea „noaptea” din ochii iubitei este considerat „tainic”? Alege dintre variantele de mai jos sau propune alt răspuns.
 - Este o taină a celor doi îndrăgostiți, știută doar de ei.
 - Este un mister la care doar îndrăgostitul are acces.
 - Este ceva ce nu poate fi perceput de ceilalți.
- Care dintre picturile reproduse în această pagină ți se pare mai apropiată de imaginea iubitei din poezia *Izvorul nopții*? Justifică-ți răspunsul.
- Ce semnificație crezi că are poezia *Izvorul nopții*? Poți alege dintre variantele propuse sau poți formula o interpretare proprie.

Didier Lourenço (n. 1968),
Chip și albastru

Nicolae Tonitza (1886 –
1940), *Femeie în interior*

- Iubirea este un sentiment atât de puternic, încât poate schimba percepțiile despre lume ale celui îndrăgostit.
 - Frumusețea adevărată nu este cea care se vede, ci aceea care se lasă descoperită dincolo de aparențe, în mintea și sufletul unui om.
 - Iubirea înseamnă cunoașterea lumii.
- 7 Îți amintește poezia *Izvorul nopții* de alte texte citite de tine? Dacă da, ce elemente te-au determinat să faci această conexiune?

Provocări

- Lucrați în grupe de 5 – 6 elevi. Citiți textul *Admirație* al poetului francez Pierre Albert-Birot. În poezie este menționată și o condiție necesară pentru a vedea frumusețea. Care este aceasta? Urmând modelul poeziei, alcătuiți și voi câteva enunțuri în care să precizați unde găsiți frumusețea în ceea ce vă înconjoară.

Am fost la casele din oraș
Și am spus
E minunat
Am fost la roți și la
mașinării
Și am spus
E minunat
Am fost la munții cei
nemișcați
Și am spus

E minunat
Am fost la mărire
albastre la mărire verzi
Și am spus
E minunat
Am fost la copacii din
pădure
Și am spus
E minunat
Am fost la fiarele cele mari

Și am spus
E minunat
Am fost la fiarele mititele
Și am spus
E minunat
Am fost în fața femeilor
Și am spus
E minunat
Am fost în fața bărbaților
Și am spus

E minunat
Am fost la umbră
Și am spus
E minunat
Și la lumină
Și am spus
E minunat
Pentru că am privit

Traducere din limba
franceză de Maria Ioniță

- Poezia poate fi transpusă în alte limbaje artistice: desen/pictură, muzică, dans, pantomimă etc. Tu ce limbaj artistic ai alege? În funcție de răspunsurile voastre, grupați-vă și realizați o interpretare creativă a poeziei *Izvorul nopții*.

Lecția 7. Textul liric. Frumusețea artei

 Ascultă poezia alăturată în lectura profesorului.

Nina Cassian (1924 – 2014)

Poetă, eseistă și traducătoare. În 1985 se stabilește în Statele Unite. Opera sa este diversă și inegală, de la poezie experimentală, modernistă, la poezie angajată¹ și poezie pentru copii, până la poezie gravă, în care autoarea interoghează marile teme ale existenței. A scris și proză autobiografică și a publicat mai multe

volume de versuri în Anglia și în Statele Unite, după plecarea din țară. A realizat traduceri remarcabile. Poezia *Controverse* a apărut în volumul de debut al autoarei, intitulat *La scara 1/1* și publicat în 1947.

¹ poezie angajată – poezie care răspunde unor comandamente sociale sau politice ale epocii.

 Text de bază

Controverse

de Nina Cassian

Am scris un poem oblic,
O caligramă¹.
Cineva spunea: e o direcție
Rezolvată dincolo de ramă.

Unul râdea: e o mătură,
Vă jur că-i o mătură și atât!
Altul plângea: pomul, pomul
Cu portocale la gât!

Nu se găsea niciun semn.
Atunci Marele Plastic
A dezumflat lumea de gumilastic²
Și a clădit-o din lemn.

¹ *caligramă* (s.f.) – poezie în care sunt combinate textul și desenul.

² *gumilastic* (s.n.) – elastic, cauciuc.

Impresii după prima lectură

1 Notează primele tale impresii despre poezia *Controverse* de Nina Cassian, completând enunțurile din cele patru cadrane:

Cel mai mult mi-a plăcut ...

M-a surprins ...

Citind textul, m-am gândit la ...

Starea pe care mi-a generat-o lectura textului a fost ...

2 Formulează o întrebare referitoare la poezia *Controverse*, pe care ai vrea să i-o adresezi autoarei.

Versificația și ideile textului

Explorare

- Recitește, în gând, poezia *Controverse*. Selectează un singur vers care ți se pare important pentru înțelegerea textului.
- Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi. Fiecare va indica versul selectat și va explica de ce a făcut alegerea respectivă. Discutați pe marginea alegerilor voastre.
- Precizează cum sunt grupate versurile poeziei.
- Sunt respectate convențiile tradiționale de versificație: rima, măsura, ritmul? Justifică-ți răspunsul prin exemple din text.
- Din punctul de vedere al structurilor textuale, poezia *Controverse* are la bază un fir narativ. Formulează o idee principală pentru fiecare strofă a poeziei, pentru a sintetiza șirul evenimentelor prezentate.
- Cui îi poate fi atribuită vocea care spune „eu“ în poezie? Alege dintre următoarele variante:
 - unui poet;
 - unui creator de artă, în general;
 - unui om obișnuit.
- În prima strofă a textului, este prezentat gestul unui artist care face o caligramă. Recitește explicația din

- subsol. În text, aceasta este definită ca un „poem oblic“. Ce sens dai epitetului *oblic* în acest context?
- 8 Cum reacționează ceilalți în fața caligramei? Precizează ce vede fiecare în opera creată de artist.
- 9 Marele Plastic pare a fi un personaj important. Cum evidențiază autoarea această idee în text?
- 10 Recitește ultima strofă a poeziei și precizează care sunt puterile excepționale ale Marelui Plastic.

Repere

Arta din secolul al XX-lea uimește prin înnoirea pe care o propune atât la nivelul abordării temelor, cât și la nivelul mijloacelor artistice folosite. Născută dintr-o revoltă împotriva regulilor artistice tradiționale, considerate constrângătoare, arta modernă apelează adesea la joc pentru a crea opere originale.

Sub influența acestor schimbări ale concepțiilor artistice, poezia inovează și ea în mai multe feluri:

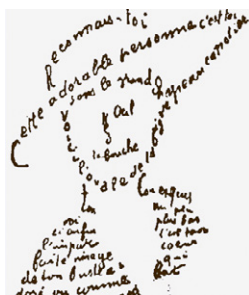
- renunță la regulile clasice de prozodie, versurile fiind grupate în strofe cu alcătuire diversă, rima și ritmul nemaifiind respectate;
- apelează la un limbaj colocvial în locul exprimării căutate; uneori versurile sunt scrise cu literă mică și sunt lipsite de punctuație;
- sub influența curentelor novatoare din artele plastice, trece de la cultivarea sonorităților armonioase la exploatarea vizualului.

Poetul francez Guillaume Apollinaire inventează **caligrama**, un poem în care sunt combinate codul verbal și cel vizual. Astfel, prin dispoziția grafică a textului în pagină, poemul ia forma unui desen care are legătură cu tema abordată.

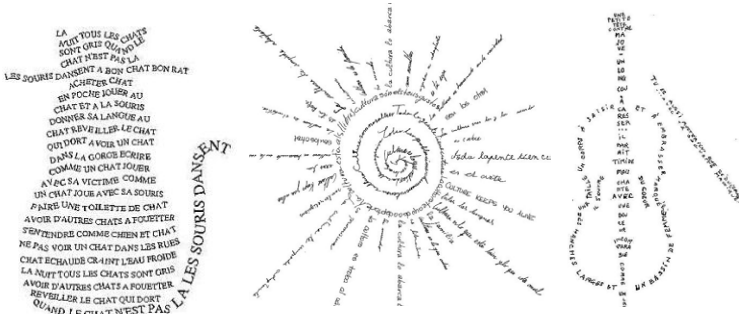
Aplicații

- 1 Precizează ce trăsături ale poeziei, dintre cele prezentate în *Repere*, poți identifica în *Controverse* de Nina Cassian. Justifică-ți răspunsul, folosind exemple din text.
- 2 Acum că ai aflat definiția caligramei, cum interpretezi alegerea artistului din poezia *Controverse* de a crea un astfel de poem? Corelează informațiile din *Repere* cu acelea prezente în text: caligrama este *un poem oblic, o direcție rezolvată dincolo de ramă*.
- 3 Privește caligrama alăturată a lui Guillaume Apollinaire, intitulată *Femeia cu pălărie*. Ce ar trebui, după părerea ta să conțină versurile? Poți alege dintre variantele următoare:
- a un portret al femeii cu pălărie;
 - b o descriere a pălăriei;
 - c o amintire despre femeia cu pălărie.
- 4 Privește caligramele de mai jos și propune câte un titlu pentru fiecare.

Wassily Kandinsky (1866 – 1944), *Improvizatie 11* (1916)

- 6 Discutați în grupe de 4 – 5 elevi. De ce credeți că interpretările voastre nu sunt identice?
- 7 Reacția pe care ați avut-o citind poezia *Controverse* a semănat cu aceea pe care ați avut-o în fața picturii lui Kandinsky? Justificați-vă răspunsul.

Lecția 8. Semnificațiile textului

Interpretare

- 1 Cum ți se pare tonul poeziei? Este grav, nostalgic, jucăuș? Justifică-ți răspunsul prin raportare atât la elementele de versificație, cât și la ideile textului.
- 2 Ce fel de artist este cel care creează caligrama? Alege dintre următoarele variante:
 - a un artist ce respectă normele comune ale creației;
 - b un artist care are curajul să inoveze;
 - c un artist care dorește doar să șocheze publicul.
- 3 Unul dintre cei care reacționează la vederea caligramei este de părere că *e o direcție/Rezolvată dincolo de ramă*. Știind că rama încadrează o imagine, delimitând spațiul acesteia de realitate, ce înțeles poate avea observația primului privitor?
- 4 Al doilea privitor vede caligrama sub forma unei obiect banal (*Vă jur că-i o mătură și atât!*), iar al treilea crede că este vorba despre un pom, dar nu unul obișnuit (*Pomul, pomul/Cu portocale la gât!*). De ce crezi că apare această diferență de percepție între cei doi? Poți alege dintre variantele de mai jos.
 - a Pentru că niciunul nu înțelege, de fapt, noua modalitate de exprimare artistică.
 - b Pentru că fiecare înțelege diferit opera de artă, în funcție de cunoștințele, experiențele și abilitățile sale de interpretare.
- 5 Ți s-a întâmplat și ție să dai unui text o interpretare care să nu fie asemănătoare cu felul în care l-au înțeles colegii tăi? Ai acceptat sau nu ideea că nu există o singură interpretare posibilă, ci mai multe?
- 6 Primul vers din strofa a treia a poeziei este un enunț categoric: *Nu se găsea niciun semn*. Crezi că se referă la faptul că poemul-caligramă nu oferă un indiciu clar pe baza căruia să fie interpretat sau are în vedere ideea că publicul nu știe să vadă semnele poemului?
- 7 Cine crezi că este Marele Plastic? Alege dintre variantele de mai jos sau propune tu o altă interpretare:

a artistul inovator;	c orice artist;
b Dumnezeu;	d criticul literar.
- 8 „Lumea de gumilastic“ poate reprezenta lumea artei, a ficțiunii, o lume inventată, ce poate fi deformată de artist (gumilasticul este ceva ce se poate întinde sau comprima), în funcție de percepțiile și ideile sale. De ce crezi că Marele Plastic distruge această lume pentru a clădi o alta, din lemn?
- 9 Lemnul este un material asociat creșterii și progresului. Cum interpretezi, din această perspectivă, noul material ales pentru a clădi o altă lume ficțională?
- 10 Ce îți sugerează gestul din finalul poeziei? Alege dintre variantele de mai jos sau propune tu un alt răspuns.
 - a Artistul adevărat găsește întotdeauna puterea de a inova, chiar dacă asta înseamnă să neghe ce a lucrat anterior.
 - b Artistul adevărat este doar cel care poate crea opere solide, ce rezistă timpului.
 - c Artistul adevărat este cel care urmează sfaturile criticului literar sau ale criticului de artă.
- 11 Discutați în perechi. De ce credeți că poezia Ninei Cassian se numește *Controverse*? Cine și despre ce discută în contradictoriu în text? Alegeți dintre cele două variante de mai jos și justificați-vă opțiunea prin folosirea unor exemple din text.
 - a cititorii discută în contradictoriu despre interpretările lor, fiecare fiind convins că părerea lui e cea mai bună;
 - b artistul și criticul de artă au păreri diferite despre ce înseamnă o creație valoroasă.
- 12 Ce crezi că spune poezia *Controverse* despre frumusețea artei? Alege dintre variantele de mai jos sau propune tu un alt răspuns.
 - a Frumusețea artei constă în perfecțiunea formei.
 - b Frumusețea artei constă în faptul că este deschisă unor interpretări diferite.
 - c Frumusețea artei constă în inovație, în depășirea limitelor impuse de normele curente.
- 13 Ți-a amintit poezia *Controverse* de alte texte citite de tine? Dacă da, explică de ce ai făcut asocierea respectivă.

Portofoliu

Realizează o caligramă despre un obiect sau un sentiment pe care îl consideri frumos.

Lecția 9. Compararea textelor sub aspectul conținutului și al structurii

Explorare

1 Investigație. Alcătuiți patru grupe, pentru a discuta despre cele trei poezii studiate în această unitate: *Într-un lac* de Tudor Arghezi, *Izvorul nopții* de Lucian Blaga și *Controverse* de Nina Cassian. Grupele vor avea sarcini diferite. Este important ca pe tot parcursul activității să aveți în față cele trei poezii.

Grupa 1

- Identificați tema fiecărei poezii.
- Comparați tipul de frumusețe la care se referă fiecare.
- Comparați ipostaza umană din perspectiva căreia este enunțat discursul liric.
- Precizați ideile/trăirile sau sentimentele comunicate în fiecare poezie.

Grupa 2

- Identificați elementele de versificație și modul în care sunt grupate versurile în fiecare dintre cele trei poezii.
- Comparați elementele de versificație folosite în poezii și observați în ce măsură acestea urmează normele clasice de versificație. Care dintre cele trei poezii vi se pare că are o muzicalitate deosebită?

- Comparați modul în care sunt grupate versurile în cele trei poezii. Care vi se pare că inovează cel mai mult în această privință?

Grupa 3

- Identificați câmpurile lexicale din fiecare poezie.
- Observați legătura dintre câmpurile lexicale și tema poeziilor.
- Comparați amploarea și diversitatea câmpurilor lexicale din cele trei poezii.

Grupa 4

- Identificați figurile de stil folosite în fiecare poezie și observați ce evidențiază acestea de fiecare dată (o caracteristică, un sentiment, o idee etc.).
- Observați ce tip de imagini artistice (auditive, vizuale, olfactive, tactile, motorii) predomină în fiecare text.
- Comparați frecvența și complexitatea figurilor de stil din cele trei poezii și discutați despre ce apreciați mai mult din acest punct de vedere.
- Comparați imaginile artistice care predomină în cele trei poezii și discutați despre impactul pe care fiecare text îl are asupra cititorilor din acest punct de vedere.

2 Fiecare grupă își va prezenta concluziile în fața clasei.

Repere

Compararea a două sau mai multe texte se realizează prin identificarea asemănărilor și diferențelor dintre acestea, în paralel. Ea constă în:

- > analiza și compararea aspectelor ce țin de ceea ce comunică textul: idei/trăiri/sentimente, câmpuri lexico-semantică, temă, ipostaza umană din perspectiva căreia este enunțat discursul liric;
- > analiza și compararea aspectelor ce țin de felul în care este realizată comunicarea: organizarea și dispunerea versurilor în pagină, elementele de versificație, muzicalitatea textului, figurile de stil și imaginile artistice.

Aplicații

- 1** Lucrați în perechi. Pe baza a ceea ce ați aflat anterior, construiți o diagramă Venn în care să notați cele mai importante asemănări și deosebiri dintre cele trei poezii.
- 2** Crezi că tema *Unde găsim frumusețea?*, sub care au fost reunite cele trei poezii, este potrivită pentru fiecare și pentru toate cele trei texte? Justifică-ți răspunsul.

- 3** Orice apreciere privind frumosul este subiectivă. Crezi că aprecierea frumosului din domeniul artelor este influențată și de cunoștințele pe care le are fiecare cititor în domeniul artei respective? Formulează un punct de vedere, în scris, referindu-te la experiența ta de receptare a celor trei poezii din această unitate.

Portofoliu

Cu siguranță, una dintre cele trei poezii studiate în această unitate ți-a plăcut mai mult decât celelalte. Selectează două poezii ale aceluiași autor pe care le consideri frumoase și scrie un text concis în care să-ți justifici alegerile.

Autoevaluare (L1 – L9)

- Completează, în caiet, următoarele afirmații:
- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
 - Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
 - Cel mai dificil mi s-a părut ...

Lecția 10. Noi pagini – alte idei

Text auxiliar

Ai aflat în prima parte a secțiunii de lectură că frumusețea se poate găsi în natură, în artă, în comportamentul și înfățișarea umană. De asemenea, ai observat că normele de frumusețe s-au schimbat de-a lungul timpului. Frumusețea se poate manifesta însă în orice aspect al vieții cotidiene, așa cum vei observa în textul unui poet contemporan, Dan Coman (n. 1975), care încă de la debutul cu volumul *Anul cârțiței galbene* (2003) a fost premiat de Uniunea Scriitorilor din România. Citește poezia *O pasăre înaltă* din volumul *Insectarul Coman* (2017) și menționează care sunt cele două planuri ale existenței în care este descoperită frumusețea.

pe de o parte, rămâne frumusețea.
o fotografie cu tine la mare
luminând noapte de noapte
fața unui bărbat obosit,
aplecat peste ecran,
îndepărtând în răstimpuri musculița de casă
atrasă și ea de soarele puternic al litoralului
românesc.

frumusețea rămâne o fotografie de vară salvată-n
calculator.

nimic real, o femeie de mărimea unei lăcuste
îndepărtându-se pe nisip.
și o lumină roșcată
ieșind doar pe jumătate din monitor,
înconjurând fruntea ridată,
făcând-o să pară un ghiveci înflorit.

pe de altă parte, viața. soare blând de primăvară
încălzind orașelul din nord. moralitatea,
grija față de cei dragi, cursurile de logică la
cel mai tare liceu.
firi sentimentale, dragoste,
respect și obișnuință. și o pasăre înaltă,

un fel de flamingo tăcut
planând îndelung deasupra celui ce
se întoarce acasă
ca deasupra unui loc părăsit.

Discutarea textului

- Eseul de cinci minute.** Scrie, timp de cinci minute, un text în care să arăți ce te-a impresionat cel mai mult în versurile date. Dacă dorești, poți să le citești colegilor tăi ce ai scris.
- Poezia are două părți. Indică cele două locuțiuni adverbiale care marchează această structurare a textului, precizând ce semnifică.
- Lucați în grupe de 4 – 5 elevi. Analizați nivelul sintactic al textului, având în vedere:
 - identificarea și precizarea predicatelor din prima parte a textului;
 - indicarea subiectului din ultimul enunț;
 - explicarea rolului construcțiilor eliptice din text.
- Precizează diferența de construcție sintactică dintre prima și a doua parte a textului. Ce explicație îi dai?
- Menționează tipul de vers folosit, explicând absența majusculilor.
- Fotografia este imaginea unei clipe fericite. Unde este păstrată aceasta?

- 7 Ce reprezintă ecranul pentru viața omului?
- 8 Explică felul în care această imagine a unei clipe trecute influențează existența ulterioară a „bărbatului obosit“.
- 9 Ce simbolizează „musculița de casă”? Care este valoarea diminutivului în acest context?
- 10 Alege dintre variantele de mai jos sensul afirmației că musculița este „atrasă și ea de soarele puternic al litoralului/românesc” și justifică-ți opțiunea.
- Până și ființele neînsemnate sunt atrase de frumusețea fetei.
 - Este o ironie la adresa amintirilor de vacanță.
 - Musculița vrea și ea să intre în lumea virtuală.
- 11 Menționează ce semnifică afirmația „nimic real“.
- 12 Interpretează semnificația următoarelor fragmente din text: „femeie de mărimea unei lăcuste” și „fruntea [...] un ghiveci înflorit“.
- 13 De ce crezi că este păstrată tocmai o fotografie în care ea se îndepărtează pe nisip?
- 14 Menționează ce anume din existența sa cotidiană reține bărbatul în enumerația din ultima strofă a poeziei.
- 15 Precizează rolul acestei enumerații în text.
- 16 Păsările flamingo au o siluetă deosebit de elegantă și un surprinzător penaj roz. Cuplul de flamingo se formează doar pentru un singur sezon, având numai un pui pe care ambii părinți îl îngrijesc foarte atent. După ce puiul crește, părinții se despart definitiv, găsindu-și în sezonul următor un alt partener. Ce crezi că simbolizează, prin prisma informațiilor anterioare, pasărea flamingo din finalul poeziei?
- 17 Ce semnificație dai ultimelor două versuri din text?

Provocări

Încearcă să creezi și tu o poezie plecând de la cotidian. Scrie pe o foaie patru detalii despre o amintire a ta: un om întâlnit pe stradă, un obiect care ți-a atras atenția, un loc surprinzător, un sentiment care te-a copleșit cândva. Asociază-i o culoare și un sunet. Găsește două lucruri care ți-au plăcut și două care nu ți-au plăcut în acel moment al vieții tale pe care ți l-ai amintit. Toate elementele notate pe foaie trebuie să se găsească în poezia ta. Pune-i un titlu. Dacă dorești, o poți citi colegilor tăi din *scaunul autorului*.

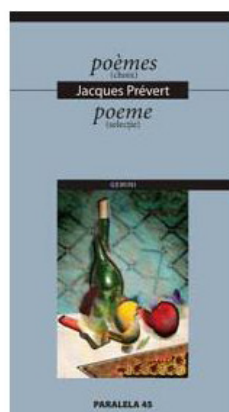
Biblioteci deschise

Pentru a descoperi și alte creații lirice din literatura română și universală, îți propunem două volume de poezie.

Mircea Cărtărescu este cea mai puternică voce poetică a generației „optzeciste“.

Lirica sa marcată de biografism, scrisă într-un stil degajat, care combină registrele stilistice, a fascinat generațiile tinere.

Volumul *Dublu CD* este o antologie a poemelor apărute până în 1998 și propune o perspectivă ironică și lucidă asupra existenței cotidiene.

Jacques Prévert, poet născut la începutul secolului XX, dar afirmat după al Doilea Război Mondial, scrie o poezie care surprinde viața cotidiană, locuri din Paris, exprimând o revoltă contra temelor literare tradiționale. Oralitatea stilului și apropierea de viața omului obișnuit au făcut ca poezia lui să fie foarte iubită.

Lecția 11. Valori culturale românești în lume

Pentru început

- 1 Lucrați în perechi. Alegeți trei personalități românești care au contribuit la dezvoltarea patrimoniului cultural al lumii. Alcătuiți apoi un top trei al acestor personalități, având în vedere opțiunile voastre.
- 2 Completează, în caiet, tabelul de mai jos asociind numele personalităților românești date cu domeniul în care s-au afirmat. În cazul în care întâmpini dificultăți, poți apela la profesorul tău. Mai știi și alte domenii culturale în care s-au afirmat pe plan mondial personalități românești?

Ana Aslan • Martha Bibescu • Constantin Brâncuși
 • Sergiu Celibidache • Liviu Ciulei • Henri Coandă
 • Hariclea Darclée • Carol Davila • Mircea Eliade •
 Eugen Ionescu • George Enescu • Elvira Popescu
 • Traian Vuia

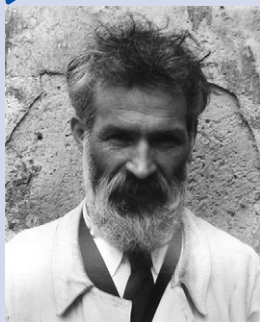
Literatură	Arte plastice	Muzică	Teatru	Medicină	Inginerie

Explorare

Citește informațiile de mai jos, despre două mari personalități culturale românești. Notează apoi, în caiet, acele aspecte pe care le consideri relevante pentru includerea lor în rândul marilor valori culturale ale umanității.

▶ Constantin Brâncuși

S-a născut în 1876, la Hobița, județul Gorj, într-o familie numeroasă. Pleacă de mic de acasă pentru a urma cursurile Școlii Naționale de Arte și Meserii din București. Prima sa comandă, realizată la 27 de ani, este bustul generalului Carol Davila, care se găsește și astăzi în curtea Spitalului Militar Central din București. În 1904, pleacă la Paris, unde va lucra o vreme

în atelierul marelui sculptor Auguste Rodin, de care se va despărți însă din dorința de a-și găsi propriul drum. În scurt timp, se impune ca unul dintre marii sculptori ai secolului al XX-lea prin opere ca *Rugăciune*, *Sărutul*, *Cumințenia pământului*, *Muza adormită*, *Măiastra*, *Domnișoara Pogany*, aflate azi la loc de cinste în multe dintre marile muzee ale lumii. Este considerat a fi unul dintre întemeietorii artei moderne. În 1938, finalizează complexul monumental de la Târgu-Jiu dedicat eroilor din Primul Război Mondial, care cuprinde *Masa tăcerii*, *Poarta sărutului* și *Coloana fără sfârșit*. Se stinge din viață la Paris, în 1957. În cadrul Centrului *George Pompidou* din Paris se află astăzi un spațiu muzeal care îi este dedicat și în care s-a reconstituit atelierul lui Brâncuși.

▶ George Enescu

S-a născut în 1881, la Liveni, în județul Botoșani, manifestând din copilărie o aplecare deosebită spre muzică. De la cinci ani, micul Jurjac, cum îi spunea familia, a început să studieze vioara cu Eduard Caudella, profesor la Conservatorul din Iași. Își va continua studiile muzicale la Viena și la Paris. Debutază în calitate de compozitor cu *Poema română* (1898). Vor urma,

în 1901 și 1902, cele două *Rapsodii române*, creații muzicale moderne în care valorifică filonul folcloric românesc. Admirat de regina Elisabeta, este invitat frecvent la Castelul Peleş ca să execute piese pentru vioară, fiind și un excelent interpret. În perioada interbelică, întreprinde turnee în mai multe țări europene și în Statele Unite, unde va dirija mari orchestre. Ca pedagog, va îndruma viitori mari violoniști, precum Yehudi Menuhin și Christian Ferras. Creația sa capitală este opera *Oedip*, compusă pe libretul scriitorului francez Edmond Fleg, care a reluat mitul antic grecesc. A avut premiera la Paris în 1936, iar în țara noastră a fost reprezentată prima dată în 1958, cu ocazia primului festival muzical internațional care poartă numele compozitorului. În 1949, a părăsit România pentru a se stabili la Paris, unde a murit în 1955.

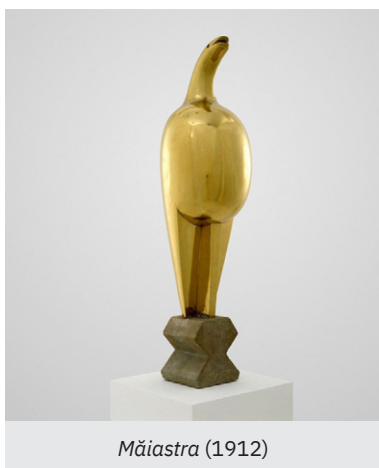
Repere

- › Figură centrală în mișcarea artistică modernă, Constantin Brâncuși este considerat unul dintre cei mai mari sculptori ai secolului al XX-lea. Creațiile sale inspirate din folclorul românesc au făcut, în arta lumii, trecerea de la reflectarea realității ca o copie fidelă la surprinderea esenței obiectului prezentat.
- › Despre propria sa activitate muzicală, George Enescu spunea: „În lumea muzicii eu sunt cinci într-unul: compozitor, dirijor, violonist, pianist și profesor. Cel mai mult prețuiesc darul de a compune muzica și niciun muritor nu poate poseda o fericire mai mare...”. Modern în concepție, marele compozitor și-a găsit inspirația, ca și Constantin Brâncuși, în folclorul românesc, așa cum se observă în cele două *Rapsodii române* sau în *Suita nr. 3 pentru orchestră* („Săteasca”).

Aplicații

- 1 Ascultă un fragment din *Rapsodia română* de George Enescu și explică felul în care opera folclorică este transformată în cea cultă, referindu-te la instrumentele folosite, la schimbarea liniei melodice, la repetarea unor motive muzicale.
- 2 Constantin Brâncuși a creat nu mai puțin de 30 de sculpturi care prezintă păsări, tema propriu-zisă fiind zborul. Citește fragmentul de mai jos care înfățișează evoluția concepției artistice brâncușiene.

Măiastra (1912)

„Măiastra pare, privită de aproape, un urciur umplut cu lumină. Prelungirea aripilor și picioarele păsării alcătuiesc o bază îngustă pe care se sprijină trupul cu piept rotund: gâtul și capul au ceva de zburătoare din vremurile de început ale pământului, ceva din fascinantă înfățișare a

unui șarpe sau balaur care poate ucide sau da viață cu privirea. Cam așa arată păsările în stilizările¹ de pe unele scoarțe românești. Cam așa arată și în basmele ce vin din mari vechimi. *Măiastra* nu este o pasăre «în general»: ea este o anume pasăre, aceea căreia folclorul românesc i-a dat puteri fermecate. Parcă pentru a sublinia această identitate românească a păsării, în două variante ce datează din 1912 Brâncuși a așezat sculptura pe niște socluri ce reiau jocul de romburi al stâlpilor din cerdac din satele de sub munte. [...]

Artistul se afla în fața unei teme asupra căreia va medita îndelung, întreaga viață: capacitatea materiei inerte, bronz sau piatră, de a sugera ideea, de a cuprinde esența însăși a lumii organice, a vieții. [...]

«Nu lucrez păsări, ci zboruri», spunea Brâncuși. [...]

¹ stilizare (s.f.; în artele plastice) – acțiunea de a reproduce un obiect din natură în linii simplificate, esențiale.

Păsările brâncușiene, s-a spus, sunt «versiuni puternic raționalizate ale creaturii naturale». Linii de forță ale unei mișcări mereu verticale, ele sunt – în același timp – făpturi vii care lasă urmele trecerii lor prin văzduh. [...] Este aici o trăsătură fundamentală a culturii românești care se prelungește până la poezia noastră modernă: aspirația spre absolut, contopirea cu legenda, sunt în permanență raportate la omul concret; persoana întâi a liricii românești are o valoare precisă, e plasată într-un mediu recognoscibil, abstracțiunea expresiei poetice provine dintr-o sublimare² a peisajului care se umanizează și el.“

Pasărea în văzduh (1940)

Dan Grigorescu, *Album Brâncuși*

- 3 Menționează transformările pe care Constantin Brâncuși le face *Măiestrei* din 1912 până în 1940, când apare varianta *Pasărea în văzduh*, ce pare „un simplu semn grafic, o literă scrisă în aer, figurând înfrângerea gravitației, desprinderea de pământ“, redând ideea de zbor, așa cum arată Dan Grigorescu.
- 4 Identifică în textele studiate de tine în această unitate o legătură cu arta lui Constantin Brâncuși.
- 5 Opera lui Constantin Brâncuși influențează și astăzi lumea. În 2016, de exemplu, designul unui hard disk extern a fost conceput ca un omagiu adus operei artistului român. Filmul SF *Misiune pe Marte* (2000) al regizorului Brian De Palma folosește ca sursă de inspirație una dintre cunoscutele opere brâncușiene. Vizionează filmul și află care este această operă.

² sublimare (s.f.) – acțiunea de a trece o substanță din stare solidă direct în stare gazoasă; (aici) acțiunea de a trece din starea concretă direct în idee.

Provocări

Mulți români care nu trăiesc în țară s-au afirmat în domenii culturale diverse. Alexandra Nechita, supranumită „micuța Picasso“, fiindcă la numai opt ani a avut prima expoziție personală, este o pictoriță contemporană, născută în 1985, la Vaslui și stabilită în Statele Unite ale Americii. Caută informații despre creațiile ei și alcătuiește o prezentare, de cel mult o pagină, despre activitatea pe care o desfășoară. Prezintă-o colegilor tăi din *scaunul autorului*, dacă dorești.

Alexandra Nechita,
Natură moartă cu vioară

Lecția 12. Textul argumentativ

Pentru început

- 1 Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi.
 - a Ce vă sugerează imaginea alăturată?
 - b Fiecare membru al grupeii va da un răspuns și va formula un argument pentru a-și justifica punctul de vedere.
 - c Comparați răspunsurile și argumentele voastre.
- 2 Este important să-ți poți argumenta punctele de vedere? Explică.

Explorare

- 1 Construiește un text argumentativ simplu, care să fie prezentat oral.
 - a Alege din fiecare exemplu de mai jos varianta care exprimă părerea ta și adaugă un argument, pentru a-ți justifica punctul de vedere.
 - Îmi place iarna/Nu îmi place iarna, pentru că
 - Îmi place să citesc/Nu îmi place să citesc, pentru că
 - Îmi plac florile/Nu îmi plac florile, pentru că
 - b Adaugă câte un exemplu pentru fiecare argument pe care l-ai formulat.
 - c Construiește o concluzie în care să sintetizezi ce înseamnă pentru tine anotimpul iarna, lectura și florile.
- 2 Lucrați în perechi pentru a descoperi părțile unei argumentări.
 - a Asociați enunțurile din coloana din stânga cu substantivele din dreapta ce denumesc părțile unui text argumentativ.
 - b Ordonăți cele patru secvențe ale textului argumentativ.
 - c Identificați, în tabelul de la punctul a formulele sau conectorii specifici fiecărei părți ale unei argumentări, și anume:
 - cuvintele sau grupurile de cuvinte care indică exprimarea opiniei;
 - conectorul care introduce un argument;
 - conectorul care introduce un exemplu care poate întări argumentul enunțat;
 - conectorul care introduce o concluzie.
 - 3 Formulează argumente pro și contra unei opinii.
 - a Construiește un argument în favoarea și altul împotriva opiniei de mai jos.
Cooperarea este mai importantă decât competiția.
 - b Construiește câte un exemplu atât pentru argumentul ce susține opinia, cât și pentru cel care o contrazice.
 - c Formulează o concluzie referitoare la opinia dată.
- 4 Completează propozițiile de mai jos, pentru a nuanța opinia enunțată.
 - a Lectura poeziei poate fi dificilă. Totuși,
 - b A ține animalele în grădini zoologice pare o cruzime. În ciuda acestui fapt,
 - c A fi în ton cu moda este dorința celor mai mulți adolescenți. Pe de altă parte,
 - d Jocurile pe calculator sunt pasionante. Cu toate acestea,
 - e E important să înveți înainte de un test sau de un examen. Dar

Spun asta, pentru că, dacă privești în jur cu atenție, poți descoperi lucruri minunate.	concluzie
Cred că frumusețea se află pretutindeni în jurul nostru.	exemplu
De exemplu, poți vedea oameni frumoși, un gest frumos făcut de cineva, o floare care tocmai a înflorit sau un copac de care atârnă țurțuri de gheață, o clădire cu o arhitectură armonioasă etc.	argument
Așadar, depinde de noi dacă suntem capabili să vedem frumusețea din preajma noastră.	opinie

Repere

Un **text argumentativ**, oral sau scris, are ca scop să convingă ascultătorii sau cititorii cu privire la o opinie/un punct de vedere. Textul argumentativ conține următoarele elemente:

- ▷ o introducere, prin care este enunțată teza, adică o opinie sau o judecată de valoare; în cazul în care teza este dată (ca în exemplul de la exercițiul 3), în introducerea argumentării se exprimă o opinie față de aceasta, indicând poziția pe care se situează cel care susține argumentarea;
- ▷ un cuprins, care include:
 - argumentele, constând în explicații sau justificări prin care teza/opinia despre aceasta este susținută;
 - exemplele sau probele care au rolul de a ilustra convingător fiecare argument;
- ▷ o încheiere, care cuprinde o concluzie succintă ce are rolul de a demonstra relevanța argumentelor pentru teza/opinia enunțată inițial.

Teza poate fi introdusă prin formule precum: *Părerea mea este că .../Consider că ...* etc.

Argumentele pot fi introduse prin conectori de tipul: *pentru că, deoarece*; ierarhizarea argumentelor se poate face prin conectori de tipul: *în primul rând/mai întâi, în al doilea rând/apoi, nu în ultimul rând/în fine* etc. Pentru a fi mai convingător, vorbitorul se poate referi atât la avantajele, cât și la dezavantajele tezei enunțate, folosind argumente pro și contra. În acest caz, poate folosi conectori precum: *deși, totuși; în ciuda faptului că, oricum; pe de o parte, pe de altă parte*.

Pentru ca argumentele prezentate să fie convingătoare, este important ca acestea să fie întărite, de fiecare dată, prin cel puțin un exemplu. Acestea pot fi introduse prin conectori precum: *de exemplu, de fapt, de pildă* etc.

Concluzia poate fi introdusă prin conectori precum: *în concluzie, așadar, pe scurt, prin urmare, în consecință* etc.

Textul argumentativ oral poate fi prezentat ca un monolog pe care o persoană îl ține în fața unui public sau poate fi parte a unei dezbateri.

Aplicații

- 1 Filosoful grec Platon afirma: „Frumosul este legat de orice este lăudabil, rațional, folositor, cuviincios și armonios.“
 - a Notează câte un argument pentru fiecare idee a acestei afirmații și câte un exemplu potrivit.
 - b Prezintă argumentele și exemplele construite în fața clasei.
- 2 Lucrați în grupe. Găsiți împreună cât mai multe argumente pro și contra ideii de a locui într-un oraș. Confrunțați răspunsurile voastre cu propunerile colegilor. Poți avea în vedere și imaginile de mai jos.

- 3 Realizează o argumentare orală pentru a-ți convinge colegii că *Oamenii care citesc sunt mai frumoși*.
 - a Notează, în caiet, două argumente pe care le poți folosi.
 - b Găsește exemple potrivite pentru fiecare argument.
 - c Prezintă în fața clasei, într-un minut, argumentarea ta.
 - d Evaluează-ți argumentarea, în funcție de grila de mai jos.

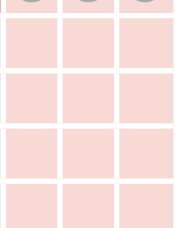
CRITERII DE EVALUARE

Am prezentat clar poziția față de teză, prin formulări de tipul: *Părerea mea este .../ Punctul meu de vedere este ...*

Am prezentat două argumente diferite pentru a-mi susține punctul de vedere, folosind conectori potriviți.

Am folosit exemple relevante pentru a întări argumentele formulate, folosind conectori potriviți.

Am formulat o concluzie clară și în acord cu argumentele prezentate.

Lecția 13. Fraza. Coordonarea

Pentru început

- 1 Alcătuieste o poezie, continuând modelul de mai jos cu încă două distihuri. Alege un alt obiect din imaginea alăturată pe care să nu-l „trezești”, păstrând cuvintele scrise colorat în versurile tale.

Nu trezi masa care doarme,
Că picioarele ei ar putea să te lovească.

- 2 Dacă dorești, poți citi poezia ta din scaunul autorului.
- 3 Ce fel de enunțuri sunt cele din poezia ta, după numărul de predicate pe care îl au?

Henri Matisse
(1869 – 1954),
Fereastra

Fraza

Explorare

- 1 Subliniază predicatele din fraza de mai jos, desparte-o în propoziții și indică felul acestora.
Îmi place literatura, citesc mult și mă bucur că mama mi-a dăruit o antologie de poezie contemporană și că pot să aflu mai mult despre lirica modernă.
- 2 Precizează între care dintre propozițiile din fraza de la exercițiul 1 se stabilesc următoarele tipuri de relații:
 - a relații de coordonare;
 - b relații de subordonare.
- 3 Menționează prin ce mijloace se realizează relațiile de coordonare și de subordonare din fraza dată.
- 4 Indică numărul de propoziții din enunțurile de mai jos. Cum ai stabilit numărul lor?
 - a Ana citește o poezie, iar Mihai, o povestire.
 - b Ea a fost laudată de mama și ironizată de fratele ei.
 - c Povestirea cu pinguinul Apolodor este în versuri, aceea cu Platanos – în proză.
 - d Dana a scris compunerea, iar Ștefan – nu.

Repere

Fraza este un enunț complex alcătuit din două sau mai multe propoziții.

Numărul de propoziții dintr-o frază este egal cu numărul de predicate exprimate sau subînțelese.

Fraza poate fi alcătuită fie numai din propoziții principale, fie atât din propoziții principale, cât și din propoziții secundare. O frază trebuie să aibă cel puțin o propoziție principală.

După rolul în frază, propoziția este:

- > **propoziție principală**, când este o propoziție cu autonomie sintactică, inclusă în frază;
- > **propoziție secundară** sau **subordonată**, când depinde sintactic de un cuvânt dintr-o altă propoziție, care pentru aceasta constituie **un centru**.

Cuvântul de care depinde o propoziție subordonată se numește **element regent**, iar propoziția în care se află se numește **propoziție regentă**. Propoziția regentă poate fi principală sau secundară.

Într-o frază, între propozițiile acestea pot să apară:

- > **relații de coordonare** – stabilite între propoziții de același fel, principale sau secundare;
- > **relații de subordonare** – stabilite între propoziții secundare și regentele lor.

Într-o frază, predicatele verbale pot fi subînțelese. În această situație, în locul predicatului se pune virgulă sau linie de pauză. De exemplu: Anca stă la birou^{1/} și Cătălin, în fotoliu.^{2/}

Dacă predicatul celei de-a doua propoziții este exprimat prin același verb la forma negativă, acesta se poate realiza doar prin adverbul care este marcă de negație, fie că este predicat verbal, fie că este nominal. De exemplu: Ea citește,^{1/} iar el, nu.^{2/} Ea este cuminte^{1/} și el – nu.^{2/}

În cazul verbelor pasive, predicatul din a doua propoziție poate fi exprimat doar prin participiul care intră în structura verbului. De exemplu: Bluza a fost spălată de bunica^{1/} și călcată de mama.^{2/}. Predicatul nominal din a doua propoziție poate fi exprimat doar prin numele predicativ. De exemplu: Ea este blondă^{1/} și el, brunet.^{2/}

Modalitățile de realizare a relației de coordonare

Explorare

- 1 Menționează prin ce modalități se realizează relațiile de coordonare din fraza de la exercițiul 1, *Explorare* (p. 111).
- 2 Precizează prin ce părți de vorbire se realizează coordonarea în frazele din textul de mai jos.
Prietenele mele au citit poezii și le-au recitat emoționant. Ele cumpără volume de versuri sau le împrumută de la bibliotecă. Sunt interesate și de narațiuni, dar preferă lirica. Ele vor susține un recital de poezie, deci își vor dovedi talentul în fața tuturor.
- 3 Explică folosirea virgulei în frazele de mai jos.
 - a Poezia este scrisă în vers liber, dar este melodioasă.
 - b Ori mergem la teatru, ori stăm acasă.
 - c Am terminat compunerea, voi ieși, așadar, la plimbare.
- 4 Înlocuiește grupurile de cuvinte scrise colorat în textul de mai jos cu o conjuncție. Ce crezi că sunt acestea?
Am stabilit data recitalului de poezie, **precum și** zilele de repetiție. Am învățat bine versurile, **numai că** în fața spectatorilor am avut trac, **prin urmare** m-am blocat.

Repere

Relațiile de coordonare din frază se realizează prin:

- > **juxtapunere**, care constă în alăturarea unor propoziții de același fel; este marcată de virgulă și de punct și virgulă;
- > **joncțiune**, care constă în marcarea relației sintactice prin anumite cuvinte de legătură numite conectori sau elemente de relație.

Elementele de relație prin care se realizează coordonarea sunt **conjuncțiile coordonatoare: copulative** (*și, nici*), **disjunctive** (*sau, ori, fie, ba*), **adversative** (*dar, iar, însă, ci, or*), **concluzive** (*deci, așadar, carevasăzică, vasăzică*).

Conjuncțiile coordonatoare adversative cer înaintea lor virgulă: *Am învățat, dar n-am știut.*

Se pune virgulă între propozițiile coordonate disjunctiv (ca și între părțile de propoziție coordonate astfel), când amândouă încep prin conjuncțiile perechi *sau, ori, fie, ba*: *Sau înveți, sau mergi la plimbare.* Conjuncțiile coordonatoare disjunctive *sau* și *ori* nu cer virgulă înaintea lor când apar singure: *Mergi sau mai rămâi?* Conjuncția coordonatoare *nici* cere virgulă înainte și când apare singură: *Nu vorbește, nici nu cântă.*

Conjuncția coordonatoare concluzivă *deci* așezată în interiorul propoziției nu se desparte prin virgulă, spre deosebire de conjuncția coordonatoare *așadar* care, așezată în interiorul propoziției, se desparte prin virgulă: *A învățat, știe deci bine. A învățat, știe, așadar, bine.*

Locuțiunea conjuncțională este grupul unitar de cuvinte care se comportă ca o conjuncție.

Locuțiunile conjuncționale coordonatoare pot fi:

- > copulative: *precum și, cât și;*
- > adversative: *numai că, doar că;*
- > concluzive: *prin urmare, ca atare.*

Aplicații

- 1 Desparte frazele date în propoziții, precizând prin ce modalități se realizează coordonarea.
 - a Colegii mei discută despre textele citite, își recomandă unii altora cărți, își fac fișe de lectură și le prezintă în fața clasei.
 - b Liana este ziaristă, sora ei a devenit profesoară și fratele lor, avocat.
 - c Ioana a mers la spectacol, Maria, nu, dar a stat acasă și a citit piesa.
 - d Adina a fost întrebată de prietena ei despre rezolvarea temei și ascultată de mulți colegi de clasă, însă nu a terminat explicația până la sosirea profesorului.
- 2 Poezia modernă de mai jos nu are semne de punctuație. Transcrie textul în caiet și adaugă semnele de punctuație potrivite.
„În plin naufragiu cu porțelanul de Sèvres în brațe bolborosind în vechea limbă a incașilor [...] cu pietriul de Sèvres în brațe strig și vă strig dați-i și mesei de bucătărie o șansă“
Mircea Dinescu, *Dați-i și mesei de bucătărie o șansă*
- 3 Desparte versurile de la exercițiul precedent în propoziții, precizând prin ce se realizează coordonarea.

Provocări

Alcătuiește o caligramă a mesei de bucătărie, care să fie o frază cu începutul: *Dați-i și mesei de bucătărie o șansă.* Expuneți produsele voastre în clasă și apoi discutați despre corectitudinea și expresivitatea acestora.

Lecția 14. Fraza. Subordonarea. Elipsa

Subordonarea prin conjuncții

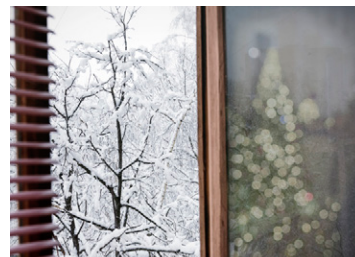
Explorare

- 1 Transcrie, în caiet, primele două fraze de mai jos. Subliniază predicatele, încercuiește elementele de relație, desparte fraza în propoziții și indică felul acestora.
„Aș vrea să fiu copac și-aș vrea să cresc lângă fereastra ta, te-aș auzi și-n voie te-aș privi întreaga zi. M-aș apuca și iarna să-nfloresc, ca să te bucuri. Păsările cele mai mândre-ar face cuib pe creanga mea, și nopțile mi-ar da cercei de stele, pe care, ca pe frunze, ți le-aș da.“

Magda Isanos, *Vis vegetal*

- 2 Precizează prin ce modalități se realizează raportul de coordonare dintre propozițiile principale.

- 3 Menționează ce parte de vorbire este elementul de relație prin care se subordonează regentelor propozițiile secundare.

- 4 Înlocuiește grupurile de cuvinte scrise colorat în frazele de mai jos cu o conjuncție. Ce crezi că sunt aceste grupuri de cuvinte?

Aș vrea¹/ să fiu copac lângă fereastra ta,²/ **pentru că** așa am fi mereu împreună.³ • **Cu toate că** iarna este frig,¹/ aș înflori datorită căldurii sufletului.²/

Repere

Relațiile de subordonare din frază se realizează prin **joncțiune**, marcată prin **conjuncții subordonatoare** sau alte părți de vorbire cu rol de elemente de relație. Conjuncțiile subordonatoare apar doar în frază, spre deosebire de cele coordonatoare care pot să apară atât în frază, cât și în propoziție.

Locuțiunile conjuncționale subordonatoare pot lega numai propoziții secundare de regentele lor. De exemplu: *cum că, precum că, până când, până să, până ce, în timp ce, cât timp, ori de câte ori, după cum, ca și cum, fără să, pe măsură ce, pentru că, din cauză că, din moment ce, odată ce, pentru ca să, în caz că, cu toate că, măcar să, chiar dacă* etc.

Subordonarea prin alte părți de vorbire

Explorare

- 1 Desparte în propoziții ultima frază din versurile de la începutul lecției, precizând prin ce parte de vorbire este introdusă subordonata.
- 2 Ce funcție sintactică îndeplinește acest element de relație în propoziția pe care o introduce?
- 3 Menționează ce părți de vorbire sunt elementele de relație scrise colorat în frazele de mai jos. Indică funcția lor sintactică.
 - a Nu știu¹/ **care** pasăre s-a așezat pe creanga copacului.²/

b Ea cântă¹/ **pentru oricine** apare la fereastră.²/

c Noaptea admir¹/ **oricare** stea strălucește pe cer.²/

- 4 Ce tip de relație crezi că realizează adverbele scrise colorat în frazele de mai jos?

a Stau¹/ **unde** pot vedea mai bine cerul.²/

b Ne întâlnim¹/ **când** va apune soarele.²/

c Cerceii strălucesc¹/ **cum** luminează stelele.²/

- 5 Ce funcție sintactică îndeplinesc, în propozițiile pe care le introduc, adverbele de la exercițiul precedent?

Repere

Propozițiile subordonate pot fi introduse și prin:

- > **pronume și adjective pronominale relative și nehotărâte**, care îndeplinesc funcție sintactică în propoziția pe care o introduc: Pomii¹/ **care** cresc lângă fereastra mea²/ sunt plini de zăpadă.¹/
- > **adverbe relative** (*unde, când, cum, cât*), cu rol de a lega propoziția subordonată de regenta ei; uneori, aceste adverbe sunt precedate de prepoziții: Merge¹/ **până unde** l-ai trimis.²/

Construcția frazei în limba vorbită și în limba scrisă. Elipsa

Explorare

Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi. Identificați secvențele omise din dialogul alăturat, pe care le puteți recupera din context. Precizați dacă sunt omisiuni ale verbelor sau ale substantivelor, dacă sunt propoziții fragmentare. Menționați prin ce fel de relații sunt construite frazele.

- Ce fel de poezie citești, iar Doru, nu?
- Modernă.
- Nu te-ai plictisit?
- Nu.
- Tu vrei cărți de poezie, iar Dana, de aventuri. Chiar! Unde e?
- A plecat, da' nu știu unde.

Repere

În limba vorbită, există o libertate mai mare în construirea frazelor decât în **limba scrisă**, unde **fraza** este mai **elaborată**, bazată pe o **subordonare amplă**. **Structura frazelor** este mai simplă în exprimarea orală, construită mai ales prin **juxtapunere**. În vorbire, apar frecvent construcții eliptice. **Elipsa** reprezintă omisiunea unor secvențe recuperabile din context, ca urmare a faptului că au fost exprimate anterior.

Există mai multe feluri de elipsă. **Elipsa verbală** reprezintă omiterea completă sau parțială a predicatului exprimat anterior: *Eu am fost în parc și tu, la film*. **Elipsa nominală** reprezintă omiterea unui substantiv (eventual, însoțit de cuvinte subordonate), recuperabil din context: *Anca are o bluză de bumbac, iar Ioana, de mătase*.

Propozițiile fragmentare constituie o formă de elipsă specifică exprimării orale. Există mai multe feluri de structuri în care apar: când în a doua propoziție se păstrează doar partea diferită, care conține o informație nouă (*Ea desenează frumos, el, nu.*), când răspunsul la o întrebare se substituie prin adverbele *da, nu* sau reprezintă doar partea de vorbire ce corespunde cuvântului interogativ (*— Ce citești?/— Un roman.; — Când pleci?/— Mâine*). În scris, elipsele se marchează prin **virgulă** sau **linie de pauză**, iar în vorbire, printr-o pauză.

Aplicații

- 1 Completează spațiile libere din frazele date, utilizând conjuncții subordonatoare.

... Alexandra este interesată de astronomie, părinții ei i-au cumpărat un mic telescop. • Sper ... ninsoarea se va opri în curând ... putem ... mergem pe pârție. • ... aș bea o ciocolată fierbinte, m-aș încălzi. • Crengile copacilor nu s-au rupt, ... a căzut zăpadă din plin.

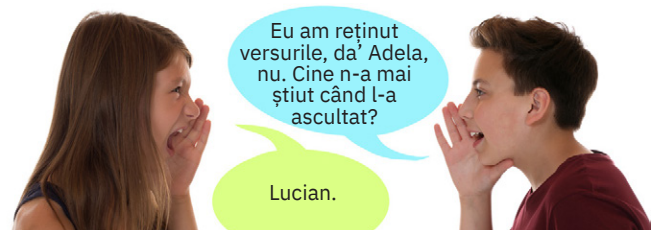
- 2 Asociază fiecare propoziție din seria **A** cu o propoziție din seria **B** pentru a forma o frază. Indică locuțiunile conjuncționale subordonatoare.

A Meciul de fotbal a fost amânat • Nicoleta face câteva exerciții de gimnastică • N-am prins începutul filmului • Nu m-am putut abține din râs • Așez cărțile în bibliotecă
B cu toate că Andrei se lovise rău din cauza căzăturii pe gheață. • îndată ce se trezește. • pentru că terenul era îmbibat de apă. • după cum vreau. • cu toate că am plecat foarte devreme de acasă.

- 3 Menționează prin ce elemente de relație sunt introduse propozițiile subordonate din frazele de mai jos.

Mi-a plăcut poezia^{1/} pe care ne-a citit-o Maria.^{2/} • Monitorul de schi s-a îndreptat^{1/} spre ce copil l-a strigat.^{2/} • Sorina oferă ajutor^{1/} oricui are nevoie.^{2/} • Cumpăr^{1/} ce carte vreau.^{2/} • Pisica doarme^{1/} unde dorește ea.^{2/} • Citeam^{1/} când a venit mama de la serviciu.^{2/} • Desenul a fost făcut^{1/} cum a cerut profesorul.^{2/}

- 4 Precizează ce caracteristici ale frazei construite în limba vorbită apar în replicile copiilor din imagine.

- 5 Desparte fraza de mai jos în propoziții și analizează-o, în caiet, după modelul dat.

„Suntem ca malurile unui râu^{1/}
 Pe care apa veșnic le desparte^{2/}
Și le unește strâns^{3/} / fără să vrea,^{4/}
 Copiii dau cu pietre din fiecare parte^{5/}
Și pietrele alunecă în ea.^{6/}”

Când va seca izvorul va fi un prund întins
 Cu păsări ce se scaldă în nisip
 Și se izbesc în lepezile calde,
 Ne vom schimba la suflet și la chip.“

Ileana Mălăncioiu, *Au să rămână plopii*

P1 – propoziție principală

P2 – propoziție subordonată lui P1, introdusă prin pronumele relativ „care“, precedat de prepoziția simplă „pe“ etc.

Lecția 15. Atributul. Apoziția

Atributul

Explorare

- 1 Indică felul părților de vorbire de care depind atributele din enunțurile de mai jos.

Fulgii de zăpadă cad peste oraș. Doi mai mari s-au oprit pe fereastră. Nu este nimic special, dar ninsoarea căzută peste oraș mă încântă.

- 2 Asociază fiecărui substantiv din seria **A** un cuvânt din seria **B** și construiește un enunț cu grupul nominal obținut, pentru a descrie imaginea de mai jos.

A casă • copaci • coșuri • lună • ninsoarea • noapte • orașul

B acei • acoperit • a doua • asemenea • bătaoare la ochi • fumegânde • puternică

- 3 Precizează ce funcție sintactică au și ce părți de vorbire sunt cuvintele din seria **B** în enunțurile construite de tine.

- 4 Menționează felul atributelor din propozițiile date, analizând partea de vorbire prin care se exprimă.

Casele orașului sunt acoperite de zăpadă. Ferestrele fără lumină arată că oamenii dorm. Copacii din fața vilelor sunt strălucitori. Lumina grație lunii înveselește cartierul Cotroceni. Peisajul este un leac împotriva tristeții.

- 5 Identifică atributele substantivale din enunțurile de mai jos, menționând cazul substantivelor prin care se exprimă.

Dumneai este mătușă profesoarei mele. • Acordarea de atenție învățatului este importantă.

- 6 Înlocuiește substantivele scrise colorat în propozițiile de mai jos mai întâi cu pronume, apoi cu numerale cu valoare pronominală, ca în modelul dat.

Mi-ar plăcea o vilă **ca o cabană**. → Mi-ar plăcea o vilă **ca aceasta**. → Mi-ar plăcea o vilă **ca a doua**.

Apartamentul **Mariei** este mare. • Gândul **la vară** îmi revine frecvent în minte. • Reacția **față de ninsoare** a fost neașteptată. • Luna **de deasupra orașului** pare o seceră. • Plimbarea **împrejurul parcului** este plăcută.

- 7 Identifică atributele pronominale din enunțurile de mai jos, precizând felul pronumelui prin care se exprimă și cazul acestuia.

Copacii din fața-i sunt plini de chiciură. • Îl strângea la pieptu-și pe copilul înfrigurat. • Casa-i înaltă a fost acoperită de zăpadă. • Avea două camere și căldura dinăuntru acestora îi plăcea. • Acordarea de ajutor fiecăruia a dovedit că Maria era empatică. • Ea este nepoată acelora.

- 8 Precizează felul atributelor din enunțurile de mai jos, analizând părțile de vorbire prin care se exprimă.

Dorința de a mă juca în zăpadă este mare. • Avea aerul a nu înțelege. • El dovedise un curaj de invidiat. • Casele aveau coșuri fumegânde. • Nevoia de a o lua din loc din cauza frigului era mare. • A lipi bilețele pe un frigider este un mijloc de adus aminte. • Fata ținând nasul pe sus a alunecat pe gheață. • Blocul de acolo este înalt. • Trezitul devreme nu-mi place. • Mersul de colo până colo l-a obosit. • E o vreme brrr!

Repere

Atributul este partea secundară de propoziție care determină un substantiv sau un substitut al acestuia, pronume sau numeral cu valoare pronominală.

După partea de vorbire prin care se exprimă, atributul este:

atribut adjectival exprimat prin **adjectiv propriu-zis** la toate gradele de comparație (Mă uit la blocul *foarte înalt*.), **adjectiv provenit din verb la participiu** (Îmi plac străzile *ninse*.), **adjectiv provenit din verb la gerunziu** (Văd mișcarea *crescândă* a fulgilor.), **adjectiv provenit din adverb** (N-am mai auzit *așa vânt*.), **adjectiv pronominal** (Casa *noastră* este mare.), **locuțiune adjectivală** (Dan este om *de treabă*.), **numeral cu valoare adjectivală** (În curte am *trei* copaci.);

atribut substantival care poate fi

genitiv, exprimat prin substantiv în cazul **genitiv** (Ferestrele *caselor* sunt mici.);

prepozițional, exprimat prin

- substantiv în cazul **acuzativ** cu prepoziție (Gardul *de beton* este înalt.) sau locuțiune prepozițională (Am întârziere *față de termenul* stabilit.);
- substantiv în cazul **genitiv** cu prepoziție (Ceaiul *contra răcelii* este parfumat.) sau locuțiune prepozițională (Clădirea *din spatele casei* este maro.);
- substantiv în cazul **dativ** cu prepoziție (Reușita *grație ajutorului* tău mă bucură.);

în nominativ, exprimat prin substantiv în cazul **nominativ** (Orașul *București* este frumos.);

în dativ, exprimat prin substantiv în cazul **dativ** fără prepoziție (Conferirea de premii *elevilor* s-a făcut ieri. Ana este vară *Inei*.);

atribut pronominal care poate fi

genitiv, exprimat prin pronume în cazul **genitiv** (Păreră *acestora* este interesantă.);

prepozițional, exprimat prin

- pronume în cazul **acuzativ** cu prepoziție (Unul *dintre ei* pleacă.) sau locuțiune prepozițională (Purtarea *față de ea* a fost frumoasă.);
- pronume în cazul **genitiv** cu prepoziție (Plângerile *împotriva lor* sunt multe.) sau locuțiune prepozițională (Cățelul *din spatele lor* este mic.);
- pronume în cazul **dativ** cu prepoziție (Succesul *mulțumită lor* este mare.);

în dativ, exprimat prin pronume în cazul **dativ** fără prepoziție (Oferirea de burse *acestora* este bună. Dan este unchi *acesteia*.), pronume personal sau reflexiv (Sufletu-*i* vesel râdea. În mintea-*și* plănuia fapta.);

atribut verbal exprimat prin verb

- la infinitiv, cu sau fără prepoziție (Bucuria *de a vedea* ninsoarea era mare. Avea înfățișarea *a nu pricepe*.);
- la supin (Drumul *de străbătut* era lung.);
- la gerunziu (Ninsoarea *căzând* era frumoasă.);

exprimat prin **locuțiune verbală**

- la infinitiv (Dorința *de a-și aduce aminte* era puternică. Dădea impresia *a nu-și da seama* de situație.);
- la supin (Semnul *de adus aminte* este în carte.);

atribut adverbial exprimat prin **adverb** cu sau fără prepoziție (Vântul *de afară* este rece. Mersul *acolo* este stabilit.);
exprimat prin **locuțiune adverbială** (Pomii *din jur* sunt acoperiți de zăpadă.);

atribut interjecțional exprimat prin **interjecție** (Am mâncat o prăjitură *mmm!*).

Apoziția

Explorare

- 1 Indică substantivele al căror echivalent îl reprezintă cuvintele sau îmbinările de cuvinte scrise colorat în textul următor, după modelul dat.

astrul nopții = Luna

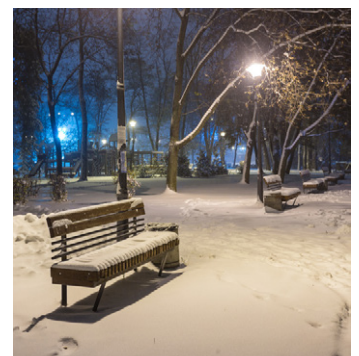
Pe cer a apărut astrul nopții, **Luna**. Aceasta este satelitul natural al planetei Pământ, **adică un corp astronomic**. Grecii îi spuneau Selene, **zeița purtată într-un car de argint printre nori**. Acum, luminează Bucureștiul – **capitala țării**.

- 2 Precizează dacă pot fi suprimate cuvintele scrise colorat la exercițiul precedent fără a afecta înțelesul textului. Care este poziția acestora față de substantivul echivalent care este baza lor semantică?
- 3 Lucrați în perechi. Discutați și găsiți argumente pentru a stabili dacă există sau nu o relație de subordonare între

substantivul bază și cuvintele sau îmbinările de cuvinte echivalente.

- 4 Menționează cazul cuvintelor scrise italic în enunțurile de mai jos.

Văd tot orașul: *casele, străzile, copacii, troienele*. • Admir norii, Luna, stelele, *adică cerul*. • Merg la Maria – *la prietena ta*. • I-am telefonat Adinei, *verișoarei mele*.

- 5 Precizează semnele de punctuație prin care se despart cuvintele sau grupurile de cuvinte scrise italic la exercițiul precedent de restul propoziției.

Repere

Apoziția este o funcție sintactică suprimabilă și care exprimă o relație de echivalență de sens între aceasta și un substantiv bază sau precizează suplimentar proprietăți ale obiectului denumit de bază.

Este **obligatoriu postpusă** substantivului bază (sau unor pronume sau numerale cu valoare pronominală), pentru că, schimbându-se ordinea cuvintelor, se modifică și funcția sintactică a cuvintelor. De exemplu, sunt apoziții cuvintele scrise italic în propozițiile următoare: O voi vizita pe prietena mea, *Mădălina*. O voi vizita pe Mădălina, *prietena mea*.

Apoziția se desparte prin **virgulă** sau **linie de pauză** de restul propoziției sau este **precedată de semnul două puncte**.

Relația apozitivă nu este o relație de subordonare, apoziția nefiind un atribut, așa cum este atributul în nominativ care nu este suprimabil, stă doar în cazul nominativ și nu se desparte prin virgulă de restul enunțului. Apoziția poate fi introdusă prin adverbe cu rol explicativ (fără funcție sintactică): *adică, anume, mai exact, respectiv* etc.

Apoziția stă, de obicei, în cazul nominativ, indiferent de cazul substantivului bază (L-am întâlnit pe prietenul meu, *Andrei*.), dar poate și să reia cazul substantivului bază (Am vorbit cu Dan, *cu prietenul tău*.).

Apoziția se exprimă prin:

- substantiv: Sora mea, *Elena*, este profesoară.;
- pronume: Prietenul meu, *adică el*, mă ajută mereu.;
- numeral cu valoare pronominală: Celelalte case, *a doua și a treia*, sunt renovate.;
- adjectiv: El este neascultător, *mai exact obraznic*.;
- forme verbale nepersonale: A câștigat concursul muncind, *adică trudind*.

Apoziția poate fi:

- > **simplă**, când are un singur termen: Am întâlnit-o pe colega mea, *Ana*.;
- > **dezvoltată**, când are doi sau mai mulți termeni: Acesta este Petre, *colegul de bancă al Inei*.; cuvintele care determină apoziția *colegul* îndeplinesc funcție sintactică în structura apozitivă: *de bancă*, atribut substantival prepozițional; *al Inei*, atribut substantival genitival.

Aplicații

- 1 Precizează felul atributelor din enunțurile următoare, analizând partea de vorbire prin care se exprimă.

Sub zăpada rece și strălucitoare, nu se mai văd acoperișurile caselor. • Trotuarele din fața vilvelor sunt pline de troiene crescânde din cauza ninsorii neîncetate. • Grădinița din spate, în care se află șase copaci foarte înalți, pare un teren de baschet ca acela de la școala noastră. • Din arbori, au dispărut păsările ciripind și mi-a rămas doar consolarea de a-mi aduce aminte de zilele călduroase, de parfumul florilor, de întâlnirile din când în când cu prietenii mei. • Voi picta ce colț al grădinii voi dori. • Lucrarea-i a obținut locul întâi grație originalității ei și acordarea de premii câștigătorilor a fost făcută de președintele juriului, care era un scriitor de seamă. • Câștigătorii vor face o excursie în orașul Sighișoara.

- 2 Menționează felul apozițiilor din versurile de mai jos, analizând părțile de vorbire prin care se exprimă.

• „Lună tu, stăpân-a mării, pe a lumii boltă luneci și gândirilor dând viață, suferințele întuneci.“

Mihai Eminescu, *Scrisoarea I*

- „Și din neguri, dintre codri, tremurând s-arată luna: Doamna mărilor ș-a nopții varsă liniște și somn.“

Mihai Eminescu, *Scrisoarea III*

• „Glob rătăcitor de stâncă rece, tristă ca mormântul, Fiică stearpă a-ntâmplării, lună, soră cu pământul, În zadar de mii de veacuri, tu cu raze-mprumutate Fermecat-ai parașitiții uriașului tău frate!“

G. Topîrceanu, *Apostrofe la Lună*

- 3 Copiază, în caiet, textul de mai jos și pune semnele de punctuație potrivite.

Georgiana campioană de juniori la schi se plimbă prin cartierul Floreasca, deși ninsoarea este abundentă. Prietenii *adică* rudele și colegii de clasă i-au cunoscut întreaga familie mama, tata, bunicii.

Provocări

Creează o scurtă poezie în care să personifici Luna și să folosești minimum o apoziție.

Lecția 16. Atributiva

Definiția. Elementele de relație

Explorare

- 1 Menționează ce parte de vorbire este elementul regent al subordonatei din fraza de mai jos.

Care ceață?

„Ceață¹/ care coboară²/

Este pleoapa ta

Lăsată somnoroasă peste lume?”¹/

Ana Blandiana, *Ceața care coboară*

- 2 Transformă propoziția subordonată scrisă colorat în fraza de mai sus în partea de propoziție corespunzătoare.
- 3 Transformă atributul adjectival *lăsată* din versurile de la începutul lecției într-o propoziție corespunzătoare. Care sunt modificările apărute în organizarea sintactică?
- 4 Precizează ce parte de vorbire determină propozițiile subordonate din frazele de mai jos.
Există unii¹/ **care** văd mereu altceva dincolo de cotidian.²/ • Dintre oamenii întrebați de noi despre frumusețea lumii, al doilea¹/ **care** a răspuns²/ a fost un poet.¹
- 5 Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi. Indicați elementele de relație prin care sunt introduse propozițiile atributive din frazele date și precizați ce părți de vorbire sunt acestea.

Elevul care a scris poezia a citit-o în fața clasei. • Caligrama pe care a expus-o doamna profesoară este foarte frumoasă. • Colegul meu față de care mi-am arătat admirația este un copil foarte talentat. • El mi-a dat un ajutor căruia nu i-am acordat importanța cuvenită. • Tatăl meu, al cărui profesor de română era poet, scrie și el versuri. • Textul asupra căruia am intervenit aparține unui prieten. • Biblioteca în preajma căreia se află sala noastră de clasă este foarte mare. • Acolo, nu este nimeni cui să i se adreseze. • Dorința ce text să citim ne-am exprimat-o deja. • Citim la cenaclu poezia oricui dorește. • Ascultă cu atenție părerea oricărui elev se pricepe.

- 6 Precizează funcția sintactică a elementelor de relație identificate la exercițiul anterior.
- 7 Menționează ce parte de vorbire sunt elementele de relație care introduc atributivele din frazele de mai jos și ce funcție sintactică au.

Cartierul unde am copilărit este liniștit. • Ziua când l-am întâlnit era senină. • Am dat atenție felului cum am ales cărțile citite.

- 8 Identifică partea de vorbire prin care sunt introduse atributivele din frazele de mai jos.

Convingerea lui că va ajunge scriitor este puternică. • Și-a manifestat dorința să fie poet. • Decizia ca toți să analizăm o poezie de Eminescu am luat-o ieri. • Gândul dacă scrie bine l-a frământat mereu.

Repere

Atributiva constituie, în frază, o realizare propozițională a atributului.

Răspunde la întrebările: *care?*, *ce fel de?*.

Regentul unei propoziții subordonate atributive poate fi:

- un substantiv comun sau propriu: *Scriitorii*¹/pe care i-am citit²/ m-au impresionat.¹/; *Lucian Blaga*,¹/**care** este un poet modern,²/ a scris despre frumusețea umană.¹/;
- un pronume: *Acela*¹/**care** vorbește²/ a câștigat un premiu de poezie.¹/;
- un numeral cu valoare pronominală: Dintre acele fete, *a treia*,¹/**care** nu participă la discuție,²/ scrie compuneri frumoase.¹/

Contragerea constă în transformarea unei propoziții în partea de propoziție corespunzătoare, cu păstrarea intactă a sensului.

Expansiunea constă în transformarea unei părți de propoziție în propoziția subordonată corespunzătoare, cu păstrarea intactă a sensului. Se opune contragerii.

Elementele de relație prin care poate fi introdusă propoziția atributivă sunt:

- pronume relative în nominativ, acuzativ, dativ, genitiv (Poezia¹/ **pe care** ai citit-o²/ este frumoasă.¹/);
- adjective pronominale relative (Hotărârea¹/**ce** cărți să citim²/ ne aparține.¹/);
- pronume și adjective pronominale nehotărâte (Plăcerea¹/**oricui** scrie poezie²/ este de a avea cititori.¹/);

- adverbe relative (Momentul¹/când ne vom întâlni²/ l-am stabilit deja.¹/);
- conjuncții subordonatoare (Nu ascundea dorința¹/să meargă la un spectacol.²/).

Atributiva este introdusă prin adverbe relative numai când determină substantive care exprimă ideea de loc, de timp sau de mod. Când introduce o atributivă, conjuncția compusă subordonatoare *ca ... să* se folosește numai disociată de alte părți de propoziție (Dorința profesorului¹/ca toți elevii să ia note mari²/ este puternică.¹/)

În limbaj popular, atributiva poate fi introdusă prin pronumele relativ invariabil *de*: Omul¹/de-l vezi²/ e tatăl meu.¹/

Topica și punctuația

Explorare

- 1 Precizează care este poziția propozițiilor atributive față de regentele lor în frazele de la exercițiul 5, de la *Definiția. Elementele de relație*.
- 2 De ce crezi că s-a folosit virgula pentru a despărți atributiva de regentă în fraza de mai jos?
La cenaclu a venit și Ioana, care doar a ascultat poeziile citite.

Repere

Atributiva stă totdeauna după termenul determinat, de obicei, imediat după acesta. Adesea, este intercalată în regentă. De cele mai multe ori, atributiva nu se desparte prin virgulă de regentă. Există și atributive izolate, despărțite prin virgulă de regente, având ca regent un nume propriu, substantiv comun sau pronume puternic individualizat.

Aplicații

- 1 Identifică atributivele din frazele de mai jos, precizând prin ce sunt introduse.
Nu-i cunosc pe toți câți au scris poeziile prezentate la concursul care s-a desfășurat ieri. • Pictorul nu cunoștea ținuturile spre care călătorea și despre care cerea informații celor ce se aflau în preajma sa.
• Observația că în desenul pe care l-a făcut Irina n-a folosit culori reci este interesantă.

- 2 Suprimă repetițiile din enunțurile de mai jos, folosind atributive, ca în modelul dat.

Citesc o poezie; poezia este frumoasă. → Citesc o poezie care este frumoasă.

Dana a pictat un tablou; tabloul este viu colorat. • Ea a desfăcut nerăbdătoare funda; funda lega coletul cu cărți. • Aud o melodie; melodia vine dintr-o sală de curs.

- 3 Realizează expansiunea atributivelor scrise italic în propozițiile de mai jos.

O copertă *lucioasă* i-a atras privirile. • Prietena mea a cumpărat un volum *de poezii*. • Data *plecării* în excursie nu am hotărât-o.

- 4 Completează frazele următoare cu pronumele relativ *care*, utilizând prepozițiile potrivite.

Compunerea ... o scrie nu este gata. • Ina a scris o poezie ... este foarte mândră. • Cartea ... vă referiți este epuizată. • Casa ... s-a născut poetul este muzeu acum.

- 5 Corectează greșelile din frazele date.

Decizia ca să facem un concurs a luat-o Luiza. • Hotărârea că a doua zi să se întâlnească era bună. • Cartea unde se prezintă versificația este interesantă. • Caietul a cărei copertă este murdară este pe masă.

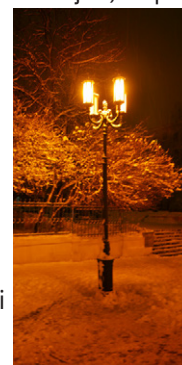
- 6 Analizează propozițiile din versurile de mai jos, după modelul dat.

„Singurătatea e un oraș¹/
În care ninge enorm²/
Și niciun pas
Nu profanează lumina
Depusă în straturi,³/
Și numai tu, ochiul treaz
Deschis peste cei⁴/care dorm,⁵/
Privești,⁴/și-nțelegi,⁶/și nu te mai saturi
De-atâta tăcere și neprihană⁷/
În care nimeni nu luptă.“⁸/

Ana Blandiana, *Singurătatea*

1 – principală

2 – atributivă, subordonată substantivului „oraș“ din propoziția regentă nr. 1, introdusă prin pronumele relativ „care“ precedat de prepoziția simplă „în“

Autoevaluare (L13 – L16)

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...

MINITEST

Lecția 17. Tipare textuale de structurare a ideilor: comparație, analogie

Pentru început

- 1 Lucrați în perechi. Se spune că nu poți compara mere cu pere. Încercați totuși să faceți un asemenea exercițiu de comparare, având în vedere imaginea din stânga, jos. Găsiți mai întâi criteriile în funcție de care puteți compara cele două fructe și scrieți apoi un scurt text în care să folosiți mijloace specifice pentru exprimarea gradelor de comparație comparativ și superlativ relativ (*la fel de/ca ..., mai ..., mai puțin ..., cel mai ..., cel mai puțin ...* etc.).

- 2 Citește enunțul de mai jos. Crezi că lămurește suficient de clar ce înseamnă „a compara”? Precizează care este elementul abstract în exemplul dat și care este elementul concret cu care este asociat.

A face o comparație între două elemente înseamnă a pune pe o balanță imaginară elementele comparate.

Explorare

- 1 Precizează cum procedezi atunci când vrei să cumperi ceva și ai de ales între mai multe opțiuni. Ce criterii ai în vedere?
- 2 Lucrați în perechi. Comparați citatele date, având în vedere următoarele aspecte: la ce se referă, cine sunt autorii lor (puteți căuta pe internet informații despre aceștia), dacă există idei asemănătoare sau diferite și care sunt acestea, care citat v-a impresionat mai mult, pe care l-ați înțeles mai ușor/mai greu etc.
 - „Frumusețea trezește sufletul la viață.” (Dante Alighieri)
 - „Cel mai frumos lucru pe care îl putem experimenta este misterul. Este sursa tuturor științelor și artelor.” (Albert Einstein)
 - „Oricine are abilitatea de a vedea frumusețea nu va îmbătrâni niciodată.” (Franz Kafka)
 - „Prin însăși firea sa omul este un artist. El caută să aducă pretutindeni în viața sa, într-un fel sau altul, frumosul.” (Maxim Gorki)
 - „Adevărata frumusețe izvorăște din sublim și simplitate.” (Voltaire)
 - „Frumusețea este o scrisoare de recomandare pe care natura o dă favoriților ei.” (Voltaire)
- 3 Recitește cu atenție ultimul citat de la exercițiul anterior și precizează cu ce este asociată frumusețea și pe ce se bazează alăturarea celor două elemente.

Repere

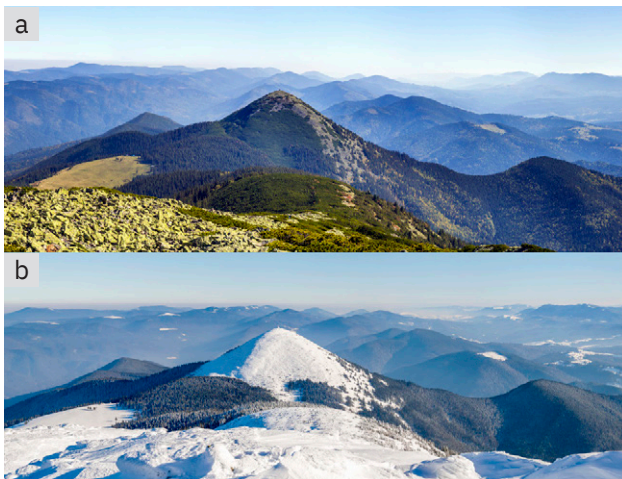
Compararea a două sau mai multe elemente (obiecte, persoane, idei, emoții, fenomene etc.) presupune evidențierea asemănărilor și deosebirilor dintre ele. Este un procedeu care ajută la structurarea ideilor în funcție de anumite criterii relevante pentru punerea în paralel a unor elemente diferite. Se realizează prin folosirea unor mijloace specifice exprimării gradelor de comparație; pot fi folosite structuri specifice gradului comparativ de egalitate (*tot atât de ..., la fel de ..., tot așa de ..., deopotrivă de ...*) și de inegalitate (de superioritate: *mai ...*; de inferioritate: *mai puțin ...*) sau structuri specifice gradului superlativ relativ (de superioritate: *cel/cea mai ...*; de inferioritate: *cel/cea mai puțin ...*).

Analogia este un procedeu care se bazează pe asemănarea (parțială) între două sau mai multe noțiuni, situații, fenomene etc. Ea este folosită adeseori pentru a explica noțiuni abstracte, mai greu de înțeles, prin asocierea lor cu elemente concrete, familiare.

Aplicații

- 1 Compară cele două imagini de mai jos, după ce stabilești criteriile în funcție de care poți prezenta asemănările și deosebirile dintre ele.

- 2 Una dintre cele mai cunoscute sculpturi ale lui Constantin Brâncuși este *Masa tăcerii*, aflată în ansamblul de la Târgu-Jiu. În jurul mesei, sculptorul a plasat 12 scaune simbolice, între care există o distanță egală; acestea se aseamănă cu orele de pe cadranul unui orologiu. Cum interpretezi analogia propusă de sculptor, între o masă rotundă cu scaune și cadranul unui orologiu?

- 3 Rescrie analiza comparativă a două poezii alese de tine dintre cele studiate în această unitate (pe care ai realizat-o în lecția 9, pentru exercițiul 1 de la *Aplicații* – p. 104), evidențiind cât mai clar criteriile pe baza cărora ai stabilit asemănările și deosebirile dintre cele două texte și folosind structuri specifice comparației. Inserează în textul tău o analogie care ți se pare relevantă pentru fiecare dintre cele două poezii.

Constantin Brâncuși, *Masa tăcerii*

- 4 Schimbă caietul cu un coleg și evaluați-vă textele pe baza grilei de mai jos.

Criterii de evaluare			
Textul evidențiază aspectele comune și pe cele diferite ale celor două poezii.			
În text sunt folosite grade de comparație care indică asemănările și deosebirile dintre cele două poezii.			
Textul conține câte o analogie pentru fiecare dintre cele două poezii comparate.			

Portofoliu

Include textul tău în portofoliu, după ce ai integrat observațiile și sugestiile colegului tău și ale profesorului.

Recapitulare

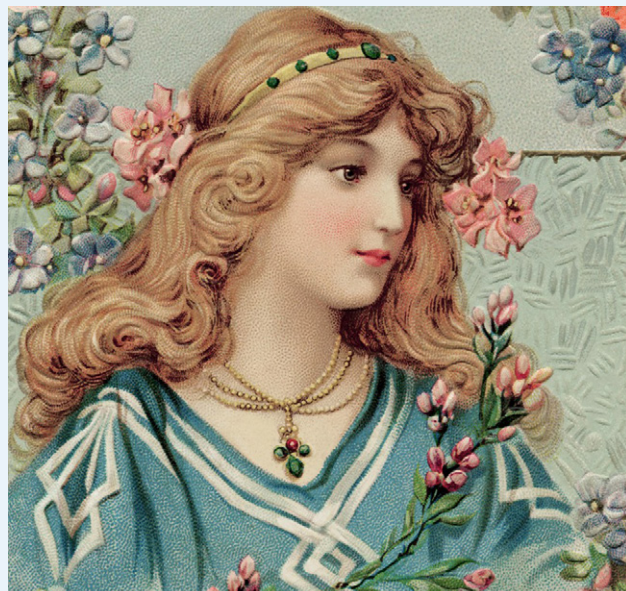
Citește poezia *Școala frumuseții* de Geo Dumitrescu și răspunde apoi la fiecare dintre cerințe.

Tu vei fi
școala frumuseții și a iubirii –
prin tine, bucuriile lumii le voi spori:
uite, îți încredințez acești fluturi,
o mie de fluturi tineri, frumoși –
ia-i și învață-i să zboare,
bănuț să zboare, în calde furtuni de culori,
în furtuni de culori neștiute, subțiri,
mereu schimbătoare și pure,
învață-i să zboare precum
freamătul fin al genelor tale
pe obrazul meu ars, de argilă.

Un pui de panteră am să-ți aduc,
să-l înveți
neprihănită, leneșă pândă felină,
spaimile crude, întunecoase, ale pădurii,
să-l înveți iscusința de-a ucide cu grație
îndelung alintându-și prada, fosforescent.

Am să-ți aduc apoi corcodușul, laleaua,
să-i înveți să-nflorească
iubindu-se prin nevăzute fire de pulbere.
Și stânca oarbă, informă, de marmoră
ți-o voi aduce – învață-o tu
taina tulburătoare
a rotunjimilor albe, trandafirii.

Am să-ți aduc deopotrivă
lacul verzui de sub munte,

să-l înveți tăcerile rodnice, adânci,
în care argintiu săgetează
făgăduite revelații, cântece, ori întrebări,
să-l înveți să lucească, să cânte sub lună
liniștit, pur, adânc, ca ochii tăi...

Tu vei fi
școala frumuseții și a iubirii,
prin tine, bucuriile lumii le voi spori:

voi, minuni și averi ale firii,
să fiți cuminiți, să fiți silitoare!...

- 1 Ce ți s-a părut surprinzător în text? Ce stare ți-a produs lectura acestuia?
- 2 Versurile poeziei sunt albe sau libere? Justifică-ți răspunsul.
- 3 Precizează cărui registru al limbii îi aparține modul de adresare din text. Exemplifică două dintre caracteristicile acestuia, prezente în poezie.
- 4 Identifică aliterațiile din prima strofă a textului. Ce rol au acestea?
- 5 Cui crezi că îi aparține vocea ficțională din text?
- 6 Care sunt mărcile lexico-gramaticale care te ajută să identifici vocea ficțională?
- 7 La cine se referă persoana a doua din text?
- 8 Numește „elevii” aduși la „școala frumuseții” de cel care o va înființa. Ce aspecte ale realității reprezintă aceștia?
- 9 În primele cinci strofe, „elevii” acestei „școli a frumuseții” sunt elemente ale naturii, iar în ultima strofă devin „minuni și averi ale firii”. Care este semnificația metaforelor și a îndemnului din ultima strofă?
- 10 Explică afirmația „prin tine bucuriile lumii le voi spori”, stabilind din perspectiva cui este făcută: a îndrăgostitului sau a creatorului de poezie.
- 11 Justifică de ce se repetă primele trei versuri la sfârșitul textului, având în vedere simetria creată.

12 Investigație. Lucrați în patru grupe. Trageți la sorți numărul grupei. Realizați un poster în care să rezolvați sarcinile de mai jos privitoare la strofa care v-a revenit. Un reprezentant al grupei prezintă produsul vostru în fața clasei și, eventual, completează prezentarea cu sugestiile colegilor de clasă.

Grupa 1

Răspundeți cerințelor de mai jos privitoare la strofa I a poeziei.

- Precizați ce simbolizează fluturii și ce semnifică epitetul dublu „tineri, frumoși”.
- Menționați care este semnificația metaforei „furtuni de culori”.
- Precizați ce sugerează epitetul în cumul „neștiute, subțiri, ... schimbătoare și pure”.
- Explicați care este rolul repetițiilor în această strofă.
- Justificați analogia dintre fluturi și genele iubitei.

Grupa 2

Răspundeți cerințelor de mai jos privitoare la strofa a II-a a poeziei.

- Precizați ce simbolizează puiul de panteră, știind că toți reprezentanții acestei familii sunt prădători; ce semnifică epitetetele „neprihănită, leneșă” referitoare la pânda felinelor.
- Menționați care este simbolul pădurii în text, alegând dintre: frica de pericole, de necunoscut, de eșec. Justificați-vă opțiunea.
- Precizați ce sugerează epitetul dublu „crude, întunecoase”.
- Explicați ce semnificație are simbolul uciderii și cum se explică asocierea acesteia cu alintarea.

Grupa 3

Răspundeți cerințelor de mai jos privitoare la strofa a III-a a poeziei.

- Precizați ce simbolizează corcodușul și laleaua.
- Menționați ce sugerează metafora „fire de pulbere”, raportată pe de o parte la flori și pe de alta la iubire.
- Explicați ce simbolizează stâncă și ce semnifică epitetetele „oarbă, informă”.
- Numiți arta sugerată de prezența stâncii.
- Explicați semnificația epitetului „tulburătoare” referitor la taină.

Grupa 4

Răspundeți cerințelor de mai jos privitoare la strofa a IV-a a poeziei.

- Precizați ce semnifică lacul și muntele.
- Menționați ce sugerează „tăcerile rodnice, adânci”.
- Precizați ce semnifică fiecare termen al enumerației „revelații, cântece, ori întrebări”.
- Explicați ce rol are luna.
- Identificați semnificația comparației lacului cu ochii iubitei.

13 Care este părerea ta, frumusețea se găsește în afara omului, influențându-l sau în interiorul său și se proiectează asupra exteriorului? Motivează-ți punctul de vedere.

14 Din poezie se desprinde ideea că frumusețea care se găsește în natură și în sufletul omului se reflectă în creația artistului, devenită ea însăși frumoasă. Justifică această afirmație cu fragmente din text.

15 Compară această poezie cu fiecare dintre textele studiate de tine în această unitate, indicând două asemănări și două deosebiri referitoare la tematica abordată, la versificație și la limbajul figurat.

16 Indică felul atributelor din fragmentul de mai jos, analizând părțile de vorbire prin care se exprimă.

„Un pui de panteră am să-ți aduc,
să-l înveți
neprihănită, leneșă pândă felină,
spaimile crude, întunecoase, ale pădurii,
să-l înveți iscusința de-a ucide cu grație.”

17 Identifică atributele din enunțurile de mai jos, analizând părțile de vorbire prin care se exprimă.

Trei fluturi de deasupra copiilor au un zbor agitat.

- Felina pândind s-a aruncat asupra prăzii din fața ei.
- Succesul grație talentului l-a bucurat.
- Prin Pădurea Letea potecile de parcurs sunt întunecoase.
- Școala aceasta este o instituție de seamă.

18 Menționează felul apozitiilor din enunțurile date, analizându-le.

a Floarea dăruită – laleaua – a bucurat-o pe fată.

b Lacul de munte, locul de întâlnire a îndrăgostiților, oglindește luna.

19 Explică punctuația enunțurilor de la exercițiul precedent.

20 Transcrie propoziția atributivă din strofa a patra, precizând termenul regent al acesteia și elementul de relație prin care se introduce.

21 Desparte fraza de mai jos în propoziții, menționează felul acestora și felul relațiilor dintre acestea.

Fata privește natura și băiatul, chipul ei care este foarte frumos.

22 Dezbateri. Lucrați în grupe de trei elevi. Argumentați oral dacă frumusețea fizică este importantă sau nu.

23 Redactează o compunere, de cel puțin 150 de cuvinte, în care să compari poezia *Izvorul nopții* de Lucian Blaga cu *Școala frumuseții* de Geo Dumitrescu. În redactarea textului tău, vei avea în vedere:

- să evidențiezi asemănările și deosebirile referitoare la ce tip de frumusețe se prezintă în text;
- să menționezi cum se realizează portretul ființei îndrăgite în cele două texte;
- să precizezi asemănările și deosebirile dintre felul cum se folosește limbajul figurat în cele două texte;
- să respecti normele ortografice și de punctuație;
- să scrii lizibil.

Evaluare

■ Citește poezia de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

Minunea trosnește sub tălpile mele
 Abia îmbrăcată în frageda formă
 A crengilor ude,
 Deasupra capului meu se dezlănțuie
 Și picură-n mine,
 Glasul ei limpede
 Și neînțelese se aude.
 Ea curge pe pietre
 Și le face frumoase,
 Adoarme în fragi
 Și le coace în somn,
 Conul de brad i-e palat,
 Leagăn ochiul de cârțiță,
 Lumânare
 Oricare pom.

În ea încap
 Și fructele și rădăcinile,
 Și fluturii și albinele,
 Și răul și binele
 Din cer și de pe pământ,
 Și chiar și eu,
 Nevrednica,
 Nealungată
 Niciodată
 Din raiul
 Pe care-am încercat
 Să-l pângăresc
 Pricepând.

Ana Blandiana, *Minunea*

A. 60 de puncte

- 1 Transcrie din text propoziția atributivă, precizând care este termenul regent al acesteia și prin ce este introdusă. **6 puncte**
- 2 Realizează expansiunea atributelor scrise italic în versurile de mai jos, despărțind în propoziții fraza obținută și indicând felul acestora.
 „Glasul ei *limpede*
 Și *neînțelese* se aude.“ **6 puncte**
- 3 Indică felul atributelor subliniate cu galben în text, precizând partea de vorbire prin care se exprimă. **6 puncte**
- 4 Precizează felul atributelor evidențiate cu verde în text. **6 puncte**
- 5 Scrie un enunț în care să introduci apozitia dezvoltată *minunea de sub tălpile mele*, folosind punctuația adecvată. **6 puncte**
- 6 Indică o figură de stil din text care exprimă frumusețea naturii. **6 puncte**
- 7 Menționează șase elemente ale naturii în care omul descoperă frumusețea. **6 puncte**
- 8 Comentează versurile de mai jos, a căror semnificație este subliniată prin apariția rimei.
 - a „Și fluturii și albinele,
 Și răul și binele“ **6 puncte**
 - b „Nealungată
 Niciodată“ **6 puncte**
- 9 Ce simte omul când întâlnește în natură crengi de copaci, pietre și fragi? Explică. **6 puncte**
- 10 Interpretează în 6 – 10 rânduri ultimele două versuri. **6 puncte**

B. 30 de puncte

Redactează o compunere, de cel puțin 200 de cuvinte, în care să compari peisajul pe care îl vezi de la fereastra locuinței tale, iarna, cu acela pe care îl vezi primăvara.

În redactarea textului tău, vei avea în vedere:

- să evidențiezi asemănările și deosebirile dintre elementele celor două peisaje;
- să evidențiezi asemănările și deosebirile dintre culorile și sunetele acestora;
- să arăți ce peisaj îți place cel mai mult;
- să ai o organizare logică a ideilor;
- să respecti normele ortografice și de punctuație;
- să scrii lizibil.

Notă. Se acordă 10 puncte din oficiu.

U4 Ce este adevărul?

Lectură

Textul epic • Structuri textuale • Naratorii și personajele • Antiteza • Textul nonliterar. Textul multimodal. Reclama

Comunicare orală

Comportamente nonverbale și paraverbale cu efect persuasiv

Limbă română

Complementul direct • Completiva directă • Complementul indirect • Completiva indirectă • Complementul prepozițional • Completiva prepozițională

Redactare

Tipare textuale de structurare a ideilor: pro-contra

Recapitulare

Evaluare

Lecția 1. Textul epic

Pentru început

- 1 Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi. Scrieți un text narativ de 40 – 50 de cuvinte în care să utilizați următorii termeni: *adevăr*, *balaur*, *iapă*, *popas*, *dreptate*. Citiți textele voastre din scaunul autorului.

adevăr
dreptate
balaur
popas
iapă

- 2 Despre ce crezi că ar putea fi vorba în povestirea *Iapa lui Vodă*, scrisă de Mihail Sadoveanu? Notează, într-un enunț, răspunsul tău pe un bilețel și lipește-l pe tablă, într-un cadran desenat de profesor.

- 3 Ascultă textul alăturat în lectura profesorului.

Mihail Sadoveanu (1880 – 1961)

Autor al unei opere vaste, care cuprinde povestiri, nuvele, romane, scrieri memorialistice, reportaje. Cele mai cunoscute romane ale sale sunt: *Frații Jderi*, *Neamul Șoimăreștilor*, *Zodia Cancerului* sau *Vremea Ducăi-Vodă*, *Nicoară Potcoavă*, *Divanul persian*, *Creanga de aur*, *Baltagul*.

O bogată parte a operei lui

Mihail Sadoveanu o constituie proza scurtă. Celebru este volumul *Hanu Ancuței*, apărut în 1928, în care nouă povestitori aflați la un han relatează fiecare câte o întâmplare. *Iapa lui Vodă* este prima dintre cele nouă povestiri ale volumului.

Text de bază

Iapa lui Vodă

de Mihail Sadoveanu

Într-o toamnă aurie am auzit multe povești la Hanul Ancuței. Dar asta s-a întâmplat într-o depărtată vreme, demult, în anul când au căzut de Sântilie¹ ploi năprasnice și spuneau oamenii că ar fi văzut balaur negru în nori, deasupra puhoaielor Moldovei. Iar niște paseri cum nu s-au mai pomenit s-au involburat pe furtună, vâslind spre răsărit; și moș Leonte, cercetând în cartea lui de zodii și tălmăcind² semnele lui Iraclie-împărat, a dovedit cum că acele paseri cu penele ca bruma s-au ridicat ră-tăcite din ostroavele³ de la marginea lumii și arată veste de război între împărați și belșug la vița-de-vie.

Apoi într-adevăr, Împăratul-Alb și-a ridicat muscalii⁴ lui împotriva limbilor⁵ păgâne, și, ca să se împlinească zodiile, a dăruit Dumnezeu rod în podgoriile din Țara-de-Jos de nu mai aveau vierii⁶ unde să puie mustul. Și-au pornit din părțile noastre cărașii⁷ ca s-aducă vin spre munte, și-atuncea a fost la Hanul Ancuței vremea petrecerilor și a poveștilor.

Taberele de cară nu se mai istoveau. Lăutarii cântau fără oprire. Când cădeau unii, doborâți de trudă și de vin, se ridicau alții de prin cotloanele hanului.

Ș-atâtea oale au farmat⁸ băutorii, de s-au crucit doi ani muierile care se duceau la târg la Roman. Și, la focuri, oameni încercați și meșteri frigeau hartane⁹ de berbeci și de viței, ori pârăleau clean și mreană din Moldova. Iar Ancuța cea tânără, tot ca mă-sa de sprâncenată și de vicleană, umbla ca un spiriduș încolo și-ncoace, rumână la obraji, cu catrința¹⁰-n brâu și cu mânecile suflecate; împărțea vin și mâncări, răsese și vorbe bune.

Trebuie să știți dumneavoastră că hanul acela al Ancuței nu era han, – era cetate. Avea niște ziduri groase de ici până colo, și niște porți ferecate cum n-am văzut de zilele mele. În cuprinsul lui se puteau oploși¹¹ oameni, vite și căruțe și nici habar n-aveau dinspre partea hoților...

¹ *Sântilie* (formă populară pentru Sfântul Ilie) – sărbătoare creștină (20 iulie). Sf. Ilie este considerat ocrotitor al recoltelor și este asociat cu fenomene meteorologice spectaculoase, cu ploile, cu trăsnetul, cu fulgerul. Tradiția creștină indică ridicarea sa la cer într-un car de foc.

² *a tălmăci* (vb.) – a interpreta, a tâlcui.

³ *ostrov* (s.n.) – insulă mare, fluvială.

⁴ *muscal* (s.m.) – locuitor din orașul Moscova; p. gener. rus.

⁵ *limbă* (s.f.) – (înv și arh) popor, neam.

⁶ *vier* (s.m.) – viticultor.

⁷ *căraș* (s.m.) – căruțaș.

⁸ *a farina* (vb.) – (pop.) a fărâma, a sparge în bucățele.

⁹ *hartan* (s.n.) – bucată mare de carne, halcă.

¹⁰ *catrință* (s.f.) – obiect de îmbrăcăminte din portul național al femeilor românce, care servește ca fustă sau ca șorț.

¹¹ *a oploși* (vb.) – a-și găsi adăpost, refugiu.

La vremea de care vorbesc, era însă pace în țară și între oameni bună-voire. Porțile stăteau deschise ca la Domnie. Și prin ele, în zile line de toamnă, puteai vedea valea Moldovei cât bătea ochiul și pâcele munților pe păduri de brad până la Ceahlău și Halăuca. Iar după ce se cufunda soarele înspre tărâmul celălalt și toate ale depărtării se ștergeau și lunecau în tainice neguri, – focurile luminau zidurile de piatră, gurile negre ale ușilor și ferestrelor zăbrele. Contenea câte un răstimp vier-sul lăutarilor, și porneau poveștile...

Stătea stâlp acolo, în acele zile grase și vesele, un răzăș¹ străin, care mie îmi era drag foarte.

Închina oala către toate obrazele, asculta cu ochii duși cântecele lăutarilor și se lua la întrecere până și cu moș Leonte la tâlcuirea tuturor lucrurilor de pe lumea asta... Era un om nalt, cărunt, cu fața uscată și adânc brăzdată. În jurul mustății tușinate² și la coada ochilor mititei, pielea era scrijelată în crețuri mărunte și nenumărate. Ochiul lui era aprig și neguros, obrazul cu mustața tușinată părea că râde cu tristeță. Îl chema Ioniță comisul.

Dumnealui Ioniță comisul avea o pungă destul de grea în chimir³, sub straietele de șiac⁴ sur. Și venise călare pe un cal vrednic de mirare. Era calul din poveste, înainte de a mânca tipsia cu jar. Numai pielea și ciolanele! Un cal roib⁵, pintenog⁶ de trei picioare, cu șaua naltă pe dânsul, neclintit într-un dos de perete, cu mănunchiul de ogrinji⁷ sub bot...

„Eu aici îs trecător... cuvânta, cu oala în mână, dum-

¹ răzeș (s.m.) – (în Evul Mediu, în Moldova) țăran liber, stăpân în devălmășie al pământului moștenit de la un străbun comun.

² tușinat (adj.) – (reg.) (despre păr, barbă, mustață) tuns scurt.

³ chimir (s.n.) – brâu lat din piele, adesea ornamentat și prevăzut cu buzunare, pe care-l poartă țăranii.

⁴ șiac (s.n.) – postav aspru de lână de culoare închisă, țesut de obicei în casă.

⁵ roib (adj.) – (despre cai) cu părul roșcat sau brun.

⁶ pintenog (adj.) – (despre animale) care are pete de altă culoare, mai ales albe, de la genunchi în jos, în special în jurul gleznei.

⁷ ogrinji (s.m., pl.) – (pop.) resturi de paie, de fân etc. nemâncate de vite.

nealui Ioniță comisul; eu încalic și pornesc în lumea mea... Roibu meu îi totdeauna gata, cu șaua pe el... Cal ca mine n-are nimeni... încalic, îmi plesnesc căciula pe-o ureche și mă duc, nici nu-mi pasă...”

De dus însă nu se ducea. Stătea cu noi.

— Într-adevăr... îi răspunse într-un rând moș Leonte; cal ca al dumnitale nu se găsește să umbli nouă ani, la toți împărații pământului! Numai pielea lui câte parale face! Când mă gândesc, m-apucă groaza...

— Să știi dumneata, prietine Leonte! strigă răzășul zbârlindu-și mustața tușinată. Asemenea cal uscat și tare nu știe de nevoie, nici de trudă. La mâncare se uită numai c-un ochi și nu se supără când îl lăs neadăpat. Și șaua parcă-i crescută dintr-însul. Aista-i cal dintr-o viță aleasă. Se trage dintr-o iapă tot pintenoagă, cu care m-am fudulit eu în tinerețile mele și la care s-a uitat cu mare uimire chiar Măria Sa Vodă Mihalache Sturza...

— Cum s-a uitat cu uimire, cucoane Ioniță? Era tot așa de slabă?

— Se-nțelege. Asta-i o poveste pe care aș putea să v-o spun, dacă m-ascultați...

— Cum să n-ascultăm, cucoane Ioniță? mai ales o poveste din vremea lui Mihai Vodă Sturza!

— Și mai ales din vremea tinereților mele... răspunse răzășul, serios. Pe vremea aceea, tot în acesta loc ne aflam, în preajma focurilor și a carălor cu must, cu alți oameni care acuma-s oale și ulcele; și-n jurul nostru umbra Ancuța cealaltă, mama acesteia, care și ea s-a dus într-o lume mai puțin veselă. În vremea aceea stam eu năcăjit foarte, într-o zi, în ușa hanului, cu oala în mâna stângă și cu frâul iepei în dreapta... Și Ancuța cealaltă șede ca și asta, tot în locul acela, rezemată de ușorul⁸ ușii, și asculta ce spuneam eu... Ce voi fi spus atunci nu știu, – au fost vorbe care au zburat ca și frunzele de toamnă...

Comisul Ioniță zâmbi fără veselie, în mustața-i tușinată și aspră, pe când noi toți cei de față, gospodari și cărauși din Țara-de-Sus, ne așezam în juru-i pe bu-

⁸ ușor (s.m.) – parte laterală a tocului ușii sau ferestrei.

tuci și pe proțapurile¹ carălor, cu bărbiile înălțate și cu ochii rotunzi. Ancuța cea tânără sta în prag, rezemată de ușor; ș-o bătea soarele de toamnă pieziș, aurindu-i jumătate de obraz. În vale, aproape, sticlea Moldova printre zăvoaie, și departe se prevedeau munții, – talazuri² de cremene sub pâcle albastre.

Calul cel slab al răzășului, din coasta hanului, simțind tăcere în preajmă, necheză deodată subțire și rânji înspre noi ca un demon. Ancuța își întoarse ochii sprâncenați spre el, înfricoșată și uimită.

– Aha! vorbi comisul; iaca așa râncheza și râdea și iapa cea bătrână... Acu ea, cine știe, poate-i ochi ori dinte de lup, – dar râsul ei tot trăiește, și se sparie de el altă Ancuță.

Cum vă spuneam, domnilor mei, eu stam aici în acest loc, gata de ducă, cu picioru-n scară. Și iaca, numai ce aud pocnind harapnic³ și duruind trăsură pe arcuri; și, când îmi înalț și-mi feresc capul, văd venind pe șleah⁴ o droșcă⁵ cu patru cai bulziș⁶... Vine și se oprește la han, după rânduială. Și se coboară din ea boierul, ca să vadă ochii Ancuței, cum era datina.

Cum s-a apropiat, eu i-am închinat oala cu vin și i-am poftit sănătate. El s-a oprit în loc și s-a uitat zâmbind la mine și la iapă, și la oamenii care erau în preajma mea, și i-a plăcut închinarea. Era un boier mărunț la stat, cu barbă roșă rotunjită, și purta la gât un lanțug subțire de aur...

– Oameni buni, zice boierul acela; tare mă bucur că văd chef și voie-bună în țara Moldovei...

– Și noi ne bucurăm, zic eu, că auzim asemenea vorbă. Asta plătește cât și vinul cel mai ales.

Atunci boierul a zâmbit iar și m-a întrebat pe mine de unde sunt și unde mă duc.

– Cinstite boierule, am răspuns; eu, de neamul meu, sunt răzăș de la Drăgănești, din ținutul Sucevei. Dar așezările mele sunt nestatornice și dușmanii mei

au colți lungi și ascuțiți. Am o pricină⁷, cinstite boierule, care nu se mai istovește. Am moștenit-o de la părintele meu dascălul Iona și tare mă tem c-am s-o las și eu moștenire copiilor mei, dacă m-a învrednici Dumnezeu să-i am...

– Cum așa? a întrebat cu mirare boierul.

– Așa, precum spun. Căci pricina noastră de judecată a pornit, cinstite boierule, dinainte de Vodă Calimah. Ș-am avut înfățișare și s-au dus la divanuri⁸ rânduri de oameni, și s-au făcut cercetări și hotarnice⁹, și s-au cerut mărturii cu jurământ, ș-au murit unii din neamul nostru judecându-se și s-au născut alții tot pentru judecată, și iată, nici în zilele mele nu s-a găsit încă dreptatea... Ba vrăjmașul cu carele mă lupt mi-a mai tăiat cu plugul din ocina¹⁰ părintească doi stânjeni¹¹ și cinci palme¹², lângă prisaca Velii. Ș-atunci, ridicând nouă plângere la isprăvnicie, iarăși n-am găsit milă, căci potrivnicul meu, să nu vă fie dumneavoastră cu supărare, e corb mare boieresc... Dacă-am văzut ș-am văzut, am mai coborât o dată din coardă¹³ sacul cu hârțoagele și cu pecețile¹⁴ cele vechi, le-am mai slovenit¹⁵ și le-am ales, ș-am pus îndreptările¹⁶ pe care le socot neștirbite coala, lângă chimir, ș-am încălecat pe roaiba mea și de-acu nu mă opresc decât la Vodă. Să-mi facă el dreptate!

– Cum se poate? s-a mirat iar boierul, mângâindu-și barba și jucând între degete lanțugul cel de aur. Te duci la Vodă?

– Mă duc! Ș-apoi dacă nici Vodă nu mi-a face dreptate...

Boierul a pornit a râde.

– Ei, și dacă nu ți-a face dreptate nici Vodă?..

Aici comisul Ioniță își coborî puțin glasul, dar Ancuța cea tânără, cum făcuse odinioară cealaltă, împungând într-o parte cu capul, întinse urechea și auzi ce trebuia să se întâmple dacă nici la Vodă n-ar fi găsit răzășul dreptate. Dacă nici Vodă nu i-a face dreptate, atunci să poftească Măria Sa să-i pupe iapa nu departe de coadă!...

Când a rostit comisul vorba asta mare, fără înconjur, așa cum vorbesc oamenii la noi, în Țara-de-Sus, Ancuța și-a strâns buzele și s-a prefăcut că se uită cu luare-aminte în lungul șleahului...

– Când am spus eu vorba asta, urmă răzășul, Ancuța cea de-atunci și-a dus repede palma la gură și s-a făcut a se uita încolo, în lungul drumului. Iar boierul a prins a râde. Pe urmă s-a oprit, mângâindu-și barba și jucându-se cu lanțugul de aur.

⁷ *pricină* (s.f.) – neînțelegere, problemă litigioasă, conflict.

⁸ *divan* (s.n.) – judecată, proces.

⁹ *hotarnică* (s.f.) – măsurătoare făcută pentru stabilirea limitelor unei moșii.

¹⁰ *ocină* (s.f.) – bucată de pământ moștenită.

¹¹ *stânjen* (s.m.) – veche unitate de măsură pentru lungime, care varia între 1,96 și 2,23 m.

¹² *palma* (s.f.) – veche unitate de măsură pentru lungime, de aproximativ 25 – 28 cm.

¹³ *coardă* (s.f.) – bârnă sau grindă mare și groasă care susține tavanul casei.

¹⁴ *pecete* (s.f.) – (în text) act autentificat printr-o pecete.

¹⁵ *a sloveni* (vb.) – a citi cu greu, a silabisi; (în text) a citi, a parcurge.

¹⁶ *îndreptări* (s.f., pl.) – (inv.) acte justificative, documente oficiale.

¹ *proțap* (s.n.) – prăjină groasă de lemn, bifurcată la un capăt, care se fixează la dricul carului și de care se prinde jugul.

² *talaz* (s.n.) – val mare stârnit de furtună pe mare.

³ *harapnic* (s.n.) – (reg.) bici împletit din cânepă sau nuiela.

⁴ *șleah*, s.n. (reg.) – drum de țară neamenajat, bătătorit de căruțe.

⁵ *droșcă* (s.f.) – (pop.) trăsură cu arcuri, pe patru roți.

⁶ *bulziș* (adv.) – (reg.) într-un singur rând, unul lângă altul, alături.

– Și când socotești să te înfățișezi la Vodă? a întrebă dumnealui.

– Apoi, cinstite boierule, numai oala asta de vin s-o deșert întru slava domniei tale, pe urmă mă ridic în șa ca Alisandru Machidon și nu mă opresc decât la Ieși. Dar dacă vrei și domnia ta să guști roadă proaspătă de la Odobești, atunci a aduce Ancuța must roș într-o oală nouă și noi prea mult ne-om bucura, cucoane, de cinstea care ne-o faci...

Boierul s-a întors zâmbind către Ancuța cea de demult, care era ca și aceasta de sprâncenată și de vicleană, ș-a pofțit o oală nouă de lut cu must roș din Țarade-Jos. Eu, ca răzăș ce mă aflu, am cerut cu semeție să plătesc eu cinstea aceea ș-am și zvârlit patru parale în poala Ancuței...

După aceea boierul s-a suit în droșca lui cu arcuri și s-a dus. Iar eu, încălcând precum am făgăduit, nu m-am oprit decât în târgul Ieșului, ș-am tras la un han, lângă biserica lui Lozonschi, peste drum de Curtea Domneasca. Și a doua zi către amiază, spălat și pieptănat, m-am înfățișat cu inima bătând la poarta Curții.

Acolo dorobanțul¹ mi-a pus șpanga² între ochi. Și după ce-am spus ce durere am, a strigat spre odăi, ș-a venit dintr-acolo un oștean bătrân care m-a dus îndată într-o cămăruță din lăuntru curții, unde mi-a ieșit înaintea un ofițer tinerel și subțire, îmbrăcat numa-n fireturi³ și-n aur...

– Ce poftești dumneata, omule?

– Iaca așa ș-așa, – eu sunt comisul Ioniță, răzăș de la Drăgănești, ș-am venit la Vodă, însetat după dreptate ca cerbul după apa de izvor.

– Prea bine, a răspuns ofițerul cel tânăr. Vodă îți poate asculta chiar acuma plângerea. Lasă ici pălăria și intră pe ușa asta mititică. Dincolo, în odaia cea mare, ai să găsești pe Vodă ș-ai să-i spui lui ce te doare.

Atuncea mi-a năvălit sângele în ochi și mi s-au împăienjenit vederile. Dar am strâns din măsele și mi-am ținut firea. Și deschizând ofițerul ușa cea mititică, am intrat într-o lumină mare, și, cum eram cu grumazul plecat, am zărit botforii⁴ de marochin⁵ ai lui Vodă ș-am

¹ *dorobanț* (s.m.) – (înv.) soldat din infanterie (plătit).

² *șpangă* (s.f.) – (înv.) spadă; baionetă.

³ *firet* (s.n.) – broderie cusută cu fir de aur sau de argint.

⁴ *botfór* (s.m.) – (reg.) cizmă încrețită la gleznă.

⁵ *marochin* (s.n.) – piele fină de capră, tăbăcită vegetal.

căzut în genunchi. Și mă gândeam că la domn nou și tânăr trebuie să gădesc eu milă pentru supărările mele.

– Măria Ta, am strigat eu cu îndrăzneală, am venit să-mi faci dreptate!

Vodă mi-a răspuns:

– Scoală-te.

Auzind glasul, am ridicat ca-ntr-un fulger privirea, ș-am cunoscut pe boierul de la han. Pe loc am înțeles că trebuie să închid ochii și să fiu înfricoșat. Mi-am plecat mai adânc fruntea, am întins mâna, am apucat poala hainei ș-am dus-o la buze.

– Scoală-te! a zis iar Vodă, – și arată-ți îndreptările.

Când m-am ridicat în picioare, am băgat de samă că ochii boierului meu se încrețeau a răs ca și la han, când primise oala cu must roș din mâinile suflecate ale Ancuței. Scot cu îndrăzneală hârtiile din tașca de piele și i le întind, și încep a-i spune. Și-i spun eu despre toate valorile câte m-au băntuit, despre tot veninul cât l-am adunat în inima mea, și cât l-am moștenit de la morții mei. Și cetind Vodă hârtiile și plecându-și de aproape ochii pe pecețile de ceară, s-a înseninat ș-a grăit cam pe nas:

– Bine, răzășule, am să-ți fac dreptate. Are să meargă cu tine un om al meu cu poruncă tare, să facă rânduială la Drăgănești.

Eu, când am auzit, am dat iar în genunchi și Vodă iar mi-a poruncit să mă scol. Apoi, cu ochii subțiați a zâmbet, m-a bătut pe umăr:

– Ei, dar dacă nu-ți făceam dreptate, cum rămânea?

– Dă, Măria Ta, răspund eu răsând, cum să rămâie? Eu vorba nu mi-o iau înapoi. Iapa-i peste drum!

Ș-atâta haz a făcut Vodă Mihai pentru răspunsul meu, că m-a bătut iar pe umăr și și-a adus aminte și de oala cu vin roș pe care i-am plătit-o patru parale – și răsând, a poruncit să vie slujbașul care să meargă cu mine; și subt ochii lui, pe loc, s-a scris poruncă tare, – și când am încălcat de la han de lângă Lozonschi ș-am purces înapoi, el se uita zâmbind de la fereastra deschisă și-și mângâia barba...

Iaca de ce trebuie să vă uitați ca la lucru rar la calul meu cel roib, pintenog de trei picioare: pentru că aista-i moștenire din iapa lui Vodă. Și când rânchează el și râde, parcă ar avea o amintire din alt veac și din acele zile ale tinereții mele. După asta puteți cunoaște ce fel de om sunt eu! Și-acuma să mai primim vin în ulcele și să încep altă istorie pe care de mult voiam să v-o spun...

Impresii după prima lectură

1 Discutați în grupele inițiale. Care dintre previziunile scrise pe bilețelele lipite pe tablă conțin asemănări cu unele idei din textul citit? Selectați-le din cadranul de pe tablă și lipiți-le într-un cadran separat.

2 Notează primele tale impresii despre textul *Iapa lui Vodă*, completând enunțurile din cele patru cadrane:

M-a surprins ...

M-a amuzat ...

Nu mi-a plăcut ...

Aș vrea să știu ...

Lecția 2. Structuri textuale

Acțiunea, timpul și spațiul. Inserția.

Explorare

1 Lucrați în grupe de 5 – 6 elevi.

- a Povestirea cadru și povestea relatată de comisul Ioniță reprezintă două planuri narrative ale textului. Delimitați secvențele textului care constituie cadrul/rama de cele care constituie narațiunea relatată de comisul Ioniță.
- b Alegeți, din lista de cuvinte-cheie date, pe cele asociate secvențelor din rama povestirii, respectiv pe cele asociate secvențelor care constituie narațiunea relatată de comisul Ioniță.

pricina	cealaltă Ancuță	boierul	cetatea	calul	Iașiul
comisul Ioniță	cuvântul respectat	dorința	dreptatea		
mârțoaga	închinatul	înfățișarea	legământul	ospățul	
nechezatul	așteptarea	recunoașterea	toamna aurie		

- c Desenați pe o coală de flip-chart un tabel cu două coloane. Scrieți, în prima coloană, cuvintele-cheie, în ordinea în care apar în text secvențele cărora li se asociază.
- d Formulați, în coloana din partea dreaptă a foii de flip-chart, ideile principale corespunzătoare cuvintelor-cheie.
- e Afișați colile de flip-chart și comparați ideile principale formulate de fiecare grupă. Stabiliți, prin dialog, care vi se par cele mai potrivite.

- 2 Rezumă oral textul *Iapa lui Vodă* de Mihail Sadoveanu, utilizând ideile principale de la exercițiul 1.
- 3 Care dintre secvențele textului asigură trecerea de la un plan narativ la altul? Indică ideea principală formulată la exercițiul 1, în care este surprinsă această trecere.
- 4 Ce formulare utilizează comisul Ioniță pentru a asigura trecerea de la un plan narativ la altul?
- 5 Există în text câteva secvențe în care cele două planuri narrative sunt surprinse prin comparație, aproape suprapuse, ca în oglindă. Selectează două fragmente în care cele două planuri se suprapun.
- 6 În ce anotimp sunt adunați la han cei care ascultă povestirea comisului Ioniță?
- 7 Indică alte două repere temporale identificate în primul paragraf al textului.
- 8 Când se petrece întâmplarea povestită de comisul Ioniță? Ce indicii din text te-au ajutat să răspunzi?
- 9 Ce tipuri de structuri textuale poți identifica în fragmentul de mai jos? Justifică-ți răspunsul.
- „Cum s-a apropiat, eu i-am închinat oala cu vin și i-am poftit sănătate. El s-a oprit în loc și s-a uitat zâmbind la mine și la iapă, și la oamenii care erau în preajma mea, și i-a plăcut închinarea. Era un boier mărunț la stat, cu barbă roșă rotunjită, și purta la gât un lanțug subțire de aur... “
- 10 În ce regiune istorico-geografică este situat hanul Ancuței? Care sunt cele două părți ale acesteia, numite în text „țări”? Caută pe internet informații despre acestea, pentru a le putea delimita.
- 11 Menționează numele unui oraș unde mergeau la târg femeile, numele unui masiv muntos și numele unei trecători care se văd de la han.
- 12 Alege varianta corectă, menționând pasajele din text care te-au ajutat să răspunzi. Acțiunea poveștii relatate de comisul Ioniță se desfășoară pe parcursul:
- unei dimineți;
 - unei zile;
 - a două zile.
- 13 Selectează, din dialogul răzeșului cu boierul poposit la han, o secvență explicativă și o secvență argumentativă. Precizează ce temă are fiecare dintre acestea.

Repere

În **textul epic**, întâmplările pot fi organizate pe mai multe **planuri narrative**. Fiecare plan surprinde un alt fir narativ, o succesiune de întâmplări, desfășurate într-o ordine logică și temporală. Între planurile narrative se realizează legături, prin procedee specifice.

Insertia este procedeul de includere a unei povești în interiorul alteia. Numit și **povestire în ramă**, procedeul este prezent în literatura universală în opere celebre, cum sunt basmele arabe din culegerea *O mie și una de nopți*, narațiunile din *Decameronul* scriitorului italian Giovanni Boccaccio (1313 – 1275) sau *Povestirile din Canterbury* ale englezului Geoffrey Chaucer (1343 – 1400). În literatura română, cea mai cunoscută operă literară în care este utilizat acest procedeu este *Hanu Ancuței* de Mihail Sadoveanu, în care nouă povestitori, surprinși în cadrul unei întâlniri la han, naraiază istorii personale.

Utilizarea insertiei presupune asigurarea unor legături între planuri, astfel încât un fir narativ să îl genereze pe celălalt în mod necesar și firesc.

Aplicații

- 1 În rama povestirii există un indiciu temporal care are valoare istorică: „Împăratul-Alb și-a ridicat muscalii lui împotriva limbilor păgâne“. La ce crezi că se referă acesta?
- 2 Identifică, în povestirea comisului Ioniță, un reper temporal care indică momentul de când au început neînțelegerile familiei sale, legate de pământuri, cu vrăjmașii lor.
- 3 Trasează în caiet o axă a timpului și marchează pe ea cele trei momente ale narațiunilor: cel al narării, cel al spunerii poveștilor la han și cel al întâmplării cu iapa lui vodă.
- 4 Selectează, din rama povestirii, secvențele care conturează caracteristicile hanului.
- 5 Comisul Ioniță se oprește peste noapte la Iași. Precizează reperele spațiale din text care indică locul unde înnoptează acesta.
- 6 Care dintre imaginile alăturate ți se pare că sugerează mai bine structura povestirii în povestire? De ce?
- 7 Citește textul următor și identifică asemănările cu *Iapa lui Vodă* de Mihail Sadoveanu.

„Un alt procedeu de care se folosesc naratorii ca să-și doteze istorisirile cu putere de convingere este cel pe care l-am putea numi «cutia chinezească» sau

«păpușa rusească» (matrioșca). În ce constă el? În a construi o istorie precum acele obiecte folclorice înăuntrul cărora se găsesc obiecte similare tot mai mici, într-o succesiune care uneori se prelungește până la infinitesimal.“

Mario Vargas Llosa, *Scrisori către un tânăr romancier*

Provocări

Despre ce îți imaginezi că va fi cealaltă istorie pe care comisul Ioniță intenționează să o spună?

Portofoliu

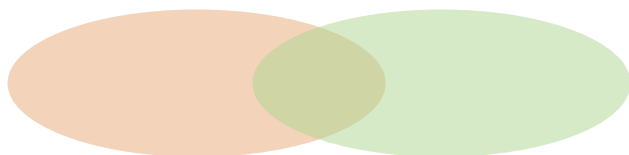
Redactează rezumatul povestirii. Fii atent la respectarea regulilor rezumării atunci când faci trecerea de la un plan narativ la altul.

Lecția 3. Naratorii și personajele. Antiteza

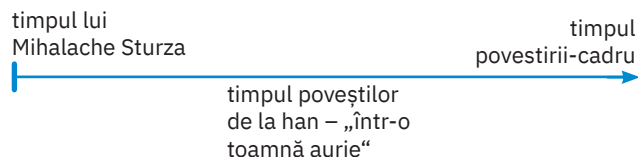
Explorare

- 1 Cine narează întâmplările în povestirea-cadru? La ce persoană a verbului este realizată relatarea?
- 2 Cine preia rolul de narator în al doilea plan narativ, în care se relatează întâmplările despre iapa lui vodă? Participă acesta la acțiunea pe care o relatează? La ce persoană a verbului relatează?
- 3 Ce rol are comisul Ioniță în povestirea-cadru? Dar naratorul din povestirea-cadru, ce rol are în timpul relatării întâmplărilor despre iapa lui vodă?
- 4 Completează o diagramă Venn în care să notezi personajele din povestirea-cadru, respectiv pe cele din narațiunea despre iapa lui vodă. Care dintre ele apar în ambele planuri ale narațiunii?

- 5 Desenează, în caiet, o axă a timpului, pe care să notezi rolurile pe care le au în diferite momente naratorul din povestirea-cadru, respectiv cel din povestirea despre

iapa lui vodă. Pentru a-ți ușura demersul, poți nota cu N1, respectiv N2 identitățile celor doi.

- 6 Identifică îndeletnicirile personajelor din povestirea-cadru, respectiv pe ale celor din povestirea relatată de comisul Ioniță. Identifică două dintre acestea care au aceeași îndeletnicire. Precizează, apoi, ce legătură există între aceste două personaje.
- 7 Moș Leonte are o îndeletnicire neobișnuită, bazată pe cunoașterea unor secrete, specifică celor care au fost introduși în tainele acestora de către cineva care le stăpânește. Ce alte personaje pe care le-ai întâlnit în lecturile tale au îndeletniciri asemănătoare?
- 8 Înainte de a veni boierul la han, comisul Ioniță stătea „cu oala în mâna stângă și cu frâul iepei în dreapta“. Identifică termenii aflați în opoziție în acest fragment.

Repere

Povestirea în ramă presupune **schimbarea rolurilor dintre naratori și personaje**. Naratorul din povestirea-cadru devine ascultător, iar un personaj preia rolul de povestitor. Astfel, personajul devine narator, dar rămâne și personaj în propria sa narațiune.

Statutul de ascultător nu presupune și participare la acțiunea din povestirea inserată în cadru, dar este esențial pentru a asigura convenția pe baza căreia se constituie structura specifică povestirii în povestire. Astfel, ascultătorii devin parte a unui ritual al comunicării, al comuniunii.

▶ **Antiteza** este figura de stil care constă în alăturarea a doi termeni (fenomene, idei, obiecte, personaje, situații, planuri narrative etc.) cu scopul sublinierii opoziției dintre aceștia. Antiteza se poate constitui la nivelul unor enunțuri, prin alăturare de aspecte concrete (alb – negru, înalt – scund, sus – jos etc.) sau poate fi constituită la nivelul întregii opere literare, din planuri narrative opuse, din personaje aflate în opoziție sau din ansambluri de acțiuni, de ipostaze, de opinii etc.

Aplicații

- 1 Ce fel de naratori sunt cel din rama povestirii, respectiv cel care narează întâmplările despre iapa lui vodă? Ce asemănări și ce deosebiri există între aceștia?
- 2 Precizează statutul personajelor din povestire (principal/secundar/episodic/figurant/colectiv).
- 3 Identifică în text elementele de simetrie dintre Ancuța cea de demult și Ancuța cea tânără.
- 4 Care dintre tablourile de la pagina 133 ți se pare că surprinde mai bine raportul dintre cele două Ancuțe din povestirea *Iapa lui Vodă*? Explică de ce.
 - a Tasso Marchini (1907 – 1936), *Dublu portret*
 - b Ion Theodorescu-Sion (1882 – 1939), *Două țărânci*
 - c Pablo Picasso (1881 – 1973), *Fată în fața oglinzii*

5 Ce crezi că semnifică faptul că Ioniță „stătea stâlp”? Ce indică atitudinea aceasta?

6 Ce sugerează existența la chimirul comisului a unei „pungi destul de grele”?

7 Afirmatia comisului Ioniță, „Eu aici îs trecător [...] eu încalic și pornesc” este contrazisă de naratorul din rama povestirii. Identifică fragmentul în care apare această contradicție și explică semnificația ei.

8 Identifică elementele aflate în antiteză în fragmentele de mai jos, referitoare la comisul Ioniță. Ce crezi că exprimă aceste antiteze?

a „obrazul cu mustața tușinată părea că râde cu tristeță”;

b „Comisul Ioniță zâmbi fără veselie”.

9 Care este atitudinea naratorului din povestirea-cadru față de comisul Ioniță? Justifică-ți opinia printr-un exemplu din text.

10 Prezintă statutul comisului (proveniență, familie, avere), așa cum reiese din autocaracterizarea pe care și-o face în fața boierului.

11 Ce trăsătură a personajului reiese din faptul că îi întinde boierului sosit la han oala cu vin? Dar din faptul că plătește el vinul închinat cu boierul?

12 Naratorul povestirii-cadru afirmă că Ioniță a explicat ce așteaptă de la vodă, în caz că nu-i va face dreptate, rostind „vorba asta mare, fără înconjur”. Cum caracterizezi acest comportament?

13 De ce crezi că Ancuța cea tânără, asemeni mamei sale, „s-a prefăcut că se uită cu luare-aminte în lungul șleahului” atunci când comisul spune ce așteaptă de la vodă, dacă nu-i va face dreptate?

14 Identifică formulele de adresare și cele prin care comisul Ioniță se referă la boier. Ce sugerează acestea?

15 De ce râde boierul când răzeșul spune că vodă poate pofti „să-i pupe iapa nu departe de coadă”, dacă nu-i va face dreptate?

16 Care este atitudinea comisului față de vodă, atunci când se înfățișează înaintea acestuia? De ce crezi că înainte de a intra la el i-a „năvălit sângele în ochi” și i „s-au împăienjenit ochii”?

17 Când își ridică privirea spre vodă, după ce a îngenunchat în fața acestuia, comisul Ioniță înțelege că trebuie să închidă ochii și să fie „înfricoșat”. De ce?

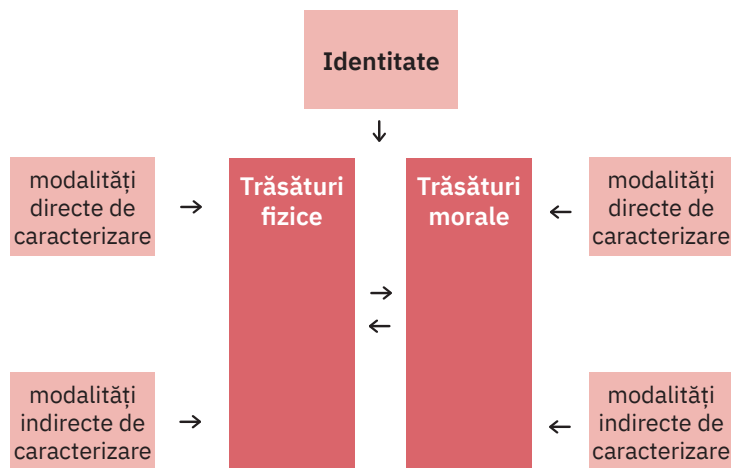
18 Când comisul Ioniță stă în genunchi, vodă îi cere în două rânduri să se ridice. Ce îți sugerează această solicitare, despre modul în care îl privește pe răzeș?

19 Vodă Mihalache Sturza îi promite lui Ioniță că îi va face dreptate. Observă cum procedează înainte de a-i promite ajutorul. Ce deduci despre vodă din comportamentul său?

20 După ce vodă promite că-i va face dreptate, comisul Ioniță îi mărturisește că dacă nu i-ar fi făcut, nu și-ar fi luat vorba înapoi. Ce trăsătură de caracter rezultă din răspunsul pe care i-l dă lui vodă?

21 De ce crezi că vodă privește de la fereastră plecarea comisului Ioniță?

22 Împărțiți-vă în perechi numerotate de la unu la trei. Completând fișe de identitate după modelul de mai jos, perechile cu numărul unu îl vor caracteriza pe comisul Ioniță, perechile cu numărul doi le vor caracteriza pe cele două Ancuțe, iar perechile cu numărul trei îl vor caracteriza pe Mihalache Sturza. Grupați-vă apoi perechile cu numărul unu, perechile cu numărul doi și perechile cu numărul trei și discutați, completându-vă, prin comparație, rezultatele. Desemnați câte un reprezentant care să prezinte fișele în fața clasei.

Portofoliu

Realizează caracterizarea comisului Ioniță, folosindu-te de fișa de identitate de la exercițiul 22, precum și de răspunsurile pe care le-ai formulat la exercițiile anterioare.

Lecția 4. Semnificațiile textului

Interpretare

- 1 Titlul textului, *Iapa lui Vodă*, poate părea surprinzător. Explică de ce. Care crezi că este rolul acestei asocieri contrariante?
- 2 Propune un alt titlu care ți se pare potrivit pentru textul lui Mihail Sadoveanu. Justifică-ți propunerea.
- 3 Ce semnificație are faptul că hanul este asemeni unei cetăți? Ce legătură poți face cu existența sa încă de pe timpul celeilalte Ancuțe?
- 4 Hanul este situat în Moldova. Folosindu-te de informațiile pe care le ai despre istoria principatului, stabilește o legătură între aceasta și faptul că hanul este asemeni unei cetăți.
- 5 Ai învățat la istorie despre secolul fanariot. Mihail Sturza este primul domn pământean care a fost acceptat atât de Imperiul Otoman, cât și de Rusia, domnind pe baza Regulamentului Organic. Care este semnificația acestui moment pentru istoria Moldovei?
- 6 În povestirea-cadru, reperele temporale reale sunt dublate de unele fabuloase. Care sunt acestea din urmă?
- 7 Ce efect are asupra conturării timpului spunerii poveștilor utilizarea reperelor temporale fabuloase?
- 8 Ce simbolizează, după părerea ta, hanul? Alege dintre variantele de mai jos și justifică-ți opțiunea/opțiunile prin selectarea unor exemple din text.
 - a loc al intersecției drumurilor;
 - b loc al intersecției destinilor umane;
 - c loc al popasului, al suspendării grijilor;
 - d loc al comunicării unor experiențe;
 - e loc al comunicării de sine.
- 9 Deși hanul seamănă cu o cetate, în timpul spunerii poveștilor acesta era un loc al ospitalității. Care este semnul acestei ospitalități?
- 10 În ce atmosferă este posibilă „vremea petrecerilor și a poveștilor”? Identifică aspectele generale ale acestei atmosfere în al doilea paragraf al textului.
- 11 Spunerea poveștii necesită și crearea unei atmosfere specifice. Identifică elementele acesteia în al treilea și al patrulea paragraf al textului. Care crezi că este semnificația lor?
- 12 Care este rolul Ancuței de demult în menținerea atmosferei de la han? Dar al Ancuței celei tinere?
- 13 Care dintre picturile următoare ți se pare mai potrivită pentru a ilustra atmosfera de la han? Justifică-ți alegerea.
 - a Ioan Stoica Dumitrescu (1886 – 1956), *Ospățul boierilor*

b Rudolf Schweitzer-Cumpăna (1886 – 1975), *La han*

- 14 Există un ritual al pregătirii spunerii poveștii, în cadrul căruia moș Leonte are un rol semnificativ. Cum procedează el și ce rol are?
- 15 Tot din ritualul spunerii poveștii face parte și tehnica amânării. Observă și explică ce strategii folosește comisarul Ioniță pentru a întârzia începerea poveștii.
- 16 Naratorul din povestirea-cadru utilizează și el tehnici prin care amână să relateze povestea comisului Ioniță, dar și tehnici pentru suspendarea, uneori, a firului narativ al acesteia, cu scopul menținerii suspansului. Identifică secvența în care povestitorul amână începerea relatării și secvența în care suspendă narațiunea. Ce fel de structuri textuale apar în aceste fragmente?

17 Care crezi să este scopul amânărilor de care se folosesc atât comisu Ioniță, cât și naratorul din povestirea-cadru?

18 Simetria are o funcție importantă în organizarea textului și a semnificațiilor sale. În lecția anterioară ai observat simetria dintre cele două Ancuțe. Identifică alte două simetrii, realizate între trecut și prezent, și notează, într-un tabel, câte un scurt comentariu despre fiecare. Te poți referi la propunerile de mai jos sau poți alege altele.

comisul Ioniță în tinerețe și în prezent	
iapa din tinerețea lui Ioniță și calul din prezent	

19 Naratorul din povestirea-cadru afirmă despre calul lui Ioniță că este „vrednic de mirare. Era calul din poveste, înainte de a mânca tipsia cu jar“. Cum arăta calul din povești înainte de a mânca jar?

20 Ce atitudine identifiți în afirmația naratorului redată la exercițiul anterior? Ce se urmărește prin ea? Identifică alte situații în care se urmărește provocarea aceluiași efect.

21 Ce apreciază comisu Ioniță la calul său din prezent? Crezi că se poate stabili o asemănare între personaj și calul său? Explică.

22 La ce crezi că se referă comisu Ioniță când afirmă că „așezările“ lui „sunt nestatornice“?

23 De două ori, comisu Ioniță observă că boierul își mângâie barba și se joacă cu „lanțugul de aur“. Identifică situațiile asociate acestui gest. Ce semnificație crezi că are?

24 Pentru a intra în odaia în care se află vodă, comisu Ioniță trebuie să treacă printr-o ușă „mititică“. De ce accesul la vodă se face printr-o astfel de ușă?

25 Comisu Ioniță are încredere „că la domn nou și tânăr“ va găsi dreptate. De ce crezi că aceste însușiri ale lui vodă îi dau comisului speranță?

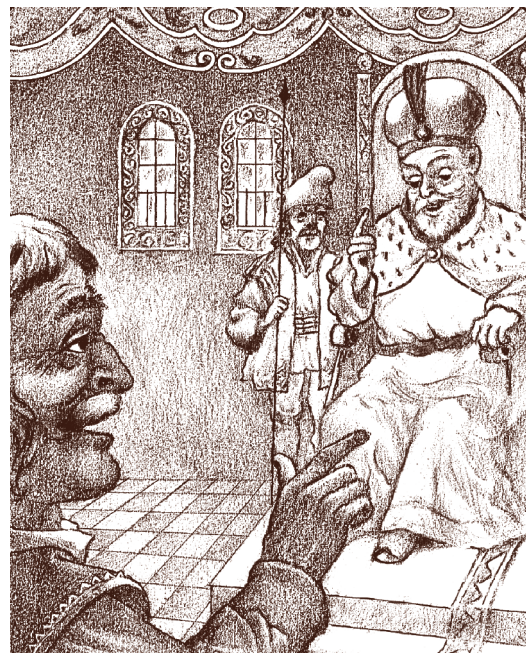
26 În finalul istorisirii sale, comisu Ioniță afirmă că „După asta puteți cunoaște ce fel de om sunt eu!“. La ce crezi că se referă? Cum este comisu Ioniță?

27 Ce legătură poți stabili între afirmația menționată la exercițiul anterior și una dintre variantele propuse la exercițiul 8?

28 Un proverb străin spune că „cine vine cu o poveste pleacă cu două“. De ce crezi că, la final, comisu Ioniță anunță spunerea unei alte povești? Formulează-ți răspunsul, referindu-te la următoarele două fragmente din povestirea-cadru: „am auzit multe povești la Hanul Ancuței“, „ș-atuncea a fost la Hanul Ancuței vremea petrecerilor și a poveștilor“.

29 Despre ce fel de adevăr este vorba în povestirea *Iapa lui Vodă*? Alege dintre variantele următoare, justificându-ți opinia:

- a respecta adevărul istoric;
- a face dreptate oamenilor;
- a fi tu însuși în orice împrejurare.

— Ei, dar dacă nu-ți făceam dreptate, cum rămânea?
— Dă, Măria Ta, răspund eu răsând, cum să rămâie?
Eu vorba nu mi-o iau înapoi. Iapa-i peste drum!

Provocări

Scrie un text în care să comentezi următoarea afirmație, exprimându-ți acordul sau dezacordul față de ea: *E mai bine să-ți asumi riscul de a spune adevărul, decât riscul de a nu îl spune.*

Portofoliu

Alcătuiește o prezentare audio-video, de 2 – 4 minute, utilizând principiile de prelucrare învățate la disciplina Informatică și TIC, cu tema *Hanuri și alte locuri celebre de popas în arta românească.*

Lecția 5. Textul nonliterar. Textul multimodal. Reclama

Pentru început

- 1 Lucrați în grupe de 4 – 6 elevi. Trageți mai întâi la sorți bilețele pe care se află următoarele cuvinte: *detergent, smartphone, bicicletă, supermarket, librărie, teniși*, apoi bilețele pe care se află numele următoarelor animale: *cangur, ornitorinc, crocodil, leneș, șoim, papagal*. Imaginați-vă cum ați concepe o reclamă în care să asociați produsul și animalul trase la sorți. Realizați o scurtă prezentare a ideilor voastre, pe care să o susțineți în fața colegilor.
- 2 Observă cu atenție textul multimodal alăturat, reprezentând o reclamă, și indică asemănările pe care le are cu reclama pe care ați conceput-o în grup.

Text de bază

Impresii după prima lectură

- 1 Notează primele tale impresii despre textul multimodal dat, completând enunțurile din cele patru cadrane.

Cel mai mult mi-a plăcut ...

M-a surprins ...

Mi s-a părut amuzant ...

Textul multimodal mi-a amintit de ...

- 2 Discutați în perechi. Amintiți-vă alte reclame în care apar cai. Puteți utiliza și un motor de căutare pe internet, pentru a vă îmbogăți memoria. Notați câte o deosebire și câte o asemănare între reclama dată și una dintre reclamele pe care vi le-ați amintit.

Explorare

- 1 Precizează care este scopul acestui text multimodal. Alege dintre variantele de mai jos.
 - a de a amuza;
 - b de a convinge;
 - c de a informa;
 - d de a uimi.
- 2 Care crezi că este publicul țintă căruia i se adresează mesajul reclamei?
- 3 Ce produs promovează reclama? Care este tema în jurul căreia se focalizează mesajul textului?
- 4 În prim-planul imaginii se află un cal. Poziția acestuia este una firească? Ce asocieri poți face între această poziție și ghemul de lână de deasupra?
- 5 Mesajul reclamei se construiește în jurul unei caracteristici a produsului promovat. De ce se face apel la imaginea unui cal pentru a fi evidențiat mesajul?
- 6 Explică raportul dintre sensul propriu de bază și sensul propriu secundar al verbului *a toarce* în construcția mesajului reclamei.
- 7 Există în reclamă o dispunere cromatică specială? Ce legături poți face între culorile diferitelor componente ale reclamei?
- 8 Cum contribuie jocul de lumini și de umbre la construcția mesajului?
- 9 De ce crezi că produsul promovat nu este situat în imagine într-o poziție privilegiată?

Repere

Textul nonliterar se referă la aspecte ale realității. Acesta poate avea scopul de a informa, de a convinge, de a amuza etc.

Textul multimodal combină două sau mai multe modalități de comunicare pentru transmiterea informației: cuvinte, imagini, sunete, gesturi, lumini, culori etc.

Reclama este un text nonliterar, de obicei multimodal (articol, afiș, panou, pancartă, prospect, spot audio sau video etc.) prezent în locuri publice, în mass-media (mijloace de comunicare în masă) sau pe internet, care are ca scop răspândirea de informații ce pun într-o lumină pozitivă un produs (mărfuri, spectacole, servicii etc.).

O reclamă presupune implicarea a patru actori: cel care deține produsul (firmă, companie, instituție etc.), cel care produce reclama (agenție de publicitate), cel care distribuie produsul (mass-media) și cel care cumpără produsul (consumatorul).

O reclamă reușită **atrage atenția** imediat, **menține viu interesul** oamenilor și **lasă o impresie memorabilă**. Pentru ca o reclamă să își atingă scopul, trebuie ca aceasta să respecte o serie de principii/condiții:

- > **atenția:** să atragă atenția, să iasă în evidență din mulțimea de reclame care solicită interesul publicului;
- > **înțelegerea:** să aibă un mesaj-cheie ușor de înțeles de către public;
- > **încrederea:** să câștige încrederea publicului;
- > **marca:** să fixeze clar raportul dintre marca produsului și mesaj;
- > **pasul următor:** să lămurească publicul cu privire la pasul următor pe care să îl facă (cumpărare, informare etc.);
- > **intenția:** să convingă o masă critică de receptori să facă acest pas.

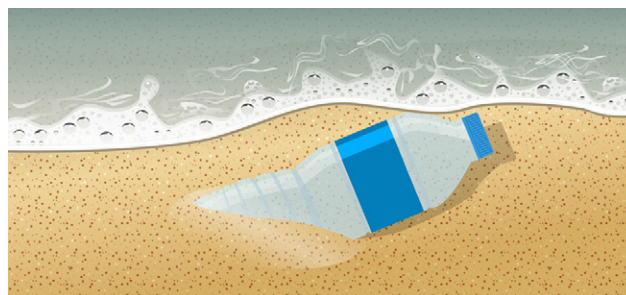
Pentru că reclama este ea însăși un produs cultural, aceasta trebuie să respecte **drepturile de autor**, care protejează creațiile intelectuale umane, atâta vreme cât sunt originale.

Aplicații

- 1 Descrie prima reclamă care îți vine în minte. Cărui public i se adresează și pe ce canale a ajuns la tine?
- 2 Lucrați în echipe de 4 – 5 elevi. Imaginați-vă căror produse le-ar putea fi asociate următoarele sloganuri:
 - Când stai pe loc, înaintezi spre înfinit.
 - Miracolele sunt pentru cei curajoși.
 - Nu ai nimic, dacă nu ne ai pe noi.
 - Orizontul încapă în camera ta.
 - Totul în jur îți vorbește.
- 3 Propune câte un slogan prin care să faci reclamă unui produs preferat de tine (poate fi din domeniul rechizitelor, al jocurilor, al hainelor, al produselor de igienă etc.).
- 4 Reclamele audio sau audiovideo au o durată scurtă, în raport cu un video-clip sau cu un film. De ce?
- 5 De ce crezi că la televizor reclamele sunt difuzate în calupuri cu durată delimitată de timp?
- 6 Consideri că un consumator trebuie să se lase influențat doar de mesajul reclamei în luarea deciziei de a achiziționa produsul? Ce alte surse de informare crezi că poate utiliza, atunci când se află, de exemplu, într-un magazin, înainte de a cumpăra un produs aflat pe raft și căruia i se face reclamă?
- 7 Unele reclame sunt însoțite de un text rostit rapid sau tipărit cu literă mică, în care sunt oferite informații care nu sunt cuprinse în mesajul reclamei, pentru a-l completa cu indicii despre dezavantajele sau limitele produsului. Amintește-ți exemple de astfel de reclame. Cum reacționezi de obicei față de acest text suplimentar? De ce?
- 8 Crezi că reclama poate promova comportamente, pentru a influența publicul larg să adopte atitudini

sociale pozitive? La ce crezi că ar putea face reclamă imaginea alăturată? Propune un slogan pentru ea.

Portofoliu

Alcătuiește un dosar cu reclame amuzante, în care se utilizează animale, asociate cu situații surprinzătoare. Include în dosar cel puțin două reclame de tip afiș, două audio și două audiovideo. Alege una dintre reclame și explică, într-un text de 200 – 300 de cuvinte, de ce ți s-a părut amuzantă, precum și modul în care funcționează asocierea mesajului cu imaginea animalului din aceasta. Dosarul poate fi sub forma unui folder, stocat în PC.

Autoevaluare (L1 – L5)

- Completează, în caiet, următoarele afirmații:
- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
 - Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
 - Cel mai dificil mi s-a părut ...

Lecția 6. Noi pagini – alte idei

Text auxiliar

▶ Adevărul a fost de-a lungul timpului una dintre pietrele de încercare ale oamenilor. În textul *Iapa lui Vodă* de Mihail Sadoveanu ai descoperit beneficiile adevărului și ai aflat că uneori este nevoie de curaj pentru a-l rosti. Însă adesea oamenii aleg să îl evite, pentru că este dureros, el evidențiind aspecte negative, slăbiciuni sau neputințe. Povestea *Hainele cele noi ale împăratului* de Hans Christian Andersen propune o perspectivă diferită asupra adevărului. Citește-o pentru a descoperi cum poate adevărul să provoace teamă, ajungând să fie înlocuit cu minciuna.

Era pe vremuri un împărat căruia așa de mult îi plăcea să fie bine îmbrăcat și să aibă mereu haine noi, încât își dădea toți banii numai pe îmbrăcăminte. Nu se îngrijea deloc de oștire, la teatru nu se ducea și nu-i plăcea să se plimbe prin pădure decât doar ca să-și arate hainele cele noi.

[Împăratul își schimba hainele în fiecare oră.]

Orașul era plin de viață. Veneau o mulțime de străini și odată au venit și doi pehlivani¹ care se dădeau drept țesători și spuneau că știu să facă o stofă frumoasă cum nu se mai afla alta. Nu doar culorile și desenele erau frumoase, dar ei ziceau că hainele făcute din această stofă aveau și o însușire minunată, și anume că toți cei care nu erau potriviți pentru slujba pe care o îndeplineau și toți cei care erau proști de dădeau în gropi nu puteau să le vadă.

– Strașnice haine! s-a gândit împăratul. Dacă mi-aș face niște haine de acestea, aș putea să aflu care din slujbașii împărăției nu-s buni pentru slujbele pe care le au și aș putea să aflu care din supușii mei sunt proști și care sunt deștepți. Numai decît trebuie să-mi fac asemenea haine. Și a dat pehlivanilor o mulțime de parale² să înceapă să lucreze.

Cei doi șoltici³ au înghebat două războaie de țesut, s-au așezat și s-au prefăcut că țes, dar nu țesau nimic. Cereau mătasea cea mai subțire și fire de aur de cel mai bun, dar băgau mătasea și aurul în buzunar și lucrau la stativele goale până noaptea târziu.

– Am să-l trimit pe sfetnicul meu cel bătrân; e om cinstit și de încredere, el poate mai bine decât oricine să judece stofa, fiindcă e înțelept și nimeni nu-și îndeplinește slujba mai bine ca el.

[Deși nu vede nicio țesătură, deoarece aceasta nu exista, sfetnicul pretinde că stofa are culori și desene minunate, pentru a nu fi considerat prost sau nevrednic de slujba sa. Alt slujitor repetă același ritual, spunându-i împăratului că i se pregătesc niște haine deosebite. Alături de cei doi slujitori, împăratul merge și el să cerceteze hainele.]

¹ *pehlivan* (s.m.) – 1. personaj comic, acrobat, jongleur; 2. flăcău care participă la întreceri de luptă voinicească, organizate cu ocazia nunților turcești; 3. bărbat șmecher sau escroc.

² *para* (s.f.) – monedă turcească mică, de argint; aici cu sensul *bani*.

³ *șoltic* (adj.) – (reg.; adesea substantivizat) care recurge la escrocherii, ștrengar, șmecher.

– Ia uitați-vă ce frumoasă e! au spus cei doi sfetnici. Ce desen, ce culori minunate! Și arătau stativele goale, fiindcă credeau că toți ceilalți văd stofa și ei nu.

„Ce să fie oare? se gândea împăratul. Nu văd nimic! Cumplit lucru! Ce, oi fi cumva prost? Nu-s bun de împărat?”

– Da, într-adevăr, stofa e foarte frumoasă, a spus el cu glas tare; e vrednică de toată lauda!

Și împăratul dădea din cap mulțumit și se uita la stativele goale. Nu voia să spună că nu vede nimic. Toți curtenii care erau cu dânsul se uitau și ei, dar nu vedeau nici ei nimic. Spuneau însă ca și împăratul: „O, ce frumos!” Și toți l-au sfătuit să se îmbrace cu hainele făcute din stofa aceasta minunată la serbarea care tocmai trebuia să aibă loc peste câteva zile. „Minunat, frumos, măreț!”, spuneau toți și se bucurau grozav. Împăratul a dat celor doi pehlivani câte o decorație ca să și-o atârne la piept și titlul de maestru țesător al curții imperiale.

[Peste noapte, cei doi impostori se prefac că lucrează intens pentru a termina hainele.]

Împăratul a venit cu sfetnicii. Pehlivanii au ridicat brațele în sus, ca și cum ar fi ținut ceva în mână, și au spus: „Poftim pantalonii! Poftim haina! Poftim mantia!” și așa mai departe. „Hainele sunt ușoare ca pânza de păianjen, spuneau ei, când le îmbraci nici nu le simți, dar tocmai asta e frumusețea.”

– Da, da, ziceau sfetnicii, dar nu vedeau nimic, pentru că nu aveau ce să vadă.

[Cei doi impostori se prefac că îl ajută pe împărat să se îmbrace, iar sfetnicii admiră pretinsele haine.]

– Sunt gata și eu, a spus împăratul și s-a mai uitat o dată în oglindă, fiindcă voia să creadă lumea că își vede hainele.

[Deși nu văd și nu simt nimic, curtenii se prefac că poartă trena împăratului.]

Împăratul mergea acum sub baldachin⁴ și toți oamenii de pe străzi și de la ferestre spuneau: „Ce minunate haine are împăratul! Ce trenă strașnică! Ce bine îi vin!” Niciunul nu voia să spună că nu vede nimic,

⁴ *baldachin* (s.n.) – 1. acoperământ decorativ, împodobit cu perdele, așezat deasupra unui tron, a unui pat, a unui amvon; 2. acoperământ de pânză care se purta deasupra unui demnitar laic sau al bisericii la anumite procesiuni.

fiindcă atunci lumea ar fi zis că nu-i priceput în slujbă sau că-i prost de dă în gropi. Nicio haină de-a împăratului nu stârnise atâta bucurie printre oameni.

– Împăratul e dezbrăcat! a spus deodată un copil.

– Asta-i vocea nevinovăției! a zis tatăl copilului și a spus în șoaptă altora ce vorbise copilul.

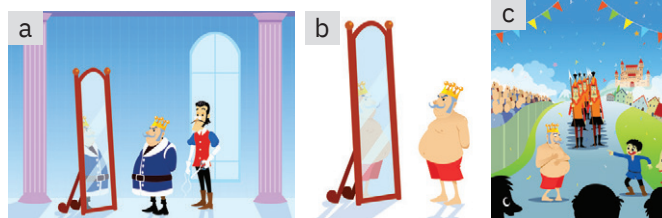
– E dezbrăcat! a strigat tot poporul.

Împăratul a auzit și i s-a părut și lui că poporul are dreptate, dar s-a gândit: „Acuma nu mai pot să dau înapoi, trebuie s-o țin întruna așa cum am început“. Și curtenii au mers înainte și au dus trena pe care n-o vedea nimeni, fiindcă nu era nicio trenă.

Discutarea textului

- 1 De ce crezi că împăratul din poveste nu are nume?
- 2 Căror momente din text le corespund imaginile alăturate? Asociază fiecareia câte un citat potrivit.
- 3 Preocupat doar de veșmintele sale, împăratul neglijează alte aspecte. Care sunt acestea?
- 4 Șiretlicul celor doi impostori se bazează pe unele nevoi identificate de ei. Identifică-le și tu! Formulează-ți răspunsul referindu-te atât la împărat, cât și la societate.
- 5 Care sunt slăbiciunile umane de care se folosesc cei doi pehlivani, atunci când își „vând“ marfa?
- 6 Când decide să comande haine celor doi escroci, împăratul are un scop. Care este acesta? Ce deduci despre împărat din planul său?
- 7 Identifică fragmentul în care se sugerează calitățile apreciate de împărat la alți oameni. Aplică el și asupra sa aceeași judecată?
- 8 Slujitorii „spuneau însă ca și împăratul: «O, ce frumos!»». Și l-au sfătuit să se îmbrace cu hainele făcute din stofa aceasta minunată la serbarea care tocmai trebuia să aibă loc“. Crezi că vor să ascundă faptul că ei nu văd hainele sau laudele lor evidențiază o atitudine

care îi caracterizează în general în raport cu împăratul? Explică-ți opinia.

- 9 Atitudinea slujitorilor îi face bine împăratului sau nu? De ce? Precizează cum ai proceda în locul lor.
- 10 Deși împăratul nu pare preocupat de soarta supușilor săi, aceștia îl privesc cu bucurie când trece prin mulțime. Cum îți explici acest fapt?
- 11 De ce crezi că doar copilul rostește adevărul? Ce îl face pe acesta să se poarte diferit de ceilalți oameni?
- 12 Când poporul recunoaște impostura, împăratul se prefăcă că nu o observă, continuând să joace teatru și să nege adevărul. Interpretează această atitudine. Prezintă o situație din experiența ta care evidențiază același tip de comportament.

Provocări

Joc. Linia valorică. Așezați-vă de o parte și de alta a unei linii imaginare, în funcție de răspunsul la întrebarea: *Este importantă ținuta vestimentară în impresia pe care ne-o facem despre un om?* Fiecare grupă caută argumente pentru a-și susține punctul de vedere și le prezintă în fața celorlalți, astfel încât să-i determine să-și schimbe părerea.

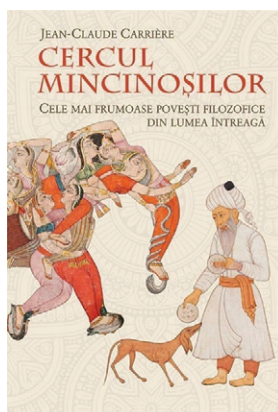

Biblioteci deschise

Pentru a descoperi și tu câte forme de manifestare umană sunt posibile în fața adevărului, îți propunem cărțile de mai jos.

În culegerea *Cercul mincinoșilor* Jean-Claude Carrière adună o serie de povești anonime, din diverse spații culturale.

Poveștile alcătuiesc un puzzle de ipostaze ale umanului, scoțând în evidență problema dreptății, a raporturilor interumane, dar și a capacității oamenilor de a învăța de la alți oameni.

Dacă vreți să aflați adevărul din basme, cartea lui Florin Bican *Și v-am spus povestea așa. Aventurile celor năzdrăvani povestite de ei înșiși* este sursa cea mai potrivită. Clasicile basme românești se unesc ingenios în cartea lui Florin Bican, într-o poveste plină de umor.

Proiect de grup. Reclama

Sarcină de lucru

Alcătuți grupe de 5 – 7 elevi. Fiecare grupă va concepe câte o reclamă la un produs din următoarele domenii, care vor fi trase la sorți:

- al divertismentului: un joc video, o nouă consolă, un nou gadget etc;
- cultural: o librărie, un teatru, un festival pentru tineri etc.;
- geografic: un oraș, o regiune, o țară etc.;
- turistic: un hotel, un han, o pensiune etc.

Trageți la sorți pentru a stabili tipul de reclamă pe care îl veți realiza:

- afiș sau panou publicitar
- reclamă audio
- reclamă video

Pași pentru realizarea proiectului

Săptămâna I

- 1 Stabiliți produsul căruia îi veți face reclamă.
- 2 Documentați-vă cu privire la produsul ales. Realizați în grup o analiză a produsului, care să cuprindă aspectele sale pozitive și aspectele sale negative.

- 3 Decideți care dintre aspectele cuprinse în analiza realizată ca urmare a sarcinii de la punctul anterior vor fi cuprinse în reclamă și care vor fi evitate.
- 4 Stabiliți ce sarcini îi revin fiecărui membru, în funcție de tipul de reclamă pe care trebuie să îl realizați. Unii elevi pot fi actori, alții regizori, alții scenografi, alții ingineri de imagine, alții pot citi textul, alții pot asigura fondul sonor, alții pot fi graficieni, alții pot concepe sloganele etc.

- 5 Stabiliți, în cazul reclamelor audio și video, timpul alocat întregului scenariu (maximum 30 de secunde), respectiv aplicațiile și programele pe care le veți utiliza pentru realizarea reclamei de tip panou publicitar. Aveți grijă, în realizarea reclamei, să respectați drepturile de autor.

Săptămâna II

- 1 Realizați reclama prin colaborare.
- 2 Pregătiți-vă pentru prezentarea care va dura 2 – 3 minute, incluzând atât audierea/vizionarea produsului, cât și prezentarea activității echipei. Pentru prezentarea activității, puteți realiza un filmuleț sau puteți alege o altă formă care să implice inclusiv fotografiile de pe parcursul desfășurării proiectului. Asigurați-vă că aveți toată recuzita necesară, astfel încât colegii să vă aprecieze munca.
- 3 Prezentați proiectul în fața lor. Aveți la dispoziție 2 – 3 minute.

Evaluarea proiectului

Evaluati reclamele pe baza grilei următoare:

CRITERII		😊	😐	😞
Conținutul	Reclama se referă la domeniul de conținut tras la sorți.			
Calitatea	Reclama mi-a captat atenția.			
	Am înțeles ușor mesajul-cheie al reclamei.			
	Mesajul-cheie al reclamei m-a convins.			
	Am reținut cu ușurință marca produsului căruia i se face reclamă.			
	Ca beneficiar, îmi este clar ce să fac după ce am receptat mesajul reclamei, pentru a fi în acord cu acesta.			
Originalitatea	Reclama este originală, nu încalcă principiile drepturilor de autor.			
Prezentarea activității	Informațiile despre realizarea produsului sunt prezentate succint, clar și atractiv, respectând timpul avut la dispoziție.			

Lecția 7. Comportamente nonverbale și paraverbale cu efect persuasiv

Pentru început

- 1 Greta Thunberg este o adolescentă suedeză care desfășoară activități pentru stoparea încălzirii globale și protejarea mediului. În anul 2019, la summitul¹ ONU, a susținut un discurs în care a tras un puternic semnal de alarmă referindu-se la adulți, ale căror acțiuni de protejare a planetei nu sunt suficient de oneste. Citește mai jos discursul Gretei. Pornind de la ideile ei, pregătește și tu un discurs pe care să îl susții în fața colegilor. Pentru aceasta, alege dintre gesturile din imaginile date cel puțin trei pe care să le utilizezi în susținere, făcând discursul cât mai convingător.

„Mesajul meu este că suntem cu ochii pe voi! Totul e greșit. Eu nu ar trebui să fiu aici. Ar trebui să fiu la școală, peste ocean. Dar voi veniți la noi, tinerii, pentru speranță. Cum îndrăzniți?! Mi-ați furat visele și copilăria cu vorbele voastre goale și eu sunt o norocoasă. Sunt oameni care suferă, oameni care mor, întregi ecosisteme distruse. Suntem la începutul unei extincții² în masă și voi nu știți decât să vorbiți despre bani și basme despre creștere economică. Cum îndrăzniți!?”

Sunt mai mult de 30 de ani de când știința oferă dovezi clare. Cum îndrăzniți să vă faceți că nu vedeți și să veniți aici și să spuneți că ați luat măsuri suficiente când politicile și soluțiile necesare nu se văd nicăieri la orizont?!

Spuneți că ne auziți și că înțelegeți urgența, dar, indiferent cât de tristă și furioasă sunt, nu vreau să cred asta, pentru că, dacă într-adevăr ați înțeles gravitatea situației și tot eșuați în a acționa, atunci sunteți malefici și asta refuz să cred! [...] Așadar, un risc de 50% este inacceptabil pentru noi, cei care va trebui să trăim cu consecințele. Cum îndrăzniți să vă prefaceți că acest lucru poate fi reparat cu atitudinile de până acum și niște soluții tehnice?! [...] Având în vedere nivelurile de emisii de astăzi, bugetul rămas pentru CO₂ va dispărea în mai puțin de opt ani și jumătate. Nu vor fi soluții sau planuri prezentate în concordanță cu cifrele de azi, pentru că ele sunt mult prea inconfortabile și voi nu aveți încă maturitatea să le recunoașteți.

Ne dezamăgiți. Dar tinerii încep să înțeleagă trădarea voastră. Ochii viitoarelor generații sunt ațintiți asupra voastră și dacă alegeți să ne dezamăgiți în continuare vă spun că nu vă vom ierta niciodată. Nu vă vom lăsa să scăpați cu asta. Aici, acum, tragem linia. Lumea se trezește și schimbarea vine, fie că vă place sau nu!”

- 2 Doi – trei elevi vor susține discursurile în fața clasei.

¹ *summit* (s.n.) – întâlnire (politică) la cel mai înalt nivel, a unor șefi de stat.

² *extincție* (s.f.) – stingere, dispariție totală.

Explorare

- 1 Lucrați în perechi. Discutați despre discursurile susținute de colegii voștri și stabiliți care dintre acestea a fost cel mai convingător, referindu-vă la utilizarea gesticulației.
- 2 Stabiliți care au fost caracteristicile discursului pe care l-ați ales câștigător, referindu-vă la volumul vocii, la ritmul vorbirii, la pauzele din vorbire, la intonație, la dicție și la particularitățile de pronunție și de accent.

3 Ce elemente/conținuturi cu putere de convingere sunt prezente în fragmentul de discurs citat? Alege dintre variantele următoare și exemplifică.

- a adresarea directă către șefii de stat;
- b dovezi științifice;

- c exemple care fac apel la emoție;
- d referințe la studii de specialitate;
- e rugăminți insistente;
- f trimiteri la discursuri ale unor specialiști.

Repere

Eficiența cu care transmitem un mesaj către un interlocutor sau către un public se măsoară în capacitatea acestui mesaj de a convinge, numită și **persuasiune**.

Dacă emițătorul vrea să exercite o influență asupra receptorului, să-i modifice convingerile, credințele sau acțiunile, apelează, pe lângă idei și dovezi, la implicarea emoțională a auditoriului, utilizând nu doar cuvinte, ci și limbajul nonverbal, respectiv paraverbal.

Comportamentele nonverbale și paraverbale reprezintă ansamblul de strategii care contribuie la transmiterea convingătoare a unui mesaj în procesul comunicării orale.

Comportamentele nonverbale se referă la mesajele transmise prin intermediul corpului. **Mișcările capului, expresiile faciale, gesturile** poartă o încărcătură semnificativă de mesaj, putând contribui la convingerea interlocutorilor. Tot de comportamentul nonverbal țin și **postura** corpului, adică modul de a ne așeza sau de a sta în picioare, **mișcările ochilor** și **contactul vizual**.

Comportamentele paraverbale se referă la ansamblul elementelor care vizează rostirea mesajului. **Volumul vocii** sau **intensitatea** are valoare persuasivă dacă este adaptat la interlocutori și la condiții, la dimensiunea sălii. **Ritmul vocii** poate fi lent, repezit, teatral, calm, precipitat, contribuind la convingerea interlocutorului. **Pauzele în vorbire** pot accentua importanța unor idei. Același efect îl poate avea **accentuarea** cuvintelor-cheie ale discursului. **Intonația** cuprinde **timbrul** și **variația înălțimii vocii**, transmițând sentimente, emoții și atitudini.

Aplicații

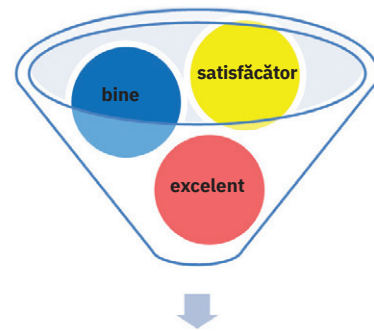
Alege o temă dintre cele de mai jos. Schițează planul unei expuneri, apoi fă o prezentare orală de 3 – 5 minute, utilizând un comportament nonverbal și paraverbal cât mai persuasiv.

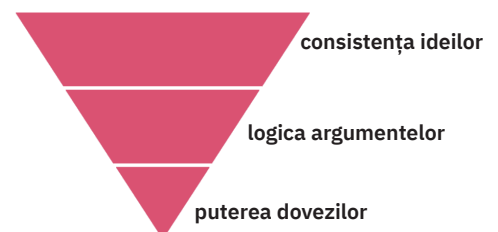
- a Oamenii au avut, au și vor avea nevoie întotdeauna de povești.
- b Oamenii sacrifică viitorul planetei, pentru a obține foloase în prezent.
- c Putem convinge pe cineva, doar dacă acesta are o minte liberă.

Autoevaluare

La finalul prezentării, evaluează în ce măsură prin comportamentul nonverbal și paraverbal ai reușit să-ți subliniezi ideile, acordându-ți buline galbene (satisfăcător), albastre (bine) sau roșii (excelent) pe baza grilei alăturate.

mișcările capului			volumul vocii
gestica			ritmul vorbirii
mimica și postura			pauzele în vorbire și accentuarea cuvintelor-cheie
mișcările ochilor și contactul vizual			intonația

Lecția 8. Complementul direct

Pentru început

1 Privește imaginile alăturate. Urmează modelul de întrebări formulat mai jos pentru prima imagine și formulează și tu pentru a doua:

- a o întrebare al cărei răspuns să indice obiectul asupra căruia acționează direct subiectul;
- b o întrebare al cărei răspuns să indice beneficiarul acțiunii subiectului.

Ce scrie fata?

Cui îi scrie fata?

2 Răspunde în enunțuri întrebărilor de la exercițiul 1 care vizează cele două fotografii. Ce funcții sintactice au cuvintele care indică, în răspunsurile tale, obiectele asupra cărora acționează direct subiectul, respectiv beneficiarii acestor acțiuni?

3 Alege-o dintre variantele de mai jos pe aceea care indică ce exprimă cuvântul colorat din enunțul *Actorii joacă pentru spectatori*.

- a obiectul asupra căruia acționează direct subiectul;
- b beneficiarul acțiunii subiectului;
- c ținta acțiunii subiectului.

Explorare

1 Transcrie complementele directe din textul de mai jos, precizând prin ce sunt exprimate.

Comisul Ioniță a spus o poveste frumoasă. L-au ascultat toți, în vreme ce în sobă auzeau trosnind lemnele. Pe doi dintre colegii mei i-am văzut că râd când profesorul a terminat de citit. Ce să spun? Nimeni nu poate trăi fără povești. Se amăgește singur, crezând altfel.

2 Menționează părțile de vorbire prin care sunt exprimate cuvintele care au poziție de centru în raport cu complementele directe identificate în textul de la exercițiul 1.

3 Care sunt predicatul în enunțurile de mai jos? Ce funcție sintactică crezi că au cuvintele scrise colorat?

Iată o **carte** minunată! • Povestitorul are în vedere **interesele** ascultătorilor.

Repere

Complementul direct este partea secundară de propoziție care determină un verb și arată, de obicei, obiectul asupra căruia acționează autorul unei fapte. Pot avea complemente directe doar verbele care permit trecerea de la forma activă la forma pasivă. Complementul direct răspunde la întrebările *pe cine?, ce?*

Părțile de vorbire cu funcția de complement direct stau în cazul acuzativ și pot fi însoțite sau nu de prepoziția *pe*.

Se subordonează unui verb la mod personal (Elevul *rezolvă* exerciții.), unei forme verbale nepersonale (infinitiv – Nu-și amintea *a o fi văzut* la petrecere.; gerunziu – *Privindu-l*, și-a plecat ochii.; supin – *Îi era greu de înțeles* explicația.), unei locuțiuni verbale (Profesorul *a băgat de seamă* greșelile.) sau unei interjecții (*Iată* cartea promisă!).

Complementul direct se exprimă prin: substantiv – Ascult *muzică.*, pronume (personal, personal de politețe, reflexiv, posesiv, demonstrativ, nehotărât, interogativ, relativ, negativ) – Nu sun *pe nimeni.*, numeral cu valoare pronominală – Am văzut *trei* dintre filmele premiate., forme verbale nepersonale (infinitiv, gerunziu, supin) – Profesorul a terminat *de predat*. Funcția sintactică de complement direct o pot avea, de asemenea, locuțiunile corespunzătoare părților de vorbire prin care se exprimă complementul direct.

Aplicații

Identifică, în fragmentele din textul *Iapa lui Vodă* de Mihail Sadoveanu, complementele directe și analizează-le după modelul dat.

- a „...am mai coborât o dată din coardă sacul cu hârțoagele și cu pecețile cele vechi, le-am mai slovenit și le-am ales..“
- b „ș-am încălecat pe roaiba mea și de-acu nu mă opresc decât la Vodă.“

c „Am o pricină, cinstite boierule, care nu se mai istovește.“

d „— Și când socotești să te înfățișezi la Vodă? a întrebă dumnealui.“

„**sacul**“ – complement direct exprimat prin substantiv comun, simplu, numărul singular, genul masculin, cazul acuzativ, articulat cu articolul hotărât „-l“.

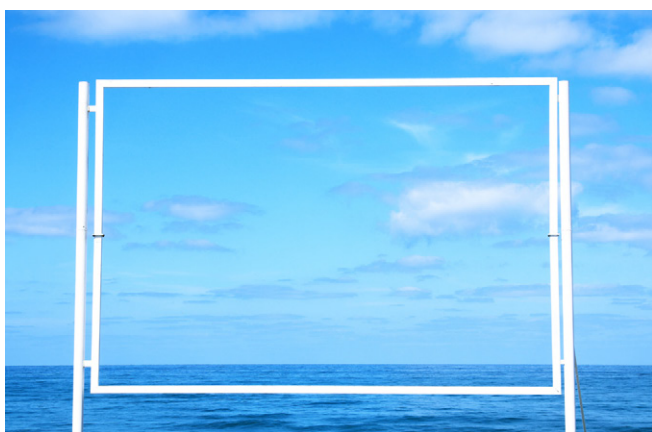
Lecția 9. Completiva directă

Definiția. Elementele de relație. Topica și punctuația

Explorare

- 1 Privește imaginea de mai jos și citește textul care o însoțește, reprezentând împreună o reclamă la un model de televizor.

Ai descoperit imaginea noastră ciudată. Dar nu ai descoperit încă ce reprezintă. Crezi că e un cadru gol în fața mării. Totuși, nu știi dacă e doar atât. Ai dreptate. E un ecran. Vezi cum se suprapune imaginea mării? Televizoarele noastre reproduc perfect orice vezi în realitate.

- 2 Notează, din primul enunț, un complement direct și precizează cărei părți de vorbire i se subordonează.
- 3 În al doilea enunț, de partea de vorbire identificată în exercițiul anterior depinde o propoziție, ca în schema de mai jos. Ce asemănare observi între această propoziție și complementul direct din primul enunț? Ai în vedere întrebarea la care răspunde.

Ce nu ai descoperit?

Dar nu ai descoperit¹/ ce reprezintă.²/

- 4 Pune întrebările potrivite pentru a afla felul celorlalte propoziții scrise colorat în text. Menționează cuvintele cărora le sunt subordonate acestea.
- 5 Indică prin ce elemente de relație sunt introduse propozițiile scrise colorat din textul de la exercițiul 1 și precizează ce părți de vorbire reprezintă acestea.
- 6 Care este poziția propozițiilor scrise colorat față de regentele lor?
- 7 Observă punctuația acestor propoziții și încearcă să formulezi o regulă.

Repere

Completiva directă constituie, în frază, o realizare propozițională a complementului direct.

Răspunde la întrebările: *pe cine?, ce?*

Regentul unei propoziții subordonate completive directe poate fi:

- + > un verb sau o locuțiune verbală: *Știu¹/ că vei veni.²/; A dat de veste¹/ că va participa și el.²/;*
- > o interjecție predicativă: *Iată¹/ ce cadou am primit²/*

Unele propoziții completive directe coordonate pot fi eliptice de predicat: *Știu¹/ cum²/, unde³/ și când va pleca.⁴/*

Elementele de relație prin care poate fi introdusă propoziția completivă directă sunt:

- > conjuncții și locuțiuni conjuncționale subordonatoare (*că, să, ca...să, dacă, de, cum că, precum că, cum de*): *Știu¹/ **că** ai citit multe cărți.²/*
- > adverbe relative (*cum, unde, când, cât, încotro, dincotro*): *Am aflat¹/ **încotro** se îndreaptă.²/*
- > pronume relative însoțite sau nu de prepoziții (*care, cine, ce, câți/câte, ceea ce*): *Am aflat¹/ **pe care** l-a chemat.²/ Oaspeții întrebă¹/ **cu ce** a călătorit boierul.²/*
- > adjective pronominale relative: *Am văzut¹/ **pe care** elev l-a chemat.²/*
- > pronume nehotărâte însoțite sau nu de prepoziția *pe* (*oricine, orice, oricare* etc.): *Ascultă¹/ **pe oricine** îi iese în cale.²/*
- > adjective pronominale nehotărâte: *Îl primește¹/ **pe oricare** îi este prieten.²/*

Pronumele și adjectivele pronominale relative și nehotărâte și adverbele relative care introduc o completivă directă au funcție sintactică în cadrul propoziției subordonate.

Completiva directă stă, în mod obișnuit, după propoziția de care depinde, caz în care nu se desparte prin virgulă. Poate sta și înaintea regentei, când este permisă despărțirea de aceasta prin virgulă sau prin linie de pauză, pentru evidențiere.

Aplicații

- 1 Identifică propozițiile complementive directe din enunțurile de mai jos și menționează ce parte de vorbire determină.

Am aflat cine este noul coleg de clasă. • A văzut-o mâncând ce i s-a dat. • Nu știu cine va veni la spectacol. • Îi era groază de făcut ce promise ca temă. • L-au premiat pe care a avut mai multe reușite. • Speră ca toți colegii să fie mulțumiți. • Profesorul promite cum că toți vom înțelege.

- 2 Indică prin ce elemente de relație sunt introduse complementivele directe descoperite la exercițiul precedent.

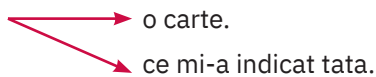
- 3 Desparte frazele de mai jos, extrase din textul *Iapa lui Vodă* de Mihail Sadoveanu, în propoziții. Precizează felul propozițiilor și indică raporturile dintre ele.

„Asta-i o poveste pe care aș putea să v-o spun“. • „Și Ancuța cealaltă ședea ca și asta, tot în locul acela, rezemată de ușorul ușii, și asculta ce spuneam eu.“ • „Ce voi fi spus atunci nu știu.“ • „Atunci boierul a zâmbit iar și m-a întrebat pe mine de unde sunt și unde mă duc.“ • „Dincolo, în odaia cea mare, ai să găsești pe Vodă ș-ai să-i spui lui ce te doare.“

- 4 Menționează poziția propozițiilor subordonate identificate la exercițiul anterior față de propozițiile regente. Explică punctuația folosită.

- 5 Completează oral enunțurile următoare, conform modelului dat.

Citesc

- Povestitorii știu ...
- Elevii au înțeles ...
- Poftim ...
- Profesoara ne învață

- 6 Corectează enunțurile din următoarele fraze:

Vreau ca să mergem la film. • Cred căci merită puțină atenție. • S-au hotărât că să învețe împreună. • Vreau pentru ca să spun întreaga poveste. • M-a întrebat că cine sunt eu. • I-am spus că să nu mai vină. • Mi-a amintit că ce bine era în vacanță.

- 7 Alcătuieste, pentru fiecare dintre imaginile din dreapta, câte două enunțuri, în care verbului indicat să îi fie

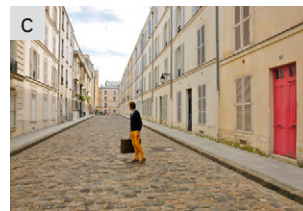
subordonat, pe rând, un complement direct, respectiv, o completivă directă.

a privi

a explora

a regreta

a uita

- 8 Extrage din prima pălărie de magician câte un verb, iar din a doua câte un element de relație. Construiește enunțuri în care propoziții complementive directe introduse prin elementul de relație selectat să fie subordonate verbului extras.

a alege, a cădea, a decide,
a iubi, a încuraja

dacă, orice, să, cine, cum

- 9 Desparte frazele de mai jos în propoziții și precizează felul propozițiilor și al elementelor subordonatoare.

Îmi plac reclamele în care apar animale și sper că voi ajunge și eu regizor sau actor pentru a putea să particip direct la realizarea unor spoturi publicitare valoroase. • Profesorii speră ca toți elevii să termine cu bine clasa a VIII-a, dar unii elevi nu știu încă ce vor face apoi, înspre ce liceu se vor îndrepta. • În povești, uneori eroul apreciază pe cine nu merită și bagă de seamă prea târziu că a fost înșelat. • Uite că nu am terminat tema la timp, iar profesorul observă orice încercăm noi să ascundem.

Provocări

Pornind de la imaginea alăturată, alcătuieste un text amuzant de 100 – 150 de cuvinte în care să existe propoziții subordonate complementive directe ai căror termeni regenți să fie verbele *a scrie*, *a întreba*, *a hotărî*, *a vinde* și *a rupe*.

Lecția 10. Complementul indirect

Explorare

- 1 Indică termenii cu funcție sintactică de complement indirect din textul de mai jos.

Le-am arătat colegilor noua reclamă la marca mea preferată de biciclete. Lui Matei i-a plăcut cel mai mult. Nu-i venea să creadă. Potrivit lui, o bicicletă ca aceasta merită toți banii. I-a părut bine că știe acum ce să cumpere de ziua lui. Vrea să-și dovedească sieși că poate învăța și el. Am hotărât, de altfel, să organizăm cât mai curând un concurs deschis celor patru dintre prietenii

pasionați de acrobațiile cu bicicleta. Mie mi-ar plăcea ca acest sport să devină drag tuturor.

- 2 Precizează prin ce părți de vorbire sunt exprimate complementele indirecte identificate.
- 3 Menționează părțile de vorbire prin care sunt exprimate cuvintele care au poziție de centru în raport cu complementele indirecte identificate în textul de la exercițiul 1.
- 4 Care este predicatul în enunțul de mai jos? Ce funcție sintactică au cuvintele scrise colorat?

Na-**vă vouă** cartea asta!

Repere

Complementul indirect este partea secundară de propoziție care determină un verb și arată beneficiarul unei acțiuni.

Complementul indirect răspunde la întrebarea *cui?*.

Părțile de vorbire cu funcția de complement indirect stau în cazul dativ.

Se subordonează unui verb la mod personal (Profesorul le *predă* elevilor o lecție nouă.), unui adjectiv (Au luat o decizie *favorabilă* mie.), unui adverb (A răspuns *potrivit* așteptărilor.), unei locuțiuni verbale (*Aducea aminte* fiecăruia despre problemele lui.) sau unei interjecții (*Bravo* vouă!).

Complementul indirect se exprimă prin: substantiv – Am promis *colegilor* o partidă de fotbal.; pronume (personal, de politețe, posesiv, reflexiv, demonstrativ, nehotărât, interogativ, relativ, negativ) – Nu dădea *nimănui* nimic.; numeral cardinal cu valoare pronominală – *Celor trei* li s-a interzis să vină.; numeral ordinal cu valoare pronominală – I-a cerut *celei de-a patra* tema.; forme verbale nepersonale (gerunziu, supin).

Funcția sintactică de complement indirect o pot avea, de asemenea, locuțiunile corespunzătoare părților de vorbire prin care se exprimă complementul indirect.

Aplicații

- 1 Extrage complementele indirecte din următoarele sloganuri publicitare inventate, precizând prin ce sunt exprimate acestea.
- Pisicuțelor le place să doarmă bine. • Oferă-i copilului încă o oră de bucurie! • Cui nu-i place alb și rotund? • Cu noi, nimănui nu-i este frică! • Unora le e dată. Altorra le-o asigurăm noi!
- 2 Rescrie sloganurile de la exercițiul 1, înlocuind părțile de vorbire care au funcție sintactică de complement indirect cu următoarele părți de vorbire, în ordinea dată: pronume nehotărât, pronume demonstrativ, pronume negativ, numeral cu valoare pronominală, pronume posesiv, pronume de politețe.
- 3 Corectează greșelile din enunțurile de mai jos.
- A dus jucării la copii. • N-a mărturisit la nimeni ce suferințe are. • I-am mulțumit Mariei și Alexandrei. • Am trimis la celălalt cartea.
- 4 Analizează, după model, complementele indirecte din fragmentele de mai jos, extrase din textul *Iapa lui Vodă* de Mihail Sadoveanu.
- „Stătea stâlp acolo, în acele zile grase și vesele, un răzăș străin, care mie îmi era drag foarte.“
- „Cum s-a apropiat, eu i-am închinat oala cu vin și i-am poftit sănătate.“
- „Ba vrăjmașul cu carele mă lupt mi-a mai tăiat cu plugul din ocina părintească doi stânjeni și cinci palme...“
- „...ai să găsești pe Vodă și-ai să-i spui lui ce te doare.“
- „– Bine, răzășule, am să-ți fac dreptate.“
- „...să încep altă istorie pe care de mult voiam să v-o spun...“
- „mie“ – complement indirect, exprimat prin pronume personal, persoana I, numărul singular, cazul dativ, formă accentuată.

Lecția 11. Completiva indirectă

Definiția. Elementele de relație. Topica și punctuația

Explorare

1 Privește imaginile de mai jos și citește schimburile de replici corespunzătoare.

- Dau apă **la două** dintre ele.
- Eu dau apă oricui îi este sete.

- Împrumut o carte **unui prieten**.
- Eu împrumut cărți oricărui om îi place lectura.

- Restaurantul nostru e deschis **oricui**.
- În schimb, al nostru e deschis cui preferă specialități exotice.

2 Menționează funcția sintactică a cuvintelor colorate. Precizează prin ce părți de vorbire sunt exprimate, respectiv ce părți de vorbire sunt termenii regenți ai acestora.

3 În a doua replică a primului dialog, de termenul regent al complementului indirect din prima replică depinde o propoziție, ca în schema de mai jos. Ce asemănare observi între această propoziție și complementul indirect din primul enunț? Ai în vedere întrebarea la care răspunde.

Cui dau apă?

Eu dau apă¹/ oricui îi este sete.²/

4 Împarte în propoziții frazele din celelalte două dialoguri, respectând modelul de la exercițiul anterior.

5 Indică prin ce elemente de relație sunt introduse propozițiile subordonate din frazele de la exercițiul 1 de la începutul lecției și precizează ce părți de vorbire sunt acestea.

6 Precizează ce poziție are fiecare propoziție subordonată în raport cu regenta sa, în dialogurile date.

7 Observă punctuația acestor propoziții și încearcă să formulezi o regulă.

Repere

Completiva indirectă constituie, în frază, o realizare propozițională a complementului indirect.

Răspunde la întrebarea: *cui?*.

Regentul unei propoziții subordonate complementive indirecte poate fi:

- un verb sau o locuțiune verbală: *Povestește¹/ oricui ascultă.²/*; *A dat de veste despre petrecere¹/ căror colegi îi erau prieteni.²/*
- un adjectiv: *Biblioteca e un mediu propice¹/ cui are de citit.²/*
- un adverb: *Se comportă aidoma¹/ cui l-a educat.²/*
- o interjecție: *Vai¹/ cui greșește!²/*

Unele propoziții complementive indirecte pot fi dublate în regentă prin clitice pronominale în dativ: *Calculatorul îi este util¹/ cui rezolvă probleme dificile.²/*

Elementele de relație prin care poate fi introdusă propoziția complementivă indirectă sunt:

- pronume relative (*cui, căruia/căreia/căror*): *Vând obiectele¹/ cui îmi dă mai mulți bani.²/*
- adjective pronominale relative: *E ostil¹/ căror colegi nu-l susțin.²/*
- pronume nehotărâte (*oricui, oricărui/oricărei*): *Ofer ajutor¹/ oricui mi-l cere.²/*
- adjective pronominale nehotărâte: *Dau de veste¹/ oricărei prietene este interesată.²/*

Pronumele și adjectivele pronominale relative și nehotărâte și adverbele relative care introduc o completivă indirectă au funcție sintactică în cadrul propoziției subordonate.

Completiva indirectă stă, în mod obișnuit, după propoziția regentă, dar poate sta și înaintea acesteia. Completiva indirectă nu se desparte de regentă prin virgulă, indiferent de poziția ei.

Aplicații

1 Identifică propozițiile completive indirecte din enunțurile de mai jos și menționează ce parte de vorbire determină.

- a Bravo cui nu se sperie de dificultatea testului!
- b Cui nu-i place matematica nu-i ofer ajutor.
- c A cerut explicații oricui a întârziat.
- d Le-a răspuns cărora îi erau prieteni.
- e S-a descoperit un tratament adecvat cui este alergic la tratamentele tradiționale.
- f Studiul este indispensabil oricui țintește reușita în viață.

2 Indică prin ce elemente de relație sunt introduse completivele indirecte descoperite la exercițiul precedent.

3 Desparte frazele de mai jos în propoziții și precizează care sunt subordonate completive indirecte.

- „Putem da lecții de mișcare oricui vrea să se miște“.
(Dan Stanciu, *Spune-mi „Deschide-te“*)
- „Mic, negricios, plâpând, râdea tare, spunea poante răsuflute și povestea oricui avea răbdare [...] amintirile sale din Armată, de pe vremea Basmului Nou.“
(Adina Popescu, *Cartea Pricoliciului*)
- „Vei tot spune povești cui va sta ...“ (Ioana Bot, *Povestea pescărușului albastru*)

4 Indică termenii regenți ai propozițiilor subordonate de la exercițiul anterior.

5 Menționează ce părți de vorbire sunt elementele de relație prin care sunt introduse propozițiile subordonate de la exercițiul 3.

6 Continuă, după model, enunțurile date, astfel încât să obții propoziții subordonate completive indirecte.

Concursul a fost accesibil ... (cui s-a pregătit).

Am procedat potrivit ...

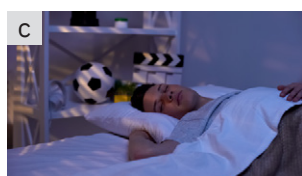
Comportamentul lui este contrar ...

Răspunsul ei a fost conform ...

Sunt simple calculele necesare ...

7 Alcătuieste câte o frază în care propozițiile subordonate completive indirecte să surprindă acțiunile indicate de imaginile de mai jos, conform modelului.

Dau bidineaua cui zugrăvește.

8 Precizează ce părți de vorbire sunt termenii regenți ai propozițiilor subordonate de la exercițiul anterior.

9 Corectează enunțurile următoare.

Căror prieteni m-au întrebat, le-am răspuns.

Mă adresez și eu, oricui este disponibil.

Cui are nevoie îl ajut cu drag.

Nu va primi premiu cine nu i se cuvine.

10 Precizează felul subordonatelor introduse prin elementul de relație *cui* din enunțurile de mai jos.

a Întrebarea cui să-i dea premiul era fără răspuns.

b Au aflat cui i se va acorda premiul.

c Cui m-a ajutat la teme îi voi fi recunoscător.

Provocări

Lucrați în perechi. Alegeți două dintre obiectele de mai jos și redactați un text narativ în care să apară obiectele selectate și care să conțină două propoziții completive indirecte introduse prin elemente de relație diferite.

Lecția 12. Complementul prepozițional

Explorare

- 1 Indică termenii cu funcție sintactică de complement prepozițional din textul de mai jos, precizând părțile de vorbire prin care se exprimă.
- 2 Menționează ce părți de vorbire sunt termenii regenți ai complementelor prepoziționale identificate în textul de la exercițiul 1.

„Adevărul era că de ceva vreme sufletul său era plin de un dor nedefinit. Tânjea după ceva, însă nu știa după ce anume [tânjea]. Fapte de vitejie nemaivăzute? [...] «Poate că ar trebui să plec în lume, departe de Regat!», își zicea cavalerul...“

Adina Popescu, *Doar un zbor al Valetului de Cupă*

- 3 Care este predicatul în enunțul de mai jos? Ce funcție sintactică are cuvântul colorat?

Vai **de voi!**

- 4 Selectează enunțurile în care există complemente prepoziționale.
S-a înfuriat pe Ionel. • L-a înfuriat pe Ionel. • Dăruiește măștișoare la trei colege. • Se referă la trei colege.

Repere

Complementul prepozițional este partea secundară de propoziție care arată obiectul care este ținta acțiunii sau pentru care acționează autorul unei fapte.

Complementul prepozițional se realizează printr-un grup alcătuit din prepoziție + substantiv/pronume/numeral.

Complementul prepozițional răspunde la întrebările *pentru cine?*, *pentru ce?*, *de cine?*, *de ce?*, *la cine?*, *la ce?*, *de la cine?*, *de la ce?*, *despre cine?*, *despre ce?* etc.

+ Părțile de vorbire cu funcția de complement prepozițional stau în cazul acuzativ (Reușita depinde *de tine.*) sau genitiv, cu prepoziția *asupra* (S-a năpustit *asupra lui.*)

Complementul prepozițional poate fi însoțit și de prepoziția *pe*, în construcțiile reflexive (Se bazează *pe colegi.*)

Când este însoțit de prepoziția *la*, complementul prepozițional se deosebește de complementul indirect în dativ prin faptul că nu poate fi dublat de clitic (Ofer flori *la* două *colege* de clasă. /*Le* ofer flori *la* două *colege* de clasă. – complement indirect; Mă gândesc *la colegele* de clasă – complement prepozițional.)

Poziția de centru pentru complementul prepozițional o pot ocupa diferite părți de vorbire.

Se subordonează unui verb la mod personal – *Am primit* cadouri de la părinți., unei locuțiuni verbale – *Îmi aduc aminte* de tine., unei forme verbale nepersonale (infinitiv și gerunziu) – *Săturându-se* de joacă, a intrat în casă., unui adjectiv – *Am citit* o carte *plină* de întâmplări., unui adverb – *S-a așezat aproape* de mine., sau unei interjecții – *Mersi* pentru ajutor!

Complementul prepozițional se exprimă prin: substantiv – *Nu mă tem de examen.*, pronume (personal, de politețe, reflexiv, posesiv, demonstrativ, nehotărât, interogativ, relativ, negativ) – *Nu depind de nimeni.*, numeral cardinal cu valoare pronominală – *L-am auzit vorbind despre trei* dintre colegei., numeral ordinal cu valoare pronominală – *Se împrietenise cu al doilea.*, formă verbală nepersonală (infinitiv, supin) – *S-a plictisit de bătut* mingea.

Complementul prepozițional exprimat prin infinitiv poate fi însoțit sau nu de prepoziție (Se gândește *la a pleca.*/Se gândește *a pleca.*). Limba română standard preferă înlocuirea acestor construcții cu propoziții: *Se gândește să plece.*

Funcția sintactică de complement prepozițional o pot avea, de asemenea, locuțiunile corespunzătoare părților de vorbire prin care se exprimă complementul prepozițional.

Aplicații

- 1 Transcrie complementele prepoziționale din banda desenată, extrasă din romanul grafic *Aventuri în Momilandia* de Tove Jansson, precizând prin ce sunt exprimate acestea.

- 2 Indică ce părți de vorbire sunt termenii regenți ai complementelor prepoziționale identificate la exercițiul anterior.

Lecția 13. Completiva prepozițională

Definiția. Elementele de relație. Topica și punctuația

Explorare

- 1 Citește textul de mai jos. Notează, din primul enunț, un complement prepozițional. Precizează prin ce parte de vorbire este exprimat, respectiv ce parte de vorbire este termenul regent al acestuia.

Nu ne temem de reclame. Nu ne temem de ce se află în spatele lor. Dar suntem responsabili de ce alegem dintr-o reclamă. De obicei adevărul se află dincolo de ce se vede. Clientul se gândește să cumpere fără a cerceta corpul ascuns, ca partea de sub apă a unui iceberg, al mesajului. Sedus de promisiuni, nu se interesează dacă ele sunt adevărate. Vai de cine nu cercetează! Apoi își dă seama că a greșit.

- 2 În al doilea enunț, de termenul regent al complementului prepozițional din prima replică depinde o propoziție, ca în schema de mai jos. Ce asemănare observi între această propoziție și complementul prepozițional din primul enunț? Ai în vedere întrebarea la care răspunde.
- De ce nu ne temem?
- Nu ne temem¹/ de ce se află în spatele lor.²/
- 3 Împarte în propoziții celelalte fraze, respectând modelul de la exercițiul anterior.
- 4 Menționează termenul regent al fiecărei propoziții subordonate descoperite la exercițiul anterior, precizând partea de vorbire prin care se exprimă.
- 5 Găsește complementul prepozițional din al șaselea enunț al textului și realizează expansiunea acestuia într-o propoziție subordonată, corespunzătoare ca sens. Explică cum ai procedat.
- 6 Indică prin ce elemente de relație sunt introduse propozițiile subordonate din frazele de la exercițiul 1.
- 7 Împarte frazele următoare în propoziții și identifică subordonatele. Precizează ce poziție are fiecare în raport cu propoziția sa regentă.
- a E obsedat să reușească.
- b Îți dai seama cât de fericit sunt?
- c Despre cine a reușit la examen, despre el să-mi spui.
- 8 Observă punctuația acestor propoziții și încearcă să formulezi o regulă.

Repere

Completiva prepozițională constituie, în frază, o realizare propozițională a complementului prepozițional.

Răspunde la întrebările: *de ce?*, *de cine?*, *la ce?*, *cu cine?*, *cu ce?*, *pe cine?* etc.

Regentul unei propoziții subordonate prepoziționale poate fi:

- > un verb sau o locuțiune verbală: Mihai *se bucură*¹/ că merge în vacanță.²/; *Îmi pare bine*¹/ că te-am întâlnit.²/
- > un adjectiv: Mă simt *responsabilă*¹/ de ce s-a întâmplat.²/
- > un adverb: Are o meserie *aproape*¹/ de ce a visat.²/
- > o interjecție: *Halal*¹/ de cine a reușit în viață!²/

Elementele de relație prin care poate fi introdusă propoziția prepozițională sunt:

- > pronume relative precedate de prepozițiile cerute de verb, de adjectiv, de adverb sau de interjecție (*de ce*, *de cine*, *la cine*, *la ce*, *cu cine*, *cu ce*, *pentru cine*, *pentru ce*, *pe cine*, *pe ce*, *pe care*): Nu s-a decis¹/ **pentru ce** să învețe.²/
- > adjective pronominale relative precedate de prepoziții: Se răstește¹/ **la care** coleg apucă.²/
- > pronume nehotărâte precedate de prepoziții (*oricare*, *oricine*, *orice*): Se bucură¹/ **pentru oricare** câștigă.²/

- > adjective pronominale nehotărâte: Se miră¹/ **de oricare** prietenă o bârfește.²/
- > conjuncții subordonatoare (*că, să, ca ... să, dacă*): Nu-mi dau seama¹/ **dacă** ai înțeles.²/

Pronumele și adjectivele pronominale relative și nehotărâte și adverbele relative care introduc o completivă prepozițională au funcție sintactică în cadrul propoziției subordonate.

Când verbe ca *a-i păsa (de)*, *a-și da seama (de)*, *a se teme (de)*, *a constrânge (la)* etc. se află în poziție de regenți ai completivei prepoziționale, prepoziția nu mai apare, ele fiind urmate de conjuncție subordonatoare.

Completiva prepozițională stă, în mod curent, după propoziția regentă, dar poate sta și înaintea acesteia.

Completiva prepozițională nu se desparte, de obicei, de regentă prin virgulă. Când este antepusă, se desparte prin virgulă dacă este reluată, pentru insistență, prin pronume demonstrative sau personale: *Pentru cine a câștigat, pentru acela mă bucur.*; *La cine are necazuri, la el mă gândesc.*

Pronumele care dublează completiva prepozițională are funcție sintactică de complement prepozițional.

Aplicații

- 1 Identifică completivele prepoziționale din enunțurile de mai jos și menționează ce parte de vorbire determină.

Își amintea de cine îl ajutase în trecut. • Avea un prieten de nădejde în cine îl ajutase. • Reușita lui se afla dincolo de orice sperase. • Prăjitura e numai bună să o mănânci. • Doamne ferește să-i ceri ceva! • Plictisindu-se să asculte discursurile, a ieșit din sală.

- 2 Indică prin ce elemente de relație sunt introduse completivele prepoziționale descoperite la exercițiul precedent.

- 3 Desparte frazele de mai jos în propoziții. Precizează felul propozițiilor și indică raporturile dintre ele.

- „Mama, râzând, îmi face cu ochiul și mă-ndeamnă să servesc pe domnul maior.“ (I.L. Caragiale, *Vizită*)
- „Mă tot gândesc cum să fac. N-am chef să mai mor o dată.“ (Ioana Nicolaie, *Pe vremea când nu existau computere*)
- „Mădălin a pornit în fugă spre poștă, minunându-se ce ușor făcuse rost nu de o fisă, ci de două.“ (Veronica D. Niculescu, *Timbrul*)

- 4 Indică termenii regenți ai propozițiilor subordonate de la exercițiul anterior.

- 5 Menționează ce părți de vorbire sunt elementele de relație prin care sunt introduse propozițiile subordonate de la exercițiul 3.

- 6 Continuă, după model, enunțurile de mai jos, astfel încât să obții propoziții subordonate complete prepoziționale.

Furios, s-a năpustit (asupra cui îi stătea în cale).

Se simțea vinovat

Fără a mai judeca, se mâniase

Am rămas mirat

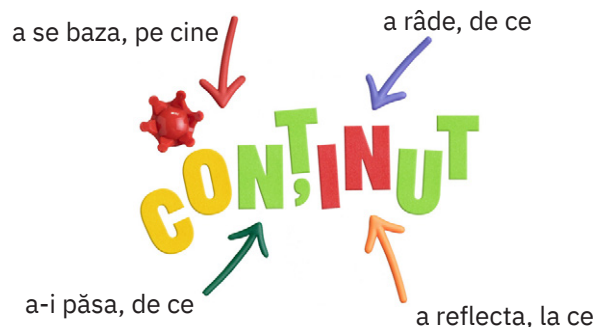
Reușita depindea

Se interesase

S-a limitat la a se opune

- 7 Alcătuieste, pornind de la imaginea de mai jos, fraze în care propozițiile subordonate complete prepoziționale să fie introduse prin elementele de relație date, respectiv să se subordoneze unor propoziții în care să existe termenii regenți dați, conform modelului.

a se mira, de ce – Mulți oameni se miră de ceea ce văd în reclame.

- 8 Precizează ce părți de vorbire sunt termenii regenți ai propozițiilor subordonate de la exercițiul anterior.

- 9 Indică felul subordonatelor introduse prin elementul de relație *dacă* din enunțurile de mai jos.

Întrebarea dacă voi reuși mă frământă. • Nu știu dacă vom începe la timp. • Profesorul se gândea dacă să dea lucrare de control.

Provocări

- Lucrați în perechi. Alcătuiți un dialog de 6 – 8 replici despre necesitatea reclamelor în spațiile publice. Utilizați complete prepoziționale și subliniați-le.

Autoevaluare (L8 – L13)

- Completează, în caiet, următoarele afirmații:
 - Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
 - Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
 - Cel mai dificil mi s-a părut

Lecția 14. Tipare textuale de structurare a ideilor: pro-contra

Pentru început

- 1 Citește fragmentul de mai jos și identifică în el două idei contradictorii. Se poate stabili cu exactitate cine susține o părere și cine susține părerea opusă?
„În perioada care a urmat evenimentului, întreaga lume s-a împărțit în două mari tabere. Specialiști în IT, dar și sociologi, filozofi, istorici, oameni de știință, politicieni, teologi, astrologi, vizionari au adus fel de fel de argumente prin care încercau să convingă opinia publică că este vorba de ceva foarte rău sau, din contră, de un lucru foarte bun pentru omenire.“
Laura Grünberg, *O minunată lume nouă*
- 2 Amintește-ți o situație în care o reclamă te-a făcut să îți dorești mult produsul promovată de aceasta. Ce argumente ai folosit pentru a-ți convinge părinții să ți-l cumpere?
- 3 Ai trecut și prin situația de a ți se refuza de către părinți cumpărarea unui produs pe care ți-l doreai? Ce argumente au folosit părinții tăi pentru a te refuza?

Explorare

- 1 Lucrați în perechi. Citiți textul de mai jos și extrageți din el argumentele cu caracter contradictoriu. Formulați-le ca idei principale, puse pe două coloane. Precizați care este tema acestor argumente.

Le-am sugerat părinților mei că mi-ar plăcea să-mi cumpere o pisică. Fără să-mi dea încă un răspuns, din discuțiile cu ei am simțit că nu sunt încântați de existența în apartamentul nostru a unui animal de companie. După părerea mea însă, o pisică ar fi un câștig pentru toată familia.

În primul rând, sunt de acord că o pisică ar necesita costuri suplimentare la bugetul familiei. Tratamentul veterinar, mâncarea pe care ar trebui să i-o asigurăm, probabil preparată special pentru pisici, pe lângă alte obiecte strict necesare, cum ar fi o lădiță cu nisip, o perie pentru păr sau unele jucării ar constitui cheltuieli pe care până acum nu le aveam.

În al doilea rând, nu mai puțin adevărat este că ar trebui să depunem un efort în plus pentru menținerea curățeniei în casă. Se știe că mai ales unele rase de pisici lasă păr, că e necesară o îngrijire specială a blăniței, respectiv aspiratul mai des decât în mod normal prin casă.

Totuși, în ceea ce privește cheltuielile, acestea nu ar fi de nesuportat. Fiind ziua mea, oricum aş primi alte cadouri, care costă bani. În plus, pentru mâncarea ei cotidiană sau pentru alte nevoi de întreținere, aş putea și eu contribui cu bani din bursa de merit.

În privința efortului depus pentru curățenie, consider că, din contră, acesta ar avea un efect benefic asupra tuturor. Eu aş deprinde obiceiul de a fi mai atentă la întreținerea mediului din jurul meu, dezvoltându-mi capacitatea de a fi responsabilă, așa cum i s-a întâmplat prietenei mele, Maria, după ce a primit de la părinți un câțel. În mod firesc, părinții mei ar deveni, astfel, mai mulțumiți de comportamentul meu.

În concluzie, deși există argumente împotriva dorinței mele, beneficiile de a avea o pisică ar fi mai mari și sper ca părinții mei să țină cont de această posibilitate.

- 2 Identifică, în textul de la exercițiul 1, cuvintele care indică faptul că urmează un argument opus față de cel formulat anterior.
- 3 Precizează prin ce exemple sunt susținute argumentele pe care le-ai identificat.
- 4 Ce formule sunt utilizate pentru ierarhizarea argumentelor?

Repere

Orice temă poate fi abordată din **perspective opuse**. În textul de opinie, ideile pot fi **pro** sau **contra** temei, iar în textul argumentativ, teza poate fi susținută prin argumente în acord cu aceasta, numite **argumente pro**, sau poate fi combătută prin argumente aflate în dezacord cu aceasta, numite **contraargumente**. În cadrul aceluiași text, pot fi formulate argumente pro și argumente contra, iar autorul textului se poate situa de partea unora sau a celorlalte. Pentru a fi convingătoare, atât argumentele pro, cât și argumentele contra trebuie să fie însoțite de exemple.

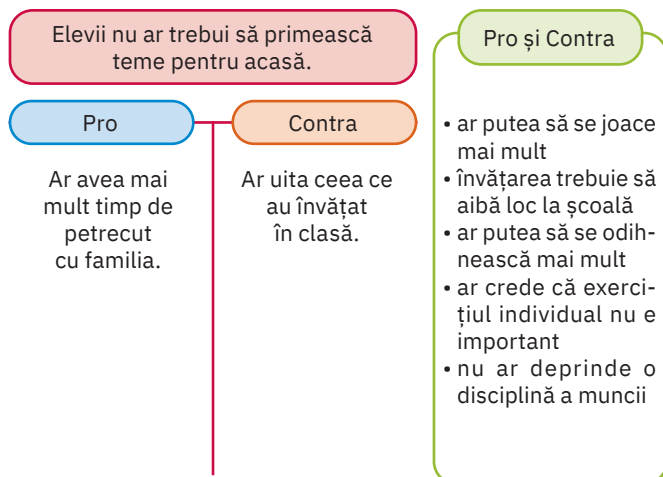
Trecerea de la un argument la un contraargument, de la o idee pro la o idee contra se realizează cu ajutorul unor conectori: *dar, or, dimpotrivă, totuși, cu toate acestea, în schimb, din contră, de fapt, în realitate, în timp ce, în loc să, nici, spre deosebire, ceea ce contrazice, ceea ce interzice, pe de altă parte* etc.

Contraargumentele se pot asocia fiecărui argument sau pot fi formulate după seria de argumente aduse.

Aplicații

- 1 Ordonează în caiet, conform schemei date, argumentele din ultima coloană în pro și contra tezei formulate.

- 2 Care sunt reclamele tale preferate? Notează în caiet trei dintre acestea, în ordinea preferințelor.
- 3 Ce domenii de interes vizează reclamele pe care le-ai notat? Crezi că acestea corespund și adulților sau fac parte din preocupările vârstei tale?
- 4 Lucrați în perechi, pentru a pregăti redactarea unui text în care să utilizați idei pro și contra.

- a Pornind de la existența unor reclame care promovează jocuri pe calculator, jucării, console etc., formulați o listă de trei – cinci idei sau argumente care sunt în favoarea existenței reclamelor adresate copiilor.

- b Pentru fiecare idee sau argument formulat, propuneți câte un exemplu care să îl susțină.

- c Alcătuiți o listă cu idei contra sau cu contraargumente pentru fiecare dintre ideile pro sau argumentele formulate și propuneți pentru fiecare dintre acestea exemple convingătoare.

- 5 Redactează un text de 50 – 100 de cuvinte în care să argumentezi dacă ar trebui să existe reclame dedicate în mod special copiilor sau nu. Utilizează două dintre argumentele pro, respectiv contraargumentele acestora, pe care le-ați formulat în perechi.

- a Elaborează un plan al textului:

- în introducere formulează opinia față de necesitatea existenței reclamelor adresate copiilor;
- în cuprins formulează două argumente diferite, care scot în evidență opinia susținută, bazate pe exemple (fapte, dovezi, mărturii, statistici, impresii, emoții, valori morale etc.); asociază fiecărui argument contraargumentul corespunzător, precum și exemplele care îl susțin;
- în încheiere formulează o concluzie adecvată, prin care să îți reafirmi poziția în raport cu opinia inițială, reluând, sintetic, argumentele; ai grijă ca formularea să evidențieze faptul că opiniile contra sau contraargumentele nu sunt suficient de puternice pentru a-ți schimba opinia.

- b Recitește textul și corectează greșelile de ortografie, adaugă formulări noi dacă sunt necesare și renunță la ce nu este important.

- c Asigură-te că ai utilizat conectorii în mod adecvat.

- d Elaborează forma finală a textului.

- 6 Citește din *scaunul autorului* textul tău. Evaluează-ți colegii pe baza grilei de mai jos.

Criterii de evaluare			
Opinia a fost formulată clar.			
Textul are introducere, cuprins și încheiere.			
Opinia este susținută prin două argumente/idei pro diferite și relevante.			
Argumentele/ideile pro sunt susținute de exemple adecvate.			
Contraargumentele/ideile contra sunt în relație logică cu argumentele/ideile pro.			
Contraargumentele/ideile contra sunt susținute de exemple adecvate.			
Conectorii care asigură trecerea de la un argument/o idee pro la un contraargument/idee contra sunt utilizați adecvat.			
Încheierea susține clar poziția formulată în introducere, anulând contraargumentele.			

Recapitulare

Citește, pe fragmente, textul de mai jos, intitulat *Cele trei adevăruri ale canarului*, extras din volumul *Cercul Mincinoșilor* de Jean-Claude Carrière, utilizând metoda lecturii predictive. După fiecare fragment, răspunde cerințelor formulate.

Cum se întâmplă adesea, vorbele sunt puse, în această poveste arabă, în gura unui animal.

Un om a prins *un canar*, care i-a spus așa:

— Ce vrei de la mine? Uită-te ce picioare subțiri am, ce cap mic și ce gât firav. Ce aștepti de la mine? Lasă-mă **să-mi iau zborul** și am să-ți spun trei adevăruri folositoare.

— Trei adevăruri?

— Da. Ascultă-mă bine. Primul am să ți-l spun când am să fiu încă în mâna ta. Al doilea am să ți-l spun când voi fi în siguranță, pe o creangă. Iar al treilea am să ți-l spun când am să ajung în vârful movilei de colo.

— Prea bine, a spus omul, care dorea să afle cele trei adevăruri. Spune-mi-l pe primul.

- 1 Care crezi că este primul adevăr pe care i-l va spune canarul? Pe ce-ți bazezi predicția? Răspunde în prima și a doua coloană a unui tabel similar celui de mai jos, pe care îl vei completa în caiet pe parcurs.

Ce anticipezi că se va întâmpla?	Pe ce-ți bazezi predicția?	A fost confirmată predicția ta?

Atunci canarul i-a spus:

— Dacă pierzi un lucru, chiar dacă este la fel de prețios ca viața, să nu-ți pară rău, nici măcar o clipă!

Credincios făgăduielii făcute, omul i-a dat drumul *pasării* din mână.

- 2 A fost confirmată de text predicția ta? Răspunde completând a treia coloană din tabel.
- 3 Compară adevărul la care te-ai gândit tu cu cel formulat de canar. Care ți se pare mai important pentru continuarea acțiunii? De ce?
- 4 Care crezi că va fi următorul adevăr pe care i-l va spune canarul? Pe ce-ți bazezi predicția? Răspunde în prima și a doua coloană a tabelului dat.

Canarul a zburat pe o creangă și a rostit cel de-al doilea adevăr:

— Dacă ți se spune un lucru, să nu crezi înainte de a avea dovada!

Pasărea a zburat până în vârful movilei.

- 5 A fost confirmată de text predicția ta? Compară adevărul la care te-ai gândit tu cu cel formulat de canar. Care ți se pare mai important pentru evoluția acțiunii? De ce?
- 6 Care crezi că va fi următorul adevăr pe care i-l va spune canarul? Pe ce-ți bazezi predicția? Răspunde în prima și a doua coloană a tabelului dat.

Omul a strigat:

— Care este cel de-al treilea adevăr?

— Al treilea adevăr, a răspuns pasărea, este că am în măruntaiele mele două giuvaiere de preț, și fiecare cântărește douăzeci de miscal¹. Dacă m-ai fi ucis, ar fi fost acum ale tale.

¹ *miscal* (s.m.) – monedă utilizată în antichitate, în Persia.

- 7 A fost confirmată de text predicția ta? Compară adevărul la care te-ai gândit tu cu cel formulat de canar. Care ți se pare mai important pentru coerența acțiunii? De ce?
- 8 Ce anticipezi că se va întâmpla în continuare? Pe ce-ți bazezi predicția? Răspunde în prima și a doua coloană a tabelului dat.

Omul s-a lăsat la pământ, ros de ciudă și și-a mușcat degetul până la sânge. A auzit pasărea râzând. S-a ridicat și a întrebat-o de ce râde.

— Ești un prost, a răspuns pasărea. Ți-am spus mai întâi să nu-ți pară rău *după un lucru* pierdut. Iar ție îți pare rău după giuvaiere. Pe urmă ți-am spus să nu

crezi un lucru de necrezut. Eu îți spuseseam că am în măruntaie două giuvaiere care cântăresc fiecare douăzeci de miscali, dar trupul meu nu cântărește mai mult de doi, iar tu ai crezut! Ești un prost.

Iar pasărea și-a luat zborul, în vreme ce omul se prăbușea din nou la pământ.

- 9 A fost confirmată de text predicția ta? Compară adevărul la care te-ai gândit tu cu cel formulat de canar. Care ți se pare mai important pentru încheierea acțiunii? De ce?
- 10 Redactează, în 6 – 8 rânduri, rezumatul textului.
- 11 Selectează dintre variantele de mai jos procedeul pe baza căruia sunt prezentate întâmplările:
a alternanță; b inserție; c înlănțuire.
- 12 Menționează ce fel de narator este cel care relatează întâmplările.
- 13 Precizează personajele care participă la acțiune.
- 14 De ce crezi că omul acceptă să-l elibereze pe canar, în schimbul aflării a trei adevăruri?
- 15 Cum îți explici faptul că un canar vorbește? Ce figură de stil este utilizată pentru a-i da acestuia însușiri umane?
- 16 Care sunt trăsăturile fizice ale canarului? Menționează mijlocul de caracterizare prin care sunt evidențiate acestea.
- 17 Aparent, canarul îl înșală pe om, pentru că al treilea adevăr rostit este, de fapt, o minciună. De ce crezi că procedează astfel?
- 18 Care este, după opinia ta, al treilea adevăr pe care i-l spune indirect canarul?
- 19 Identifică două trăsături morale pozitive ale omului și menționează mijloacele de caracterizare prin care sunt evidențiate.
- 20 Ce trăsătură de caracter a omului este evidențiată de reacția sa la rostirea celui de-al treilea „adevăr“ formulat de canar?
- 21 De ce crezi că omul se prăbușește la pământ a doua oară, după ce canarul îi mărturisește că al treilea adevăr este de fapt o minciună?
- 22 Identifică și analizează părțile de propoziție scrise cu italice, menționând părțile de vorbire prin care se exprimă.
- 23 Identifică felul propoziției scrise îngroșat în text, precizând termenul regent al acesteia.
- 24 În secvența „— Prea bine, a spus omul, care dorea să afle cele trei adevăruri.“, există două propoziții subordonate. Identifică-le și precizează felul lor, apoi scrie un enunț în care propoziția principală din fraza dată să aibă o subordonată completivă indirectă.
- 25 Rezolvă unul dintre subiectele de mai jos, alegându-l pe cel care îți place mai mult.
- a Scrie, în 200 – 300 de cuvinte, o ramă a textului, astfel încât acesta să se integreze firesc în ea. În redactarea textului, vei avea în vedere:
- să ai un conținut adecvat cerinței, integrând textul dat într-o altă povestire;
 - să incluzi în ramă câte o structură textuală descriptivă, explicativă și dialogată;
 - să ai o exprimare clară, corectă, adecvată;
 - să respecti normele de ortografie și de punctuație;
 - să fii atent/atență la aspectul textului, adică la așezarea în pagină și la scrisul lizibil.

- b Îmaginează-ți că discuți cu un coleg despre semnificațiile textului *Cele trei adevăruri ale canarului*. Acesta afirmă: „După ce a promis că va spune trei adevăruri, canarul s-a dovedit a fi un mincinos.“ Scrie un text de cel mult 300 de cuvinte care să reprezinte intervenția ta ca răspuns la această afirmație. În redactarea textului vei avea în vedere formularea a două argumente care să susțină un punct de vedere diferit de al colegului tău.

Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

[În timpul războiului, o unitate primește vizita unor comandanți. După cină, unul dintre aceștia le arată un Cap de zimbru, timbru rar și scump. Sosirea unei ștafete le distrage atenția, iar timbrul dispare. Se ordonă percheziție, dar căpitanul Tomuț o refuză. Un soldat anunță găsirea timbrului.]

Explicația fu simplă. În zarva pricinuită de sosirea ștafetei, marca¹ fusese părăsită și uitată pe masă. Un soldat a pus peste ea o farfurie, pe fundul căreia se lipise, odihnind inocent, vestitul cap de zimbru. [...]

— **Îți** mulțumesc, căpitane, ne-ai dat o nobilă lecție, **pe care** nu o va uita nimeni de aici, i se adresează generalul nostru, ridicând paharul împreună cu noi toți și ciocnindu-l cu al eroului. [...] Ceea ce am terfelit eu pentru o scârbă de hârtiuță, onoarea de ofițer, ai ridicat de jos dumneata, cu prețul vieții.

— Nu este ăsta adevărul, domnule general, și nu vreau să vă înșel o clipă mai mult. [...] Adevărul e că și eu m-aș fi lăsat percheziționat [...].

Și căpitanul Tomuț, cu mâna de data asta tremurătoare, scoase portfeiu² de la piept și [...] trase dintr-o hârtie sugătoare împăturită **o marcă**, un splendid cap de zimbru de 27 de parale, la fel de piersiciu și întru totul asemănătoare cu cea pe care ne-o arătase maiorul

german... Atunci am îngălbenit de spaimă și eu, care împingeam deseori jocul până a mă distra cu moartea.

— Cum? sări generalul îngrozit... cum? Aveai și dumneata asupra dumitale o marcă identică?

— Precum vedeți!... O am de la mama, o veche boieroaică moldoveancă. Mi-a dat-o să-mi poarte noroc pe front!... Ați văzut ce noroc! Închipuiți-vă dacă m-aș fi lăsat cât de sumar cercetat!

— De ce n-ai spus că ai și dumneata o marcă atunci când am propus să vă cercetez? izbucni generalul.

— Era prea târziu. Cine m-ar fi crezut? Dacă nu s-ar fi găsit marca pierdută?

— Atunci de ce n-ai arătat-o de la început când a scos maiorul capul de zimbru?

— Ar fi fost un gest copilăresc, spuse molcom Tomuț. **Pentru mine**, al meu nu era o marcă de hârtie cu a cărei valoare să mă fălesc și să mă iau la întrecere. Al meu a fost – nu mai e acum – un talisman³ de un infinit alt preț... [...] De altfel, întâlnirea asta uluitoare a două capete de zimbru în inima pustiului am vrut să o înlătur ca pe o fatalitate, tănuind de la început cu înverșunare pe al meu. Nu s-a putut: soarta le-a silit **să se înfrunte!**

Vasile Voiculescu, *Capul de zimbru*

¹ *marcă* (s.n.) – timbru.
² *portfeii* (s.m.) – portofel.

³ *talisman* (s.n.) – obiect despre care se crede că poartă noroc celor care îl poartă.

A. 60 de puncte

- Precizează funcția sintactică a cuvintelor evidențiate cu galben în text. **6 puncte**
- Transcrie propoziția subordonată din fraza „— Nu este ăsta adevărul, domnule general, și nu vreau să vă înșel o clipă mai mult.”, menționând felul acesteia. **6 puncte**
- Indică felul propoziției subordonate evidențiate cu verde și realizează contragerea acesteia. **6 puncte**
- Realizează expansiunea cuvântului evidențiat cu roșu în propoziția corespunzătoare, precizându-i felul. **6 puncte**
- Alcătuiește o frază în care să existe o propoziție completivă indirectă, introdusă prin adjectivul pronominal *oricare*, al cărei termen regent să fie verbul *a povesti*. **6 puncte**
- Numește tipul de narator din text, justificându-ți răspunsul printr-un fragment relevant. **6 puncte**
- Menționează două trăsături morale ale căpitanului Tomuț, ilustrându-le cu exemple din text. **6 puncte**
- Explică de ce generalul consideră că Tomuț a salvat onoarea de ofițer. **6 puncte**
- Precizează ce tip de structură textuală este secvența „Adevărul e că și eu m-aș fi lăsat percheziționat, ca toți ceilalți camarazi, pe care nu vreau să-i mai înjosesc, dacă nu se împotriva această teribilă piedică...”, menționând o caracteristică a acesteia. **6 puncte**
- Ce valoare are pentru general marca poștală? Răspunde, alegând dintre variantele de mai jos. **6 puncte**
 - a afectivă;
 - b economică;
 - c spiritual-religioasă.

B. 30 de puncte

Imaginează-ți că un prieten îți scrie un e-mail, recomandându-ți să citești *Capul de zimbru* de Vasile Voiculescu, încheiat astfel: *În ce mă privește, cred că obiectele foarte scumpe își pierd valoarea sentimentală*. Redactează un răspuns de 150 – 300 de cuvinte, care să reprezinte opinia ta despre această afirmație. În redactarea textului vei avea în vedere:

- să formulezi clar opinia ta;
- să formulezi două argumente care să-ți susțină opinia;
- să aduci câte un exemplu relevant pentru fiecare argument formulat;
- să utilizezi conectori adecvați pentru a asigura legătura dintre argumente și exemple;
- să respecti normele ortografice și de punctuație;
- să scrii lizibil.

Notă. Se acordă 10 puncte din oficiu.

U5 Încotro se îndreaptă lumea?

Lectură

Textul epic de mare întindere • Structuri textuale • Personajele. Conflictul
• Semnificațiile textului • Textul nonliterar (textul de opinie)

Interculturalitate

Modele comportamentale în textele literaturii universale

Comunicare orală

Argumentare și persuasiune

Limbă română

Circumstanțialul de loc • Circumstanțialul de loc • Circumstanțialul de timp
• Circumstanțialul de timp • Circumstanțialul de mod • Circumstanțialul de mod
• Circumstanțialul de cauză • Circumstanțialul de cauză • Circumstanțialul de scop
• Circumstanțialul de scop • Construcții concesive • Construcții condiționale

Redactare

Modalități de exprimare a preferințelor și a opiniilor

Recapitulare

Evaluare

Lecția 1. Textul epic

Pentru început

- 1 Lucrați în perechi. Priviți imaginea de mai jos, apoi descrieți-o, având în vedere următoarele aspecte:
 - epoca și locul în care ar putea fi plasată;
 - aspectele diferite față de lumea de astăzi;
 - impresia pozitivă/negativă pe care o creează;
 - sugestia unui eveniment pe cale de a se întâmpla.

- 2 Inventează un titlu pentru o carte care să aibă ca ilustrație de copertă imaginea de la exercițiul precedent. Ce subiect ar putea avea cartea?
- 3 Ascultă textul alăturat în lectura profesorului.

Ray Bradbury (1921 – 2012)

Scriitor american, autor de proză științifico-fantastică și fantasy, scenarii, eseuri, piese de teatru și poeme. Romanele *Cronicile marțiene* (1950), *Fahrenheit 451* (1953) și colecția de povestiri *Omul ilustrat* (1951) au devenit celebre în toată lumea pentru imaginația originală și stilul elaborat, dar

și pentru accentele de critică socială și avertismentele legate de evoluția rapidă a tehnologiei.

Fahrenheit 451 propune o viziune pesimistă asupra unui viitor posibil, în care cărțile sunt interzise, iar oamenii, subjuogați de inovațiile tehnologice, și-au pierdut valorile.

Text de bază

Fahrenheit 451

de Ray Bradbury

Fahrenheit 451 – temperatura la care hârtia din care sunt făcute cărțile ia foc și se mistuie...

PARTEA ÎNTÂI Vatra și salamandra

Era o plăcere să dai foc.

Era o încântare să vezi cum se mistuie, cum se în-negresc și cum se *transformă* lucrurile. Cu pumnii încheștați pe botul de aramă al aceluși șarpe uriaș, care împrășca kerosen¹ veninos deasupra lumii, omul simțea cum îi zvâcnește sângele în tâmpile, iar mâinile îi erau ca mâinile unui dirijor fantastic, executând toate simfoniile focului pentru a reduce istoria la zdrențe și la tăciuni. Cu simbolica lui cască numerotată „451” trasă peste figura flegmatică, ai cărei ochi ardeau cu o flacără portocalie la gândul dezastrului iminent – scăpără aprinzătorul, iar casa fu înghițită de o vâlvătaie enormă, care mistui și cerul nocturn, vopsindu-l în roșu, în galben și-n negru. Era împresurat de un roi de licurici. Tare-ar fi vrut să se distreze, ca în copilărie, vârând în foc o beza înfiptă într-un băț, în vreme ce cărțile foșnitoare ca aripile unor porumbei mureau în fața porții și pe gazonul din curte, ridicându-se în vâlătuci scânteietori și spulberându-se în vântul înnegrit și el de atâta pârjol.

Pe fața lui Montag încremenise rânjetul feroce al tuturor oamenilor atinși și fascinați de foc. Știa că, întorcându-se la secția de pompieri, va vedea în oglindă fața pârlită a unui trubadur² al focului, care-i va face cu ochiul. Mai târziu, când se va duce la culcare, va simți pe întuneric cum rânjetul focului îi ține ca într-un clește mușchii faciali. Rânjetul acela n-avea să dispară niciodată. Nu-și amintea să-l fi părăsit vreodată până acum.

Își atârna în cuier casca neagră ca un gândac și o lustrui, apoi își agăță cu grijă pelerina ignifugă³. Iar după ce-și îngădui luxul unui duș, porni fluierând, cu mâinile în buzunare, de-a lungul ultimului etaj al secției de pompieri, până la coborârea de urgență. [...]

În ultimele câteva nopți, mergând spre casă în lumina stelelor, Montag simțise o ciudată strângere de

¹ *kerosen* (s.n.) – combustibil petrolier folosit mai ales la motoarele cu reacție.

² *trubadur* (s.m.) – poet-cântăreț medieval care călătorea din loc în loc.

³ *ignifug* (adj.) – care nu se aprinde sau care arde foarte greu.

inimă în apropierea trotuarului de după colțul acela. Avea senzația că, doar cu o clipă înainte ca el să dea colțul, mai fusese cineva pe-acolo. Aerul părea încărcat cu o liniște aparte, ca și cum cineva ar fi așteptat în locul acela, în tăcere și abia cu o clipă înainte de ivirea lui s-ar fi prefăcut într-o umbră, lăsându-l să treacă. [...]

Însă în noaptea asta își încetini pasul și aproape că se opri. Eul său lăuntric, luându-i-o înainte spre colț, auzise un fel de șoaptă nedeslușită. Să fi fost răsuflarea cuiva? Sau era, poate, o simplă presiune a aerului, provocată de prezența unui om care aștepta într-o tăcere deplină?

Dădu colțul.

Frunzele toamnei se vânzoleau deasupra trotuarului luminat de lună, în așa fel încât fata care se plimba pe-acolo părea că stă pe o platformă mobilă, pusă-n mișcare de vânt și de frunze. Își ținea capul plecat, pentru a privi jocul frunzelor stârnit de pantofii ei. Avea o față delicată, albă ca laptele, cu o expresie de lăcomie suavă, de neobosită și atotcuprinzătoare curiozitate. Părea uluită de tot ce vedea, iar ochii ei negri erau atât de concentrați asupra lumii, încât nu le scăpa nicio mișcare. Îmbrăcămintea fetei era albă și părea că șoptește. Privind-o, avu senzația că-i aude mișcarea mâinilor în timp ce mergea și zvâcnirea aproape imperceptibilă a feței ei palide, care se întoarse când își dădu seama că la un pas distanță se afla un bărbat care aștepta în mijlocul trotuarului.

Coroanele copacilor foșniră deasupra ei, ca o ploaie uscată. Fata se opri uimită, dar nu se dădu înapoi, ci rămase locului, privindu-l pe Montag cu niște ochi atât de negri, strălucitori și vii, încât el avu impresia că spusese ceva neobișnuit de frumos. Știa însă prea bine că

buzele lui se mișcaseră doar pentru a rosti un simplu salut, iar când fata se arătă hipnotizată de salamandra de pe brațul lui și de discul cu pasărea Phoenix de pe pieptul lui, îi vorbi în sfârșit:

– De bună seamă că ești noua noastră vecină, nu-i așa?

– Iar dumneata trebuie să fii pompierul, rosti ea cu glas tăragănat, ridicându-și privirea de pe însemnele profesiei lui.

– Ce ciudat spui asta...

– Aș fi știut chiar cu ochii închiși, zise ea încet.

– Din pricina mirosului de kerosen? Nevastă-mea se plânge mereu din cauza lui, râse el. N-ai cum să scapi de mirosul ăsta.

– Nu, n-ai cum, rosti fata, cu teamă.

I se părea că fata îi dă ocol, cercetându-l pe toate fețele, scuturându-l ușor și golindu-i buzunarele, fără să se miște măcar.

– Benzina e ca un parfum pentru mine, spuse el, ca să rupă tăcerea prelungă.

– Chiar așa să fie?

– Firește. De ce nu?

Fata rămase puțin pe gânduri, apoi spuse:

– Nu știu.

Și, întorcându-se spre trotuarul care ducea spre casele lor, adăugă:

– Ai avea ceva împotriva dac-aș merge cu dumneata? Sunt Clarisse McClellan.

– Clarisse... Iar eu sunt Guy Montag. Să mergem. Dar ce-ți veni să te plimbi pe străzi la o oră atât de târzie? Câți ani ai?

Umblau în noaptea răcoroasă, pe trotuarul argintiu și în aer parcă plutea o mireasmă difuză de caise și

fragi proaspeți; însă, uitându-se în jur, își dădu seama că așa ceva era cu neputință în toiul toamnei.

Alături de el era acum numai fata, cu obrazul ei luminos ca neaua în bătaia lunii și era sigur că ea se gândește la întrebările lui, străduindu-se să găsească răspunsurile cele mai potrivite.

— Prea bine, începu ea. Am șaptesprezece ani și sunt nebună. Unchiu-meu spune că la vârsta asta e cu neputință să nu fii nebun. Ori de câte ori te întrebă cineva câți ani ai, răspunde-i că ai șaptesprezece și că ești nebună, așa m-a sfătuit unchiul. Nu-i așa că-i plăcut să te plimbi la această oră din noapte? Îmi place să miros lucrurile și să le privesc și uneori umblu toată noaptea pe-afară ca să apuc răsăritul soarelui.

Merseră un timp în tăcere, apoi fata spuse îngândurată:

— Știi, nu mi-e deloc frică de dumneata.

Montag păru surprins.

— De ce ți-ar fi frică?

— Păi, multora le este. De pompieri adică. Dar dumneata nu ești decât un om, la urma urmei... [...]

— Aș vrea să te-ntreb ceva, îi spuse deodată Clarisse McClellan. De cât timp ești pompier?

— De când aveam douăzeci de ani, adică de zece ani încoace.

— Ai citit vreuna dintre cărțile pe care le arzi?

Montag râse.

— E interzis!

— A, desigur...

— E o muncă frumoasă. Luni o arzi pe Millay¹, miercuri îl arzi pe Whitman², vineri pe Faulkner³; prefă-i în cenușă, apoi arde cenușa; asta-i deviza noastră.

¹ Edna St. Vincent Millay, poetă americană (1892 – 1950) (n.tr.).

² Walt Whitman, scriitor american, autor al volumului de versuri *Fire de iarbă* (1819 – 1892).

³ William Faulkner, romancier american, laureat al Premiului Nobel (1897 – 1962) (n.tr.).

Merseră mai departe, apoi fata îl întrebă:

— E adevărat, oare, că pe vremuri pompierii stingeau focul, în loc să-l aprindă, ca acum?

— Aș, de unde!? Casele au fost întotdeauna neinflamabile, poți să mă crezi pe cuvânt.

— Ciudat. Am auzit odată că, demult de tot, casele luau foc din întâmplare și era nevoie de pompieri ca să stingă flăcările.

Montag râse. Fata îi aruncă o privire iscoditoare:

— De ce râzi?

— Nu știu.

Începu iar să râdă, dar se opri.

— De ce întrebi?

— Râzi în loc să-mi răspunzi la o întrebare cât se poate de serioasă. Ai face mai bine să te gândești la ce te-am întregat.

— Chiar ești ciudată, îi zise el, oprindu-se și privind-o. N-ai pic de respect?

— Nu vreau să jignesc pe nimeni. Îmi place doar să mă uit la oameni, poate cam prea mult, pesemne.

— Bine, dar semnul ăsta nu-ți spune nimic? Întrebă el, bătându-se peste cifrele 451, cusute pe mâneca de culoarea cărbunelui.

— Ba da, murmură ea și grăbi pasul. Te-ai uitat vreodată la automobilele cu reacție care gonesc pe bulevard?

— Văd că schimbi subiectul...

— Câteodată cred că șoferii nu știu ce e iarba sau florile, pentru că trec prea repede pe lângă ele și nu le văd. Dacă i-ai arăta unui șofer o pată verde, ți-ar spune: „A, da, asta-i iarbă!“ Sau, privind o pată roz, ar zice: „Asta-i o grădină de trandafiri!“ Casele sunt pentru el pete albe, iar vacile sunt pete cafenii. Odată, unchiul meu a mers ceva mai încet cu mașina pe-o șosea – mergea cu șaizeci și patru de kilometri pe oră – și l-au închis timp de două zile. Nu-i așa că-i nostim și trist totodată?

— Te gândești la prea multe, răspunse Montag stânjenit.

— Nu prea mă duc la cursele de automobile sau în „parcurile cu distracții“ și nici la televizor nu mă uit, așa că am timp berechet pentru tot felul de gânduri trăsnete. Ai văzut panourile alea din afara orașului? Odinioară aveau o lungime de șase – șapte metri, dar acum au de zece ori pe-atât: mașinile începuseră să gonească atât de repede, încât au trebuit să lungească reclamele ca să se vadă.

— Nu știam asta, râse Montag.

— Pun rămășag că mai știu un lucru pe care dumneata nu-l știai: dimineața, iarba e plină de rouă.

Nu-și putea aminti dacă știuse sau nu treaba asta, ceea ce îl cam scoase din sărite.

— Iar dacă te uiți bine – continuă ea – vezi un om în lună.

Montag nu mai privise de mult luna.

Își urmară drumul în tăcere – ea într-o tăcere meditativă, iar el într-o tăcere crispată și apăsătoare, în ciuda privirilor acuzatoare pe care i le arunca fetei. Când ajunseră în fața casei ei, văzură că toate ferestrele erau luminate.

– Ce se-ntâmplă? întrebă mirat Montag, care nu mai văzuse niciodată atâtea lumini într-o casă.

– O, nimic – maică-mea, taică-meu și unchiu-meu stau la taifas, asta-i tot. E ca umblatul pe jos, dar ceva și mai neobișnuit. Unchiu-meu a fost arestat odată – nu ți-am spus încă? – pentru că umbla pe jos. Ah, suntem niște oameni *foarte* ciudați...

– Despre ce anume *vorbiți*?

– Noapte bună, îi răspunse ea, râzând și îndepărtându-se.

Dar, aducându-și parcă aminte de ceva, se întoarse din drum și-l privi cu mirare și curiozitate.

– Ești fericit? îl întrebă ea.

– Ce să fiu? exclamă el.

Ea însă plecase alergând în bătaia lunii. Ușa din față a casei ei se închise încetșor.

– Fericit! Auzi ce prostie!

Montag se opri din râs. Își vârî mâna în gaura cât o mânășă a ușii de la intrarea casei lui și ușa se deschise încet.

– Firește că-s fericit. Dar ce-și închipuie? Că nu sunt? întrebă el încăperile cufundate în liniște. [...]

[O săptămână mai târziu, Montag participă la incendierea unei case a cărei proprietăreasă preferă să dispară în foc împreună cu cărțile ei, fapt care îl tulbură. El reușește să fure o carte din casa acestei femei. Ajuns acasă, încearcă să discute cu soția sa, Mildred, și descoperă că niciunul dintre ei nu-și amintește de prima lor întâlnire. Montag se simte pustiit și a doua zi refuză să se ducă la lucru. Superiorul său, căpitanul Beatty, îi face o vizită și îi povestește cum a ajuns societatea să ardă cărțile. Montag află despre moartea Clarisse într-un accident rutier, o persoană periculoasă, după Beatty, pe care societatea trebuia să o elimine.]

– Dar pompierii? întrebă Montag.

– A, nimic mai firesc și mai ușor de explicat, răspunse Beatty aplecându-se puțin prin ceața subțire a fumului de pipă. [...] O carte e o pușcă încărcată, ascunsă în casa vecină: pune-o pe foc, smulge-i armei focosul, zdrobește cugetul omului! Cine știe ce poate să pună la cale un om cult? Poate că voi fi chiar eu ținta lui, pentru că nu pot să-l sufăr! Și astfel, când casele din întreaga lume (aveai dreptate, deunăzi, să presupui asta) au fost impregnate și puse la adăpost de incendii, n-a mai fost nevoie de pompieri pentru vechile scopuri. Li s-a încredințat o nouă misiune, aceea de apărători ai liniștii noastre sufletești, ai cugetului nostru în care se cuibărește spaima oricărui om de a se simți inferior – spaimă legitimă și ușor de înțeles. Noi suntem, așadar, niște cenzori oficiali, niște judecători și executori – asta suntem tu și cu mine, dragul meu Montag! [...] Ți-ai pus, desigur, și tu întrebarea: Ce vrem noi mai presus de orice, în această țară? Oamenii vor să fie fericiți, nu-i așa? N-ai auzit asta toată viața ta? Oamenii spun: vrem să fim fericiți. Ei, și nu sunt? Nu-i ținem noi într-o veșnică agitație, nu le dăm destule distracții? Doar pentru asta trăiește omul, nu? Pentru plăceri, pentru stârnirea simțurilor. Și trebuie să recunoști că în cultura noastră există din belșug.

– Așa e.

– [...] Avem nevoie de liniște, Montag. Dă-le oamenilor concursuri la care câștigă cei care-și amintesc cuvintele celor mai populare cântece sau numele capitalelor diferitelor state sau ce recoltă de porumb a obținut Iowa¹ acum un an. Umple-le mintea cu date neinflamabile, împănază-le-o cu „fapte“ până ajung să se simtă ghiftuiți, dar grozav de „informați“; atunci au să-și închipuie că gândesc, au să aibă iluzia mișcării, fără să se miște. Și-au să fie fericiți, deoarece „faptele“ de acest gen rămân neschimbate. Nu trebuie să le dai vreo materie nesigură, ca filosofia sau sociologia, cu care să încerce să-și explice lucrurile. Iar îi apucă stenahoria². Orice om capabil să monteze și să demonteze un perete TV – și mai toți oamenii sunt capabili acum de așa ceva – este mai fericit decât un om care încearcă să măsoare, să fixeze în calcule și ecuații universul, care nu se lasă măsurat și calculat fără a-l face pe om să se simtă singur ca un animal. Știu prea bine că așa se-ntâmplă, fiindcă am încercat eu însumi. La naiba cu toate astea. [...]

– Încă ceva, zise Beatty. Orice pompier e ispitit cel puțin o dată în cariera lui. Ce-or fi spunând cărțile astea? se întrebă el și-i vine să se uite prin ele. Ei bine, Montag, poți să mă crezi pe cuvânt, la viața mea am fost nevoit să citesc câteva cărți, destule ca să-mi pot da seama despre ce-i vorba: cărțile nu spun nimic. Nimic în care să crezi sau din care să poți scoate o învățătură pentru alții. Toate vorbesc despre niște oameni inexistenți, odrasle ale imaginației – mă refer la cărțile de literatură. [...]

– Ce se-ntâmplă însă dacă un pompier găsește, din întâmplare, fără nicio intenție, o carte și-o aduce cu el acasă?

¹ Iowa – stat aparținând Statelor Unite ale Americii, situat în regiunea Midwest.

² stenahorie (s.f.) – (aici) neliniște, tulburare.

Montag avu o tresărire spasmodică¹; ușa deschisă îl privea ca un ochi enorm.

– E o eroare firească, răspunse Beatty. Pură curiozitate. Nu ne pierdem însă cu firea, nu ne ieșim din minți. Îl lăsăm pe pompier douăzeci și patru de ore cu cartea aceea: dacă nu o arde el însuși în acest interval, venim și o ardem noi înșine pentru el.

– Desigur, bâigui Montag, înghițind în sec.

– Bine. Ia spune-mi, vrei să vii la serviciu ceva mai târziu, poate în schimbul de noapte? Ce zici?

– Nu știu, răspunse Montag.

– Ce ai spus? întrebă Beatty ușor mirat.

– Poate c-am să vin ceva mai târziu, rosti Montag închizând ochii.

– O să-ți simțim lipsa, dacă nu te-arăți, spuse Beatty vârându-și pipa în buzunar, cu un aer îngândurat.

„N-am să mai vin niciodată la voi“, își spuse în gând Montag.

– Fă-te sănătos și ține-te bine, îi zise Beatty.

Și, răsucindu-se pe călcâie, ieși pe ușa deschisă.

[Montag îi dezvăluie soției că ascunde în casă niște cărți, în care ar putea găsi răspunsul la frământările sale.]

PARTEA A DOUA Ciurul și nisipul

[Montag își amintește de Faber, un bătrân profesor de engleză, pe care îl întâlnise cu un an înainte și îl caută pentru a discuta despre cărți. În drum spre acesta, în metrou, încearcă să memoreze un pasaj din Biblie, dar nu reușește, din cauza reclamelor asurzitoare. Pompierului îi revine în minte un episod straniu din copilărie, când nu reușea să umple o sită cu nisip. Faber îi vorbește despre cărți. Cei doi pun la cale un plan să le salveze și să lupte împotriva pompierilor. Îi dă lui Montag un microfon minuscul pentru ureche ca să rămână în contact. Seara, acasă, Mildred și priere-

¹ *spasmodic* (adj.) – însoțit de spasme, convulsiv.

tenele ei îl enervează pe Montag prin stupiditate și nepăsare, așa că el le citește o poezie. A doua zi, duce o carte la serviciu pentru a fi distrusă și îl înfruntă pe Beatty, cu ajutorul lui Faber, care-i șoptește în cască. Pompierii sunt chemați într-o nouă misiune de incendiere a cărților, iar Montag își dă seama că e vorba chiar de casa lui.]

PARTEA A TREIA Strălucirea focului

[Denunțat de Mildred și de prietenele ei, Montag este nevoit să-și ardă casa. Beatty descoperă microfonul și-l amenință pe pompier că-i va urmări prietenul. Montag îl ucide pe Beatty și distruge Câinele Mecanic, o armă-robot folosită de pompieri, apoi fuge, luând cu sine patru cărți care rămăseseră ascunse în grădină. Este căutat prin tot orașul, fără succes. Izbucnește războiul, despre care se vorbea de multă vreme. Faber îl ajută pe Montag să plece din oraș. În drumul său, bărbatul reflectează asupra vieții și a timpului, asupra necesității de a avea grijă de lucruri, în loc de a le distruge. Ajuns într-o pădure, în afara orașului, Montag întâlnește o comunitate de fugari.]

– Bine-ai venit, Montag! [...] Ce-ai putea să ne oferi în dar?

– N-am nimic. Crezusem că am o parte din *Ecleziast*² și poate ceva din *Apocalipsă*³, dar văd că nu le mai am.

– *Ecleziastul* ne-ar fi prins foarte bine. Unde-l aveai?

– Aici, zise Montag și-și duse mâna la cap.

– Aha, zâmbi Granger.

– E ceva rău în asta? întrebă Montag.

– Nu-i rău deloc, e chiar foarte bine, răspunse Granger și se întoarse cu fața spre pastor. Avem cumva *Ecleziastul*?

– Un exemplar: un individ pe nume Harris, în Youngstown.

– Montag, spuse Granger apucându-l cu putere de umăr. Umblă cu băgare de seamă, păzește-ți sănătatea. Dacă i se întâmplă ceva lui Harris, dumneata ai să fii *Ecleziastul*. Vezi ce om important ai devenit de câteva clipe încoace?

– Dar am cam uitat ...

– Nu, nimic nu se uită. Avem noi metodele noastre de a îmbroscăta memoria.

– Dar am tot încercat să-mi aduc aminte și degeaba!

– Nu mai încerca. O să-ți aduci aminte când va fi nevoie. Memoria omului e ca un aparat fotografic, dar fiecare dintre noi pierde o viață întreagă învățând cum să developeze imaginile luate. Simmons se străduiește de douăzeci de ani și abia acum a ajuns să pună la punct, împreună cu noi, o metodă care-i îngăduie omului să-și amintească orice a citit cândva. Ai dori, Montag, să citești într-o bună zi *Republica* lui Platon?

– Desigur!

– Ei bine, eu sunt *Republica* lui Platon. Sau ți-ar plăcea să-l citești pe Marc Aureliu? Simmons este Marc.

– Am onoarea, zise domnul Simmons.

² *Ecleziastul* – carte a Vechiului Testament.

³ *Apocalipsă* (Apocalipsa lui Ioan) – carte a Noului Testament.

– Salut, spuse Montag.

– Aș vrea să faci cunoștință cu Jonathan Swift, autorul *Călătoriilor lui Gulliver*, o satiră¹ politică nemaipomenită. Omul ăsta de-aici e Charles Darwin, ăstălalt e Schopenhauer, celălalt e Einstein, iar cel de lângă mine e domnul Albert Schweitzer, un filosof foarte simpatic. Îi ai pe toți în fața dumatăle, Montag. Și pe Aristofan, și pe Mahatma Gandhi, și pe Gautama Buddha, și pe Confucius, și pe Thomas Love Peacock, și pe Thomas Jefferson, și pe Lincoln, nu lipsește niciunul. Și tot noi suntem Matei, Marcu, Luca și Ioan².

Ceilalți râseră înfundat.

– Nu se poate! exclamă Montag.

– Ba se poate, răspunse Granger zâmbind. Și noi am ars cărți. Le-am citit și le-am ars, de teamă să nu le găsească pompierii. Microfilmele nu erau bune; fiind tot timpul pe drum, n-avea rost să îngropăm microfilmele și să ne întorcem apoi ca să le dezgropăm. Risca să fim oricând descoperiți. Ne-am spus că-i mai bine să păstrăm totul în capetele astea ale noastre, unde nimeni nu poate vedea sau bănuși ce se ascunde. [...] Încă nu-i momentul să facem agitație sau să stărnim mânia unora. Căci dacă vom fi nimiciți, odată cu noi va pieri și cunoașterea omenească, poate pentru vecie. Suntem niște cetățeni-model, în felul nostru original: umblăm de-a lungul vechilor căi ferate, noaptea dormim pe dealuri, iar cei de la oraș ne lasă să trăim. Din când în când suntem prinși și percheziționați, dar asupra noastră nu se găsește nimic, nicio dovadă incriminatoare. Organizația noastră e foarte elastică și flexibilă, cu grupuri răzlețe, risipite pretutindeni. Unii dintre noi am suferit operații de chirurgie plastică, ce ne-au schimbat fizionomia și amprentele digitale. Iar

în clipa de față avem o misiune groaznică: așteptăm să înceapă războiul, care se va sfârși repede. Nu-i un lucru plăcut, dar n-avem nicio putere asupra evenimentelor, deoarece suntem o minoritate care strigă în pustiu. După ce războiul se va termina, poate că vom fi de oarecare folos pe lumea asta.

– Credeți că atunci oamenii au să vă asculte?

– Dacă n-au s-asculte, o să mai așteptăm. O să transmitem oral copiilor noștri înțelepciunea cărților, iar copiii noștri au s-aștepte la rându-le și-au s-o transmită urmașilor lor. Se-nțelege că, în felul acesta, o bună parte din înțelepciunea lumii se va pierde. Dar oamenii nu pot fi siliți să asculte. O să se trezească fiecare la vremea lui și-atunci o să-ncerce să priceapă ce s-a întâmplat și de ce lumea a sărit în aer! Situația asta nu poate să mai dureze mult.

– Sunteți mulți la număr?

– Suntem mii și mii, pe căile ferate părăsite și pe drumurile vechi. Niște vagabonzi pe dinafară, dar mobilați pe dinăuntru cu biblioteci întregi. La început nu era nimic organizat. Fiecare se silea să-și aducă aminte de câte o carte care-i plăcuse. Apoi, vreme de vreo douăzeci de ani, ne-am tot întâlnit unii cu alții pe drumuri și am pus pe picioare această rețea dispersată, stabilind și un plan de bătaie. [...] Iar după ce s-o termina războiul, într-o bună zi, în cine știe care an, cărțile au să poată fi scrise din nou și oamenii aceia au să fie chemați unul câte unul ca să recite ce-au memorat. Și cărțile vor fi din nou tipărite, până ce o să vină un nou Ev Mediu, când s-ar putea să luăm totul de la început. Dar tocmai asta e trăsătura cea mai frumoasă a omului: el nu se descurajează și nu se scârbește niciodată într-atâta, încât să renunțe să ia lucrurile de la început, deoarece știe că e important și merită s-o facă.

[Montag li se alătură și devine una dintre părțile Bibliiei, *Ecleziastul*. Războiul distruge complet orașul. Ghidați de Montag, oamenii se întorc pentru a construi o lume nouă.]

Traducere din limba engleză de Petre Solomon

¹ *satiră* (s.f.) – scriere în versuri sau în proză în care sunt criticate defecte morale ale oamenilor sau aspecte negative ale societății, cu intenții moralizatoare.

² Autorul înșiră numele unor cunoscuți scriitori, savanți, filosofi și întemeietori de religii. Mai puțin știuți ar fi: Albert Schweitzer (1875 – 1965), medic, filozof și muzicolog german, autor al unor lucrări despre Bach, Goethe etc., și Thomas Love Peacock (1785 – 1866), poet și prozator englez. (n.tr.)

Impresii după prima lectură

- 1 Notează primele tale impresii despre textul *Fahrenheit 451*, completând enunțurile din cele patru cadrane de mai jos. Compară-ți răspunsurile cu cele ale colegului/coligei de bancă.

Partea mea favorită din text a fost ...

Partea care nu mi-a plăcut a fost ...

Mi s-a părut uimitor ...

Textul mi-a provocat o stare de ...

- 2 Ce înseamnă cărțile pentru tine? Cum ar fi să trăiești într-o lume fără cărți?

- 3 Documentează-te despre personalitățile amintite de Granger în discuția cu Montag, din PARTEA A TREIA, despre care nu există note de subsol. Notează, pentru fiecare, epoca în care a trăit, domeniul în care s-a manifestat și o operă importantă pe care a creat-o.

Lecția 2. Textul epic de mare întindere

Explorare

- 1 Lucrați în grupe de 4 – 6 elevi, pentru a aprofunda acțiunea romanului. Ordonăți evenimentele de mai jos conform succesiunii lor în text.
 - a Bănuind că Montag ar putea să încalce regulile, căpitanul Beatty îi face o vizită și-i spune că poate citi o carte, cu condiția să o ardă a doua zi.
 - b Întâlnirea cu Clarisse McClellan îl face pe Montag să-și pună întrebări despre sine și despre lumea în care trăiește.
 - c Montag fuge din oraș.
 - d Discuția cu profesorul Faber îl hotărăște pe Montag să acționeze.
 - e Într-o societate în care cărțile sunt ilegale, Guy Montag, un pompier de aproximativ 30 de ani, este fericit cu slujba lui de a le arde.
 - f Montag încearcă să discute cu soția lui despre fericire, despre cărți, dar Mildred refuză dialogul.
 - g Tulburat de moartea Clarissei și de ultimul incendiu provocat, Montag îl caută pe profesorul Faber care să-l ajute să înțeleagă ce se petrece în jurul lui.
 - h Denunțat de Mildred și de prietenii ei, pompierul este nevoit să-și incendieze propria casă, apoi, amenințat de Beatty, îl omoară pe acesta.
 - i Chemat într-o misiune, Montag constată că există oameni care preferă să moară decât să trăiască fără cărți și este tentat să ia o carte și s-o citească.
 - j Montag se întâlnește cu oamenii-cărți, comunitate care îl adoptă ca „Ecleziastul”, și împreună se întorc în orașul distrus de război.
 - k Montag, furios pe superficialitatea soției sale și a prietenilor acesteia, le citește un poem.
- 2 La ce persoană sunt relatate întâmplările? Precizează tipul de narator din text.
- 3 Explică titlul. Din ce parte a textului ai obținut informația?
- 4 Scala de temperatură Fahrenheit este folosită în Statele Unite ale Americii. Ce alte elemente din text sugerează faptul că acesta este locul desfășurării acțiunii?
 - 5 Când crezi că se petrec evenimentele relatate? În răspunsul tău, ai în vedere și următoarea afirmație a lui Montag, din PARTEA A DOUA a romanului: „Din 1960 încoace am dezlănțuit două războaie atomice.”
 - 6 Indică un aspect al evoluției tehnologice bazate pe descoperiri științifice, prezent în text.
 - 7 Romanul descrie un stat preocupat de liniștea și fericirea oamenilor, inclusiv prin acțiunile pompierilor de a arde cărțile, considerate periculoase. Este o imagine a unei societăți ideale sau nu? Discutați în grupe de 4 – 6 elevi și prezentați concluziile la care ați ajuns.
 - 8 Menționează câte părți are textul și care sunt acestea.
 - 9 Care este rolul spațiului alb (blanc) din PARTEA ÎNTÂI, pag. 158?

Repere

Textul epic poate avea dimensiuni diverse: scurte, de lungime medie sau de mari dimensiuni, structurate în **părți** și/sau **capitole** și **subcapitole**.

Părțile/capitolele unui text epic pot avea titlu sau pot fi marcate prin numere; uneori se pot folosi blaturile (spații albe).

Blaturile au mai multe funcții:

- > oferă cititorului un punct de reper în progresul propriei lecturi;
- > delimitează un episod semnificativ din viața personajelor;
- > întrețin suspansul prin decupajul realizat în acțiune.

Romanul este, în general, cel mai amplu text epic, cu personaje numeroase și o acțiune complexă, îmbinând mai multe fire narrative. Această specie narativă este însă cel mai puțin supusă constrângerilor, putând exista, de exemplu, și romane scurte, unele dintre acestea având puține personaje.

În funcție de temele abordate, romanele pot fi: sociale, istorice, de aventuri, polițiste, de dragoste, de anticipație (science-fiction) etc.

Distopia se definește prin contrast cu *utopia* (gr. *ουτοπία*, „loc care nu există”) care, în literatură, denumește orice construcție imaginară a unei societăți ideale. Fiind o utopie negativă, distopia descrie societăți ale viitorului profund dezumanizate de un control politic, tehnologic sau religios.

Uneori, distopia este o temă a literaturii **science-fiction** (abreviat SF), care inventează lumi posibile, plasate într-un context spațio-temporal imaginar, plecând de la ipoteze științifice și de la cunoștințele tehnice actuale. SF-ul se distinge atât de *fantastic*, care include o dimensiune inexplicabilă a evenimentelor, cât și de *fantasy*, în care intervine magia.

Dincolo de anumite stereotipuri tematice (invazia extraterestră, inteligența artificială etc.), proza SF invită la reflecție în privința viitorului posibil al umanității, fiind o formă de explorare literară a unor teme politice, culturale, ecologice etc.

Aplicații

- 1 Ce rol crezi că are împărțirea romanului în cele trei părți?
- 2 Menționează în ce fel s-a schimbat meseria de pompier în roman, față de lumea de astăzi.

- 3 În 1953, la data scrierii romanului, Ray Bradbury imaginează un univers avansat din punct de vedere tehnologic. Asociază aspectele la care se referă textul, notate în coloana din stânga, cu invențiile tehnologice din prezent, aflate în coloana din dreapta.

• microfonul minuscul pentru ureche	• roboți performanți
• emițătoarele radio de tip „scoică“	• căștile telefoanelor mobile
• pereți acoperiți de ecrane TV	• airpods
• Câinele Mecanic	• televizoare cu ecrane foarte mari

- 4 Citește fragmentul următor și precizează dacă aparține unei utopii sau unei distopii. Justifică-ți alegerea.

„Locul unde-și duceau thelemiții viața era numai po-doabă și frumusețe. [...] Viața li se desfășura nu după legi ori canoane, ci după voința și liberul lor arbitru, singura regulă a tagmei thelemite fiind:

FĂ CE-ȚI PLACE!

Și thelemiții se sculau când le plăcea, mâncau atunci când le era foame, beau când le era sete, se culcau atunci când le era somn. Dar viața nu le trecea nici fără de folos și nici în neorânduială.

Nu leneveau, nu se lăcomeau, ci căutau să-și ducă traiul pentru cât mai marele folos al trupului și, mai ales, al minții. Nu era niciunul, nici bărbat, nici femeie,

care să nu cunoască măcar cinci, șase limbi, care să nu știe să cânte la câteva instrumente. Viața și-o petreceau învățând, cântând, plimbându-se, stând de vorbă, bucurându-se că le-a fost dat să trăiască.“

François Rabelais, *Gargantua și Pantagruel*, traducere din limba franceză de Romulus Vulpescu

- 5 Grupează termenii din norul de cuvinte de mai jos, referitoare la genul science-fiction, în două categorii:
 - a teme;
 - b personaje specifice.

- 6 Menționează ce teme sau personaje din lista de la exercițiul precedent se regăsesc în *Fahrenheit 451*. Este romanul lui Ray Bradbury o operă literară specifică genului SF, din acest punct de vedere?
- 7 Care ar putea fi intenția literaturii SF? Alege dintre variantele de mai jos și justifică-ți opțiunea.
 - a Literatura SF se folosește de viitor pentru a pune întrebări asupra prezentului.
 - b Literatura SF se folosește de prezent pentru a pune întrebări asupra viitorului.

Provocări

Lucrați în grupe de 4 – 6 elevi. Discutați dacă finalul romanului propune o viziune pesimistă sau optimistă asupra viitorului umanității. Un reprezentant al fiecărei grupe va prezenta concluziile în fața clasei.

Lecția 3. Structuri textuale

Explorare

Lucrați în perechi. Indicați tipurile de structuri textuale pe care le recunoașteți în următoarele fragmente, precum și modul în care se îmbină unele cu altele.

„Cu simbolica lui cască numerotată «451» trasă peste figura flegmatică, ai cărei ochi ardeau cu o flacără portocalie la gândul dezastrului iminent – **scăpără aprinzătorul, iar casa fu înghițită de o vâlvătaie** enormă, care mistui și cerul nocturn, vopsindu-l în roșu, în galben și-n negru.“

Model: [structură descriptivă – (structură narativă marcată cu albastru) – structură descriptivă] = structura narativă este inserată în structura descriptivă

- a „Umblau în noaptea răcoroasă, pe trotuarul argintiu, și în aer parcă plutea o mireasmă difuză de caise și fragi proaspeți; însă uitându-se în jur, își dădu seama că așa ceva era cu neputință în toial toamnei.“

b „Și astfel, când casele din întreaga lume (aveai dreptate, deunăzi, să presupui asta) au fost impregnate și puse la adăpost de incendii, n-a mai fost nevoie de pompieri pentru vechile scopuri. Li s-a încredințat o nouă misiune, aceea de apărători ai liniștii noastre sufletești [...]“

c „Și noi am ars cărți. Le-am citit și le-am ars, de teamă să nu le găsească pompierii. [...] Ne-am spus că-i mai bine să păstrăm totul în capetele astea ale noastre, unde nimeni nu poate vedea sau bănuși ce se-ascunde.“

d „— Credeți că atunci oamenii au să vă asculte? — Dacă n-au s-asculte, o să mai așteptăm. O să transmitem oral copiilor noștri înțelepciunea cărților, iar copiii noștri au s-aștepte la rându-le și-au s-o transmită urmașilor lor. Se-nțelege că, în felul acesta, o bună parte din înțelepciunea lumii se va pierde.“

Repere

Textul epic presupune o structură complexă, în interiorul căreia se pot repera secvențele textuale de bază: narativă, descriptivă, dialogată, explicativă și argumentativă. La rândul lor, secvențele textuale dominante pot conține diverse **structuri textuale**, care se îmbină între ele:

- prin **succesiune** (o structură îi urmează alteia);
- prin **alternanță** (structurile apar în paralel una cu cealaltă);
- prin **inserție** (o structură apare în interiorul alteia).

Aplicații

- 1 Reprezintă grafic cele trei modelele de îmbinare a structurilor textuale.
- 2 Citește fragmentul următor, extras din PARTEA ÎNTÂI a romanului:

„Ce neplăcut lucru! De obicei, treaba asta semăna cu stingerea unei lumânări. Mai întâi veneau cei de la poliție și, vârandu-i victimei un căluș în gură, o târau, legată fedeleș, în mașinuța lor strălucitoare, așa încât găseai o casă goală când soseai. Nu te atingeai de nimeni, numai de lucruri! Și cum lucrurile nu suferă, nefiind simțitoare și nu pot nici să țipe, nici să geamă – cum ar putea să țipe sau să geamă femeia asta dintr-o clipă-n alta –, nimic nu-ți răsăia conștiința după aceea. Nu făceai decât curățenie. O treabă de portar, care are grijă să pună rânduială în toate. Repede. Aduceți kerosenul! Cine are un chibrit? Acum, însă, cineva săvârșise o greșală. [...] Montag se simțea iritat la culme. Femeia asta nu tre-

buia să fie aici, era destul de greu și fără ea!

Cărțile îi bombardau umerii, brațele, fața întoarsă în sus. Una dintre ele nimeri, destul de supusă, ca un porumbel alb cu aripile fluturânde, în mâinile lui. În lumina slabă, tremurătoare, se zărea o pagină desfăcută, ca o pană de culoarea zăpezii, cu literele gingaș zugrăvite pe ea. [...]

Azvrli cartea cât colo. Dar numaidecât după aceea o alta îi căzu în brațe.

— Montag, hai repede sus!

Mâna lui Montag se închise ca o gură peste carte, strivind-o cu o sălbatică devoțiune¹ și strângând-o apoi la piept. Cei de deasupra azvrleau teancuri de reviste în aerul plin de praf; cădeau ca niște păsări

¹ devoțiune (s.f.) – evlavie, pietate.

ucise, iar femeia stătea jos, ca o fetiță, printre cadavrele lor.

Nu, Montag personal nu făcuse nimic. Mâna lui făcuse totul. Mâna aceasta înzestrată cu un creier al ei, cu o conștiință și cu o curiozitate ce păreau să-i însuflă fiecare deget, devenise o hoată. Vârșe cartea la subraț, strângând-o cu putere la subsuoara transpirată. Apoi, tot ea ieșise goală, cu un gest de prestidigitator! Priviți-mă: sunt nevinovată! Iată!”

- Ce tip dominant de structură textuală reprezintă primul paragraf? Justifică-ți răspunsul.
- Explică semnificația figurilor de stil din secvența care descrie cartea ce cade peste Montag.
- Precizează dacă există structuri dialogate în fragmentul citat și motivează-ți răspunsul.

d Analizează paragraful final și extrage argumentele prin care pompierul își justifică, față de propria conștiință, gestul ilegal de a fura o carte.

e Imaginează-ți că ești Montag și porți un scurt dialog cu căpitanul Beatty, în care îți motivezi gestul, folosind un alt argument.

3 Cum se numește procedeul prin care se îmbină structurile din al doilea paragraf al fragmentului citat la exercițiul precedent?

4 Imaginează-ți că ai putea să salvezi o singură carte din biblioteca ta de la un incendiu. Discută cu colegul/colega de bancă despre această carte, folosind cel puțin trei structuri textuale diferite. Schimbați apoi rolurile. Ascultătorul va evalua prezentarea vorbitorului conform grilei de mai jos.

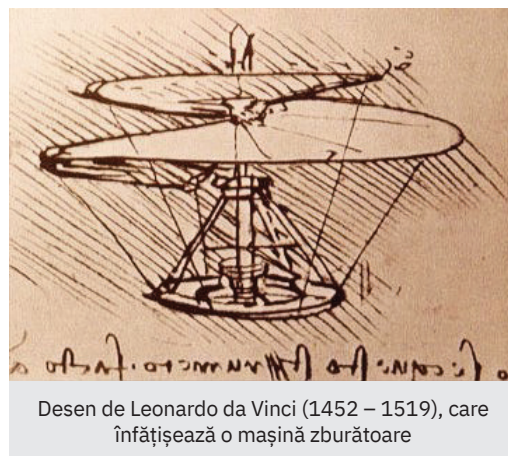
STRUCTURI TEXTUALE	😊	😐	😞
Vorbitorul a folosit structuri dialogate (adresarea la persoana a II-a, substantive în vocativ, enunțuri interogative etc.).			
Vorbitorul a folosit structuri narrative, relatând o acțiune la care iau parte personaje, într-o ordine logică și temporală.			
Vorbitorul a folosit structuri descriptive referitoare la cartea preferată, trăsăturile unui personaj, cadrul spațio-temporal al unei întâmplări etc.			
Vorbitorul a folosit structuri explicative (împrejurările în care a primit/achiziționat cartea, în care a citit-o etc.).			

Provocări

- Realizează un plan de evacuare în caz de incendiu pentru locuința ta, urmărind indicațiile de mai jos.
 - Desenează o schemă a locuinței, localizând camerele.
 - Gândește-te unde ar putea, cel mai probabil, să izbucnească un incendiu (bucătărie, locuri cu multe cabluri electrice, boilere etc.) și marchează aceste spații cu un X.
 - Trasează cu săgeți colorate cea mai scurtă cale spre ieșire pentru fiecare membru al familiei, ocolind locurile marcate cu X.
 - Notează cu E locul unde se află un extingtor.

Afișați, fiecare, planurile și faceți un tur al galeriei. Răspunde la eventualele întrebări de clarificare ale colegilor, folosind descrierea și explicația.
- Lucrați în grupe de 4 – 6 elevi. Imaginați un obiect din viitor. Descrieți-l în 50 – 60 de cuvinte, apoi notați o scurtă explicație despre cum se folosește. Compuneți, în final, un schimb de replici între inventator și un posibil investitor, în care să-i prezentați argumente referitoare la necesitatea producerii obiectului respectiv pe scară largă.

Desen de Leonardo da Vinci (1452 – 1519), care înfățișează o mașină zburătoare

Portofoliu

Scrie un scurt text narativ în care să integrezi structurile textuale lucrate în grupe la exercițiul 2 de la rubrica *Provocări*.

Lecția 4. Personajele. Conflictul

Explorare

- 1 Lucrați în grupe de 4 – 6 elevi. Realizați o listă a personajelor care apar în fragmentele citite, notând identitatea lor.
- 2 Precizează statutul personajelor din roman, referindu-te la următoarele criterii: principal/secundar, protagonist/antagonist, individual/colectiv.
- 3 Indică personajele care evoluează pe parcursul desfășurării acțiunii și pe cele care rămân neschimbate.
- 4 Autorul își construiește personajele în perechi antitetice. Identifică aceste perechi și explică în ce constă antiteza.
- 5 Păstrând grupele de la exercițiul 1, precizați care sunt conflictele din roman, reprezentate grafic în tabelul alăturat, și indicați tipul fiecăruia.

	vs.	
	vs.	
	vs.	
	vs.	
	vs.	

Repere

În operele epice, există două tipuri de conflict: exterior și interior.

Conflictul poate fi generat de situații precum următoarele:

- › omul intră în conflict cu altă persoană (ciocnire de interese, de valori între personaje etc.);
- › omul intră în conflict cu societatea (personajul încalcă normele sociale, politice, culturale, morale etc. ale comunității în care trăiește);
- › omul intră în conflict cu natura (personajul înfruntă forțele dezlănțuite ale naturii sau provoacă dezastre naturale);
- › omul intră în conflict cu tehnologia (personajul se confruntă cu inteligența artificială: roboți, androizi, nave spațiale etc.);
- › omul intră în conflict cu sine însuși (porniri, idei, atitudini contradictorii ale aceluiași personaj sau confruntarea cu propriile limite);
- › omul intră în conflict cu soarta sau cu forțele supranaturale.

Aplicații

- 1 Care crezi că este cea mai importantă sursă de conflict în roman? Explică-ți răspunsul.
- 2 Lucrați în perechi. Comentați descrierea inițială a personajului principal, referindu-vă la:
 - trăsăturile fizice;
 - rolul figurilor de stil;
 - trăsăturile psihice;
 - mijloacele de caracterizare.
- 3 Schimbarea profundă a lui Guy Montag începe din momentul când o întâlnește pe Clarisse. Recitește această scenă și explică modul în care pompierul este influențat de adolescentă.
- 4 Prenumele Clarisse derivă de la prenumele latinesc *Clara*, care înseamnă „cea strălucitoare”, „cea limpede”. Indică aspectele din portretul Clarissei care pot fi puse în relație cu această semnificație.

- 5 Crezi că moartea fetei este importantă pentru personajul principal? De ce?
- 6 Montag și Mildred, căsătoriți de zece ani, nu-și mai amintesc prima lor întâlnire. Ce sugerează acest fapt?
- 7 Menționează motivul pentru care Montag își dorește să citească.

- 8 Pe parcursul primelor două părți ale romanului, tot ceea ce Montag credea că este adevărat și corect se dezintegrează în fața ochilor lui. Indică două gesturi sau acțiuni semnificative ale personajului, care fac parte din procesul său de transformare.
- 9 De ce șeful pompierilor, Beatty, poate fi considerat un personaj negativ? Indică, în răspunsul tău, două trăsături ale acestuia.
- 10 Căpitanul Beatty nu ripostează în niciun fel atunci când Montag îndreaptă aruncătorul de flăcări spre el, ba chiar îl provoacă să-l folosească. Ce sugerează acest lucru?
- 11 Intră în dialog cu personajele romanului. Citește ce spune fiecare personaj despre sine, apoi alege-l pe cel căruia vrei să-i scrii, continuând răspunsurile date.

Mă numesc Montag și sunt pompier. [Pentru mine] este o plăcere să dau foc. E o muncă bună. Ardem cărțile, le facem scrum, apoi ardem și scrumul. Kerosenul e pentru mine un fel de parfum. Mă întrebi dacă sunt fericit? Să fiu cum? Fericit! Auzi ce prostie!

Stimate domnule Montag,

V-am cunoscut datorită lui Ray Bradbury, care v-a ales ca personaj principal în romanul său *Fahrenheit 451*. Am aflat că sunteți pompier și că trăiți în viitor, într-o lume în care rolul dumneavoastră este cu totul altul decât acela al pompierilor din lumea în care trăiesc eu: ardeți cărți (și nu numai!). Am mai aflat că multă vreme v-ați considerat munca bună pentru că vă plăcea să dați foc. Și am mai aflat, și asta m-a mirat cel mai mult, că nu vă gândiserăți niciodată la ferici-re. Acesta este motivul pentru care am hotărât să vă scriu. Vreau să aflați ce cred eu despre toate acestea.

Mă numesc Clarisse, am șaptesprezece ani și sunt nebună. Îmi place să privesc lucrurile și să simt în nări parfumul lor, uneori rămân trează toată noaptea, ca să mă plimb și să văd răsăritul soarelui. Îmi place să mă plimb pe ploaie. Psihiatrul vrea să știe de ce ies să mă plimb prin pădure, de ce mă uit la păsări și de ce prind fluturi.

Dragă Clarisse,

Suntem cam de aceeași vârstă și n-ar trebui să ne deosebim prea mult între noi, măcar din acest mo-

tiv. Tocmai de aceea m-a mirat felul în care vorbești despre tine și am simțit nevoia să-ți scriu pentru a-ți spune ce cred eu despre tine și despre lumea în care trăiești. Am luat această hotărâre mai cu seamă pentru că m-a uimit felul în care te-ai prezentat.

Mă numesc Beatty, sunt căpitan de pompieri și paznic al tihnei noastre sufletești. Eu cred că nu trebuie să le oferi oamenilor nimic echivoc, ca filosofia sau sociologia, ca să facă legătura între lucruri. Îndoapă-i cu date inofensive, umple-i cu „fapte“ până la refuz, să se simtă sufocați și totodată „sclipitori“ din punct de vedere informațional. Atunci vor avea impresia că gândesc, vor avea senzația de mișcare fără a se clinti din loc. Și vor fi fericiți. Regulă noastră este: Arde tot. Pentru că noi, pompierii, suntem Aducătorii de Ferici-re.

Domnule căpitan,

Chiar dacă nu v-ați dat seama, am fost martor la discuția dumneavoastră cu Montag, din după-amiaza în care l-ați vizitat, „îngrijorat“ fiind de starea sănătății lui. Numele meu nu este important, așa că nu vi-l voi spune. Mai important este, poate, să aflați ce am înțeles eu din demonstrația pe care i-ați făcut-o subalternului dumneavoastră și ce cred despre aceasta. Și mai ales ce înseamnă pentru mine a fi fericit.

Mă numesc Mildred și aș vrea să știu de ce trebuie să citesc? La ce bun? Mie îmi sunt suficienți cei trei pereți-ecran din salonul vorbitor și „familia“; iar când mă plictisesc, gonesc cu mașina pe autostradă.

Stimată doamnă,

Vă mărturisesc că întrebările dumneavoastră m-au mirat, dar m-au și pus pe gânduri. Încât am simțit nevoia să vă ofer propriile mele răspunsuri. Nu știu dacă vă vor atrage atenția și nici dacă vi se vor părea convingătoare, dar am să-mi încerc norocul.

Provocări

De ce crezi că este conflictul un factor necesar în textele epice? Scrie un răspuns de 8 – 10 rânduri.

Portofoliu

Realizează un blazon al personajului din roman care te-a impresionat cel mai mult.

Lecția 5. Semnificațiile textului

Explorare

- Alege varianta corectă dintre afirmațiile de mai jos.
 - Creatura mitică a cărei imagine apare pe uniforma lui Montag este:
 - centaur;
 - ciclop;
 - dragon;
 - pasărea Phoenix.
 - Afirmația: „Cărțile nu spun nimic.” îi aparține:
 - lui Beatty;
 - lui Faber;
 - lui Mildred;
 - lui Montag.
 - În final, Montag își va asuma păstrarea în memorie a cărții:
 - Călătoriile lui Gulliver* de Jonathan Swift;
 - Ecleziastul*;
 - Originea speciilor* de Charles Darwin;
 - Republica* lui Platon.
- Ce semnificație dai următoarelor simboluri din roman, care apar pe uniforma pompierilor? Valorifică, în răspunsul tău, informațiile oferite mai jos.

Phoenix este o pasăre mitică, de o frumusețe neasemuită, care se lasă consumată de foc și renaște din propria cenușă.

Salamandra este o specie de reptilă despre care anticii credeau fie că este în stare să trăiască în mijlocul focului, fără să fie mistuită de el, fie că se naște în foc și se hrănește cu acesta, fie că este capabilă să stingă focul.

- Cele patru elemente primordiale ale Universului sunt folosite de Ray Bradbury pentru a sublinia, simbolic, trezirea lui Montag și evoluția sa. Citește fragmentele următoare, apoi indică aspectele negative și pozitive ale elementelor și comentează semnificația lor.

Focul

- „— Focul e mișcarea perpetuă, lucrul pe care omul a năzuit dintotdeauna să-l născocoască, dar n-a

izbutit niciodată. [...] Adevărata frumusețe a focului constă în puterea lui de a distruge răspunerile și consecințele. Dacă o problemă devine prea complicată, o pui pe foc și gata! Tu, Montag, ai devenit o povară pentru mine, iar focul mi te va lua de pe umeri rapid și igienic, nelăsând nimic care să poată putrezi mai târziu. Antibiotic estetic și practic.“

- „Focul era însă acolo, iar Montag se apropia de el foarte încet, cu băgare de seamă. [...] Focul acesta care ardea cu o flacără albă și roșiatică, ce pâlpâia încet, i se păru ciudat: era un foc menit nu să ardă, ci să încălzească! Zări multe mâini ce se întindeau spre căldura lui [...]. Montag nu mai văzuse niciodată un asemenea foc. În viața lui nu-și închipuise că focul ar putea să și dea, nu numai să ia. Până și mirosul acestui foc era altul decât cel obișnuit.“

Aerul

- „Aerul din încăperea era răcoros, dar Montag simțea că se înăbușă. Nu voia să dea la o parte stuurile și să deschidă ferestrele cu două canaturi, căci ar fi însemnat să dea drumul lunii în încăperea. Cu sentimentul unuia care știe c-o să moară în cel mult o oră, din lipsă de aer, se îndreaptă pe băjbâite spre patul lui desfăcut, izolat și rece.“
- „Spusese «nu», dar în mintea lui se stârnise în aceeași clipă un vânt de undeva de după grila ventilatorului de acasă și-i răcorise fața, ca o adiere blândă.“

Apa

- „Urechile îi erau astupate de minusculele «scoici» – aparate de radio în miniatură, care revărsau spre țărnul cugetului ei neadormit un adevărat ocean electronic de sunete, melodii și vorbe. [...] În fiecare noapte valurile veneau și-o purtau pe înalta lor coamă sonoră, ducând-o, cu ochii larg deschiși, spre dimineață. În ultimii doi ani, Mildred înotase noapte de noapte în marea aceea, în care s-ar fi scufundat bucuroasă și de-aici înainte.“
- „Acum nu mai rămăseseră decât râul și Montag care plutea pe apa lui rece, într-o liniște neverosimilă, departe de oraș, de lumină și de urmăritori, departe de tot.“

Pământul

- „Deschise ușa dormitorului. Era ca și cum ar fi intrat în cripta rece, de marmură, a unui mausoleu după asfințitul lunii. O beznă deplină,

fără niciun zgomot din lumea argintie de afară; ferestrele erau închise ermetic, iar odaia părea un mormânt în care nu putea pătrunde niciun sunet din marele oraș.“

- „Cunoști, desigur, legenda lui Hercule și-a lui Anteu, uriașul atlet a cărui putere era fără margini atâta vreme cât stătea cu picioarele pe pământ; dar ridicat în văzduh de Hercule, a pierit, dezrădăcinat. Dacă legenda asta nu are ceva care se potrivește cu noi, cei de astăzi, din orașul ăsta, atunci se cheamă că eu nu-s în toate mințile.“

- 4 Explică titlurile celor trei părți ale romanului: *Vatra și salamandra*, *Ciurul și nisipul*, *Strălucirea focului*.
- 5 **Linia valorică.** Citește afirmația de mai jos, scrie pe un bilet acordul/dezacordul tău, apoi grupează-te cu colegii tăi care au aceeași opinie, într-o parte a clasei. Discutați și stabiliți câte două argumente pe care să le prezentați colegilor din cealaltă echipă, pentru a-i convinge să vi se alăture.

Legile sunt întotdeauna făcute pentru protecția cetățenilor.

- 6 De ce crezi că guvernul a interzis cărțile? Ai fi de acord cu interzicerea anumitor cărți? Explică-ți opțiunea.

- 7 Alege dintre citatele despre cărți de mai jos, pe cel despre care crezi că exprimă cel mai bine ideea romanului lui Ray Bradbury, apoi justifică-ți opțiunea.

- „Citim ca să știm că nu suntem singuri.“ (C.S. Lewis)
- „O carte poate fi, de asemenea, o stea, un foc viu care luminează în întuneric.“ (Madeleine L'Engle)
- „Nu avem nevoie de o listă de bine și rău, de table cu ce avem voie să facem și ce nu: avem nevoie de cărți, de timp și de tăcere. «Nu ai voie să...» e curând uitat, dar «A fost odată ca niciodată» dăinuie pentru totdeauna.“ (Philip Pullman)
- „— Cel care citește trăiește o mie de vieți înainte să moară, spuse Jojen. Cel care nu citește, trăiește doar una.“ (George R.R. Martin)
- „Odată ce înveți să citești, vei fi pentru totdeauna liber.“ (Frederick Douglass)
- „Să alegi cinci cărți favorite e ca și cum ai alege cinci părți ale corpului pe care ai prefera să nu le pierzi.“ (Neil Gaiman)

Sursa: <http://www.cartedelaora5.ro>

- 8 Lucrați în grupe de 4 – 6 elevi. Imaginați-vă o lume distopică și creați un poster prin care să o descrieți.
- 9 Compară societatea descrisă în roman cu societatea din prezent, indicând două asemănări și două diferențe.
- 10 Citește fragmentul de mai jos. De ce crezi că profesorul Faber îi spune lui Montag că, de fapt, acesta nu are nevoie de cărți?

„Nu de cărți ai nevoie dumneata, ci de unele dintre lucrurile care erau cândva în cărți. [...] Ceea ce-ți trebuie dumitale poate fi găsit în vechile plăci de patefon, în vechile filme și la vechii prieteni. De asemenea, în natură și în dumneata însuși.“

Provocări

Completează, în caiet, tabelul de mai jos, menționând acordul/dezacordul cu afirmațiile din romanul *Fahrenheit 451* și notând apoi o scurtă justificare.

Afirmație	Acord	Dezacord	Justificare
„Televizorul îți spune ce anume să gândești; îți impune gândurile lui.“			
„E un obicei care poate da naștere la încurcături, începi prin a întreba de ce lucrurile sunt așa și nu altfel și sfârșești prin a fi nefericit de-a binelea, dacă perseverezi.“			

Portofoliu

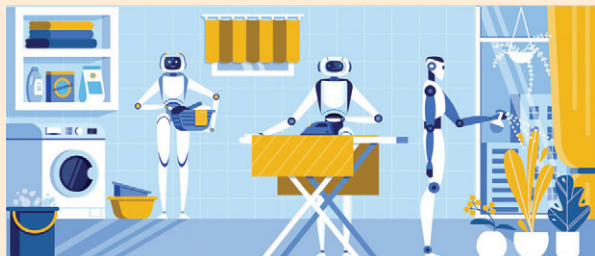
Scrie un text în care să convingi pe cineva fie că lumea de astăzi este mai bună decât va fi cea din viitor, fie că lumea din viitor va fi mai bună decât este cea din prezent.

Lecția 6. Textul nonliterar (textul de opinie)

Pentru început

Dacă ai avea un robot/android numai al tău, ce activități l-ai pune să îndeplinească?

Text de bază

Când vei fi adult, e posibil să nu ai loc de muncă

după Yuval Noah Harari

Habar nu avem cum va arăta piața muncii în 2050. Părerea generală este că învățarea automată și robotica vor schimba aproape toate sectoarele muncii – de la fabricarea iaurturilor la predarea cursurilor de yoga¹.

De la începutul revoluției industriale, pentru fiecare slujbă pierdută în favoarea unei mașini a fost creată o slujbă nouă, iar nivelul mediu de trai a sporit simțitor. Totuși, avem motive întemeiate să credem că de această dată va fi diferit și că învățarea automată va schimba cu totul regulile jocului.

Oamenii au două tipuri de abilități – fizice și cognitive². În trecut, mașinile le-au făcut concurență oamenilor doar în ceea ce privește abilitățile fizice, în vreme ce oamenii și-au păstrat un avantaj enorm în fața mașinilor – cunoașterea. Astfel, pe măsură ce muncile manuale din agricultură și industrie au fost automatizate, au apărut noi locuri de muncă în sfera serviciilor care necesitau abilități cognitive pe care le dețineau doar oamenii: învățare, analiză, comunicare și înțelegerea emoțiilor umane. Totuși, IA³ începe să-i întrecă pe oameni la tot mai multe dintre aceste abilități, inclusiv în ceea ce privește înțelegerea emoțiilor umane⁴.

În ultimele decenii, cercetările le-au permis savanților să înțeleagă mult mai bine cum iau oamenii decizii. S-a dovedit că toate alegerile noastre, de la mâncare la parteneri, nu se datorează unui liber-arbi-

¹ *yoga* (s.f.) – (aici) ansamblu de exerciții care duc la stăpânirea deplină a organismului uman.

² *cognitiv* (adj.) – referitor la cunoaștere.

³ *IA* – prescurtare pentru inteligență artificială.

⁴ Vezi, de exemplu, performanțele inteligenței artificiale mai bune decât ale oamenilor în zbor și mai ales în simularea zborului de luptă. (n.a.)

tru misterios, ci mai curând câtorva miliarde de neuroni care calculează probabilități într-o fracțiune de secundă. Asta înseamnă că IA îi poate întrece pe oameni chiar și în privința sarcinilor care necesită, chipurile, „intuiție“. Un șofer care anticipează intențiile unui pieton, un bancher care evaluează credibilitatea unui client și un avocat care analizează atmosfera de la masa negocierilor nu se bazează pe vrăjitorie. O IA dotată cu senzorii potriviți ar putea face toate acestea cu mult mai multă acuratețe și precizie decât un om.

Mai mult, două abilități nonumane deosebit de importante pe care le deține IA sunt acelea de a se conecta și updatea⁵.

De exemplu, mulți șoferi nu sunt la curent cu toate regulile de circulație care se schimbă și deseori le încalcă. În schimb, toate mașinile autonome pot fi conectate una cu alta. Iar dacă Ministerul Transporturilor decide să schimbe vreo regulă de circulație, toate vehiculele autonome pot fi updatate ușor exact în același timp și toate vor respecta întocmai noile reguli.

În mod asemănător, dacă Organizația Mondială a Sănătății identifică o nouă boală sau dacă un laborator produce un medicament nou, este aproape imposibil să updatezi toți doctorii umani din lume în legătură cu aceste progrese. În schimb, chiar dacă ai zece miliarde de doctori IA în lume, tot poți să-i updatezi pe toți într-o fracțiune de secundă.

Ați putea obiecta că, înlocuind indivizii umani cu o rețea de computere, vom pierde avantajele individualității. De exemplu, dacă un doctor uman ia o decizie greșită, nu ucide toți pacienții din lume și nu blochează dezvoltarea tuturor medicamentelor noi. În schimb, dacă toți medicii sunt de fapt un singur sistem, iar acel sistem face o greșeală, rezultatele ar putea fi catastrofale. La drept vorbind însă, poți să rulezi mulți algoritmi alternativi pe aceeași rețea, astfel încât o pacientă dintr-un sat izolat din junglă să poată accesa prin intermediul smartphone-ului ei nu doar un doctor competent, ci o sută de medici IA diferiți.

În mod asemănător, vehiculele autonome ar putea să le ofere oamenilor servicii mult mai bune de transport și, mai ales, să reducă mortalitatea cauzată de accidente de circulație. Am înlocui toți șoferii umani cu computere și am reduce, potrivit estimărilor, numărul morților și răniților în accidente rutiere cu circa 90%.

Iată de ce ar fi nebunie curată să blocăm automatizarea în domenii precum transporturile și serviciile medicale doar pentru a proteja locurile de muncă ale oamenilor. La urma urmelor, ar trebui să protejăm în definitiv oamenii – nu slujbele. Șoferii și medicii disponibilizați vor trebui să-și găsească pur și simplu altceva de făcut.

Traducere din limba engleză de Lucia Popovici

⁵ *a updatea* (vb., englezism, pron. apdata) – a adăuga informații noi pentru a aduce la zi.

Impresii după prima lectură

Notează primele tale impresii despre textul *Când vei fi adult, e posibil să nu ai loc de muncă*, după Yuval Noah Harari, completând enunțurile următoare:

Mi s-a părut interesant ...

Mi s-a părut util textul, fiindcă ...

Am reținut din text că ...

Nu am înțeles destul de clar ...

Explorare

- Când vei fi adult, e posibil să nu ai un loc de muncă* face parte din categoria textelor literare sau nonliterare? Justifică-ți răspunsul, apelând la: **a** un exemplu legat de conținut; **b** un exemplu legat de modul în care este scris.
- Explică intenția autorului, având în vedere titlul textului.
- Care crezi că este receptorul pe care îl are în vedere autorul?
- Formulează tema textului.
- Prin ce mijloace este exprimată atitudinea autorului în acest text?
- Precizează ce structuri textuale recunoști și exemplifică-le.

Repere

Textul de opinie este un text nonliterar în care autorul (de regulă, un specialist) își expune opiniile legate de o temă, cu scopul de a convinge cititorii de adevărul unei idei.

Orice text de opinie presupune:

- susținerea opiniei cu argumente raționale (fapte, dovezi, deducții logice) și emoționale (impresii);
- utilizarea unor strategii, precum **obiecția** (formularea unei idei care se opune celei afirmate de autor, pentru a o respinge), **concesia** (acceptarea parțială a unei idei opuse), **analogia** (găsirea unor asemănări între propria teză și alte idei sau situații), **examenul critic** (evaluarea punctelor tari și a punctelor slabe ale opiniei) etc.
- folosirea unor conectori pentru a evidenția **ierarhia argumentelor** (*mai întâi..., apoi..., în cele din urmă...*) sau legătura dintre idei: **adaosul** (*mai mult*), **analogia** (*la fel*), **concesia** (*totuși, cu toate acestea*), **concluzia** (*așa că, așadar*), **confirmarea** (*într-adevăr*), **consecința** (*astfel, în consecință*), **exemplificarea** (*de exemplu*), **explicația** (*pentru că, de aceea*), **obiecția**, **opoziția** (*din contră, în schimb*), **rectificarea** (*de fapt, mai bine zis*) etc.

În textele de opinie predomină structurile argumentative și explicative, dar pot exista și secvențe de dialog fictiv (de exemplu, dacă autorul se raportează la publicul cititor sau dacă discută în contradictoriu cu un eventual adversar de idei) sau structuri narative și descriptive, cu rol de exemplificare.

Aplicații

- Indică argumentele folosite de autor pentru a demonstra că, în viitor, piața muncii se va schimba din cauza dezvoltării IA. Care dintre argumente ți se pare mai puternic? Explică de ce.
- Exprimă-ți părerea față de viziunea asupra viitorului propusă de autor.
- Asociază formulările de mai jos cu una dintre următoarele semnificații: *analogie, concesie, concluzie, consecință, exemplificare, explicație, obiecție, opoziție*. „asta înseamnă că” • „astfel” • „ați putea obiecta că” • „de exemplu” • „iată de ce” • „în mod asemănător” • „în schimb” • „la drept vorbind” • „la urma urmelor” • „totuși”

Provocări

Citește pe internet interviul dat de robotul Sofia, în 10 mai 2018, la postul ProTV (<https://www.dailymotion.com/video/x6jbbvev>), și identifică ideile asemănătoare cu cele din textul lui Yuval Noah Harari.

Autoevaluare (L1 – L6)

- Completează, în caiet, următoarele afirmații:
- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
 - Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
 - Cel mai dificil mi s-a părut ...

MINITEST

Lecția 7. Noi pagini – alte idei

Text auxiliar

Ai aflat din *Fahrenheit 451* că oamenii, ademeniți de viteza dezvoltării tehnologice, pot clădi o societate care-i înăbușă și-i strivește. În fragmentul care urmează, extras din povestirea *Prima lecție de geometrie* de Ov.S. Crohmălniceanu (1980), vei vedea cum, într-o lume care seamănă cu a noastră, se petrece o conjunctură miraculoasă a aștrilor, cu efecte neobișnuite la nivel social.

Citește fragmentul de mai jos, care reprezintă finalul textului, completând un **jurnal cu dublă intrare**. Transcrie în prima coloană pasajele care ți-au atras atenția și explică în a doua coloană ce te-a impresionat în pasajul selectat.

[Într-o toamnă, cu 11 ani în urmă, o dungă aurie apare pe cer. Savanții și astrologii se întrec în teorii și ipoteze despre originea și efectele acesteia, însă misterul persistă. Profesorul Rocus este și el preocupat de enigmaticul fenomen, mai ales că urmărește cu atenție performanțele intelectuale ale elevilor săi, pentru care compune mereu grafice. Speranța lui în progresul inteligenței umane se leagă și de propria limită: nu reușise, în tinerețe, să rezolve problema celor patru culori, care presupunea să demonstrezi că numai patru culori sunt necesare și suficiente pentru a avea pe o hartă oarecare, în toate cazurile posibile, suprafețe vechi colorate diferit.]

Rocus desenă pe tablă două dreptunghiuri egale, unul culcat și celălalt în picioare, explicând cum pot fi suprapuse printr-o translație și o rotație. Repetă exemplul cu niște segmente de cerc. Mai făcu câteva aplicații spre a verifica dacă a fost înțeles. Copiii păreau foarte vioi, prinseseră repede procedeul și răspundeau prompt și exact la întrebările pe care li le adresa.

Încurajat, Rocus scoase la tablă un băiețuș blond din banca întâi, cu ochi negri, licăritori. Îi ceru să-și descalțe sandaia stângă. Îi arătă cum să o așeze pe tablă și să-i reproducă exact conturul cu creta. Îi spuse apoi să facă același lucru alături, cu sandaia dreaptă. Băiatul execută amuzat operația; exercițiul devenea un fel de joc care îl interesa. Clasa, la rândul ei, aștepta cu curiozitate să vadă ce avea să se întâmple. Pe tablă rămăseseră desenate două urme mici, albe și timide de pași într-o pustietate neagră. „Acum – întrebă Rocus – câte mișcări sunt necesare pentru a face ca figurile acestea să coincidă?” Băiatul privi cele două urme de pe tablă și rămase gânditor. Rocus, cu graficele lui în minte, pândea încurcat răspunsul. Copilul medită cam un minut, apoi spuse foarte sigur de sine: „Două, o translație și o rotație”. Rocus se feri să arate că răspunsul nu-l mulțumea. Se întoarse către clasă și repetă întrebarea: „Voi ce credeți?” Copiii îl priveau cu ochi scânteietori, mai mult decât atenți. Păstrau toți o tăcere ușor intrigată: pe fețele lor se citea o vie mirare. De ce nu fusese acceptat răspunsul? Problema li se părea cât se poate de simplă. Rocus insistă: „Gândiți-vă bine, e vorba ca figurile să se suprapună perfect, fără a se desprinde de pe suprafața pe care se află.” [...] În clasă începu să se simtă un vag neastâmpăr. Capetele în-

toarse nervos spre Rocus, fețele întrebătoare încercau să afle ce vrea omul acesta care refuza să admită evidențele. „Nu e nimeni de altă părere?” – întrebă bătrânul dascăl. Urmară iar câteva minute de tăcere, apoi câteva voci, timide întâi, dar prinzând tot mai mult curaj pe măsură ce deveneau un mic cor, reluară primul răspuns întărindu-l, ca și cum ar fi vrut să-i comunice o nuanță protestatară. Rocus cercetă încă o dată fețele copiilor, plimbându-și privirile peste lentilele ochelarilor săi groși, se reîntoarse la catedră și spuse: „Bine, atunci scoateți toți o foaie de hârtie și arătați-mi cum vedeți realizându-se suprapunerea aceasta”. Era puțin dezamăgit. De obicei, măcar unul, dacă nu doi sau chiar trei elevi, reușeau să-și dea seama că figurile orientate contrar, spre stânga și spre dreapta, deși au o înfățișare identică, nu se pot suprapune prin mișcări de translație sau rotație plană. „Cu seria asta am să am de furcă”, reflectă Rocus. Deschise catalogul și începu să-l răsfoiască, așteptând să treacă timpul de care clasa avea nevoie pentru a face exercițiul. Mai nutrea speranța că mulți vor da curând semne de perplexitate, verificând că nu pot realiza suprapunerea urmelor, așa cum credeau. După vreo zece minute ridică privirile din catalog spre a număra câți au ajuns până acum să constate dificultatea problemei. Nu descoperi însă niciun copil care să stea descumpănit în fața foii de hârtie. Toți lucrau grăbiți cu capetele lor tunse aplecate asupra pupitrelor, desenând și ștergând concentrați. [...] Deodată observă că un băiat, în fund, tăia seama cu lama o fâșie de hârtie și se chinuia să-i lipească acum capetele, după ce-i dăduse însă o răsucire, astfel încât o margine să vină inversată peste cealaltă. Îi urmări gesturile, uluit. Băgă de seamă, după puțin timp, că și altul, în față, face același lucru. Apoi descoperi încă doi, preocupați să confecționeze astfel de rotocoale sucite ca niște covrigi.

Coborî de la catedră și se apropie consternat de unul din copii. Pe fâșia de hârtie recunoscuse desenate diferitele poziții ale urmei drepte, care printr-o translație, ajunge treptat, întoarsă și răsturnată, la cea stângă. O rotație indica pe urmă cum poate fi obținută suprapunerea perfectă. Copiii își imaginaseră și construiseră modelul

▷ a ceea ce se numea în topologie¹ „suprafața lui Möbius²“. Pe ea, într-adevăr, figurile se puteau răsuci fără a o părași, întorcându-se de la stânga la dreapta sau invers. Cu prinz de o agitație subită, Rocus porni să colinde spațiile libere dintre șirurile de bănci. Cei mai mulți copii nici nu recurseseră la modelul intuitiv. Pe hârtiile din fața lor suprafața lui Möbius apărea desenată cu umbre care sugerau curbările și pozițiile primei urme, deplasate până a o face să coincidă cu a doua. Rocus se îndreptă spre tablă, pășind parcă sub o atracție hipnotică. Luă buretele și creta, dar rămase cu ele în urmă, încurcat. Se întoarse și privi încă o dată clasa, ca și cum o vedea pentru întâ-

¹ *topologie* (s.f.) – ramură a geometriei care studiază proprietățile figurilor din spațiu.

² „suprafața/banda lui Möbius“ – un model de suprafață cu o singură față, descoperit de savantul german August Ferdinand Möbius în 1858.

ia oară. Din locul unde stătea, capetele copiilor ridicate spre el îi apăreau iarăși topite de „dunga aurie“ într-o singură pată luminoasă, vibrantă și confuză. Rocus încercă brusc o senzație sfâșietoare de inutilitate. În clipa următoare însă, simți că sufletul îi e năpădit fulgerător și de o copleșitoare certitudine. Aceasta convertea automat sentimentul inferiorității într-o satisfacție imensă, numai de el știută și care se comunica spiritului său ca o beție dulce. Șterse încet tabla. Desenă cu grijă un fragment de hartă imaginară cuprinzând mai multe țări, despărțite între ele prin hotarele lor. Îl chemă pe băiețușul blond din față și-i dădu creta. Se îndreptă apoi fără grabă spre fundul clasei, luă loc greoi în ultima bancă și ceru un caiet. Enunță, stăpânindu-și emoția, cât putu de clar, problema celor patru culori. Pe urmă, cu ochii țintă la tablă și cu stiloul în mână, așteptă liniștit să noteze tot ce avea să afle, ca un școlar silitor.

Discutarea textului

- Schimbă jurnalul tău cu jurnalul colegului/colegei de bancă și discutați impresiile voastre de lectură.
- Școala unde se petrece acțiunea din fragmentul citat are șiruri de bănci, tablă, cretă și burete, iar profesorul frunzărește un catalog. Când crezi că are loc întâmplarea? Alege dintre variantele de mai jos sau propune alta, apoi justifică-ți opțiunea.

a în trecut;	c în prezent;
b în viitor;	d într-o dimensiune alternativă.
- Menționează cui îi aparține vocea care povestește întâmplarea.
- Indică personajul individual și personajul colectiv din text.
- Răspunde succint la următoarele întrebări:
 - Ce materie predă profesorul Rocus?
 - Care este subiectul lecției din ziua respectivă?
- Cum complică profesorul exercițiul, după ce le explică elevilor mișcările necesare pentru a supra-pune figurile?
- Ce răspuns așteaptă Rocus de la elevii săi la problema enunțată?
- Care este atitudinea elevilor atunci când văd că profesorul nu înțelege răspunsul lor?
- Lucrați în perechi. Scrieți un rezumat al fragmentului propus.
- Comentează secvența următoare: „Rocus încercă brusc o senzație sfâșietoare de inutilitate. În clipa următoare, însă, simți că sufletul îi e năpădit fulgerător și de o copleșitoare certitudine.“
- Explică în ce fel pare să fi influențat „dunga aurie“ generația de copii născuți în toamna apariției sale.
- Exprimă-ți părerea față de gestul profesorului din finalul textului. Crezi că și profesorii au de învățat de la elevi?

Biblioteci deschise

▷ Cărțile următoare îți propun noi imagini ale lumilor posibile ale viitorului.

În această distopie, autoarea imaginează America viitorului împărțită în 12 districte sărace, conduse de un Capitoliu puternic și corupt. Anual, se organizează un concurs în care 12 tineri se înfruntă, pentru ca unul singur să învingă, iar districtul acestuia să primească provizii suplimentare.

Viitorul SF și trecutul mitologic se intersectează în această poveste. O navă spațială capabilă de salturi intergalactice eșuează pe o planetă similară Pământului, iar supraviețuitorii întâlnesc aici o lume desprinsă din poveștile străvechi ale pământenilor, cu vrăjitoare, zmei, stânci vorbitoare și centauri.

Lecția 8. Modele comportamentale în textele literaturii universale

Pentru început

Notează, într-un tabel asemănător celui de mai jos, cât mai multe divinități din mitologia greco-romană, asociindu-le cu unul dintre cele patru elemente primordiale.

Aer	Apă	Foc	Pământ

Explorare

- 1 Lucrați în grupe de 4 – 6 elevi. Discutați despre semnificația elementelor primordiale în mitologia greco-romană. Completați, în caiete, primele două coloane ale tabelului dat și prezentați-le celorlalte grupe. Citiți apoi textul următor și completați, pe parcursul lecției, a treia coloană.

Știu	Vreau să știu	Am învățat

Unul dintre cele mai cunoscute mituri ale Greciei antice este al lui Prometeu, o narațiune strâns legată de condiția umană. Menționat pentru prima dată în *Teogonia* lui Hesiod (secolul al VIII-lea î.H.), titanul¹ Prometeu l-a ajutat pe Zeus să preia puterea în Olimp. Acest personaj este cunoscut însă ca binefăcătorul oamenilor. Din iubire pentru ei, Prometeu l-a înșelat pe Zeus de două ori. Gesturile lui au avut însă nu numai consecințe pozitive, ci și negative.

Prima dată a împărțit inechitabil un taur sacrificat la Mekone, în cadrul unui ritual: pentru zei, a înfășurat oasele în grăsime, iar pentru oameni a păstrat carnea bună, acoperită de stomacul animalului. Zeus a înțeles păcăleala și s-a înfuriat, dar a acceptat sacrificiul, ca să-i poată pedepsi pe oameni lăsându-i fără unica lor sursă de foc, fulgerele sale. Un alt motiv pentru acceptarea împărțirii lui Prometeu de către Zeus a fost

faptul că oasele dure simbolizau nemuirea, în timp ce carnea simboliza condiția muritoare a oamenilor. Iată cum, vrând să-i protejeze pe oameni, titanul le-a hotărât de fapt natura trecătoare.

Al doilea gest al lui Prometeu împotriva lui Zeus a fost să fure focul divin și să-l ducă oamenilor într-o tulpină de narthex², scobită. Însă acest foc furat, nefiind un dar de la zei, s-a transformat și într-un element negativ, fiindcă Zeus s-a răzbunat ulterior, trimițându-le oamenilor toate nenorocirile ascunse în cutia dăruită Pandorei, prima femeie muritoare.

Plin de mânie, Zeus l-a condamnat pe Prometeu la chinuri eterne: să fie înlănțuit de o stâncă a muntelui Caucaz, iar un vultur să-i mănânce zilnic ficatul ce se regenera în fiecare noapte.

- 2 Indică cele două acte de răzvrătire comise de Prometeu împotriva lui Zeus.
- 3 Care este, de fiecare dată, motivul revoltei lui Prometeu?
- 4 Precizează consecințele celor două gesturi de revoltă ale titanului.
- 5 Menționează care crezi că au fost beneficiile focului pentru civilizația umană.

¹ titan (s.m.) – fiecare dintre cei 12 fii ai lui Uranus și ai Geei care s-au răsculat împotriva lui Zeus pentru supremație.

² narthex (s.m.) – plantă mediteraneeană cunoscută și ca feniculul uriaș.

Repere

Mitologia greco-romană a modelat cultura europeană și, ulterior, pe cea universală, fiind o sursă permanentă de teme, subiecte, personaje, prelucrate și modificate de-a lungul timpului, până astăzi.

Miturile fac parte din viața noastră cotidiană nu numai prin istoriile fabuloase ale zeilor și ale eroilor, rescrise și reinterpretate neîncetat, ci și prin imagini și simboluri (în artele plastice, în cinematografie, benzi desenate sau în reclame etc.) ori prin expresii curente pe care le utilizăm, precum: *călcâiul lui Ahile*, *cornul abundenței*, *cutia*

Pandorei, firul Ariadnei etc. Eroii mitologici oferă, în egală măsură, **modele comportamentale** la care oamenii se raportează neîncetat.

Mitul lui Prometeu este important în cultura europeană. A dăruii oamenilor focul este gestul fundamental care stă la originea întregii civilizații umane. Aflat în posesia focului, neamul omenesc a putut depăși condiția animalică învățând să-și prepare hrana, a putut practica meșteșugurile și ingineria prelucrând metalele, a putut dezvolta științele și artele – a devenit astfel asemenea zeilor. Prometeu este un **erou civilizator**, încrezător în forța și priceperea omului, un **simbol al progresului**. Îndrăzneala de a-l înfrunta pe atotputernicul Zeus îl face, de asemenea, un **simbol al revoltei împotriva tiraniei**. Chiar și pedeapsa pe care o primește oferă oamenilor o lecție de viață: cine întrece măsura va fi pedepsit.

Aplicații

- 1 Citește fragmentul următor, extras din piesa antică *Prometeu înălțuit* de Eschil (525 – 456 î.H.), în care titanul descrie corului alcătuit din oceanide, nimfe ale mării, binefacerile aduse de el omenirii.

PROMETEU

Voi să nu credeți că de slab sau de semet
Am amuțit: alt gând îmi mușcă inima
Când văd ce chinuită este soarta mea.
Căci cine altul decât mine-a dăruit
Puterea tuturor acestor zei de azi?

Gustave Moreau (1826 – 1898), *Prometeu* (1868)

Dar despre asta voi tăcea; nu voi vorbi
Nimic decât ceea ce știți voi înșivă:
Cum am făcut pe muritori din tonți, isteți,
Trezindu-le din adormire spiritul.
Voi spune-aceasta nu ca să-i vorbesc de rău,
Ci ca iubirea mea spre dâșii s-o vedeți:
Priveau cu ochii, însă nu vedeau cu ei;
Aveau auz, dar n-auzeau nimic cu ei;
Mult timp în volburi de năluci le-nvălmășeau
Pe toate. Nu știau nici dulgheria ce-i,
Nici casele-nsorite cum se făuresc.
Asemenea mărunțelor furnici trăiau
Retrași în ascunzișurile grotelor.
Nu cunoșteau prin semne sigure când vin
Temuta iarnă, primăvara veselă
Sau vara pururi darnică, ci bâjbăiau
Nepricepuți. Iubindu-i, eu i-am învățat
Ce-i răsăritul, ce-i apusul stelelor.
Le-am dat știința foarte-naltă-a cifrelor
Și folosirea literelor; în sfârșit
Le-am dat memoria¹, ce-i mama muzelor.
Eu fui întâiul care boii-n jug i-a pus,
Silindu-i ca prin vajnicele lor puteri
Să ușureze opintirea omului,
Și care caii plini de foc i-a înhămat
La car, podoabă strălucitei bogății.
Eu fui întâiul care nave-a construit
S-alunece cu aripi de in în larg de mări.
Iar eu, cel care pentru neamul muritor
Făcui acestea toate, nu-mi gădesc un sfat
Să scap de suferința mea de azi.

CORUL

Grea suferință-nduri; pierzându-ți cumpătul
Te zbați ca vraciul slăbănog căzut bolnav
Și-n disperarea ta nu poți descoperi
Ce leacuri ți-ar tămădui durerile.

PROMETEU

Ca și mai tare să te miri, ascultă-acum
Ce meșteșuguri și căi noi am născocit.
Întâi și-ntâi, când cineva cădea bolnav

¹ Referire la Mnemosyne, zeița memoriei, mama celor nouă muze.

N-avea nimica să-l ajute, nici fierturi,
Nici alifii, balsamuri, ci se mistuia
Lipsit de leacuri, până când eu în sfârșit
Le-am arătat amestecul ierburilor
Cari toate morburile¹ lor le vindecă.
I-am lămurit cum să-și prevadă sortile,
I-am învățat să-și talmăcească visele. [...]
N-a fost de-ajuns atât; se află cineva
Să spună că-naintea mea descoperi
La oameni avuțiile pământului:
Arama, fierul dur, argintul, aurul?
Nu-i nimeni, căci ar fi un mincinos.
Pe scurt: azi toate meșteșugurile lor
Trudiții oameni de la Prometeu le au.

CORUL

Acuma lasă grija muritorilor;
Gândește-te la mântuirea ta. Avem
Speranța că, descătușat odată, tu
Nu vei fi mai puțin puternic decât Zeus.

PROMETEU

Nu asta-i voia Moirei² care pe noi toți
Ne mână; mii de suferinți mai am să-ndur
Pân' la scăparea mea; deșeptăciunea e
Cu mult mai slabă decât tainicul Destin.

Traducere din limba greacă de I. Costa

- 2 Numește personajele din fragmentul citat și indică statutul lor: **a** zeități; **b** titani; **c** oameni.
- 3 Precizează în ce stare erau oamenii înainte de a fi ajutați de Prometeu.
- 4 Comentează versurile următoare: „Priveau cu ochii, însă nu vedeau cu ei;/Aveau auz, dar n-auzeau nimic cu el“.
- 5 Care crezi că este rolul corului în piesă? Alege dintre variantele de mai jos și motivează-ți răspunsul.
 - a** oferă informații care ajută la înțelegerea derulării evenimentelor;
 - b** dezvăluie ceea ce personajul nu poate rosti (secrete, temeri, speranțe);
 - c** precizează cum ar trebui să reacționeze publicul la întâmplările de pe scenă (cu emoție, compasiune etc.);

¹ *morb* (s.n.) – boală.

² *Moira* (pl. *Moire*) – divinitate greacă personificând destinul.

d fiind o voce colectivă, prezintă perspectiva comunității asupra personajului sau asupra acțiunilor acestuia.

- 6 Ce i-a învățat Prometeu pe oameni?
- 7 Nu toate învățăturile pe care le enumeră Prometeu sunt legate în mod direct de *foc*. Cu ce simbol ai putea asocia focul, în acest caz?
- 8 De ce crezi că Prometeu amintește de memorie ca de un câștig al umanității?
- 9 Există, atât în literatura universală, cât și în cea română, numeroase ecouri ale mitului prometeic. Citește fragmentele de mai jos și compară-le cu imaginea lui Prometeu din piesa lui Eschil.

„Într-un avânt sălbatec te-ai dus până la stele
Și te-ai întors, aprinsă, cu una dintre ele.
Că mâna îți arsese, cu care-ai scormonit
În jarul alb din câmpul de sus, ești răsplătit.
Ai pus-o să răsară, să-ți ardă-n vatra goală.
A fost, biruitoare, întâia ta răscoală.“

Tudor Arghezi, *La stele*

„M-ați izgonit!
Mă-ntorc în nemurire,
Să-mi caut altă omenire-n loc;
Să-i dau și ei mistuitorul foc;
Și ferecat de-o nouă-nlănțuire
S-aștept să se mai năruie un cer,
Să mă mai latre încă-o omenire,
Și-așa, din izgonire-n izgonire,
Să-mi port prin Haos răsul meu stingher.“

Al. Philippide, *Izgonirea lui Prometeu*

- 10 Lângă barajul hidrocentralei de la Vidraru (Argeș) apare statuia lui Prometeu cu fulgerul în mână, realizată în 1965 de sculptorul Constantin Popovici. Ce mesaj crezi că transmite aceasta?

Provocări

În grupele inițiale, creați o hartă conceptuală a binefacerilor pe care Prometeu le-a adus oamenilor, fie desenată pe o coală albă, fie virtuală, folosind aplicația educațională Popplet. Afișați apoi hărțile în clasă și realizați turul galeriei sau publicați-le la un avizier virtual al clasei (vezi Lino, la adresa <http://en.linoit.com/>).

Lecția 9. Argumentare și persuasiune

Pentru început

Citește fragmentul de mai jos, în care Gulliver ajunge în Laputa, insula zburătoare, și vizitează academia din capitală.

Am vizitat și școala de matematică, unde profesorul le preda elevilor după o metodă pe care noi, cei din Europa, cu greu ne-am putea-o închipui. Fiecare problemă și demonstrație era scrisă pe o azimă¹, cu cerneală făcută din tinctură cefalică². Școlarul trebuia să înghită azima pe stomacul gol și în următoarele trei zile să nu mănânce nimic decât pâine și apă. Pe măsură ce azima era mistuită, tinctura i se urca la creier, ducând și problema cu sine. Deocamdată, succesul acestei metode nu dăduse rezultatele dorite, în parte datorită unei erori în *quantum satis*³ sau în compoziția dozelor, parte din pricina ticăloșiei școlarilor, cărora acest hap li se pare atât de greșos, încât de obicei se furișează binișor afară și-l varsă înainte de a-și face efectul; în afară de asta, nici nu sunt în stare să rabde de foame atâtea zile.

Jonathan Swift, *Călătoriile lui Gulliver*, traducere din limba engleză de Leon D. Levițki

- Ce părere ai despre această metodă de învățare? Tu cum te pregătești la matematică?
- Discută cu colegul/colega de bancă despre importanța matematicii și indicați două argumente diferite.

¹ azimă (s.f.) – pâine nedospită.

² cefalic (adj.) – care aparține capului, referitor la cap.

³ quantum satis (expr. lat.) – cât trebuie, cantitatea ingredientelor.

J.J. Grandville (1803 – 1847),
Gulliver descoperă Laputa, insula zburătoare (1838)

Explorare

- Lucrați în grupe, alcătuite în funcție de școala/liceul unde doriți să studiați după terminarea gimnaziului, astfel:
 - școală profesională;
 - liceu tehnologic;
 - liceu teoretic, profil vocațional (arte plastice, muzică, teologic etc.);
 - liceu teoretic, profil real;
 - liceu teoretic, profil umanist.

O grupă separată va fi constituită din elevii care încă nu s-au hotărât asupra viitorului lor. După un timp de documentare și dezbateri, câte un reprezentant al grupelor a. – e. va încerca, pe rând, să-i convingă pe ceilalți să urmeze același tip de studii. Ascultătorii din grupa „nehotărâților“ vor realiza un clasament al vorbitorilor în funcție de forța de persuasiune a argumentelor prezentate.
- Când încerci să convingi pe cineva să facă ceva sau să fie de acord cu o idee, ce preferi să faci? Alege dintre variantele următoare:
 - îi prezinți dovezi (fapte, informații și exemple concrete);
 - încerci să-l impresionezi, să-i produci o stare emoțională;
 - apelezi la ideile consacrate public, la valorile morale, la propria credibilitate.
- Indică de ce raționamentele de mai jos sunt greșite.
 - Gulliver merge la școala din Laputa, deci Gulliver este elev al acestei școli.
 - Profesorul, deranjat de câțiva elevi: „Elevii din această clasă sunt obraznici.“
 - Pentru că mulți elevi urăsc matematica, aceasta ar trebui scoasă din programa de examen.
 - Numeroși tineri doresc să devină medici, prin urmare în viitor vom avea o societate mai sănătoasă.
- Ce argumente ai folosi dacă ai încerca să-ți convingi părinții să te lase într-o tabără școlară? Dar dacă ai vrea să-ți convingi prietenul/prietena să te însoțească în acea tabără?

Repere

Calitatea unei **argumentări** se măsoară prin eficacitatea ei, adică prin puterea de persuasiune.

Pentru a fi persuasivă, orice argumentare apelează la trei elemente:

- corectitudinea logică a argumentelor;

- implicarea emoțională a auditoriului
- credibilitatea vorbitorului, dar și valorile comune vorbitorului și receptorului sau calitatea argumentelor.

Forța persuasivă a unui argument este dată de doi factori: justețea premiselor de la care pleacă (fapte, exemple, dovezi adevărate sau credibile) și relația adecvată dintre argument și concluzie (deducția să fie corectă).

Receptorul constituie un factor esențial în structurarea unui discurs argumentativ. Astfel emițătorul vrea să exercite o influență asupra receptorului, să-i modifice convingerile, credințele sau acțiunile. Argumentele folosite depind, într-o mare măsură, de cel cărui i se adresează discursul: ce știe receptorul despre tema respectivă, dacă are convingeri ferme referitoare la aceasta, dacă are idei preconcepute etc.

Aplicații

- 1 Ordonează enunțurile următoare, astfel încât să obții o argumentare corectă. Pune semne de punctuație potrivite și majuscule, acolo unde este cazul. Schimbă apoi caietul cu al colegului/colegei de bancă pentru a vă evalua.
 - a fiindcă aspectele specific umane ale meseriei lor (empatia, grija, umorul, înțelegerea situațiilor excepționale sau a contextului) nu pot fi înlocuite de inteligența artificială
 - b profesorii nu vor dispărea din școala viitorului
 - c chiar dacă evoluția tehnologiei permite încă de pe acum învățarea autonomă, cu ajutorul tabletelor inteligente, al cursurilor on-line, al videoconferințelor etc.
 - d mai mult, așa cum arată specialiștii, nicio IA nu poate funcționa singură în lumea reală, pe care nu o înțelege, putând doar să o înregistreze și nu să interacționeze cu ea.
- 2 Precizează dacă argumentarea obținută la exercițiul precedent apelează la elemente raționale, emoționale sau morale.
- 3 Organizați în clasă o discuție pe tema *Școala viitorului*, urmărind pașii de mai jos.
 - a Notăți ce credeți că se va schimba în viitor. Puteți reflecta la următoarele aspecte: timpul petrecut la școală de către elevi și organizarea acestuia, materiile studiate, o diversitate mai mare de profiluri de specializare, mobilierul școlar, programe educaționale on-line, felul în care se predă și se evaluează, înființarea unor spații neconvenționale de învățare etc.
 - b Stabiliți prin vot o listă de 2 – 3 aspecte concrete care pot fi îmbunătățite în școală încă de pe acum.
 - c Împărțiți-vă în grupe. Identificați, pentru fiecare situație, cele mai bune strategii de persuasiune, apelând la argumente logice, bazate pe fapte și dovezi. Un reprezentant al fiecărei grupe va prezenta argumentele în fața clasei.
 - d Folosiți, pentru evaluare, criteriile din grila de mai jos.

Criterii de evaluare			
Ideea argumentată (premise) a reieșit clar din discurs.			
Argumentele au fost prezentate într-un mod logic și ușor de urmărit.			
Argumentele s-au sprijinit pe exemple relevante, fapte, statistici, cercetări.			
Argumentele au implicat valori morale.			
Argumentele s-au bazat pe experiențe subiective și emoții.			
Stilul argumentării a fost atractiv.			

Provocări

Imaginează/alege o meserie din viitor, apoi notează două argumente pentru necesitatea existenței meseriei inventate/alese de tine: unul bazat pe dovezi și informații confirmate și unul de ordin emoțional.

Lecția 10. Circumstanțialul de loc

Pentru început

Joc de rol. Imaginează-ți colegul/colega de bancă în postură unui extraterestru cu care discuți în calitate de reprezentant al omenirii. Află împrejurările venirii sale pe Terra, punându-i întrebările potrivite (de unde vine, când a sosit, cum a călătorit, din ce cauză și cu ce scop a ajuns pe planeta noastră). Schimbați apoi rolurile. Cel care întreabă va nota circumstanțialele din răspunsuri în caiet și le va clasifica.

Explorare

- Precizează prin ce se exprimă circumstanțialele de loc din enunțurile de mai jos, apoi menționează cuvintele centru cărora li se subordonează acestea.
 - Un OZN a aterizat aproape de oraș, pe un câmp.
 - Dedesubtul navei au apărut lumini violete.
 - Nu știam unde să mă ascund.
 - Hai lângă noi!
 - O a doua navă a aterizat lângă prima.
 - S-a auzit semnalul SOS, cunoscut în toată lumea.
 - Ne întrebam de unde veneau și încotro mergeau.
- Citește enunțul de mai jos și răspunde cerințelor. Înaintea *noastră* au apărut niște ființe ciudate.
 - Partea de vorbire scrisă italic este pronume posesiv sau adjectiv pronominal posesiv? Justifică-ți răspunsul.
 - Care este forma de genitiv a adjectivului pronominal posesiv *noastră*? Dă un exemplu.
 - În ce caz stă posesivul în enunțul dat?
 - Ce funcție sintactică are acesta?
- Precizează cazul substantivului scris italic în enunțul de mai jos. Ce funcție sintactică are substantivul?

Stai *locului*, să putem vedea mai bine!

Repere

Circumstanțialul de loc este partea de propoziție care arată situația și orientarea spațială.

- Răspunde la întrebările: *unde?*, *de unde?*, *până unde?*, *pe unde?*, *încotro?*, *dincotro?* etc.
- Se subordonează unui verb, unei locuțiuni verbale (*Am ajuns la Roma. Și-a luat tălpășița de aici.*), unei interjecții predicative (*Poftim înăuntru!*) sau unui adjectiv (*Cățelul era curat pe picioare.*)
- Se exprimă prin: substantiv (*Urcați pe scara din stânga.*; *Deasupra orașului s-au adunat nori.*; *Nu stă locului.*); adverb sau locuțiune adverbială (*A plecat departe.*; *Spune-mi până unde să merg.*; *Umbă de colo până colo.*); pronume (*Se îndreaptă spre tine.*; *În jurul lor s-a creat busculadă.*); adjectiv pronominal posesiv în cazul acuzativ (*Ploaia s-a abătut asupra mea.*), numeral cu valoare pronominală (*N-am găsit citatul în prima lucrare, l-am găsit în a doua.*); forme verbale nepersonale de supin (*Nu venise încă de la pescuit.*).

Aplicații

- Analizează circumstanțialele de loc din textul de mai jos, după modelul dat.

„În copilărie, am avut cu toții oameni de apartament pe care-i puneam să se joace în cuști, care se învârteau la nesfârșit printre niște roți sau pe care îi țineam într-un acvariu, în mijlocul unui frumos decor artificial.

Cu toate acestea, în afara acestor oameni de companie, mai există undeva unii care nu sunt domesticiți. [...] Se știe într-adevăr de câțiva timp că există o planetă pe care trăiesc ființe umane. Acest loc straniu

este situat lângă scurtătura 33. Acolo ei trăiesc în niște cuiburi mari, folosesc unelte, au chiar un sistem de comunicare pe bază de piuituri, care le este specific. Cerculă multe legende în legătură cu această planetă mitică unde domnesc oamenii sălbatici.“

Text adaptat după Bernard Werber,
Să învățăm să-i iubim

„În cuști“ – circumstanțial de loc, exprimat prin substantiv comun, genul feminin, numărul plural, cazul acuzativ, nearticulat, precedat de prepoziția simplă „în“.

Lecția 11. Circumstanțiala de loc

Definiția. Elementele de relație

Explorare

Lucrați în perechi. Citiți textul de mai jos, apoi răspundeți cerințelor date.

- Vrei să mergem mâine la cinema? E săptămâna filmului SF!
- Mergem **unde spui**. Ce film vedem?
- Filmul lui Steven Spielberg cu extraterestrul mic și pașnic, uitat de semenii lui aici, **unde s-a împrietenit cu un băiat**, care, **oriunde mergea**, îl lua cu sine.
- Cred că am auzit de *E.T. Extraterestrul!* Ai cumpărat deja biletele?
- Nu, o să stăm **lângă cine se nimereste!**

a Selectați un circumstanțial de loc din prima replică și menționați termenul căruia i se subordonează.

b În a doua replică, de termenul identificat în exercițiul anterior depinde o propoziție, ca în schema de mai jos. Ce exprimă propoziția subordonată? Aveți în vedere întrebarea la care răspunde.

Unde mergem?

Mergem^{1/} **unde spui.**^{2/}

c Puneți întrebările potrivite pentru a afla funcțiile sintactice ale celorlalte trei propoziții scrise colorat în text. Subliniați cuvintele cărora le sunt subordonate acestea.

d Indicați prin ce elemente de relație sunt introduse propozițiile scrise colorat și precizați ce părți de vorbire sunt acestea.

Repere

Circumstanțiala de loc constituie, în frază, o realizare propozițională a circumstanțialului de loc.

Răspunde la întrebările: *unde?*, *de unde?*, *până unde?*, *pe unde?*, *încotro?*, *dincotro?* etc.

Regentul unei propoziții subordonate circumstanțiale de loc poate fi:

- > un verb sau o locuțiune verbală: *Du-te*^{1/} încotro vezi cu ochii.^{2/}; *A luat-o la fugă*^{1/} spre cine îl aștepta.^{2/};
- > un adjectiv: Rămăsese *așezată*^{1/} unde o pusesem.^{2/};
- > un adverb sau o locuțiune adverbială: *A plecat acolo*^{1/} unde și-a dorit.^{2/}; *De jur împrejur*^{1/} oriîncotro se uita,^{2/} vedea numai ruine.^{1/}
- > o interjecție predicativă: *Hai cu noi*^{1/} până unde este intersecția.^{2/}

Elementele de relație prin care poate fi introdusă propoziția circumstanțială de loc sunt:

- > adverbe relative (*unde*, *încotro*, *dincotro*): Am mers^{1/} **până unde** mi-ai spus.^{2/}
- > alte adverbe cu rol conector (*oriunde*, *orișiunde*, *oriîncotro*, *oridincotro*): Furtuna a distrus totul^{1/} **pe orișiunde** a trecut.^{2/}
- > pronume relative însoțite de prepoziții (*către cine*, *către ce*, *spre cine*, *spre ce*, *la cine*, *la ce*, *în ce* etc.): M-am ascuns^{1/} **sub ce** am găsit.^{2/}
- > adjective pronominale relative: Mă voi angaja^{1/} la **ce** companie mă cheamă.^{2/}
- > pronume nehotărâte însoțite de prepoziții (*către oricine*, *în orice*, *sub orice* etc.): Se duce^{1/} **spre oricine** îl ascultă.^{2/}
- > adjective pronominale nehotărâte: Am găsit aceeași informație^{1/} în **oricare** lucrare am căutat.^{2/}

Adverbele și locuțiunile adverbiale corelative. Topica și punctuația

Explorare

1 Unde se găsesc adverbele și locuțiunea adverbială scrise italic în frazele de mai jos: în propoziția circumstanțială de loc sau în regentă?

- *De acolo* a luat-o, de unde i-am spus.
- *Până acolo* va alerga, până unde se termină parcul.
- *Peste tot*, pe unde se uitau, vedeau doar stânci.

2 Precizează rolul adverbilor și al locuțiunii adverbiale prezente în propoziția regentă.

3 Care este poziția propozițiilor circumstanțiale de loc față de regentele lor, în textul de la începutul lecției?

4 Observă punctuația acestor propoziții și încearcă să formulezi o regulă.

Repere

Propozițiilor circumstanțiale de loc le corespund în regentă **adverbe și locuțiuni adverbiale corelative** (*acolo, de acolo, pe acolo* etc.). Rolul acestora este de a marca suplimentar relația dintre cele două propoziții, clarificând felul propoziției subordonate.

Circumstanțiala de loc stă, în mod obișnuit, după propoziția de care depinde, caz în care nu se desparte prin virgulă.

Poate sta și înaintea regentei, când se desparte prin virgulă dacă nu se insistă asupra ei sau poate fi intercalată în propoziția regentă și izolată prin virgule.

Propoziția circumstanțială de loc se desparte de regentă prin virgulă, indiferent de poziția ei, dacă în regentă se află un adverb corelativ sau o locuțiune adverbială corelativă.

Aplicații

1 Identifică propozițiile circumstanțiale de loc din enunțurile de mai jos și menționează ce parte de vorbire determină.

- a** A luat-o la sănătoasa încotro părea drumul mai drept.
- b** Haide până unde am fost și data trecută.
- c** Ajutorul vine de unde nu te aștepți.
- d** Acolo unde este apă este și viață.
- e** S-a oprit lângă ce i s-a părut sigur pentru a se ascunde.
- f** A se da de-a dura unde era pajiște era plăcerea lui.
- g** Ea va coborî în ce stație este așteptată.
- h** Eolienele, așezate dincotro vine vântul, produc energie verde.

2 Indică prin ce elemente de relație sunt introduse circumstanțialele de loc descoperite la exercițiul precedent.

3 Desparte frazele de mai jos în propoziții, precizează felul propozițiilor și indică raporturile dintre ele.

- Am citit de unde începe descrierea pădurii și până unde se termină.
- A cercetat și el zona aceea, dar până unde ați fost voi n-a putut ajunge.
- În deșert, unde te-ai întoarce și încotro te-ai uita, vezi numai dune.

4 Menționează poziția propozițiilor circumstanțiale de loc identificate la exercițiul anterior față de propozițiile regente. Explică punctuația folosită.

5 Completează oral enunțurile următoare, conform modelului dat:

Sonda spațială înaintează până la crater.
până unde începe craterul.

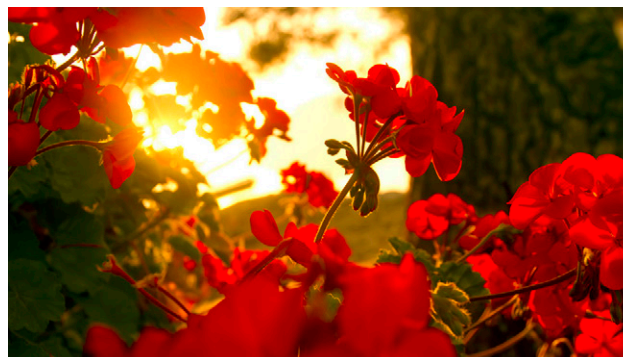
- Am alergat
- Uite
- Stăm de vorbă
- Mi-am aranjat cărțile

6 Arată ce fel de propoziții introduce adverbul relativ *unde* în exemplele de mai jos.

- a** Planeta unde s-au oprit era lipsită de viață.
- b** Ai găsit biletul unde ți l-am lăsat?
- c** N-am aflat încă unde se va construi telescopul.
- d** Ne gândim de unde să începem proiectul.

7 Desparte fraza de mai jos în propoziții și precizează felul propozițiilor și al elementelor de relație care le introduc.

Extraterestrului i-a plăcut pe Pământ, unde creșteau multe plante pe care le studia cu interes, dar voia să se întoarcă acasă, acolo unde îl așteptau semenii lui.

Provocări

Alcătuiește un text de maximum 100 de cuvinte în care să existe următoarele circumstanțiale de loc: *în univers* • *în preajma planetei* • *unde nu a mai ajuns nicio navă până acum* • *până departe* • *dedesubtul nostru* • *spre ce ne îndreptam*. Subliniază-le cu o culoare.

Lecția 12. Circumstanțialul de timp

Explorare

Citește scrisoarea de mai jos și răspunde apoi cerințelor.

Dragă prietene,

Suntem în 11 mai 1895. În anul care a trecut, m-am gândit zilnic la ultima noastră discuție despre mașina timpului, la care visăm de mici. De curând, am găsit soluția, am construit prototipul, iar acum îți dau de veste că mașina este stabilă. Până a pleca în marea călătorie, iată planurile ei, de care te rog să ai grijă. Măine-dimineață voi fi în secolul XXI înaintea ta! Sper că ne vom revedea spre toamnă, când voi reveni.

- 1 Transcrie circumstanțialele de timp din text, apoi menționează ce părți de vorbire determină fiecare dintre acestea.
- 2 Precizează părțile de vorbire prin care sunt exprimate circumstanțialele de timp pe care le-ai descoperit.
- 3 Notează, în caiet, dacă circumstanțialele de timp din enunțurile de mai jos sunt exprimate prin substantive sau prin adverbe de timp, folosind o diagramă T.
 - Lunea avem oră de geografie.
 - S-a întâmplat într-o luni.
 - Nu mai e mult până la vară!
 - Vara, pe primul plan sunt hobby-urile mele.
- 4 Menționează felul circumstanțialelor din enunțurile de mai jos.
 - a Înaintea noastră se găsea o mașinărie bizară.
 - b Nu sosise nimeni înaintea noastră.

Repere

Circumstanțialul de timp este partea de propoziție care arată timpul sau frecvența desfășurării unei acțiuni.

- > Răspunde la întrebările: *când?*, *de când?*, *până când?*.
- > Se subordonează unui verb, unei locuțiuni verbale (*Am plecat către ziuă. El a băgat de seamă în timpul examenului.*), unei interjecții predicative (*Hai acum!*) sau unui adjectiv (*Înfrânți ieri, victorioși astăzi!*).
- > Se exprimă prin: substantiv (*La bătrânețe a devenit retras.*; *Ne-am lămurit pe parcursul discuției.*), adjectiv (*Îl știu de mic.*), adverb sau locuțiune adverbială (*De alaltăieri îl caut.*; *A venit pe nepusă masă.*; *Spune-mi când s-a întâmplat.*), pronume (*A ajuns la gară după tine.*; *În urma lor au mai sosit și alții.*), adjectiv pronominal posesiv (*Am ajuns înaintea voastră la școală.*), numeral cu valoare pronominală (*Va lua cuvântul după doi mai mari.*), forme verbale nepersonale de supin, infinitiv și gerunziu (*Părul se coafează după spălat.*; *Până a veni tu, am făcut ordine.*; *Ascultându-te, mi-am amintit ceva.*).

Aplicații

- 1 Identifică circumstanțialele de timp din enunțurile de mai jos și precizează prin ce se exprimă.
Întâlnirea va avea loc după spectacol. • Obişnuiește să se scoale târziu. • M-a întrebat până când stau la cursuri. • În copilărie, mă jucam cu păpușile. • Haide acum cu mine! • E bine-venit mereu la noi. • Noaptea trecută am visat frumos. • Vizionând filmul, am observat peisaje extraordinare. • A ajuns la petrecere înaintea ta. • Îmi aduc aminte de voi zi de zi. • După asfințit își fac apariția lilieci. • Îl cunoșteam de tânăr.
- 2 Alege varianta corectă pentru a completa, oral, enunțurile de mai jos.
Demult sau de mult?
 - N-am mai trăit o asemenea experiență ...
 - Mi-a spus ... o poveste despre Moș Timp.*Odată sau o dată?*
 - Am mai citit ... textul.
 - Răspunde-mi ...!

Lecția 13. Circumstanțiala de timp

Definiția. Elementele de relație

Explorare

1 Notează în caiet cele două enunțuri pe care le poți reconstitui din schema următoare. Ce tipuri de enunțuri ai obținut?

2 Subliniază circumstanțialul de timp din propoziția obținută la exercițiul 1. Care este regentul său?

3 Desparte fraza obținută la exercițiul 1 în propoziții, precizează care este propoziția subordonată, apoi identifică termenul ei regent.

4 Identifică felul propoziției subordonate, având în vedere întrebarea la care răspunde.

5 Menționează când se petrece acțiunea din propoziția subordonată față de acțiunea din propoziția regentă, alegând dintre variantele: înainte de acțiunea din regentă • în același timp cu acțiunea din regentă • după acțiunea din regentă.

6 Identifică circumstanțialele de timp din propozițiile de mai jos, apoi transformă-le în propoziții subordonate circumstanțiale de timp, având grijă să păstrezi sensul acestora.

- a Am stat de vorbă până la răsărit.
- b În copilărie, visam să devin explorator.
- c Hai într-o zi cu noi!
- d E bolnăvicios dintotdeauna.

7 Indică prin ce elemente de relație sunt introduse propozițiile pe care le-ai construit la exercițiul 6 și precizează ce părți de vorbire reprezintă acestea.

8 Citește fraza următoare, apoi răspunde cerințelor: *Cum* am ajuns acolo, a început ploaia.

- a Cu ce cuvânt poți înlocui termenul scris italic?
- b Ce fel de propoziție subordonată crezi că introduce?
- c Ce parte de vorbire crezi că reprezintă, alegând dintre variantele: • adverb relativ cu funcție sintactică • conjuncție subordonatoare fără funcție sintactică?

Repere

Circumstanțiala de timp constituie, în frază, o realizare propozițională a circumstanțialului de timp. Răspunde la întrebările: *când?*, *de când?*, *până când?*.

Regentul unei propoziții subordonate circumstanțiale de timp poate fi:

- > un verb sau o locuțiune verbală: *Am așteptat¹/ până când s-a făcut ora 14.²/; A luat-o la fugă¹/ imediat ce a văzut câinele.²/;*
- > un adjectiv: *Ajunsă¹/ când se terminase spectacolul,²/ a rămas dezamăgită.¹/;*
- > un adverb: *A plecat atunci¹/ când i s-a părut potrivit.²/*
- > o interjecție predicativă: *Hai cu noi¹/după ce termini de scris.²/*

Elementele de relație prin care poate fi introdusă propoziția circumstanțială de timp sunt:

- > adverbul relativ *când*, singur sau însoțit de prepoziții: *M-a surprins tonul lui¹/ când mi-a vorbit.²/*
- > conjuncții subordonatoare (*până*; *cum* cu sens temporal): *Am citit¹/ până am obosit.²/ Cum a auzit de testare,¹/ a plecat.²/*
- > locuțiuni conjuncționale (*până ce*, *până să*, *după care*, *după ce*, *îndată ce*, *imediat ce*, *odată ce*, *în timp ce*, *în vreme ce*, *cât timp*, *câtă vreme*, *ori de câte ori*): *Vine la noi¹/ ori de câte ori poate.²/*
- > pronume relative și pronume nehotărâte însoțite de prepoziții: *Am ajuns¹/ înaintea cui am dorit.²/ Am sosit¹/ înaintea oricui participase la cros.²/*
- > adjective pronominale relative și adjective pronominale nehotărâte: *Te-a așteptat¹/ până la ce oră ai spus.²/ Stau cu tine¹/ până la oricare oră dorești.²/*

Adverbele corelative. Topica și punctuația

Explorare

- Unde se găsesc adverbele scrise italic în frazele de mai jos: în propoziția circumstanțială de timp sau în regentă?
De atunci a devenit trist, de când a fost plecat.
• *Atunci* s-a întâmplat, când treceam pe strada aceea. • Cum îl vede, *cum* se înveselește. • Cum ajung acasă, *imediat* mă apuc de temă. • Cum a ieșit soarele, s-au și uscat hainele pe noi. • Cum se culcă, *îndată* adoarme.
- Care crezi că este rolul adverbelor prezente în propoziția regentă?
- Care este poziția propozițiilor circumstanțiale de timp față de regentele lor în enunțurile de mai jos? Încearcă să le schimbi poziția față de propozițiile regente și spune ce observi.
 - Când mă gândesc la viitor, sunt încrezător.
 - Imediat ce s-a odihnit, a pornit din nou la drum.
 - Am dansat până ce am obosit.
 - Abia m-am așezat, când a început un vânt puternic.
- Observă punctuația acestor propoziții și încearcă să formulezi o regulă.

Repere

Propozițiilor circumstanțiale de timp le corespund, în regentă, **adverbe corelative** (*atunci, de atunci, până atunci, abia, și, imediat, îndată* etc.). Rolul acestora este de a marca suplimentar relația dintre cele două propoziții, clarificând felul propoziției subordonate.

Circumstanțiala de timp poate sta după sau înaintea propoziției de care depinde sau poate fi intercalată în regentă, în acest ultim caz fiind izolată prin virgulă dacă este plasată înaintea predicatului.

După regentă, această subordonată nu se desparte prin virgulă, cu excepția situației când în regentă există un alt circumstanțial corelativ. Propoziția circumstanțială de timp se desparte de regentă prin virgulă, indiferent de poziția ei, dacă în regentă se află un adverb corelativ.

Aplicații

- Identifică propozițiile circumstanțiale de timp din enunțurile de mai jos și menționează ce parte de vorbire determină și prin ce sunt introduse.
 - Și-a adus aminte de mine când ne-am reîntâlnit.
 - Haide mai repede, până ce nu începe ploaia!
 - Odată ce a ajuns la mal, țuști! din barcă.
 - Astăzi, cum a terminat programul, a și plecat acasă.
 - Câtă vreme a lucrat la mașinăria lui, n-a scos niciun cuvânt.
 - S-a înscris pe lista de așteptare înaintea cui avea dreptul.
- Desparte frazele următoare în propoziții, precizează felul propozițiilor și indică raporturile dintre ele.

Savantul a susținut că oamenii pot călători în timp atunci când vor învăța să manipuleze această dimensiune, iar afirmația lui a fost făcută înaintea oricui a mai studiat problema. În romanul lui Wells, Călătorul în Timp descoperă că, într-un viitor îndepărtat, oamenii au evoluat în două rase diferite, despre care, după ce trece prin mai multe aventuri, află un adevăr tulburător.

Provocări

Alcătuieți grupe de 4 – 6 elevi și stabiliți împreună o epocă pe care să o „vizitați” virtual, fie din trecut, fie din viitor, precum și un loc în care să „mergeți”: localitatea voastră, un oraș, o țară etc. Prezențați oral experiența voastră în acest loc, folosind cinci propoziții circumstanțiale de timp.

Lecția 14. Circumstanțialul de mod

Explorare

1 Lucrați în perechi. Citiți dialogul de mai jos, apoi răspundeți cerințelor date.

- Ce părere ai despre inițiativa Space X¹ de a trimite oameni pe Marte?
- Va face valuri! Știu bine că specialiștii companiei au proiectat cu grijă vehiculele spațiale pentru viitoarele misiuni, fiindcă am văzut multe documentare.
- Pare că ai pleca repede într-o misiune...

¹ SpaceX – companie din Statele Unite ale Americii dedicată realizării de vehicule pentru transport în spațiul cosmic, fondată de Elon Musk în 2002.

– Aș pleca fără a sta pe gânduri! În camera mea, am o hartă frumos desenată, unde am marcat atent posibilele locuri pentru orașul coloniștilor.

– Mă uimește felul cum gândești!

a Transcrie circumstanțialele de mod din text, apoi menționează ce părți de vorbire determină fiecare dintre acestea.

b Precizează părțile de vorbire prin care sunt exprimate circumstanțialele de mod pe care le-ai descoperit.

Repere

Circumstanțialul de mod este partea de propoziție care indică modul în care se desfășoară o acțiune sau se manifestă o însușire.

› Răspunde la întrebările: *cum?*, *în ce fel?*, *în ce mod?*.

› Se subordonează unui verb, unei locuțiuni verbale (*A acționat bine. Și-a dat seama brusc de greșeală.*), unei interjecții predicative (*Hai repede!*), unui adjectiv (*A oferit un răspuns bine argumentat.*) sau unui adverb (*Ei s-au purtat corect în general.*).

Se exprimă prin: substantiv (*A scris tema cu atenție.*; *Muncește precum un robot.*), pronume (*Ea gândește ca tine.*), numeral cu valoare pronominală (*Dansează precum cei doi de la televizor.*), adverb și locuțiune adverbială (*A citit repede revistele.*; *Timpul trece pe nesimțite.*; *Spune-i cum ai rezolvat exercițiul.*), forme verbale nepersonale de infinitiv și gerunziu (*A vorbit fără a se gândi.*; *Venea alergând.*), interjecție onomatopoeică (*Pisica merge păș-păș.*).

Aplicații

1 Identifică circumstanțialele de mod din enunțurile de mai jos.

Pășea apăsător pe iarba plină de rouă. • Citește în liniște, nu te deranjez! • A intrat în încăperea fără a saluta. • Visul omenirii este să transforme complet Planeta Roșie. • Savanții lucrează de zor la acest proiect. • Pe negândite, am băgat de seamă că m-am rătăcit. • Afișele le-am ales la întâmplare. • Se poartă cum vrea cu noi. • Animalul se îndreaptă spre mine țopăind. • Vorbește ca un cunoscător, dar nu stăpânește foarte bine subiectul. • Rațele veneau lipa-lipa spre casă. • Ei cred că așa va arăta viitorul.

2 Indică părțile de vorbire prin care se exprimă circumstanțialele de mod identificate la exercițiul precedent.

3 Analizează circumstanțialele de mod din textul de mai jos, după modelul dat.

„— Nimic nu te mai surprinde, așa-i, băiete? spuse fără sfială Lupul de Prerie, râzând cu gura până la urechi. Ei bine, am să-ți spun ceva de care n-ai habar. Ai văzut cum a explodat asteroidul de gheață acolo

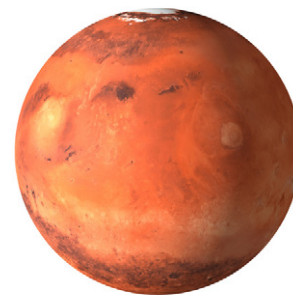
sus? A fost o premieră.

Au făcut-o special. Detonându-i atunci când intră în atmosferă, pot utiliza asteroizi mai mari fără a primejdui suprafața. Iar asta a fost ideea mea. [...] Așa vor proceda mereu de acum înainte. În fiecare anotimp vom avea una sau două explozii.

Îngroasă atmosfera repede. Uite cum tremură stelele! Pe Pământ tremurau astfel în fiecare noapte. O, băiete... Într-o bună zi se va întâmpla și aici la fel. Aer pe care poți să-l respiri ca păsările cerului!“

Text adaptat după Kim Stanley Robinson, *Marte Verde*

„fără sfială“ – circumstanțial de mod, exprimat prin substantiv comun, genul feminin, numărul singular, cazul acuzativ, nearticulat, precedat de prepoziția simplă „fără“.

Lecția 15. Circumstanțiala de mod

Definiția. Elementele de relație

Explorare

- 1 Răspunde cerințelor date, după lectura textului de mai jos.

Fără să ezite, exploratorul a oprit vehiculul. A coborât **cum a putut**, deși îi era frig. Zâmbea larg, **ca și când ar fi primit o veste bună**. Rezolvase **precum i se spusese** problema apărută pe neașteptate la instalațiile atmosferice, apoi plecase spre adăpost. Pe drum, computerul de bord captase un semnal ciudat. Atent **cum era**, bărbatul și-a dat seama ce are de făcut.

- a Ce exprimă propoziția subordonată din fraza de mai jos? Ai în vedere întrebarea la care răspunde.

În ce fel a oprit?

Fără să ezite,^{1/} exploratorul a oprit vehiculul.^{2/}

- b Indică, procedând asemănător, felul celorlalte propoziții subordonate scrise cu albastru.
- c Menționează termenul regent al fiecărei propoziții subordonate descoperite la exercițiul anterior.
- d Găsește circumstanțialul de mod din a patra frază a textului și realizează expansiunea lui într-o propoziție subordonată, corespunzătoare ca sens. Explică cum ai procedat.
- e Indică prin ce elemente de relație sunt introduse propozițiile colorate cu albastru din textul de la începutul lecției și precizează ce părți de vorbire reprezintă acestea.
- f Arată care dintre elemente de relație identificate are funcție sintactică în propoziția subordonată pe care o introduce și precizează aceste funcții sintactice.

Repere

Circumstanțiala de mod constituie, în frază, o realizare propozițională a circumstanțialului de mod.

Răspunde la întrebările: *cum?*, *în ce fel?*, *în ce mod?*.

Regentul unei propoziții subordonate circumstanțiale de mod poate fi:

- > un verb sau o locuțiune verbală: *Se poartă^{1/} cum a fost învățat.^{2/}*; *A pus la cale un plan^{1/}după cum l-a dus capul.^{2/}*;
- > un adjectiv: *Bogat^{1/} cum era,^{2/} putea visa la o călătorie în spațiu.^{1/}*;
- > un adverb: *Pășește ușor,^{1/} de parcă n-ar atinge pământul.^{2/} Greu^{1/}cum am venit azi^{2/} n-am venit niciodată.^{1/}*

Elementele de relație prin care poate fi introdusă propoziția circumstanțială de mod sunt:

- > adverbul relativ *cum*: *A scris^{1/} cum a știut.^{2/}*
- > conjuncția subordonatoare *precum*: *Se comportă^{1/} precum a văzut la alții.^{2/}*
- > locuțiuni conjuncționale (*fără să*, *fără ca ... să*, *după cum*, *ca și cum*, *ca și când*, *de parcă*): *Ați plecat^{1/} fără ca el să știe.^{2/}* *Îmi vorbește^{1/} ca și cum am fi prieteni.^{2/}*

Adverbele corelative. Topica și punctuația

Explorare

- 1 Unde se găsesc adverbele scrise italic în frazele de mai jos: în propoziția circumstanțială de mod sau în regentă?
Am procedat *așa cum* mi s-a explicat. • „*Cum* îți vei așterne, *așa* vei dormi.“ • *Așa* vom face, cum am

stabilit. • *Astfel* s-au purtat cu ei, de parcă ar fi fost copii mici. • Răspunde *întocmai cum* scrie în carte.

- 2 Care crezi că este rolul adverbilor prezente în propoziția regentă?

- 3 Care este poziția propozițiilor subordonate circumstanțiale de mod față de regentele lor, în enunțurile de mai jos?
- Vorbește în public fără să aibă emoții.
 - S-a îmbrăcat cum a dorit el.
 - S-a oprit în parc, precum obișnuiește, împreună cu prietenii.
 - Cum se știe, au întârziat toți.
 - Așa am scris, cum mi s-a indicat.
 - Am scris așa cum mi s-a indicat.

Repere

Propozițiilor circumstanțiale de mod le corespund, în regentă, **adverbe corelative** (*asa, astfel, întocmai* etc.). Rolul acestora este de a marca suplimentar relația dintre cele două propoziții, clarificând felul propoziției subordonate.

Circumstanțiala de mod poate sta după sau înaintea propoziției regente sau poate fi intercalată în regentă, în acest ultim caz fiind izolată prin virgule.

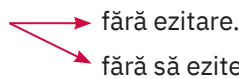
Plasată după regentă, circumstanțiala de mod nu se separă, de obicei, prin virgulă. Înaintea regentei se desparte, de regulă, prin virgulă, dar se poate renunța la virgulă dacă circumstanțiala este considerată absolut necesară înțelesului.

În prezența corelativelor, circumstanțiala de mod se desparte, de obicei, prin virgulă de propoziția regentă, mai ales dacă este antepusă regentei.

Aplicații

- Identifică propozițiile circumstanțiale de mod din enunțurile de mai jos și menționează ce parte de vorbire determină.
 - Și-a adus aminte de mine ca și cum ieri ne-am fi despărțit.
 - Hai cum poți, numai hai!
 - Merge fără să șchiopăteze.
 - Neatentă cum era, a pierdut dosarul.
 - După cum ai aflat, mâine se deschide magazinul.
 - Precum i s-a cerut, și-a băgat mințile în cap.
 - Frumos cum vorbește, îi impresionează pe toți.
 - Se poartă de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic.
- Indică prin ce elemente de relație sunt introduse circumstanțialele de mod descoperite la exercițiul precedent.
- Explică topica și punctuația propozițiilor circumstanțiale de mod identificate la exercițiul 1.
- Notează, în caiet, enunțurile date, realizând apoi expansiunea circumstanțialelor de mod în propozițiile subordonate corespunzătoare, conform modelului dat.

Vorbește despre sine
- Învață ca tine, de dimineată.
 - Lucrând fiecare după pricepere, am făcut treabă bună.
 - A plecat fără a-și lua rămas-bun.
 - Au băgat de seamă repede lipsa noastră.
- Indică felul propozițiilor subordonate introduse prin adverbul relativ *cum* din enunțurile de mai jos.
 - Nu am înțeles cum s-a întâmplat incidentul.
 - Și-a dat seama cum să rezolve problema.
 - Modul cum i te-ai adresat denotă bună-creștere.
 - Cum a apărut soarele, au plecat la plimbare.
 - Am făcut cum mi s-a cerut.
- Desparte frazele din textul de mai jos în propoziții și precizează felul acestora și al elementelor de relație care le introduc.

Sub cupola imensului dom care fusese construit în subteran, se aflau laboratoarele, serele și locuințele coloniștilor marțieni, întocmai cum își imaginaseră oamenii odinioară, când doar visau la ce se întâmpla astăzi cu adevărat. Aveau chiar și un lac unde creșteau alge, iar o mașină de valuri era acționată fără ca vreodată să se întrerupă. Trăiau în dom ca și cum ar fi fost pe Pământ, pe care unii dintre ei, cei mai tineri, nici nu îl cunoșteau în realitate și visau să obțină cât mai repede atmosfera care le-ar fi permis să iasă la suprafață.

Provocări

Lucrați în perechi. Imaginați o continuare de 6 – 8 rânduri a întâmplării din textul de la începutul lecției, în care să folosiți următoarele circumstanțiale de mod: *ca și cum ar pluti* • *fără teamă* • *după cum spunea protocolul* • *cu grijă* • *de parcă nici nu s-ar fi întâmplat*.

Lecția 16. Circumstanțialul de cauză

Explorare

- 1 Citește textul de mai jos, apoi răspunde cerințelor.

Lui David Attenborough, cercetător naturalist și redactor științific la BBC¹, îi aparține vocea pe care o știm cu toții dacă ne-am uitat, din curiozitate, la documentare despre natură. El este unul dintre cei care avertizează umanitatea că este în primejdie din nesăbuintă, din lăcomie, din dorința de a trăi bine. Întârziind să luăm măsuri, am fost deja surprinși că, **din pricina** poluării, unele animale sau plante au dispărut. **Din cauza** încălzirii globale, planeta se sufocă încet. Dacă ar fi o ființă, ea

ne-ar spune, palidă de frică: Salvați-mă, cât mai este timp!

- Identifică circumstanțialele de cauză din text, apoi menționează ce părți de vorbire determină fiecare dintre acestea.
- Precizează părțile de vorbire prin care sunt exprimate circumstanțialele de cauză pe care le-ai descoperit.
- Ce parte de vorbire sunt cuvintele scrise cu albastru în text? Ce funcție sintactică crezi că au?
- Precizează dacă cele două părți de vorbire pot fi înlocuite cu prepoziția *datorită*. Ce constatăi?
- Menționează când are loc acțiunea sau starea indicată de circumstanțialele de cauză din text:
 - înainte de acțiunea exprimată de regent;
 - după acțiunea exprimată de regent.

¹ BBC (The British Broadcasting Corporation) – una dintre cele mai mari companii de televiziune din lume și cea mai importantă companie de televiziune britanică.

Repere

Circumstanțialul de cauză este partea de propoziție care exprimă cauza sau motivul realizării unei acțiuni sau al prezenței unei însușiri. Acțiunea, starea sau însușirea indicate de circumstanțialul de cauză sunt obligatoriu anterioare celor exprimate de termenul regent.

- › Răspunde la întrebările: *din ce cauză?, din ce pricină?, din ce motiv?*
- › Se subordonează unui verb, unei locuțiuni verbale (*Am înghețat de frig. A băgat de seamă din întâmplare.*) sau unui adjectiv (*Era roșu de furie.*)
- › Se exprimă prin: substantiv (*Întârziase din cauza ceții.*), adjectiv (*A plâns de bucuroasă.*), pronume (*Să nu fii supărat pentru mine.*), numeral cu valoare pronominală (*Pentru cei doi te-a pedepsit.*), adverb de mod (*De repede ce vorbea, nu-l înțelegeam.*), locuțiune adverbială (*Plouă și de aceea mi-e frig.*), forme verbale nepersonale de gerunziu și infinitiv (*Lăudându-l prea mult, a devenit îngâmfat.; Pentru a nu-și fi făcut datoria, a fost sancționat.*)
- › Substantivele *din cauza* și *din pricina* trebuie folosite în enunțuri care exprimă un efect nefavorabil, neavând același sens cu prepoziția *datorită*, care exprimă un efect pozitiv.

Aplicații

- 1 Analizează circumstanțialele de cauză din prezentarea unui poster realizat de elevii clasei a VIII-a pentru un concurs pe tema poluării, conform modelului dat.

Din neglijență, oamenii pun Pământul în pericol! Solul și apele se degradează din cauza îngrășămintelor chimice și a deversărilor de ape reziduale. Încălzirea globală se produce din pricina acumulării de gaze industriale în atmosferă. Aruncând deșeurile oriunde, contaminăm mediul natural cu compuși chimici toxici. Vom fi pedepsiți pentru nepăsarea noastră, dacă nu facem o schimbare. Numai acționând vom reuși să ne salvăm viitorul!

„**din neglijență**“ – circumstanțial de cauză, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul acuzativ, nearticulat, precedat de prepoziția simplă „din“.

- 2 *Din cauza* sau *datorită*? Completează, oral, enunțurile de mai jos.
- Avionul nu a putut ateriza ... vântului.
 - Mara a reușit ... perseverenței.
 - A făcut un accident ... grabei.
 - Va câștiga acest concurs ... antrenamentelor făcute.

Lecția 17. Circumstanțiala de cauză

Definiția. Elementele de relație

Explorare

- 1 Citește următorul text, apoi răspunde cerințelor date.

O nouă dimineață. Îmi întind crengile amorțite, **căci am nevoie** să-mi pun

și eu în mișcare sevele. Stau aici, unde a fost cândva codru, iar acum e un parc în mijlocul orașului, **pentru că oamenii și-au construit așezarea în jurul meu**. Am coaja groasă, aproape minerală, **din cauză că sunt foarte bătrân**. Nu-mi dau seama ce vârstă am, **fiindcă am pierdut șirul inelelor din trunchi**. Pot spune doar că lumea s-a schimbat enorm. Sunt mulțumit, **pentru că am trăit atât!** Frații mei au pierit rând pe rând, din pricina defrișărilor. Eu am fost lăsat, **pentru câte povești spun frunzele mele**. Dar oamenii de azi nu prea mai știu să asculte...

- a Ce exprimă propoziția subordonată de mai jos? Ai în vedere întrebarea la care răspunde.

Din ce cauză întind?

Îmi întind crengile amorțite,^{1/} **căci am nevoie**^{2/} [...].

- b Identifică, procedând la fel, funcția sintactică a propozițiilor subordonate scrise cu albastru.

- c Menționează termenul regent al fiecărei propoziții subordonate descoperite la exercițiul anterior.

- d Găsește circumstanțialul de cauză din text, apoi realizează expansiunea lui într-o propoziție subordonată, corespunzătoare ca sens. Explică cum ai procedat.

- e Indică prin ce elemente de relație sunt introduse propozițiile subordonate scrise cu albastru în text și precizează ce părți de vorbire reprezintă acestea.

- 2 Citește frazele următoare, apoi răspunde cerințelor de mai jos.

- *Cum* a început ploaia, am renunțat la plimbare.
 - *Când* m-ai mințit de atâtea ori, mai putem vorbi despre încredere?
 - *Unde* n-a învățat, a luat notă mică.
- a Cu ce cuvânt poți înlocui elementele de relație marcate cu italic?
- b Ce fel de propoziție subordonată crezi că introduc acestea?
- c Menționează ce parte de vorbire crezi că reprezintă *cum*, *când* și *unde*, alegând dintre variantele:
- adverbe relative cu funcție sintactică
 - conjuncții subordonatoare fără funcție sintactică.

Repere

Circumstanțiala de cauză constituie, în frază, o realizare propozițională a circumstanțialului de cauză.

Răspunde la întrebările: *din ce cauză?*, *din ce pricină?*, *din ce motiv?*.

Regentul unei propoziții subordonate circumstanțiale de cauză poate fi:

- > un verb sau o locuțiune verbală: Toți te *apreciază*,^{1/} pentru că ești silitor.^{2/}; A *băgat de seamă* greșeala,^{1/} fiindcă a citit atent.^{2/}
- > un adjectiv: *Fericită*^{1/} pentru că a avut succes,^{2/} a cumpărat bomboane pentru toți.^{1/}
- > un adverb: Dansează *grațios*,^{1/} fiindcă a luat ore de balet.^{2/}
- > o interjecție predicativă: *Tros!* cu pumnul în masă,^{1/} că se enervase.^{2/}

Elementele de relație prin care poate fi introdusă propoziția circumstanțială de cauză sunt:

- > conjuncții subordonatoare (*căci*, *că*, *dacă*, *deoarece*, *fiindcă*, *întrucât*; *cum*, *când* și *unde* cu sens cauzal): Am împrumutat cartea de la el,^{1/} **întrucât** mi-a plăcut prezentarea.^{2/} De unde să știe,^{1/} **dacă** nu i-a spus nimenei?^{2/} **Cum** nu s-a întors la timp,^{1/} m-am îngrijorat.^{2/}
- > locuțiuni conjuncționale (*pentru că*, *pe motiv că*, *din cauză că*, *din pricină că*, *de vreme ce*, *din moment ce*, *odată ce*): Vine mereu la noi,^{1/} **pentru că** se simte bine.^{2/}
- > pronume relative însoțite de prepoziții: Am apreciat-o^{1/} **pentru ce** a realizat.^{2/} Nu mă doare capul^{1/} **de ce** crezi tu.^{2/}
- > adjective pronominale relative: Nu-i tace gura,^{1/} **de câte** istorii știe.^{2/}

Adverbele și locuțiunile adverbiale corelative. Topica și punctuația

Explorare

- 1 Unde se găsesc adverbele și locuțiunile adverbiale scrise italic în frazele de mai jos: în propoziția circumstanțială de cauză sau în regentă?

De aceea l-am ales, fiindcă are culoarea mea preferată. • Pentru că îi era teamă, *de asta* s-a ascuns. • Dacă n-a citit cartea, *atunci* n-o să înțeleagă. • Dacă n-o cunoaște bine, *apoi* cum ar putea spune ceva despre ea?

- 2 Care este rolul adverbelor și al locuțiunilor adverbiale prezente în propozițiile regente?
- 3 Care este poziția propozițiilor circumstanțiale de cauză față de regentele lor, în enunțurile date? Încearcă să

le schimbi topica față de propozițiile regente și spune ce observi.

- A plecat din școală pentru că familia ei s-a mutat.
 - Sonia a intrat în panică, fiindcă se temea de câini.
 - Cum programul tău e mai scurt, îl vei lua tu de la gară pe Matei.
 - Nu mai vin azi cu voi la stadion, că sunt foarte ocupat!
 - Grăbită din pricină că începuse ploaia, a luat un taxi.
- 4 Indică felul propozițiilor subordonate din enunțurile de mai jos. Explică ce anume te-a ajutat să le identifice.
- a Știu că mi-a trimis un mesaj.
- b Știu, că mi-a trimis un mesaj.

Repere

Propozițiilor circumstanțiale de cauză le corespund, în regentă, **adverbe și locuțiuni adverbiale corelative** (*de aceea, de asta, de aia, pentru aceea, atunci, apoi* etc.). Rolul acestora este de a marca suplimentar relația dintre cele două propoziții, clarificând felul propoziției subordonate.

Propozițiile circumstanțiale de cauză pot sta înainte sau după propoziția regentă, în afară de cele introduse prin conjuncția *cum*, care sunt întotdeauna antepuse regentei și de cele introduse prin conjuncțiile *că* și *căci*, care sunt întotdeauna postpuse regentei.

De obicei, propoziția circumstanțială de cauză se desparte prin virgulă de propoziția regentă. Nu se desparte prin virgulă dacă pentru vorbitor legătura dintre cauză și efect este foarte importantă și dacă subordonata exprimă singura cauză a acțiunii din regentă.

Aplicații

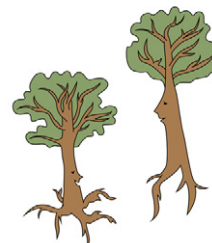
- 1 Identifică propozițiile circumstanțiale de cauză din enunțurile de mai jos și menționează ce parte de vorbire determină și prin ce sunt introduse.

- a Fiindcă se temea pentru soarta lui, a rupt-o la fugă.
- b Nu vrea să-l mai vadă, pentru câte i-a făcut.
- c Din cauză că avea emoții, a ratat intrarea în scenă.
- d Cum să-și aducă aminte de noi, dacă a trecut atâta timp?
- e De asta a primit premiul, fiindcă a inventat o formulă nouă.
- f Uite o schiță, că n-am timp de altceva!
- g Odată ce ai înțeles, poți să continui singur.

- h Criticat pentru că a impus multe taxe de mediu, guvernul a retras unele măsuri.

- 2 Desparte frazele de mai jos în propoziții, apoi precizează felul propozițiilor și al elementelor de relație care le introduc.

Copacii sunt ființe vii și inteligente, pentru că ei știu să-și formeze, în subsol, cu ajutorul unor ciuperci, adevărate rețele, pe care oamenii de știință le-au numit „internetul arborilor“. Fiindcă prin aceste rețele fac schimb de apă și hrană și comunică între ei, copacii reușesc să suporte mai bine iernile grele sau seceta.

Provocări

Lucrați în perechi. Imaginați-vă un dialog între un adolescent de vârsta voastră și copacul bătrân din mijlocul orașului. Folosiți, în replicile voastre, câte două circumstanțiale de cauză.

Lecția 18. Circumstanțialul de scop

Explorare

- 1 Răspunde cerințelor de mai jos, după citirea textului dat.

Pentru a economisi resursele naturale, reciclați deșeurile! În acest scop, țineți cont de câteva sfaturi:

- Adunați resturile vegetale de la bucătărie, cojile de ouă, zațul de la cafea spre a obține compost.

- Pentru eficiență, separați sticla, metalele, hârtia și plasticul.
- Folosiți recipiente de culori diferite pentru sortat.
- Pofțiți, din partea noastră, în vederea unei bune colaborări, informațiile complete privind programul de colectare a deșeurilor.

a Transcrie circumstanțialele de scop din text, apoi menționează cuvintele centru cărora li se subordonează acestea.

b Precizează părțile de vorbire prin care sunt exprimate circumstanțialele de scop pe care le-ai descoperit.

Repere

Circumstanțialul de scop este partea de propoziție care arată scopul desfășurării unei acțiuni sau al prezenței unei însușiri.

- › Răspunde la întrebările: *cu ce scop?, în ce scop?*.
- › Se subordonează unui verb sau unei locuțiuni verbale (*Am adunat fonduri pentru ajutorarea copiilor nevoiași. El a ținut minte exercițiul, spre a-l rezolva mai târziu.*), unei interjecții predicative (*Hai la plimbare!*) sau unui adjectiv (*Era mereu atentă pentru a înțelege lecția.*).
- › Se exprimă prin: substantiv (*Mergem la cumpărături. Învăț cu scopul de a ști.*; *Ne-am documentat bine în vederea discuției.*), pronume (*Testul e greu și în vederea lui m-am pregătit.*), numeral cu valoare pronominală (*Am trei examene și pentru cele trei am studiat bibliografia.*), locuțiune adverbială (*De aceea te-a vizitat, pentru a-ți face o bucurie.*), forme verbale nepersonale de infinitiv, supin și gerunziu (*Spre a se convinge, a venit el însuși.*; *Ogorul a fost pregătit pentru semănat.*; *Umbla prin oraș cerșind.*).

Aplicații

- 1 Identifică circumstanțialele de scop din enunțurile de mai jos, precizând prin ce părți de vorbire se exprimă.

Au luptat pentru gloria țării. • Hai, încet, spre a nu-l trezi. • Mergem împreună la pescuit? • Ne-au trimis după pâine. • Pleacă în tabără și pentru aceasta s-a sculat devreme. • În speranța unui viitor mai bun, participăm la acțiuni ecologice. • Am plecat de acasă cu acest gând. • În vederea acestui proiect a adunat mai mulți colaboratori. • Delia are două pisici și pentru cele două a cumpărat jucării. • A cumpărat un apartament cu intenția de a-l închiria. • De aceea a tușit, pentru a-i atrage atenția.

- 2 Analizează circumstanțialele de scop din textul de mai jos, după modelul dat.

„Există inițiative care abordează problema poluării în mod creativ, cu scopul de a schimba atitudinea oamenilor.

Locuitorii din orașul japonez Kamikatsu și-au propus, spre a nu mai genera deșeuri, să le sorteze în 45 de categorii diferite.

Un suedez a inventat, pentru curățarea orașului, ploggingul, adică adună resturile de pe stradă atunci când face jogging. Oamenii din Curitiba (Brazilia) predau deșeuri colectate pentru a primi în schimb bilete de autobuz, rechizite, cărți și alimente.

În Bangalore (India), o companie produce asfalt din plastic, în vederea eliminării deșeurilor din acest material dăunător naturii.“

(Text adaptat după Oana Racheleanu, *Șapte locuri din lume care au găsit soluții creative pentru poluare*, green-report.ro)

„cu scopul“ – circumstanțial de scop, exprimat prin substantiv comun, genul neutru, numărul singular, cazul acuzativ, articulat cu articolul hotărât „l“, precedat de prepoziția simplă „cu“.

Lecția 19. Circumstanțiala de scop

Definiția. Elementele de relație

Explorare

- 1 Citește prezentarea filmului *Wall-E* de Andrew Stanton (2008), apoi răspunde cerințelor date.

În secolul XXII, Pământul a devenit nelocuibil. Pentru a nu pieri, oamenii s-au refugiat pe o navă spațială și au programat miliarde de roboți Wall-E să curețe planeta. După 700 de ani, unul singur a rămas activ, însă a dezvoltat și un mic defect tehnic: o personalitate puternică și o curiozitate vie. Wall-E muncește toată ziua ca să compacteze deșeurile și adună linguri, rățuște de plastic, popice, ca să se amuze. Când sosește EVE, un robot de înaltă tehnologie trimis de oameni să caute plante verzi, semnul miraculos al întoarcerii pe Terra, Wall-E se îndrăgostește și îi oferă în dar lăstarul descoperit printre gunoaie. Pentru ca EVE să-și termine misiunea, trebuie să se întoarcă pe navă, iar Wall-E se pregătește pentru ce și-a pus în gând.

- a Ce arată propoziția subordonată din fraza de mai jos? Ai în vedere întrebarea la care răspunde.

Cu ce scop au programat?

Pentru a nu pieri, oamenii s-au refugiat pe o navă spațială^{1/} și au programat miliarde de roboți Wall-E^{2/} să curețe planeta.^{3/}

- b Indică, procedând asemănător, felul celorlalte propoziții subordonate scrise cu albastru.
- c Menționează termenul regent al fiecărei propoziții subordonate descoperite la exercițiul anterior.
- d Găsește circumstanțialul de scop din text și realizează expansiunea lui într-o propoziție subordonată, corespunzătoare ca sens. Explică cum ai procedat.
- e Indică prin ce elemente de relație sunt introduse propozițiile colorate cu albastru din textul de la începutul lecției și precizează ce părți de vorbire reprezintă acestea.

Repere

Circumstanțiala de scop constituie, în frază, o realizare propozițională a circumstanțialului de scop. Răspunde la întrebările: *cu ce scop?*, *în ce scop?*.

Regentul unei propoziții subordonate circumstanțiale de scop poate fi:

- > un verb sau o locuțiune verbală: *L-am chemat^{1/} să mă ajute.^{2/}; A ținut minte greșeala,^{1/} ca să nu o repete.^{2/}*
- > un adjectiv: *Era amabil cu toți^{1/} ca să facă o impresie bună.^{2/}*
- > o interjecție predicativă: *Poftim un ceai^{1/} ca să te încălzești.^{2/}*

Elementele de relație prin care poate fi introdusă propoziția circumstanțială de scop sunt:

- > conjuncții subordonatoare (*ca să, ca...să, să, de*): *S-a dus la munte^{1/} ca să se relaxeze.^{2/} Vino^{1/} să îți dau cartea!^{2/} Hai^{1/} de mănâncă!^{2/}*
- > locuțiunea conjuncțională *pentru ca ... să*: *Am urmat toate sfaturile grădinarului^{1/} pentru ca planta să se prindă.^{2/}*
- > pronume relative însoțite de prepoziții: *Muncise mult^{1/} pentru ce avea de realizat.^{2/} A plecat în oraș^{1/} după ce avea de cumpărat.^{2/}*

Adverbele și locuțiunile adverbiale corelative. Topica și punctuația

Explorare

- 1 Unde se găsesc adverbele și locuțiunile adverbiale scrise italic în frazele date: în propoziția circumstanțială de scop sau în regentă?

De aceea stă la umbră, ca să nu se bronzeze. • *Ca* să nu mai uiți data viitoare, *de asta* repet! • *În*adins a făcut gestul acela, ca să mă supere. • *Intenționat* le-a povestit

despre drumeție, pentru ca data viitoare să meargă și ei.

- Ca să câștige mai bine, *pentru aceea* muncește.

- *Anume* a venit, ca să ne felicite.

2 Care crezi că este rolul locuțiunilor adverbiale prezente în propozițiile regente?

3 Indică funcția sintactică a locuțiunii adverbiale scrise italic în enunțurile de mai jos, corelând-o cu funcția propozițiilor subordonate. Ce observi?

- Pentru că îmi era dor de tine, *de aceea* am venit.

- *De aceea* am venit, ca să te ajut la treabă.

4 Care este poziția propozițiilor circumstanțiale de scop față de regentele lor, în enunțurile alăturate?

- L-a lăudat ca să-l încurajeze.

- De aceea te-a evitat, ca să nu îți dea explicații.

- Vine de-i face curat săptămânal.

- Ca ei să devină conștienți de greșeală, le-a vorbit despre consecințe.

- Au angajat colaboratori externi pentru ca lucrarea să se termine la timp.

- Du-te neîntârziat să vezi spectacolul!

5 Observă punctuația acestor propoziții și încearcă să formulezi o regulă.

Repere

Propozițiilor circumstanțiale de scop le corespund, în regentă, **adverbe și locuțiuni adverbiale corelative** (*de aceea, de asta, de aia, pentru aceea, anume, înadins, într-adins, intenționat*). Rolul acestora este de a marca suplimentar relația dintre cele două propoziții, clarificând felul propoziției subordonate.

Propozițiile circumstanțiale de scop apar după propoziția regentă când sunt introduse prin conjuncțiile *să* și *de*. Dacă sunt introduse prin *ca să* (disociat sau nedisociat) și *pentru ca ... să*, pot sta și înaintea propoziției regente.

Circumstanțialele introduse prin *de* și *să* nu se despart prin virgulă de regentă. Se desparte întotdeauna prin virgulă, indiferent de poziție, circumstanțiala de scop care are un corelativ în regentă.

Așezată înaintea regentei, propoziția circumstanțială de scop se desparte, de obicei, prin virgulă. După regentă, circumstanțiala de scop se poate separa sau nu prin virgulă, în funcție de legătura mai puternică sau mai slabă pe care vorbitorul o stabilește între circumstanțială și regent.

Aplicații

1 Identifică propozițiile circumstanțiale de scop din enunțurile de mai jos și menționează ce parte de vorbire determină și prin ce sunt introduse.

a Se purta frumos ca să fie apreciat.

b Uite o bomboană, ca să te îndulcești!

c A luat-o la sănătoasa ca să scape de câini.

d Haide să participăm și noi la concurs.

e Lucrează pentru ce și-a propus.

f Pentru ca noi să ne înscriem, este necesar acordul părinților.

g Ea s-a pregătit pentru ce scenariu era mai rău.

h Iată cheile, ca să nu ne aștepți pe noi.

i Ca să nu provocăm un dezastru ecologic, să fim grijulii!

j Pentru ca noaptea să nu-l prindă pe drum, s-a grăbit spre casă.

2 Arată ce fel de propoziții introduce conjuncția subordonatoare *să* în exemplele de mai jos.

- Oamenii de pe navă, obezi, nu mai știau să meargă fără ajutorul tehnologiei.

- Ei se gândeau să revină pe Terra în viitor.

- Gândul să părăsim planeta e tulburător.

- EVE a venit să caute un semn al naturii renăscute.

3 Reformulează frazele de mai jos, astfel încât să fie corecte.

a Merg ca să mă tund.

b Pentru ca să ia examenul, face exerciții la gramatică.

4 Desparte fraza de mai jos în propoziții, precizează felul acestora și al elementelor de relație care le introduc.

Pentru ca planeta să nu devină un munte de gunoaie, oamenii au început să ia măsuri care să protejeze natura și pe ei înșiși, vorbind din ce în ce mai clar despre ce au de făcut și acționând cum trebuie.

Provocări

Lucrați în perechi. Imaginați-vă că sunteți singura ființă rămasă pe Pământ. Discutați, în perechi, despre ce ați face, unde v-ați duce, ce s-ar întâmpla, folosind câte două circumstanțiale de scop în discursul vostru.

Lecția 20. Construcții concesive

Definiția

Explorare

- 1 Ai făcut cuiva o concesie, adică ai acționat într-un fel pentru cineva sau pentru ceva, deși puteai sau voiai să faci altfel? Explică, într-un enunț, această situație.

- 2 Citește dialogul următor, dintre un profesor și elevii săi, apoi rezolvă cerința.

- Liana, ce înseamnă internetul pentru adolescenți?
 – **În ciuda** spaimii părinților și **împotriva părerii** generale că adolescenții pierd vremea pe net, aceștia fac

aceleași lucruri dintotdeauna: caută informații, discută cu prietenii prin mesaje, e-mail sau rețele sociale, ascultă muzică, se uită la videoclipuri...

– **Cu toate acestea**, mediul on-line e considerat periculos. Tu ce crezi, Vlad?

– **Fără să fie periculos în sine**, internetul are totuși riscuri legate de protecția datelor personale, de interacțiunea cu străinii. **Chiar dacă ești neinformați**, tot îți dai seama uneori că există profiluri false, de exemplu.

– Dar cu toate eforturile noastre de a le explica adulților că a fi conectat este modul nostru de a exista, ei nu înțeleg întotdeauna... **Că le convine, că nu le convine**, lucrurile nu se vor schimba.

Ce crezi că exprimă construcțiile scrise colorat în text? Ai în vedere întrebarea la care răspund și termenii lor regenți, după modelul de mai jos.

În ciuda cărui fapt fac...?

↓
 În ciuda spaimii părinților [...], aceștia fac aceleași lucruri dintotdeauna: [...].

Repere

Construcțiile concesive indică circumstanțele în care un eveniment ar putea împiedica realizarea unei acțiuni sau dobândirea unei însușiri, dar nu o împiedică.

- > Răspund la întrebările: *în ciuda cărui fapt?*, *în pofida cărui fapt?*.
- > Se subordonează unui verb sau unei locuțiuni verbale (*A acceptat contractul, în pofida ezitărilor;* **Chiar dacă** l-am ajutat,^{1/} tot nu și-a dat seama.^{2/}), unui adjectiv sau unei locuțiuni adjectivale (Echipa a fost *victorioasă* în pofida caniculei.; El este *cu nasul pe sus*,^{1/} **deși** nu are experiență.^{2/}), unui adverb sau unei locuțiuni adverbiale (Copilul pronunța *defectuos*, în ciuda exercițiilor de dicție.; A lucrat *pe apucate*,^{1/} **chit că** își făcuse un program.^{2/}), unei interjecții predicative (*Hai* pe la mine, cu toată împotrivirea alor tăi!; *Hai* cu noi,^{1/} **deși** nu prea e loc!^{2/}).

Realizarea

Explorare

- 1 Exprimă ideea de concesie din următoarele enunțuri scrise italic printr-o altă construcție, conform indicațiilor din paranteze.

Cu toate că nu aveau voie, copiii s-au dus la joacă. (formă verbală nepersonală de gerunziu). • Nu-și amintise de telefon, *chit că îl atenționasem*. (adjectiv provenit din participiu, însoțit de semiadverbul *chiar*) • Vorbește dificil română, *deși a stat mulți ani aici*. (substantiv în cazul genitiv cu locuțiune prepozițională)
- 2 Precizează în care dintre enunțurile de mai jos cuvântul *tot* are sens concesiv.
 - a A tot cântat, până a răgușit.
 - b Chiar adormit fiind, tot a auzit soneria.
- 3 Precizează ce fel de propoziții există în fraza următoare: *Vrei, nu vrei, eu tot te invit!* Cum este marcat raportul sintactic de subordonare?
- 4 Observă punctuația construcțiilor concesive din textul de la începutul lecției și încearcă să formulezi o regulă.

Repere

Construcțiile concesive se pot realiza atât în planul propoziției, prin **părți de propoziție**, cât și în planul frazei, prin **propoziții subordonate**.

- **În propoziție**, construcțiile concesive pot fi: substantive în cazul acuzativ sau genitiv, cu prepoziții sau locuțiuni prepoziționale (*Cu toată vremea urâtă, am ieșit în oraș.; În ciuda părerii tale, e un profesionist.*), adjective în cazul acuzativ, precedate de semiadverbele *chiar (și), și, nici* (Nu ar veni *nici invitat.*), pronume sau numerale cu valoare pronominală în cazul acuzativ, cu prepoziția *fără*, însoțite de semiadverbele *chiar (și), și* (*Chiar fără tine, tot ne-am descurcat.; Chiar și fără doi dintre titulari, echipa a câștigat.*), adverbe sau locuțiuni adverbiale (*Contrar impresiei voastre, ea este o persoană serioasă.; Cu toate acestea, nu a renunțat la idee.*), forme verbale nepersonale de infinitiv și gerunziu (*Fără a fi prezent, tot a știut ce s-a întâmplat.; Neștiind prea multe, s-a descurcat totuși.*)
- **În frază**, construcțiile concesive sunt propoziții subordonate, introduse prin:
 - conjuncții subordonatoare (*deși, dacă, de, să, că*): Am mers cu ei,^{1/} **deși** aveam treabă.^{2/}; „Soarele,^{1/} **că** e soare,^{2/} și tot are pete.“^{1/}
 - locuțiuni conjuncționale subordonatoare (*cu toate că, chiar dacă, chiar de, chiar să, măcar că, măcar să, măcar de, fără să, fără ca ... să, chit că*): Se temea de el,^{1/} **cu toate că** nu avea motive.^{2/}

Propoziția subordonată concesivă poate fi juxtapusă regentei: Supără-te,^{1/} noi tot plecăm!^{2/}

Construcțiile concesive pot apărea înainte sau după termenul regent și se despart întotdeauna prin virgulă de acesta.

Aplicații

1 Lucrați în perechi. Găsiți circumstanțialele concesive din textul de mai jos și clasificați-le în:

- a construcții sintactice în planul propoziției;
- b construcții sintactice în planul frazei.

Chiar dacă tinerii se declară satisfăcuți de utilizarea rețelelor sociale, mulți trăiesc emoții negative. Câteodată, unii se simt neliniștiți sau excluși, deși par încrezători. Alteori, ei caută aprecierea din partea celorlalți, fără a-și mărturisi această nevoie. Ar trebui ca adolescenții să înțeleagă, cu toată opoziția lor, cât de mult se lasă afectați emoțional de rețelele sociale.

2 Precizează felul propozițiilor subordonate din enunțurile de mai jos, menționând prin ce elemente de relație sunt introduse.

- Cu toate că vremea a fost nefavorabilă, competiția s-a ținut.
- Invită-i și pe ei, chit că probabil n-o să vină.
- A stricat oglinda mașinii, fără să vrea.
- De mi-ai explica o zi întreagă, tot nu am să înțeleg!
- Deși a răspuns la toate întrebările, nu a fost mulțumit.
- Fierul, că e fier, și tot ruginește.

3 Citește fragmentul de mai jos. Care sunt ideile exprimate de autoare, cu ajutorul concesiei? Transcrie, în caiet, construcțiile concesive și regenții lor.

„Cercetătorii au constatat că documentarea cu camera telefonului, deși pare incredibil, deteriorează procesul de formare a amintirilor, fiindcă pui un ecran între tine și evenimentul pe care încerci să-l înregistrezi, detașându-te de prezent. Chiar dacă discutăm mereu despre a trăi clipa, nu putem să stăm deconectați de rețelele sociale. Și deși uneori am vrea să renunțăm, ritmul universului digital nu ne permite. Eu simt nevoia să dau *refresh* continuu la Twitter ca să aflu știri noi și îmi asigur prietenii că sunt bine, în ciuda inactivității, printr-un Instagram story. Presiunea continuă de a produce conținut pentru ceilalți îmi irosește din timpul meu cu mine și mă distrage.“

Text adaptat după Eda Yu, *Social Media îți distruge amintirile*, vice.com, 18 martie 2019, traducere din limba engleză de Oana Maria Zaharia

Provocări

Construiește trei enunțuri în care să precizezi ce fel de concesii faci când este vorba de prieteni/de timpul pentru învățat etc. Folosește construcții concesive și subliniază-le.

Lecția 21. Construcții condiționale

Definiția

Explorare

- 1 Citește următorul text, apoi răspunde cerințelor.

Încotro se îndreaptă lumea?

În caz că ești optimist, consideri că lumea va progresa netulburată. Dificultățile se vor rezolva, conflictele vor dispărea, rațiunea și armonia vor învinge. Azi este mai bine decât ieri, mâine va fi mai bine decât azi.

În caz că ești pesimist, atunci crezi că lumea se va degrada iremediabil. Descoperirile științifice vor fi întrebuințate greșit, oamenii vor provoca dezastre din inconștiență și totul se va sfârși dramatic.

Dacă am ști viitorul, am mai lua aceleași decizii? Există o altă cale? Există, **cu condiția** de a privi în noi înșine, de a deveni conștienți că fiecare gest, acțiune, idee contează. Suntem capabili să participăm activ la construirea lumii nu de mâine, ci de azi?

Să avem bunăvoință, vom găsi resursele necesare în noi înșine!

- a Ce exprimă prima propoziție scrisă cu albastru? Ai în vedere întrebarea la care răspunde.

Cu ce condiție consideri?

În caz că ești optimist, consideri că...

- b Indică, procedând asemănător, felul celorlalte propoziții subordonate scrise colorat.
- c Ce exprimă partea de propoziție scrisă cu albastru? Menționează termenul ei regent.

Repere

Construcțiile condiționale exprimă circumstanțe care constau fie într-o ipoteză, fie într-o condiție de care depinde realizarea unei acțiuni sau a unei stări.

- > Răspunde la întrebarea: *Cu ce condiție?*
- > Se subordonează unui verb sau unei locuțiuni verbale (Dacă o să fie vreme bună,^{1/} *mergem* în excursie.^{2/}; În locul lui Paul, *mi-aș fi dat seama* mai repede.), unui adjectiv (Am o mască *utilizabilă* în caz de incendiu.; Este *folositoare*^{1/} în caz că am nevoie.^{2/}), unei interjecții predicative (*Bravo*, cu condiția să reușești!; *Hai* și tu,^{1/} dacă vrei!^{2/}).

Realizarea

Explorare

- 1 Prin ce elemente de relație sunt introduse construcțiile condiționale realizate prin propoziții în textul de la începutul lecției?
- 2 Completează enunțurile de mai jos printr-o ipoteză sau o condiție, realizată mai întâi printr-o propoziție, apoi printr-o parte de propoziție, ca în modelul dat.
ONG-ul se va desființa, *dacă nu va atrage fonduri/ în lipsa fondurilor.*
- M-aș fi înscris și eu ...
 - Am putea să ne plimbăm, ...
- 3 Precizează ce fel de propoziții există în fraza următoare: „Ai carte, ai parte!”. Cum este marcat raportul sintactic de subordonare?
- 4 Citește enunțul următor și apoi răspunde cerințelor date.
Când ar ști ce-i așteaptă, nu s-ar mai duce acolo!
- a Cu ce parte de vorbire poți înlocui cuvântul scris italic?
- b Menționează ce parte de vorbire crezi că reprezintă *când*, alegând dintre variantele:
- adverb relativ cu funcție sintactică;
 - conjuncție subordonatoare fără funcție sintactică.
- 5 Observă topica și punctuația construcțiilor condiționale de la rubrica *Repere* de mai sus și încearcă să formulezi o regulă.

Repere

Construcțiile condiționale se pot realiza atât în planul propoziției, prin **părți de propoziție**, cât și în planul frazei, prin **propoziții subordonate**.

- **În propoziție**, construcțiile condiționale pot fi: substantive (sau substitute) în cazul acuzativ sau genitiv, cu prepoziții sau locuțiuni prepoziționale (Plecăm dimineață, *cu condiția* să fii gata. *În caz de furtună*, adăpostește-te!; *În locul lor*, l-aș fi pedepsit.); forme verbale nepersonale de gerunziu (*Ascultând* cu atenție, vei înțelege.), adverbe (Antrenează-te, *altfel* nu poți câștiga!).

- **În frază**, construcțiile condiționale sunt propoziții subordonate, introduse prin:

- conjuncții subordonatoare (*dacă, de, să, când* cu sens condițional): Nu va fi pedepsit^{1/} **dacă** nu este vinovat.^{2/}; S-ar întrista^{1/} **să** nu venim toți de ziua lui.^{2/}; **Când** aș ști^{1/} că minți,^{2/} m-aș supăra.^{3/}

- locuțiuni conjuncționale subordonatoare (*în caz că, fără să*): Nu mai plecăm la munte,^{1/} **în caz că** plouă.^{2/};

Fără să mă informez suficient,^{1/} n-aș fi venit aici.^{2/}

Propoziția subordonată condițională poate fi juxtapusă regentei: Muncești,^{1/} ai de toate!^{2/}

În general, topica construcțiilor condiționale este liberă, acestea putând apărea și înainte, și după termenul regent.

În funcție de legătura mai puternică sau mai slabă pe care vorbitorul o stabilește între condiție și realizarea ei, construcțiile condiționale se despart sau nu prin virgulă de regent. Mai frecvent, virgula apare când aceste construcții sunt antepuse: *Fără materiale*, nu poți lucra. *Dacă are timp*, va veni.

Aplicații

1 Lucrați în perechi. Găsiți circumstanțialele condiționale din textul de mai jos și clasificați-le în:

- a construcții sintactice în planul propoziției;
- b construcții sintactice în planul frazei.

„Istoria omului a început când noi am încetat să fim o altă formă de pradă. Dacă omul ar fi rămas o creatură aflată la discreția lumii naturale, dacă nu ar fi ieșit din ciclul «mănânci și ești mâncat», nu ar fi evoluat într-o ființă care a modelat lumea.

Evoluția omului, nefiind tulburată de războaie, calamități naturale sau foamete, poate continua. Istoria sugerează că, dacă dispune de resurse și având atâtea minți la dispoziție, progresele majore vor apărea. În caz că un extraterestru ne-ar fi ținut sub observație de la distanță și ar fi pariat pe ingeniozitatea umană, până acum nu va fi pierdut prea mulți bani.“

Text adaptat după Andrew Marr, *Istoria lumii*

2 Identifică construcțiile condiționale din enunțurile date, apoi menționează, pentru fiecare, termenul regent și partea de vorbire prin care se exprimă.

La nevoie, utilizează două pastile. • În locul celor doi, aș fi procedat altfel. • În caz de reușită, să ne anunți. • Fără aceste cârje nu aș putea merge. • Fără a repeta, nu îți minte poezia. • În ipoteza plecării, cumpără-ți un rucsac. • Pregătindu-se mai bine, ar fi putut reuși. • În aceste condiții, s-a retras din afacere. • Vă luăm cu noi, cu condiția respectării programului. • Știam că altminteri nu ne-ar fi ajutat.

3 Precizează felul propozițiilor subordonate din enunțurile de mai jos, introduse prin conjuncția *dacă*.

- Ne-a întrebat dacă avem încredere în noi.
- Dacă ar cheltui o avere, tot nu ar fi mulțumit.
- Nu și-a pus problema dacă e bine să renunțe la studii.
- Dacă te va ști aproape, va fi mai curajos.
- Se gândea dacă a uitat cheile acasă.
- Dacă nu ai luat-o cu tine la plimbare, atunci s-a întristat.
- Cheamă-l dacă ai nevoie de ajutor.

Provocări

Scrive un portret chinezesc al lumii de mâine, compus din patru fraze, pe modelul: *Dacă lumea de mâine ar fi un supererou, atunci ar fi Ironman. Dacă lumea de mâine ar fi o formă geometrică, atunci ar fi ... etc.*

Autoevaluare (L10 – L21)

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...

MINITEST

Lecția 22. Modalități de exprimare a preferințelor și a opiniilor

Pentru început

Lucrați în perechi. Discutați despre gusturile și preferințele voastre și identificați aspectele comune, notându-le într-un tabel asemănător celui de mai jos (anotimpuri, călătorii, culori, fructe, jocuri, lectură, muzică, modă, sport).

Teme de discuție	Eu	Bifați dacă există gusturi și preferințe comune	Colegul/colega de bancă

Explorare

- Recitește afirmațiile personajelor din *Fahrenheit 451*, transcrise mai jos și menționează mijloacele prin care acestea își exprimă preferințele.

- „Era o plăcere să dai foc. Era o încântare să vezi cum se mistuie, cum se înnegresc și cum se transformă lucrurile.“
- „Nu-i așa că-i plăcut să te plimbi la această oră din noapte? Îmi place să miros lucrurile și să le privesc și uneori umblu toată noaptea pe-afară ca să apuc răsăritul soarelui. [...]. Îmi place doar să mă uit la oameni, poate cam prea mult, pesemne.“

- Grupează enunțurile de mai jos în funcție de ce exprimă, conform etichetelor următoare:

apreciere

incertitudine

certitudine

necesitate

probabilitate

dorință

- Cred că s-a dus într-o vizită.
 - Evident, nu ai nicio vină, a fost un accident.
 - Este nevoie să ne mobilizăm pentru acest proiect.
 - Mă îndoiesc că se va întâmpla cum ai spus.
 - Îmi pare bine că îți aduci aminte.
 - Am convingerea că viitorul va fi mai bun.
 - Trebuie să înțelegi că a avut un motiv să întârzie.
 - Mi-e dor de vacanță!
 - Presupun că mai am cartea, dar nu am răbdare să o caut.
 - Din nefericire, devenim cu greu înțelepți.
- Indică termenii/expresiile din enunțuri care te-au ajutat să răspunzi la exercițiul anterior.

Repere

În **exprimarea preferințelor și a opiniilor**, un rol important îl au cuvintele și expresiile ce redau atitudinea subiectivă a vorbitorului, fie în raport cu tema abordată, fie în raport cu realitatea înconjurătoare. Aceste mijloace lingvistice sunt verbe de opinie, adverbe, adjective, locuțiuni și expresii mai mult sau mai puțin stabile, care pot exprima diverse valori:

- > **certitudinea**: știu că..., se înțelege că..., am convingerea că..., e limpede că..., adevărul/realitatea e că..., nu încapе îndoială că...; bineînțeles, firește, în mod evident etc.
- > **incertitudinea**: bănuiesc că..., presupun/cred că..., îmi imaginez că..., mă îndoiesc că..., nu-mi vine să cred că..., m-aș mira să...; aproximativ, oarecum etc.
- > **probabilitatea**: s-ar părea că..., s-ar putea să..., nu e exclus să...; după cât se pare/vede; eventual, poate, probabil, pesemne, parcă etc.
- > **necesitatea**: trebuie să..., se cuvine să..., se impune să..., e nevoie/necesar să..., am obligația să...; neapărat etc.
- > **dorința**: doresc să..., vreau să..., am intenția să... etc.
- > **aprecierea pozitivă**: apreciez, merită să..., sunt mulțumit să..., sunt bucuroși că...; am plăcerea/bucuria să..., e bine/frumos/nimerit/recomandabil/util (să)... etc.
- > **aprecierea negativă**: detest să..., îmi displace că..., mă doare că..., îmi pare rău..., regret că..., urăsc să..., din păcate, din nefericire; e greșit/nesănit/rau/trist/urât; nu e cazul să..., nu e indicat să... etc.

Aplicații

- 1 Redactează un text de opinie, de aproximativ 300 de cuvinte, pentru revista școlii, care să răspundă la întrebarea din titlul unității: *Încotro se îndreaptă lumea?* Pentru aceasta, urmează etapele de mai jos.
 - a Împărțiți-vă în patru grupuri, două grupuri de *experți* și două grupuri de *curioși*. Notați pe un bilețel întrebări și sfaturi legate de *amenințările sau oportunitățile viitorului*, astfel: fiecare din grupa experților, câte un sfat pentru curioși, și fiecare din grupa curioșilor, câte o întrebare pentru experți. Fiecare grupă va sintetiza bilețelele primite de la ceilalți, iar apoi va prezenta rezultatul.
 - b Reflectează la punctul de vedere pe care îl vei adopta și identifică atitudinea ta față de problema pusă în discuție: atitudine sigură, folosind formule de certitudine și de necesitate sau atitudine prudentă, conținând însă și formule de incertitudine și/sau de probabilitate.
 - c Documentează-te și organizează-ți informațiile.
 - d Elaborează planul textului, astfel:
 - introducerea – captarea atenției receptorilor, formularea opiniei;
 - cuprinsul – două argumente diferite, care scot în evidență opinia susținută, bazate pe exemple (fapte, dovezi, mărturii, statistici, impresii, emoții, valori morale etc.);
 - încheierea – formularea unei concluzii adecvate, reafirmând poziția ta în raport cu subiectul propus și reluând, în mod concentrat, argumentele.
 - e Recitește textul, corectează greșelile de ortografie, completează omisiunile, renunță la ce nu este important.
 - f Verifică legătura logică dintre opinia ta și argumente, exprimată prin conectori specifici.
 - g Verifică dacă, în exprimarea punctului tău de vedere, ai folosit mijloacele lingvistice potrivite de exprimare a opiniei.
 - h Elaborează forma finală a textului.
- 2 Schimbă textul tău cu al colegul/colegei de bancă și evalueați-vă reciproc conform grilei de mai jos.

Criteria de evaluare			
Textul a valorificat ideile discutate în activitatea pe grupe.			
Opinia a fost formulată limpede.			
Textul are introducere, cuprins și încheiere, marcate prin paragrafe.			
Opinia a fost susținută prin două argumente diferite și relevante.			
Argumentele s-au sprijinit pe exemple adecvate.			
În text, există mijloacele lingvistice potrivite de exprimare a opiniei.			
Textul mi s-a părut convingător.			

- 3 Citește textul tău din *scaunul autorului*.

Provocări

Ce ai putea face, concret, pentru ca opinia ta să conteze și să contribui la construirea unei lumi mai bune? Discută cu colegii despre ce înseamnă activism.

Portofoliu

Organizează, în ordinea preferințelor tale, toate lucrările pe care le-ai realizat la rubrica *Portofoliu* din unitățile III – V. Redactează un text de 4 – 5 rânduri în care să îți justifici ordonarea și să arăți cum consideri că ai evoluat în acest semestru.

Recapitulare

Citește fragmentul de mai jos, extras din romanul *Darul lui Jonas* de Lois Lowry (1993) și răspunde apoi la fiecare dintre cerințe.

Jonas se grăbi să treacă de ușă și se trezi într-o cameră de zi mobilată confortabil. Semăna destul de bine cu locuința propriei unități familiale. Mobilierul era același în toată comunitatea: practic, solid, cu un rost bine definit pentru fiecare piesă. Patul **pentru dormit**. Masa pentru mâncat. Biroul pentru studiu.

Toate piesele convenite se găseau și în această încăpăre spațioasă, deși fiecare era ușor diferită de cea din propria locuință. Materialele sofalei și scaunelor tapițate erau ceva mai groase și mai de soi; picioarele mesei nu erau drepte ca acelea de-acasă, ci subțiri și curbate, cu o mică sculptură în lemn în partea de jos. Patul, situat într-un alcov¹ din capătul îndepărtat al încăperii, era acoperit cu o cuvertură splendidă, cu broderii complicate pe întreaga ei suprafață.

Însă diferența cea mai mare privea cărțile. Acasă la Jonas se găseau convenitele volume de interes general pe care le avea fiecare gospodărie: un dicționar și marea carte a comunității, un volum gros, care conținea prezentarea fiecărui birou, a fiecărei fabrici, clădiri și comisii. Plus Regulamentul, bineînțeles. Aceste cărți erau singurele pe care le văzuse Jonas. Nu știa că existau și altele. Însă pereții acestei încăperi erau acoperiți în întregime de biblioteci ticsite, care ajungeau până-n tavan. [...]

Avu timp doar o secundă să privească în jur, **fiindcă își dădu seama** că bărbatul așezat pe un scaun lângă masă îl urmărea cu privirea. Jonas înaintă grăbit, se opri **în fața bărbatului**, se înclină ușor și spuse:

- Eu sunt Jonas.
- Știu. Bine-ai venit, Primitor al Memoriei.

Jonas se fâstâci uitându-se în ochii aceia de culoare deschisă care erau la fel cu ai lui.

— Domnule, te rog să mă ierți **pentru neputința de-a înțelege...**

Așteptă, însă bărbatul nu-i răspunse prin formula standard de acceptare a scuzelor.

După o clipă, Jonas continuă.

— Dar am crezut – vreau să spun, *cred*, se corectă el, amintindu-și că **dacă exista un moment** în care exprimarea corectă era capitală, acesta era momentul, în prezența acestui om, că tu ești Primitorul de Memorie. Eu sunt doar – mă rog, mi s-a dat o însărcinare, adică am fost ales, ieri. Nu sunt absolut nimic. Nu încă.

Bărbatul îl privi gânditor, **fără să scoată un cuvânt**. Era o privire în care se-adunau interesul, curiozitatea, preocuparea și poate chiar un strop de compasiune.

În cele din urmă, bărbatul vorbi.

— Începând **de azi**, din clipa asta, cel puțin pentru mine, tu ești Primitorul. Eu am fost vreme-ndelungată. Foarte, foarte îndelungată. Îți dai seama și singur, nu? [...] Simplu spus, zise el, **deși nu e câtuși de puțin simplu**, slujba mea înseamnă să-ți transmit toate amintirile pe care le-am strâns în mine. Amintirile trecutului. [...] E vorba de amintirile întregii lumi, spuse el cu un oftat. De dinaintea ta, de dinaintea mea, de dinaintea Primitorului precedent și a generațiilor de până la el.

Jonas se încruntă.

— Îmi pare rău, domnule. Nu prea-nțeleg. Poate că nu sunt destul de isteț. Nu știu la ce te referi când spui „întreaga lume“ sau „generațiile de până la el“. Credeam că suntem doar noi. Credeam că există doar acum.

— E mult mai mult. E tot ce trece dincolo – tot ce se află Altundeva – și tot ce se află în urmă, întorcându-ne mult în timp. Eu le-am primit pe toate acestea **când am fost ales**. Iar aici, în camera asta, singur-singurel, trec mereu prin ele și-o iau de la capăt. **Așa** vine înțelepciunea. Așa ne modelăm viitorul.

Se opri pentru o clipă, inspirând adânc. [...]

— E ca și cum ai lua-o la vale cu sania prin zăpadă mare, zise el în cele din urmă. La început e nemaipomenit: viteză, aer tare și bun; însă pe urmă zăpada se-adună, ți se strânge pe tălpicile saniei, așa că mergi mai încet, trebuie să-mpingi zdravăn **ca să nu te oprești** și...

Clătină dintr-odată din cap și-l privi fix pe Jonas.

— Nu ți-a spus nimic povestea asta, nu? Întrebă el. Habar n-ai ce-i aia zăpadă, nu? [...]

— Nu, domnule, spuse Jonas.

— Mă rog, măcar știm cum stăm. Chiar mă-ntrebam de unde să-ncep. Întinde-te pe pat, cu fața-n jos. Și scoate-ți vestonul².

¹ *alcov* (s.n.) – loc mai ridicat decât podeaua sau firidă într-o cameră de dormit, unde se așază patul.

² *veston* (s.n.) – haină de uniformă.

Jonas făcu întocmai, un pic temător. [...]. Se uită la bărbatul care se ridică și se apropie mai întâi de peretele unde se afla microfonul. Era cam același tip de microfon pe care-l găseai în fiecare locuință, cu o singură deosebire. Acesta avea un comutator pe care bărbatul îl răsuci ușor spre partea unde scria ÎNCHIS. Jonas aproape că icni. Să ai puterea să închizi microfonul! Era un lucru uluitor.

Chiar bătrân, bărbatul se apropie cu o repeziciune surprinzătoare de colțul unde se găsea patul. Se așeză pe un scaun lângă Jonas, care rămăsese nemișcat, așteptând să vadă ce avea să se întâmple mai departe. [...]

— O să-ți transmit amintirea zăpezii, răspunse bătrânul și-și puse mâinile pe spatele gol al lui Jonas.

Traducere din engleză de Radu Paraschivescu

- 1 Rezumă oral fragmentul citat.
- 2 Precizează ce structuri textuale recunoști în primul paragraf și modul în care se îmbină acestea.
- 3 Menționează o altă structură textuală, care nu apare în răspunsul tău la exercițiul precedent, și selectează un exemplu din text.
- 4 Indică personajele din fragmentul propus.
- 5 Răspunde la întrebările de mai jos.
 - a Care este relația dintre cele două personaje?
 - b De unde provine înțelepciunea Primitorului?
 - c Ce metodă folosește Primitorul pentru a-l antrena pe Jonas?
 - d Cu ce se compară bătrânul atunci când explică efectul amintirilor asupra sa?
- 6 Explică de ce nu înțelege Jonas comparația pe care o face bărbatul.
- 7 Enumeră cărțile pe care le avea băiatul acasă, apoi comentează precizarea naratorului din secvența „cuvintele volume de interes general pe care le avea fiecare gospodărie“.
- 8 Indică o sursă posibilă de conflict în roman, având în vedere fragmentul citat.
- 9 **Cubul.** Lucrați în șase grupe. Fiecare grupă, printr-un reprezentant, va alege sarcina de lucru prin aruncarea unui cub pe ale cărui fețe sunt notate comenzile de mai jos.
 - **DESCRIE!** Realizați descrierea locuinței Primitorului, menționând aspectele care semnifică poziția sa importantă în societate.
 - **COMPARĂ!** Prezentați comparativ cele două personaje, raportându-te la rolul lor social.
 - **ASOCIAZĂ!** Stabiliți o corespondență între *Darul lui Jonas* de Lois Lowry și *Fahrenheit 451* de Ray Bradbury, precizând elementul/elementele din fragment care v-au condus spre această asociere.
 - **ANALIZEAZĂ!** Precizați ce înseamnă lipsa amintirilor pentru oameni, valorificând în răspunsul vostru spusele lui Jonas: „Credeam că suntem doar noi. Credeam că există doar acum.“
- **APLICĂ!** Formulați un punct de vedere despre rolul amintirilor în viața voastră.
- **ARGUMENTEAZĂ!** Autoarea plasează înaintea romanului o dedicație: „Pentru toți copiii, cărora le încredințăm viitorul“. Argumentați că aceste cuvinte vă sunt adresate în egală măsură și vouă.
- 10 Precizează ce valoare asociată are verbul de opinie din replica următoare a personajului: „Dar am crezut – vreau să spun, *cred*, se corectă el, [...] că tu ești Primitorul de Memorie.“
- 11 Identifică și analizează părțile de propoziție colorate cu galben în text, menționând părțile de vorbire prin care se exprimă.
- 12 Indică felul propozițiilor subordonate colorate cu verde în text, precizând termenul regent al fiecăreia.
- 13 În secvența „se apropie mai întâi de peretele unde se afla microfonul“ există o propoziție subordonată. Identific-o, apoi construiește un alt context pentru ea, așa încât propoziția subordonată să aibă altă funcție sintactică decât în secvența dată.
- 14 Desenează în caiet un heptagon asemănător celui alăturat și notează la fiecare vârf câte o subordonată circumstanțială diferită, aflată în relație cu regentul dat.

Mergem
- 15 Redactează un text de opinie de 200 – 300 de cuvinte despre cum crezi că va evolua societatea în următorii 50 de ani, plecând de la problemele lumii de astăzi (poluarea mediului, conflicte internaționale, distribuția inegală a resurselor la nivel global, evoluția tehnologică, declinul lecturii etc.). În redactarea textului tău, vei avea în vedere:
 - să ai un conținut adecvat cerinței, utilizând strategii de argumentare și persuasiune;
 - să folosești mijloacele lingvistice potrivite de exprimare a opiniei;
 - să ai o exprimare clară, corectă, adecvată;
 - să respecti normele de ortografie și de punctuație;
 - să fii atent/atentă la aspectul textului, adică la așezarea în pagină și la scrisul lizibil.

Autoevaluează-te conform grilei de la pagina 201.

Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele pe o foaie separată.

Șeful spune: ai încurcat lucrurile acolo. Și pretinde că, **dacă le-am încurcat**, tot eu trebuie să le descurc. Ușor de zis! Dar așa fi vrut să-l văd pe acela care, în locul meu, nu le-ar fi încurcat [...].

Și unde? Tocmai pe Bactriana, o lume a nimănu, un mediu păstos în care pașii mei lăsau, întipărite într-un pământ elastic și nesigur, primele urme. Cer îngreunat de valurile leneșe ale norilor. O lumină difuză, parcă rece și grea, strămutându-se neverosimil de încet dintr-un orizont într-altul, după soarele pitic, mai tot timpul ascuns, care o producea. Asta era Bactriana, așa am găsit-o în prima zi a șederii mele acolo. [...]

Eram slăbit și amețit, abia îmi venisem în fire, dar locurile îmi părură atât de calme și atât de nepericuloase, încât am riscat o ieșire, o plimbare scurtă, de orientare numai, după ce parcursesem **în grabă** un rezumat al observațiilor făcute de aparate în timpul somnului meu. Nu m-am îndepărtat prea mult, mergeam în așa fel, încât să am tot timpul cabina spațială în spate și **din când în când** întorceam capul, s-o văd și să nu pierd direcția. [...]

Apoi am văzut cabina spațială în față, la numai câțiva pași, și m-am oprit nedumerit, neînțelegând cum se întâmplase de pierdusem direcția **fără să observ**. Fiindcă, îmi ziceam, mersesem în linie dreaptă, cu cabina în spate, ca să constat că ajungeam pe neașteptate

în punctul de plecare, unde, după toate cunoștințele teoretice cu care mă înarmase Pământul, nu se ajungea decât descriind un cerc. [...] Ceva părea în neregulă și încercam, de la câțiva pași numai, să înțeleg ce se întâmplase în puținul răstimp în care lipsisem. În sfârșit, mi-am dat seama că lipsea scărița. [...] Cineva sau ceva o retrăsese, așa mi s-a părut și altă explicație n-am putut găsi în momentul acela. [...]

Era cabina mea, nu încăpea nicio îndoială, recunoșteam până și detaliile, urmele de metal topit rămase de la trecerea prin atmosferă. [...] Am încercat să deschid ușa spre ecluză¹ și n-am reușit. Părea imobilizată, înțepenită în rama ei, nici măcar n-am clintit-o din loc, cu toate eforturile mele, deși îmi aduc aminte că, energizat, de la un timp izbeam în ea cu pumnii. [...] Și n-am încetat să lovesc decât atunci când, aplecându-mă, ca să caut o piatră potrivită, [...] am văzut cu uimire [...] o altă cabină spațială!

Era doar una dintre ele. Altele, în grup, șase la număr, ancoraseră **în jurul pantei**, unde o vale strâmtă și tot atât de stearpă ca platoul își începea curgerea sinuoasă. [...] În zăpăceala momentului, nu știam ce să mai cred. Aproape că așa fi admis orice.

Mircea Opriță, *Figurine de ceară*

¹ ecluză (s.f.) – aici, cameră metalică în care se menține presiunea atmosferică, pentru intrarea sau ieșirea personalului.

A. 60 de puncte

- Precizează felul circumstanțialelor subliniate cu galben în text, menționând prin ce părți de vorbire sunt exprimate. **6 puncte**
- Transcrie propozițiile subordonate circumstanțiale din fraza „Și n-am încetat să lovesc decât atunci când, aplecându-mă, ca să caut o piatră potrivită, am văzut cu uimire o altă cabină spațială!”, precizând felul lor. **6 puncte**
- Indică felul propozițiilor subordonate subliniate cu verde în text. **6 puncte**
- Realizează expansiunea circumstanțialului *neînțelegând*, din paragraful al patrulea, în propoziția subordonată corespunzătoare ca sens, precizând felul acesteia. **6 puncte**
- Notează, din text, o construcție concesivă și o construcție condițională. **6 puncte**
- Menționează unde se petrece acțiunea rememorată de personajul principal. **6 puncte**
- Alege varianta corespunzătoare răspunsului corect. Starea pe care o trăiește exploratorul este de:

a confuzie;	b furie;	c teamă;	d tristețe.
-------------	----------	----------	-------------

6 puncte
- Numește tipul de narator, justificându-ți răspunsul cu un exemplu din text. **6 puncte**
- Ilustrează, cu câte un scurt exemplu din text, următoarele tipuri de secvențe textuale:

a descriptivă;	b explicativă.
----------------	----------------

6 puncte
- Explică remarca personajului din finalul fragmentului dat: „Aproape că așa fi admis orice”. **6 puncte**

B. 30 de puncte

Scrie un text de cel puțin 200 de cuvinte în care să-ți exprimi opinia privitoare la modul în care scriitorii și artiștii imaginează societatea viitorului. În redactarea textului tău, vei avea în vedere:

- să-ți formulezi opinia referitoare la problematica pusă în discuție;
- să-ți susții opinia prin două argumente, folosind mijloacele lingvistice potrivite;
- să ai o exprimare clară, corectă, adecvată;
- să respecti normele de ortografie și de punctuație;
- să fii atent/atență la aspectul textului, adică la așezarea în pagină și la scrisul lizibil.

Notă. Se acordă 10 puncte din oficiu.

Recapitulare finală

Citește textul *Sss...elfie* de Gabriel H. Decuble, apoi răspunde la fiecare dintre cerințe.

Toată lumea îl cunoaște pe Mirel, Mirel de la a 9-a B. (Zici că n-ai un Mirel în clasă, deși ești la a 9-a B? Dacă nu-l ai înseamnă că nu trăiești în cea mai bună dintre toate lumile posibile, pentru că Mirelul tău n-a făcut bine la capacitate¹.)

În tot cazul, lui Mirel i-au plăcut încă de mic cărțile și, deseori, cum stătea el aplecat peste paginile vreunei cărți, total absorbit de lectură, i s-a întâmplat să tresară ca la o atingere străină sau să simtă cum cineva i se uită peste umăr. S-a întors, s-a uitat speriat în jur, dar prezența fantomatică nu s-a dat de gol. De fapt, nici n-a stăruit. „O nălucire, mă înșală simțurile“, a tras Mirel concluzia. Până la alt episod de lectură, tot mai pe seară, tot după ce liniștea se înstăpânea peste casă, cât s-o auzi – atunci năluca revenea, însă de fiecare dată pentru o foarte singură clipă.

Asta s-a tot repetat până când părinții i-au făcut cadou, de ziua lui, un telefon performant, cu care putea intra pe rețelele de socializare și cu care renta², de-acum, să tot facă *selfie*-uri. Avea unde să le posteze. Ei, ce să vezi, de când a devenit un împătimit al *selfie*-urilor, Mirel nu mai simte acea tresărire. Nimeni nu mai iscodește din spate, nimeni nu-l mai atinge pe umăr. La câte *selfie*-uri face, vede mai mereu ce se întâmplă peste umărul său. (Ce-i drept, nici nu mai citește atât de mult, fiind prea ocupat cu socializarea.)

În plus, de când s-a îndrăgostit de acele *funny faces*³ pe care și le poate aplica peste propria-i nutriță – ca să se strâmbă mai nostim decât ar putea-o face de la sine –, nu mai conținește să se pună în scenă, adică în obiectivul telefonului. Dintre toate aceste figuri șagalnice pe care și le-a tot aplicat, a prins mai mare drag de elf, cu barba, urechile și scufia sa ascuțite, pentru că lucrurile ascuțite atrag mai mult atenția asupra lor. (*They point out*⁴, cum zice Mirel, care între timp a învățat o engleză impecabilă.) Ba, ca să intre cu totul în pielea personajului, s-a întors pentru câteva săptămâni la pasiunea lui mai veche și a citit tot ce-a prins despre elfi.

A aflat, astfel, că viața elfilor începe [...] cu multe luni înainte de naștere, și că, în plus, elfii se maturizează foarte rapid. La câțiva anișori vorbesc deja ca un om înțelept, iar conduita lor în familie este ireproșabilă. Elfii nu îmbătrânesc și sunt, în genere,

imuni la boli, iar dacă totuși se întâmplă să moară, atunci mor doar de tristețe. Fapt pentru care ei se străduiesc să rămână mereu veseli – nu altfel decât Mirel al nostru. Nici notele proaste, nici emigrarea Alinei, nici moartea pisicii – care, după cum zice maică-sa, îl moșise la naștere, fiind cu doi ani mai mare decât el – nu i-au putut alunga buna dispoziție, cel puțin în aparență. Căci masca lui preferată a rămas, de atunci, elful. În dosul acestei măști se simte el vesel, plin de viață, pururi tânăr, dar și al naibii de înțelept. Iar pentru că lucrurile stau așa și nu altfel, tot cochetând cu ideea că are inimă de elf, în mintea lui s-a născut un raționament. Îl redau aici pe scurt:

Ca orice imagine, *selfie*-ul arată mereu trecutul, pentru că surprinde, în afară de propria-ți persoană, ceea ce ai în spate, peste umărul tău, ceea ce lași în urmă. Acest lucru devine clar mai ales când vorbim de o poză de grup. Sss! zice cel cu telefonul. Faceți liniște, concentrați-vă – de parcă poza ar putea să capteze și sunetul –, trebuie să ieșim bine în poză! În *selfie*, e musai să fii *elfie*! Asta înseamnă deci, se miră Mirel, că, privind în față, privim în trecut? Când vom mai fi noi, toți aceștia, împreună? E drept, inițial instantaneul captat de telefon e doar cu o infimă fracțiune de secundă mai în vârstă decât noi, dar, pe măsură ce trece timpul, e tot mai vechi. Prin urmare, deși teoretic e nedeteriorabil la lumina soarelui, un *selfie* este o poză îngălbenită din naștere. Invers – și-aici lui Mirel îi pică masca de elf și devine tot mai grav –, năluca aceea care mă spiona din spate, peste umăr, cea care mă făcea mereu să tresar, ea trebuie să vină din... viitor! Poate eram chiar eu, ca într-un *selfie*, dar venind din viitor. De aceea nu mă puteam prinde niciodată. Pentru că trecutul e unul, nu mai poate fi schimbat oricât ai vrea, pe când viitorul, reprezentând o mulțime aproape infinită de posibilități, nu poate fi captat nicicum.

Fiind copilul unor buni prieteni, Mirel mi-a dezvăluit chiar mie – ce-i drept, mai mult la imboldul părinților, decât din proprie inițiativă – acest raționament, pe când eram împreună la o masă festivă. Se cam codea el, și pe bună dreptate, să spună tot ce gândește, știind prea bine că părinții vor să-mi smulgă o laudă la adresa fiului lor, iar asta i se părea

¹ *capacitate* – denumire generică sub care este cunoscută evaluarea de la finalul clasei a VIII-a. În anii școlari 2001 – 2002 și 2002 – 2003, evaluarea de la finalul clasei a VIII-a purta numele de Examen de Capacitate.

² *a renta* (vb.) – a merita osteneala.

³ *funny faces* (lb. engl.) – fețe caraghioase. Se referă la aplicația care modifică în timp real fața celui care își face o fotografie.

⁴ *They point out* (lb. engl.) – Le evidențiază.

penibil. Însă lauda mea a venit spontan, neprefăcută, ba, în plus, a fost și una dublă. Am apreciat la Mirel nu doar profunzimea gândurilor, ci și caracterul practic al învățămintelor pe care le poți trage de-aici.

Prin urmare, dragă Mirel, ce pot eu învăța de la tine este că e bine să facem și *selfie*-uri, reținând mai ales momentele vesele din viață; ele ne feresc de tristețe și

devin repere plăcute în dezvoltarea noastră. Însă abia atunci când citești o carte, viitorul ți se deschide: întâi te atinge fin, foarte fin, cât să tresari, apoi atingerea lui devine tot mai viguroasă, iar dacă citești suficient de mult, atunci viitorul îți face de-a dreptul cu mâna, pentru că, între timp, ți s-a mutat în față, iar tu știi precis ce urmează să faci.“

- 1 Cine este naratorul în textul *Sss...elfie* de Gabriel H. Decuble? La ce persoană a verbului sunt relatate întâmplările?
- 2 Recitește primele două paragrafe din text și precizează ce informații oferă acestea despre personajul principal.
- 3 Cadoul făcut de părinții lui Mirel produce o schimbare a obiceiurilor acestuia. Menționează în ce constă această schimbare.
- 4 Mirel înlocuiește lectura cu o altă activitate. Care este aceasta?
- 5 Care figură din aplicația telefonică îi place cel mai mult lui Mirel? De ce?
- 6 Mirel se documentează câteva săptămâni despre viața elfilor, demonstrând că tehnologia digitală nu este în contradicție cu lectura. Citește fragmentele de mai jos și precizează care dintre ele conțin informațiile pe care le-a reținut băiatul.
 - a „ELF, *elfi* s. m. (În mitologia popoarelor germanice) Ființă supranaturală imaginată ca un pitic, binevoitor sau răuvoitor, care simbolizează forțele naturii (apa, focul, pământul etc.). – Din fr. *elfe*, germ. *Elf*.“ *Dicționarul explicativ al limbii române*
 - b „Elf (pl. *Elfen*) Spirite în mitol. germano-scand., fie luminoase și prietene ale zeilor, fie sumbre și vrăjmașe; uneori genii ale vântului. Forma feminină *Elfe* (zână) corespunde întrucâtva zânelor din mitol. românească.“ Victor Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*
 - c „În unele scrieri elfice, acum uitate, se povestește că elfii și oamenii au fost creați, la începutul timpurilor, în aceeași zi și din aceeași materie. Marele Creator a vrut ca aceste două ființe să aibă chip asemănător, ca să se recunoască și să se iubească, dar fiecareia i-a oferit alte daruri. Elfilor le-a dat nemurirea; destinul lor era să trăiască până la sfârșitul lumii.“ Alexandra Ramirez, Agustin Celis, *Catalogul ființelor fantastice*
- 7 De ce crezi că masca preferată a lui Mirel a rămas elful? Motivează-ți răspunsul.
- 8 Explică raționamentul lui Mirel referitor la relația dintre *selfie* și trecut.
- 9 Finalul textului reprezintă mesajul naratorului adresat lui Mirel. Care este acesta?
- 10 Ce legătură există între lectură și senzația resimțită de Mirel, că o ființă imaterială îl atinge sau îi privește peste umăr? Valorifică, în răspunsul tău, al doilea paragraf al textului și paragraful final.
- 11 Explică rolul parantezelor din text.
- 12 Povestirea *Sss...elfie* de Gabriel H. Decuble și textele de mai jos au ca temă cartea. Citește fragmentul din *Steaua fără nume* de Mihail Sebastian, în care șeful de gară stă de vorbă cu profesorul Miroiu și primele două strofe din poezia *Ex libris*¹ de Tudor Arghezi și răspunde apoi la cerințele formulate.
 - a „ȘEFUL: [...] Frumoasă carte, dom' profesor? PROFESORUL (*tresărind*): Cum? ȘEFUL: Zic, frumoasă cartea pe care-o citești? PROFESORUL (*evaziv*): O carte veche. [...] ȘEFUL (*schimbare de ton*): Dom' profesor! Să nu te superi că te-ntreb. E adevărat? PROFESORUL: Ce? ȘEFUL: Douăzeci și două de mii ai dat pe ea? [...] PROFESORUL (*simplu*): Da. ȘEFUL: Păi nu e mult? PROFESORUL: Este... dar... ce era să fac? Aveam nevoie de ea.“
 - b „Carte frumoasă, cinste cui te-a scris, Încet gândită, gingaș cumpănită; Ești ca o floare, anume înflorită Măinilor mele, care te-au deschis.

Ești ca vioara, singură, ce cântă Iubirea toată pe un fir de păr, Și paginile tale, adevăr, S-au tipărit cu litera cea sfântă.“
 - Care care dintre cele trei texte este epic, care este liric și care este dramatic? Motivează-ți răspunsul.
 - Prezintă, într-un text de cel puțin 100 de cuvinte, modul în care se reflectă imaginea cărții în fiecare dintre cele trei texte.
- 13 Lucrați în cinci grupe. Fiecare grupă își va asuma, prin tragere la sorți, unul dintre rolurile indicate. Citiți enunțurile următoare, extrase din textul *Sss...elfie* de Gabriel H. Decuble și răspundeți cerințelor formulate.
 - a „Dintre toate aceste figuri șăgalnice pe care și le-a tot aplicat, a prins mai mare drag de elf, cu barba,

¹ *Ex libris* (lb. latină) – mențione făcută pe cărțile dintr-o bibliotecă, pentru a se indica posesorul ei.

urechile și scufia sa ascuțite, pentru că lucrurile ascuțite atrag mai mult atenția asupra lor.“

- b** „La câțiva anișori vorbesc deja ca un om înțelept, iar conduita lor în familie este ireproșabilă.“
- c** „Nimeni nu mai iscodește din spate, nimeni nu-l mai atinge pe umăr.“
- d** „Acest lucru devine clar mai ales când vorbim de o poză de grup.“
- e** „Poate eram chiar eu, ca într-un *selfie*, dar venind din viitor.“

Trezorerii vocabularului

- Notați câte un sinonim potrivit pentru sensul din text al cuvintelor: *șăgalnice*, *iscodește*, *vorbim*.
- Construiți trei enunțuri în care să ilustrați polisemia verbului *a veni*.
- Transcrieți, din al doilea enunț, un cuvânt format prin derivare.
- Identificați, în primul enunț, cuvintele formate prin conversiune și explicați modul în care s-au format.

Trezorerii foneticii

- Notați, din primul enunț, cele două cuvinte al căror număr de litere nu corespunde cu numărul de sunete.
- Identificați, în primul și al doilea enunț, trei cuvinte care conțin vocale în hiat și un cuvânt care conține un diftong.
- Precizați din câte litere și din câte sunete sunt alcătuite cuvintele *este*, *eram*, *eu*.
- Explicați de ce cuvântul *selfie* se pronunță diferit față de modul în care se scrie.

Trezorerii părților de vorbire

- Precizați cazul fiecărui pronume personal din enunțurile date.
- Transcrieți, din enunțurile date, un pronume negativ, un adjectiv propriu-zis, un adverb relativ și o conjuncție coordonatoare.
- Notați verbele copulative din enunțurile date.
- Construiți un enunț în care cuvântul *câțiva* din al doilea fragment să fie altă parte de vorbire decât în text și precizați-o.

Trezorerii părților de propoziție

- Precizați felul subiectelor din primul enunț.
- Analizați predicatelor din al patrulea enunț.
- Identificați, în al patrulea enunț, un complement prepozițional și un atribut substantival prepozițional.
- Notați un circumstanțial de loc și un circumstanțial de mod, din enunțurile date.

Trezorerii frazei

- Explicați de ce ultimul enunț dat este o frază.

- Găsiți frazele în care toate propozițiile se află în relație de coordonare.
- Transcrieți propozițiile subordonate din prima frază și menționați felul lor.
- Precizați în care dintre enunțurile date există o propoziție circumstanțială de timp și notați-o.

- 14** Transformă construcțiile active de mai jos în construcții pasive.

Toată lumea îl cunoaște pe Mirel. • Selfie-ul arată mereu trecutul. • Părinții i-au făcut cadou un telefon performant.

- 15** Notează construcțiile verbale reflexive din enunțul de mai jos și precizează, pentru fiecare pronume reflexiv, dacă are sau nu are funcție sintactică.

„În plus, de când s-a îndrăgostit de acele *funny faces* pe care și le poate aplica peste propria-i nutriță – ca să se strâmbe mai nostim decât ar putea-o face de la sine –, nu mai contenește să se pună în scenă [...]“

- 16** Transcrie construcțiile incidente din al treilea paragraf al textului.

- 17** Desparte frazele de mai jos în propoziții, precizând felul acestora și al elementelor de relație care le introduc.

- „Ca orice imagine, *selfie*-ul arată mereu trecutul, pentru că surprinde, în afară de propria-ți persoană, ceea ce ai în spate, peste umărul tău, ceea ce lași în urmă.“
- „Asta s-a tot repetat până când părinții i-au făcut cadou, de ziua lui, un telefon performant, cu care putea intra pe rețelele de socializare [...]“
- „Am apreciat la Mirel nu doar profunzimea gândurilor, ci și caracterul practic al învățămintelor pe care le poți trage de aici.“

- 18** Identifică în al șaselea și în ultimul paragraf construcțiile concesive și construcția condițională și explică ce exprimă fiecare dintre acestea.

- 19** Redactează un text de opinie de cel puțin 150 de cuvinte, care să răspundă la întrebarea *Cât de importantă este lectura pentru înțelegerea lumii?*

În redactarea textului, vei avea în vedere:

- să-ți formulezi opinia referitoare la problematica pusă în discuție;
- să-ți susții opinia prin două argumente;
- să ai o exprimare clară, corectă, adecvată;
- să respecti normele de ortografie și de punctuație;
- să fii atent/atență la aspectul textului, adică la așezarea în pagină și la scrisul lizibil.

- 20** Dezbateți următoarea idee: *Oricât ar avansa tehnologia, cărțile rămân cele mai sigure mijloace de informare*. Aduceți argumente pro și contra.

Texte

pp. 23 – 24: Hermann Hesse, *Narcis și Gură-de-Aur*, Traducere din limba germană de Ivan Deneș, Editura RAO, București, 2001, pp. 7 – 30; p. 39: Mircea Sântimbreanu, *Recreația mare*, Editura Un Creangă, București, 1987, p. 78; p. 41: Mircea Cărtărescu, *Gemenii*, Editura Humanitas, București, 2007, pp. 43 – 44; pp. 46 – 47: Antoine de Saint-Exupéry, *Micul Print*, Traducere din limba franceză de Benedict Corlaci, Editura RAO, 1998, pp. 87 – 96; p. 48: I.L. Caragiale, *Abu Hassan*, în *Opere II*, Ediție îngrijită de Paul Zarifopol, Editura „Cultura Națională”, București, 1931, pp. 254 – 256; pp. 50 – 56: Victor Ion Popa, *Teatrul*, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1958, pp. 197 – 297; pp. 63 – 64: Ștefan Popa [Ștefan Augustin Doinaș], *Omenescul personajelor*, în revista *Teatrul*, nr. 2, anul I, iunie 1956; Lessing, *Opere II*, Studiu introductiv de Paul Langfelder, Traducere din limba germană de Lucian Blaga, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1958, pp. 498 – 501; p. 68: Ioan Slavici, *Amintiri*, Editura Litera Internațional, Chișinău-București, 2003, pp. 186 – 187; p. 79: William Shakespeare, *Furtuna*, Traducere de Petre Solomon, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1958, p. 5, 10, 68, 123; p. 81: *Între ochiul de veghe și focul (nestins al creației – „Furtuna” lui Gábor Tompa*, articol online de Nona Ropotan, bookhub.ro/https://bookhub.ro/intre-ochiul-de-veghe-si-focul-nestins-al-creației-furtuna-lui-gabor-tompa/; p. 83: Anton Pavlovič Cehov, *Pescărușul*, Traducere de Moni Ghelețer și R. Teclucșu, în vol. *Pescărușul*, Unchiul Vanja, Editura Polirom, 2016, p. 114; p. 83: *Un melanj periculos*, articol online de Cristina Bazavan, https://editura.liternet.ro/carte/223/Anton-Pavlovič-Cehov/Pescarusul.html; p. 84: I.L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*, în *Opere VI*, Ediție îngrijită de Șerban Cioculescu, Fundația Culturală pentru Literatură și Artă, „Regele Carol II”, București, 1939, p. 133; p. 86: „The Little Prince”, *povestea magică a Micului Print*, articol online de Raluca Gârbea, www.starfilm.ro/the-little-prince-povestea-magica-a-micului-print/; p. 88: Horia Lovinescu, *Citadela sfărâmată*, Editura Eminescu, București, colecția Rampa, 1981, pp. 14 – 17; p. 90: G.M. Zamfirescu, *Idolul și Ion Anapoda*, în vol. *Domnișoara Nastasia*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1989, pp. 76 – 77; p. 92: Tudor Arghezi, *Întir-un lac*, în vol. *Cuvinte potrivite*, Ediție îngrijită de Florin Ioniță, Editura Art, București, 2014, p. 184; p. 96: Lucian Blaga, *Izvorul noptii*, în vol. *Poezii*, Ediție îngrijită de George Ivașcu, Editura pentru Literatură, București, 1968, p. 27; p. 101: Nina Cassian, *Controverse*, în vol. *Destinele paralele. La scara 1/1*, Editura pentru Literatură, București, 1967, p. 74; p. 100: Pierre Albert-Birot, *Admirație*, Traducere din limba franceză de Maria Ioniță, www.poemes.co/admiration.html; p. 105: Dan Coman, *O pasăre înaltă*, în vol. *Insectarul Coman*, Editura Charmides, București, 2017, p. 32; p. 108: Dan Grigorescu, *Album Brâncuși*, Editura Meridiane, București, 1980, pp. 17 – 19; p. 114: Ileana Mălăncioiu, *Au să rămână plopii*, în vol. *Din lirica feminină românească*, Editura Albatros, București, 1975, p. 225; p. 119: Ana Blandiana, *Singurătatea*, în vol. *Poezii*, Editura Minerva, București, 1989, p.126; p. 122: Geo Dumitrescu, *Școala frumuseții*, în vol. *Jurnal de campanie*, Cartea Românească, București, 1974, pp. 68 – 70; p. 124: Ana Blandiana, *Minunea*, în vol. *Poezii*, Editura Minerva, București, 1989, pp. 123 – 124; pp. 126 – 129: Mihail Sadoveanu, *Iapa lui Vodă*, Cartea Românească, București, 1982, pp. 7 – 19; pp. 138 – 139: Hans Christian Andersen, *Crăiasa zăpezii*, Traducere de Al. Philippide și I. Cassian-Mătășaru, Editura pentru Literatură, București, 1965, pp. 79 – 83; p. 141: Greta Thunberg, *Discurs în cadrul summitului ONU de la New York* (23 septembrie 2019), www.libertatea.ro/stiri/greta-thunberg-discursul-de-la-onu; p. 149: Tove Jansson, *Aventura în Momilandia*, roman grafic, Traducere din limba engleză de Florin Bican, Editura Arthur, București, 2014, p. 39; pp. 154 – 155: Jean-Claude Carrière, *Cele trei adevăruri ale canarului*, în vol. *Cercul Mincinoșilor*, Traducere din limba franceză de Brîndușa Prelipceanu și Emanoil Marcu, Editura Humanitas, 2013, pp. 394 – 395; p. 156: *Capul de zimbri*, în vol. *Capul de zimbri*, *Povestiri I*, Ediție îngrijită de Victor Iova, Cartea Românească, București, 1982, pp. 317 – 319; pp. 158 – 163: Ray Bradbury, *Fahrenheit 451*, Traducere din limba engleză și note de Petre Solomon, Editura Paladin, București, 2018, pp. 9 – 18; p. 165: François Rabelais, *Gargantua și Pantagruel*, Editura Tineretului, București, 1968, Traducere din limba franceză de Romulus Vulpescu, pp. 103 – 104; p. 172: Yuval Noah Harari, *21 de lecții pentru secolul XXI*, Editura Polirom, Iași, 2018, Traducere din limba engleză de Lucia Popovici, pp. 32 – 37; pp. 174 – 175: Ovid S. Crohmălniceanu, *Istorii insolite*, Editura Cartea Românească, București, 1980, pp. 34 – 38; pp. 177 – 178: Eschil, *Prometeu încătușat*, în antologia *Tragicii greci*, Studiu introductiv și comentarii de D.M. Pippidi, Traducere din limba greacă veche de I. Costa, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1958, pp. 234 – 237; p. 179: Jonathan Swift, *Călătoriile lui Gulliver*, Traducere de Leon D. Levicki, Editura Allfa, București, 2002, p. 202; p. 181: adaptare după Bernard Werber, *Să învățăm să-i iubim*, în vol. *Arborele scenariilor posibile și alte povestiri*, Traducere din franceză de Ileana Cantunari, Editura Humanitas, București, 2004, p. 11; p. 187: adaptare după Kim Stanley Robinson, *Marte Verde*, vol. I, Traducere din limba engleză de Emil Sârbulescu, Editura Nemira, București, 1998, p. 58; p. 193: adaptare după Oana Racheleanu, *Șapte locuri din lume care au găsit soluții creative pentru poluare, green-report.ro*; p. 197: adaptare după Eda Yu, *Social Media îți distrage amintirile*, Traducere de Oana Maria Zaharia, www.vicce.com/ro/article/Bxydwz/social-media-iti-distrage-amintirile; p. 199: adaptare după Andrew Marr, *Istoria lumii*, Traducere de Dan Lazăr, Cora Radulian, Editura Nemira, București, 2015, p. 26, p. 649; pp. 202 – 203: Lois Lowry, *Darul lui Jonas*, Traducere din engleză de Radu Paraschivescu, Editura Arthur, București, 2013, pp. 83 – 88; p. 204: Mircea Oprea, *Figurile de cerură*, în *Antologia prozei românești science-fiction*, Selecție de Michael Haulică, Editura Paralela 45, 2018, pp. 13 – 16; pp. 205 – 206: Gabriel H. Decuble, *Sss...elfie*, în *Selfie (seniorii)*, volum coordonat de Florentina Sămihăian, ilustrații de Dan Ungureanu, Petra Martin, Raluca Anghel Editura Arthur, 2018, pp. 17 – 21; p. 206: Tudor Arghezi, *Ex libris*, în vol. *Cuvinte potrivite*, Ediție îngrijită de Florin Ioniță, Editura Art, București, 2014, p. 50.

Imagini

*Pentru indicarea localizării în pagină, au fost folosite următoarele prescurtări, individual-le sau asociate: (st) = stânga; (d) = dreapta; (s) = sus; (c) centru; (j) = jos.

p. 9: Dreamstime.com @ Selinairina77; p. 16: (c) Dreamstime.com @ Andrew Zifinaylov; p. 9: Dreamstime.com @ Nilikha; p. 14: a: www.wikiwand.com/ro/Lacul_Lui_Bărcă; b: Dreamstime.com @ Pumper0065; c: Galeria Foto Alpinet - Alpinet.org; d: www.flickr.com; p. 19: https://www.pinterest.com/caroleking25/martin-engelbrecht; p. 21: (st) Dreamstime.com @ ARKTAL055; p. 22: Dreamstime.com @ Tetiana Kovalenko; p. 23: Dreamstime.com @ Melitas; p. 24: (s) http://colo-ro.blogspot.com/2014/04/sabin-balasa.html; (d) carturesti.ro/carte/singur-pe-lume; p. 26: Dreamstime.com @ Valerii Honcharuk; p. 27: Dreamstime.com @ Yanlev; p. 28: (st) Dreamstime.com @ Qualitystockmedia; (d) Dreamstime.com @ Nancy Dressel; p. 29: (st, s) Dreamstime.com @ Dddube; (st, j) Dreamstime.com @ Harju Alexandru Cornel; (c) Dreamstime.com @ Tony Bosse; (d) Dreamstime.com @ Suzanne Tucker; p. 30: (st) Dreamstime.com @ Zoran Milisavljevic; (d) Dreamstime.com @ Andra Cerar; p. 33: Dreamstime.com @ Janahorova; p. 34: ro.wikipedia.org/wiki/Nicolae_Tonitza#Fetita_padurarului; p. 35: Dreamstime.com @ Mahmoud Masad; p. 39: (st) as1.ftcdn.net/jpg/02/81/40/70/500_F; (d) stock.adobe.

com/uk/images/blue-and-yellow-macaw; (d) www.europosters.de/ratte-f68431244; p. 41: (s): Dreamstime.com @ Ian Andreiev; A: Dreamstime.com @ Georgii Dolgikh; B: Dreamstime.com @ Han Van Vonno; C: Dreamstime.com @ Eskymaks; D: Dreamstime.com @ Apostolosmastosiris; p. 42: Dreamstime.com, @ N.l.; p. 44: avioane de hârtie @ Alina Petrescu; p. 46: Dreamstime.com @ Elisabeth8888888; p. 49: Dreamstime.com @ Saša Prudkov; p. 50: (s): Dreamstime.com @ Sangoiri; (j): ro.wikipedia.org; p. 51: ziaruldeiasi.ro; p. 52: afisha.md; p. 54: curierul-iasi.ro; p. 56: www.teatruploiesti.ro; p. 58: www.tonybulandra.ro; p. 60: (s): teatruclasic.ro/events/take-ianke-si-cadar; (j) www.blr.ro/take-ianke-si-cadir-slobozia; p. 61: Dreamstime.com @ Craig Russel; p. 62: (s): Dreamstime.com @ Miceking; (j): Dreamstime.com @ Jorge Silva; p. 63: (s) pitestiulpierdut.blogspot.com/2016/01/teatru-de-stat-din-pitesti; p. 63: (j): foto.agerpres.ro; p. 65: iasifun.ziaruldeiasi.ro/wp-content/uploads/2016/08/take-ianke-si-cadir; p. 67: (s): carturesti.ro; (d): carturesti.ro; p. 68: (st, s): Dreamstime.com @ Roman Egorov; (d, s): Dreamstime.com @ Valerii Honcharuk; (j): ro.wikipedia.org/wiki/Bartók_Béla; p. 69: ro.wikipedia.org/wiki/George_Enescu; p. 71: Dreamstime.com @ Kiose39; p. 72: Dreamstime.com @ Evgeniya Trushkova; p. 74: Dreamstime.com @ Photographerlondon; p. 76: Dreamstime.com @ Sergei Butorin; p. 78: Dreamstime.com @ Iryna Naskova; p. 79: www.teatruclasic.ro/piesa-703/furtuna; p. 80: Dreamstime.com @ Ahmet Ariturk; p. 82: Dreamstime.com @ Valerii Honcharuk; p. 83: fr.ro/2018/pescarusul-21-octombrie-foto-adi-bulboaca; p. 84: https://www.youtube.com/watch?v=9Qz2m80DW8; p. 85: Dreamstime.com @ Alexander Lysenko; p. 86: cinemil.ro/micul-print; p. 88: www.cotidianul.ro; p. 91: Dreamstime.com @ Anna Ivanova; p. 92: (d, s): www.picturicelebre.ro; (st, s): edwardmunch.org/moonlight; (j): rador.ro; p. 93: aricism.files.wordpress.com/2015/12/stefan-caltia-iarna; p. 94: www.christies.com/lotfinderimages/d56161/d5616113a; p. 95: uploads.s.wikiart.org/00141/images/joan-miro; p. 96: (s): m.rfi.ro/special-paris-101877-interviuc-scriitorul-horia-badescu-traducere-lucian-bлага; (j): www.muzeuldeartacraiova.ro/pictori.php; p. 99: (s): www.museothenysson.org/coleccion/artistas/kirchner-ernst-ludwig/franzi-silla-tallada; p. 99: (j): karensearchformeaning.blogspot.com; p. 100: (st): www.diculerourenco.com/galleries/oil-on-canvas-2016; (d): ro.pinterest.com/pin; p. 101: revistatango.ro/galerie-foto-nina-cassian-ultime-intalniri-de-mare-dragoste-8409; p. 102: (st, s): i.pinimg.com/originals/1a/57/4d/1a574da341cb3fc6480c3f85ce48460; (d, s): www.rogallery.com/kandinsky_wassily/kandinsky-composition1; (st, j); (c, j): https://www.pinterest.com/pin/ATRHI0I-uYwND176jFvIkOvAJhtM074ChnL6_MYAhJTiejzQmShg; (d, j): https://www.pinterest.com/pin/421579215116464067; (s): 105: Dreamstime.com @ Yuliya Derbisheva; p. 106: (st): casaliterelor.ro; (d): librarie-cartonline.net/site_img/products/400/2012/10/poeme_prevert; p. 107: (st): wikimedia.org/wiki/pedia/commons/thumb/f/f2/Edward_Steichen_-_Brancusi; (d): jurnaluldedrajna.ro; p. 108: (st): https://www.pinterest.ca/pin/382454193353969868; (d, s): https://studiomodernart.wordpress.com/; (d, j) https://i.pinimg.com/236x/2e/23/52/2e23520244d8a961f996c26aaad85cf0- contemporary-art-art-gallery.jpg; p. 109: Dreamstime.com @ Stmool; p. 110: Dreamstime.com @ Makidotvn; Dreamstime.com @ Bundit Minramun; Dreamstime.com @ Hikrcn; Dreamstime.com @ Sjankauska; Dreamstime.com @ Hikrcn; Dreamstime.com @ Wessel Cirkel; p. 111: www.everypainterpaintshimself.com/article_images_new/Matisse; p. 113: Dreamstime.com @ Kolessi; p. 114: Dreamstime.com @ Boarding1now; p. 115: Dreamstime.com @ Lindrik; p. 116: Dreamstime.com @ Oleksandr Ryzhkov; p. 118: Dreamstime.com @ Sergiy Bykhunenko; p. 119: Dreamstime.com @ Goryachev Pavel; p. 120: (st) Dreamstime.com @ Unpic; (d) Dreamstime.com @ Schulzhattgen; p. 121: (s) Dreamstime.com @ Andrii Biletskyi; (j) Dreamstime.com @ Cosmin Constantin Sava; p. 122: Dreamstime.com @ Publicdomainphotos; p. 125: Dreamstime.com @ Photographerlondon; p. 126: (s) Dreamstime.com @ Roman Prizyashniuk; (j) www.balcanii.ro; p. 130: Dreamstime.com @ Sixninepixels; p. 131: a. Dreamstime.com @ Татьяна Беркович; b. Dreamstime.com @ Stuart Blyth; c. Dreamstime.com @ Fotyma; p. 133: a. www.muzartbm.ro/tasso-marchini; b. https://clasate.cimec.ro/Poza.asp?tit=Picture-Theodoreescu-Sion-Ion 3; c. https://www.ziuaconstanta.ro/images/stories/2014/05/18/girl-before-a-mirror-pablo-picasso; p. 134: (st): http://artindex.ro/wp-content/uploads/2012/05/Ion_Stoica_Dumitrescu_Ospatul_Boierilor; (j) https://supravietutor.files.wordpress.com/2013/02/rudolf-schweitzer-cumpc483na-la-han; p. 135: https://www.iqads.ro/articol/30666/si-caii-torc; p. 137: Dreamstime.com @ Zeynur Babayev; p. 139: (s, st) Dreamstime.com @ Volkan Akmeşe; (s, c) Dreamstime.com @ Volkan Akmeşe; (d) Dreamstime.com @ Volkan Akmeşe; (j, st) i.gr-assets.com/images/S/compressed.photo.goodreads.com/books; (j, d) www.editura-arthur.ro; p. 140: (st) Dreamstime.com @ Alakoo; (c) Dreamstime.com @ Gresie; (d) Dreamstime.com @ Jerry Coli; (j) cdn2.slidemodel.com/wp-content/uploads/20200-01-3d-swt-analysis-powerpoint-template; p. 141: Dreamstime.com @ Antonello Marangi; p. 141: (s) Dreamstime.com @ Ondacacarla; Dreamstime.com @ Ondacacarla; Dreamstime.com @ Andrii Zorii; Dreamstime.com @ Golubovy; Dreamstime.com @ Jakub Jirsák; (j) Dreamstime.com @ Tomnex; Dreamstime.com @ Andy Nowack; Dreamstime.com @ Roman Stetsky; Dreamstime.com @ Patricia Hofmeester; p. 143: (s) Dreamstime.com @ Mykola Sosiukin; (d) Dreamstime.com @ MoonSafarii; p. 144: Dreamstime.com @ Tomert; p. 145: (s) Dreamstime.com @ Regimantas Danys; Dreamstime.com @ Andrew Linscott; Dreamstime.com @ Daniel Schreurs; Dreamstime.com @ Iliia Burdun; (c) Dreamstime.com @ Nerthuz; (j) Dreamstime.com @ Vitpluz; p. 146: Dreamstime.com @ Stock Trx; p. 147: (st) Dreamstime.com @ Zigmunds Dizgalvis; (c) Dreamstime.com @ Alexander Dorn; (c) Dreamstime.com @ Byungsuk Ko; p. 148: (s) Dreamstime.com @ Visivasnc; Dreamstime.com @ Last19; Dreamstime.com @ Motortion; Dreamstime.com @ Anyaivanova; (j) Dreamstime.com @ Williammacgregor; Dreamstime.com @ Koolin; Dreamstime.com @ Jinfeng Zhang; Dreamstime.com @ Emil Zelyazkov; p. 149: www.grafic-art.ro; p. 150: Dreamstime.com @ Skypixel; p. 153: Dreamstime.com @ Milkos; p. 154: (s) Dreamstime.com @ Montserrat Sabat Borrás; (j) Dreamstime.com @ Pogorelova; p. 157: Dreamstime.com @ Misirlihamet; p. 158: (s) Dreamstime.com @ Grandfailure; (j) www.flickr.com/photos/alan-light; p. 165: Dreamstime.com @ Anton Samsonov; p. 166: Dreamstime.com @ Ba-mi; p. 167: commons.wikimedia.org/wiki/File:Leonardo_da_Vinci_helicopter; p. 168: (s) Dreamstime.com @ Balash Mirzayev; Dreamstime.com @ Nickylarson974; Dreamstime.com @ Decorwithme; Dreamstime.com @ Balash Mirzayev; Dreamstime.com @ Roman Egorov; Dreamstime.com @ Yehor Vlasenko; Dreamstime.com @ Calaretto; p. 168: (j) Dreamstime.com @ Rudiuk; p. 170: (st) Dreamstime.com @ Yelena Panyukova; (d) Dreamstime.com @ Gertot1967; p. 171: Dreamstime.com @ Péter Gudella; p. 172: Dreamstime.com @ Mykola Nisolovskiy; p. 175: (st) nemira.ro; (d) carturesti.ro; p. 177: commons.wikimedia.org/wiki/File:Prometheus_by_Gustave_Moreau; p. 178: Dreamstime.com @ Gicamatescu; p. 179: ro.wikipedia.org/wiki/Laputa-Grandville; p. 181: Dreamstime.com @ Rolffimages; p. 184: Dreamstime.com @ Sergey Klopotov; p. 186: Dreamstime.com @ Eti Swinford; p. 187: Dreamstime.com @ Martin Holverda; p. 188: Dreamstime.com @ Savagerus; p.190: commons.wikimedia.org/wiki/File:David_Atenborough; p. 191: Dreamstime.com @ Ilias Beros; p. 192: Dreamstime.com @ Olga Sviridova; p. 193: Dreamstime.com @ Denis Kalinichenko; p. 194: Dreamstime.com @ Gautier07; p. 196: Dreamstime.com @ Monkey Business Images; p. 197: Dreamstime.com @ Mosamem; p. 198: Dreamstime.com @ Pop Nukoornat; p. 200: Dreamstime.com @ Ionut Petrea; p. 201: Dreamstime.com @ 3000ad; p. 202: Dreamstime.com @ Apatcha Muensakorn; p. 203: ro.wikipedia.org/wiki/Heptagon; p. 205: Dreamstime.com @ Sergey Serdyuk.

Programa școlară poate fi accesată la adresa <http://programe.ise.ro>.

Limba
și literatura română

8

Clasa a VIII-a